

Vatra veche

Vatra veche

4

Lunar de cultură * Serie veche nouă * Anul VI, nr. 4(64), aprilie 2014 * ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) * Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 * Redactor-șef fondator Romulus Guga * VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciut

Emil Chendea • Te văd

Ilustrația numărului: EMIL CHENDEA

Antologie „Vatra veche”

Inedit

CĂTRE VERA

Leopardul dracului, azi, plânge
după ce a lăsat un nor
din alb-negru cum era, – în sânge

să ne fie ploilor, decor.

Eu mi-aș pune fruntea cea cu tâmple
chiar în gura ei cu colți.

Ah, dar s-ar putea ca să se întâmple
să o mănânce. Și pe noi pe toți!

Strigă leoparda de durere
hh, o doare

NICHITA STĂNESCU

Festivalul Internațional de Poezie "Nichita Stănescu"

SUMAR

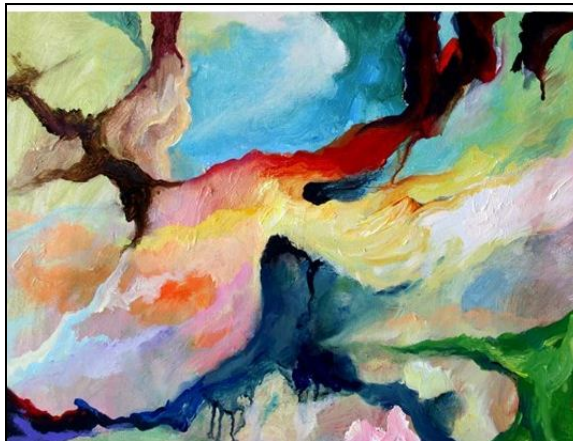
Antologie *Vatra veche*, Inedit, „Către Vera”, de Nichita Stănescu/1
Festivalul Internațional de Poezie „Nichita Stănescu” – 2014/3
Vasile Tărățeanu: „Acesta este un festival de elită”, de Daniel Mișu/3
În numele poeziei, de Nicolae Băciut/3
Dragă frate Nicolae, de Vasile Tărățeanu/4
Nicolae Băciut: „Premiul Nichita Stănescu poate fi asimilat cu un titlu de noblete”, de Daniel Mișu/5
Vatra veche dialog. Acad. Adam Puslojic, de Daniel Mișu/6
Gala poeziei la Ploiești, de Codruța Băciut/8
Vatra veche dialog cu Vasile Tărățeanu, de Daniel Mișu/9
Poeme de Vasile Tărățeanu/9
Poeme de George Stanca, Nicolae Dabija, Adrian Alui Gheorghe/10
Vatra veche dialog cu Teofil Răchițeanu, de Viorica Manga și Marin Iancu/11
Scrisori de la Mircea Eliade, de George Anca/13
E. Cioran Inedit, de Isabela Vasiliu-Scraba/14
Simbolismul numărului trei... (Ion Minulescu), de Horea Porumb/16
Centenar Maria Banuș, de Boris Marian/18
Maria Banuș, Însemnările mele, de Ion N. Oprea/19
Cartea anului. Fals tratat de manipulare (Ana Blandiana), de Răzvan Ducan/20
În paradigma cititorilor culturale, de Valentin Marica/22
Poeme de Viorica Șutu/22
Scriitorul integral. Esteticianul (Mihail Diaconescu), de Monica Dușan/23
Poeme de Adrian Botez/24
O carte în dezbatere. Rodica Lăzărescu, Semne de carte: O voce critică tot mai distinctă. De Ion Roșioru/25
Noblețea cuvântului, de Livia Ciupercă/27
Semnele de carte ale Rodicăi Lăzărescu, de Ionel Popa/28
Poeme de Menuț Maximilian/29
Cronica literară. O nouă monografie Tudor Arghezi, de Geo Constantinescu/30
Unicitatea poetului Theodor Damian, de M.N. Rusu/31
Un loc pentru cei proscrisi (Radu Igna), de Constantin Stancu/32
Salt în Salm (Ion Pachia Tatomirescu), de Constantin Stancu/35
Theodor Răpan, ultimul..., de Melania Cuc/36
Metanii peste strigătul arborelui (Valentin Marica), de Maria-Daniela Pănăzan/37
Cărți și scriitori aproape inimilor noastre. Iulian Filip, un poet fericit, de Vitalie Răileanu/38
Poetul imnului pentru femeia dragă (Ianoș Țurcanu), de Vitalie Răileanu/39
Un nou iluminism (George Ichim), de Mircea Doreanu/40
Camelia–Juliana Radu – Universul devastat, de Lucian Gruia/42
O carte a arheicității soterologice (Elena Daniela Rujoiu), de Adrian Botez/43
Reportaje lirice (Ioan Gliga), de A.I. Brumar/44
Rodu’ Poeziei (Dorina Rodu), de Vasile Larco/44
Avatarurile unui scriitor (Nicolae Manolescu), de Gabriela Ciobanu/45
Actualitatea gândirii politice a lui Pamfil Șeicaru (Victor Frunză), de Geo Constantinescu/46
Valențe operative ale criticii literare (Daniela Sitar-Tăut), de Marian Barbu/47
Chiar și de dincolo de moarte (Mircea Dinutz), de Ion Roșioru/48
Popas pe malul gândurilor (Lărința Francisc-Mihai), de Ioan Popa/50
Casele memoriale (Luminița Comea), de Nicolae Băciut/51
Poeme de Dumitru Ichim/52
Textul biblic și fericirile (Tiberiu Lăpădătoni), de Constantin Stancu/53
Vieți minuscule (Pierre Michon), de Alina-Liana Pintican/54
Amurgul iubirii, de Aurel Codoban/55
Ars Amandi. Livocica, de Valeriu Gherghel/56
A(o)ntologii. Poeme de Valeriu Matei/56
Iubirile scriitorilor. Ionel Teodoreanu și Lily, de Mihai Știrbu/57
Gelozie, poem de George Topârceanu/59
Oameni pe care i-am cunoscut. Octav Pancu-Iași, de Veronica Pavel Lerner/ 60
Documentele continuității. Problema proprietății foștilor optanți unguri, de Ioan Sabău-Pop/61
Măria Ta, Țăran Român, de Al. Stănculescu-Barda/63
Un document important pentru istoria Reghinului, de Hans Ganesch/63
Ancheta Vatra veche. Casa memorială „Otilia Cazimir”, de Luminița Comea/64
Starea prozei. La raison du plus fort, de Lucia Olaru-Nenati/65
Starea prozei. Profesorul și coana Lisaveta, de Anica Facina/67
Tetrade. Poeme de Petru Solonaru/68
Dialog peste timp. Poeme de Georgeta Younes/69
Poeme de Ribana Pascu/69
Jurnal de călătorie. Am văzut sfârșitul lumii, Ușuaia, de Alexander Bibac/70
Biblioteca Babel. Artur Lundkvist, traducere de Dorina Brândușa Landen/71
Rainer Maria Rilke, Maurice Maeterlinck, de Traducere de George Anca/71
Asterisc. Orgolioșii, de Elena Buică/72
Excelsior. Arborele îngerului, Poeme de Ellen Pendefunda/73
Unde îngerii nu calcă, de Miruna Miron/74
Expoziții. Muzeul de artă Iași, de Suzana Fântânariu/75
Paul Rădulescu – Homo pictor, de A.I. Brumar/77
In Memoriam. Imponderabilul Deliu Petroiu, de Suzana Fântânariu/78
Concursul „Jon Creangă”, ediția 2014/79
Excelsior. Maria Roxana Modiga/79
Scena, Cehov, „Livada de vișini” și Gyorgy Harag, de Cristian Ioan/80
Literatură și film. Fiul războiului, de Alexandru Jucan/81
Vatra veche dialog cu Maria Mierluț, de Zeno Fodor/82
Epigrame de Vasile Larco/83
Colțul lui Ștef/83
Curier/84
Festivalul de Literatură „Agatha Grigorescu Bacovia/86
Emil Chendea/87
Starea prozei. Petrea Moroz, de Decebal Alexandru Seul/88

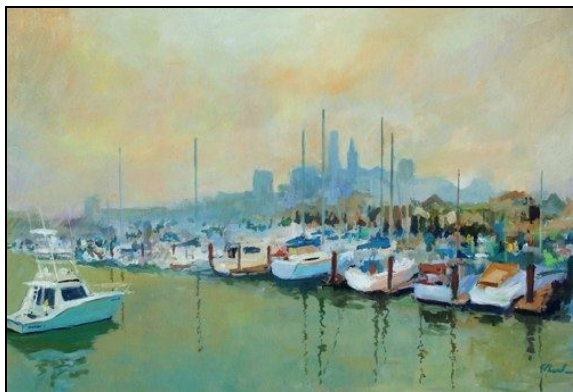
Emil Chendea ● Bucuria de a picta

Emil Chendea ● Flori 43

Emil Chendea ● Antibiosis

Emil Chendea ● San Francisco, Marină

Ilustrația numărului: EMIL CHENDEA

Festivalul Internațional de Poezie "Nichita Stănescu" - 2014

Premiile ediției a XXVI-a
Președintele juriului: Eugen Simion,
critic și istoric literar, academician

**Marele Premiu pentru Poezie
„Nichita Stănescu”:**

Nicolae Băciuț, Târgu-Mureș

Premiul „Opera Omnia”:

**Nicolae Dabija, poet, prozator,
academician, Chișinău**

**Premiul pentru traducerea lui Nichi-
ta Stănescu: Ognean Stamboliev,
traducător și critic literar, Bulgaria**
**Premiul pentru promovarea operei
lui Nichita Stănescu:**

**Dragoliub Firulović, poet, pictor,
solist, Serbia.**

*

În Laudatio, Vasile Tărățeanu,
poet, academician (Cernăuți) a spus,
între altele:

*„Mă bucur că laureaților Festiva-
lului «Nichita Stănescu» li se alătură
un poet extraordinar și că el, alături
de ceilalți deținători ai Marelui Pre-
miu, reprezintă o întregă armată, o
armată a cuvântului care știe să se ia
de piept cu veșnicia, astfel încât
cuvântul românesc, harul românesc
să dăinuie în timp și să arate întregii
lumi că merităm un loc extraordinar,
un loc frumos sub soare, în această
Românie dodoloață pe care o dorim
cu toții”...*

*

Vasile Tărățeanu:

**„Acesta este un festival de elită,
cu un palmares special”**

**R: Care a fost impresia dvs.
despre ediția a XXVI-a a Festiva-
lului Nichita Stănescu?**

V.T.: Am fost la majoritatea fes-
tivalurilor și pot spune că ediția
aceasta a fost selectă, fiind implicați
toți foștii laureați ai festivalului care
sunt în viață. O parte dintre ei nu au
putut veni. E bine că în condiții de
criză economică oamenii își mai pot
permite asemenea acțiuni de cultură,
într-un timp în care cultura e lăsată pe
ultimul loc în acțiunile cu caracter
oficial. Acesta e un festival de elită,
cu un palmares special, mai ales că e
patronat de Ministerul Culturii și A-
cademia Română. Și el a promovat
mereu opere de calitate, a trezit inter-
esul pentru poezia lui Nichita
Stănescu.

DANIEL MIHU

ÎN NUMELE POEZIEI

În numele poeziei, vreau să
mulțumesc profesorului Eugen
Simion, printre pușinii care nu s-au
folosit de critica și istoria literară ca
de o cârjă, ci le-a folosit ca pe un
baston de mareșal.

În numele poeziei, vreau să
mulțumesc colegului Constantin
Stere, care știe cât de important e ca
Direcția să aibă Cultură, iar Cultura
să aibă Direcție.

În numele poeziei, eu, Băciuț,
adică Baciul, vreau să mulțumesc
soției mele Codruța, care a înțeles că
baciul nu poate trăi fără Codru (ța).

Vă mulțumesc tuturor pentru
acest premiu care, ca să fiu zgârcit,
spun doar că mă onorează, privind
înapoi, nu cu mânie, ci cu admirație,
la cei care l-au primit, de la Gheorghe
Tomozei, în 1984, la Horia Bădescu,
în 2013, dacă ar fi să-i pomenesc doar
pe Adam Puslojić, Marin Sorescu,
Grigore Vieru, Adrian Păunescu,
Ileana Mălăncioiu, Constanța Buzea,
Mircea Dinescu, Ion Mureșan,
Nichita Danilov..

Premiindu-mă pe mine, ați
premiat pe toți cei care, de la
Romulus Guga încoace, stau de veghe
la „starea poeziei” în Târgu-Mureș,
ca ea să rămână acasă, să-i fie casa
casă. Să stea cu noi la masă! Și care au

învățat, odată cu „poetul Bărcilor
părăsite”, că:

**„Mi-atât de puțin timpul,
Atât de grăbite sunt toate,
Atât de ușor se strică,
Ce la naștere pare eternitate”.**

Premiindu-mă pe mine, răsplățiți
toate liniștile și neliniștile unui oraș,
despre care, în numele nostru,
Romulus Vulpescu a spus:

**„Stau într-o cafenea la Târgu-
Mureș”**

Și beau cafea.

**Orașu-i trist, ostil, semeț și gureș,
Cu lume rea.**

**N-am timp, n-am bani, n-am inimă,
n-am chef**

Să mai scriu versuri:

**În fiecare prost presimt un șef
Și întrevăd demersuri.**

**Abandonat de tine, trag tutun
Și mi-e cam silă,**

**Că-n barbă-aborigenele văd un
Semn de prasilă.**

**Cum m-aș scula voievodal, drept,
dac,**

Într-un scurt iureș,

**Întregă cafeneaua praf s-o fac
La Târgu-Mureș...**

Premiindu-mă pe mine, ați premiat pe
cel care, îndrăgostit de poezia lui
Nichita Stănescu, a îndrăznit să bată
la ușa Poetului cu poezia sa și Poetul
l-a poftit la ospățul cuvintelor, iar
apoi, privindu-l, i-a spus:

*„Bătrâne, dă-mi o coală de hârtie.
Semeni cu Horia”!* Și cu albastrul din
cerul lui Horia a făcut chipul meu în
chipul lui, semnând îngerește: „Al
meu privit de al său!”

Premiindu-mă pe mine, îl premiați pe
cel care a avut șansa să-l respire,
deodată cu Nichita, pe Eminescu.

Căci, ca și cum m-ar fi luat de mână
pe mine, adolescentul, Nichita m-a
purta pe unde mai rămăsese conturul
pașilor lui Eminescu.

Atunci, într-o toamnă în care soarele
pălea sub arămiul frunzelor, Nichita
s-a oprit la un moment dat, departe de
vacarmul străzii, s-a ridicat în vârful
picioarelor, a pus mâna streășină la
ochi și, privind într-o depărtare numai
de el știută, m-a întrebat: →

NICOLAE BACIUȚ

„Bătrâne, vezi casa aceea?” Nu vedeam nicio casă. „Acolo, zise Nichita, Eminescu a scris «Kamadeva»”. Și, ca și cum ar repeta după Eminescu, a spus:

**„Cu durerile iubirii
Voind sufletu-mi să-l vindic,
L-am chemat în somn pe Kama -
Kamadeva, zeul indic.**

**El veni, copilul mândru,
Călărind pe-un papagal,
Având zâmbetul fățarnic
Pe-a lui buze de coral.**

**Aripi are, iar în tolă-i
El păstrează, ca săgeți,
Numai flori înveninate
De la Gangele măreț.**

**Puse-o floare-atunci-n arcu-i,
Mă lovi cu ea în piept,
Și de-atunci în orice noapte
Plâng pe patul meu deștept...**

**Cu săgeata-i otrăvită
A sosit ca să mă certe
Fiul cerului albastru
Ș-al iluziei deșerte.”**

Premiindu-mă pe mine, l-ați premiat pe cel care, atunci, a înțeles cel mai tandru îndemn pentru orice vorbitor de limba română:

**„Să ne împrietenim cu Eminescu
sărutându-i
versul,
iar nu slăvindu-l de neînțeles
căci ce-a fost el n-a fost eres
și sărutare de pământ îi fuse
mersul.
Să-l punem între vii, căci este viu,
bolnav de frumusețea mamei mele,
de cerurile numai ce nasc stele,
de ierburile ce cuprind nisipul din
pustiu.
Să-l întrebăm pe Eminescu dacă
doarme bine
în patul inimilor noastre
și dacă vinul sângelui are vechime
și dacă mărilor ne sunt albastre
și dacă pești-s umbra stelelor cu
coadă
și coada umbrei plopilor înalți
ne-a adunat pe noi, ceilalți,
în jurul verbului curat
rostit de el și murmurat
de noi, ai lui,
de el, al nostru”.**

Premiindu-mă pe mine, l-ați premiat pe cel care, la Struga, în Catedrala „Sf. Sofia”, privindu-l și ascultându-l

pe Nichita, a înțeles că cerul rămâne înstelat deasupra capului numai dacă patria lui e limba română.

Premiindu-mă pe mine, l-ați premiat pe cel care a fost ridicat în fața altarului de preot și botezat în numele poeziei:

**„Spuneți după mine:
Te lezezi de cuvinte?
Nu mă lepăd!**

**Te-ai lepădat de cuvinte?
Nu m-am lepădat!**

**Te-ai lepădat de cuvinte?
Nu m-am lepădat!**

**Te-ai lepădat de cuvinte?
Nu m-am lepădat!**

**Scuipă de trei ori.
Ptiu, ptiu, ptiu!**

**Fie Diavolul cuvântului
Binecuvântat!**

Premiindu-mă pe mine, l-ați premiat pe cel care, spovedindu-se, mai speră să se mântuiască prin poezie:

**„Mi-ai dat, Doamne,
cuvinte
și nu le pot pe toate folosi;
mai multe rămân în morminte
decât aș putea eu
rosti.**

**Mi-ai dat, Doamne,
veșminte
și nu mă pot cu toate înveli;
mai multe rămân
nepătate
și nu mă mai pot
mărturisii.**

**Pe mine, Doamne,
mie m-ai dat
și nu-mi ajung,
între credință și păcat”.**

Premiindu-mă pe mine, i-ați premiat pe cei care cred că, așa cum sună titlul unei cărți a lui Constantin Manolache, „În martie, Ploieștiul se numește Nichita”, doar că martie ar trebui să aibă 365 de zile.

Premiindu-mă pe mine, i-ați premiat pe cititorii mei, pe cititorii noștri, pe cei cărora nu conținesc să le spun:

**„Sărut dreapta
celui ce deschide cartea,**

**sărut stânga
celui ce-a învins nătânga**

lene de a fi;

**le sărut pe amândouă,
care au pe unghii rouă
de pe filele de carte
care au trecut prin moarte
și re-nviu în fiecare
ochi din margine de zare.**

**Le sărut pe amândouă:
Sărut stânga, sărut dreapta
care țin drept cruce cartea”.**

Vă sărut stânga, vă sărut dreapta, cu bucurie și cu spaimă, cu toate poemele mele, cele scrise și cele care mai așteaptă încă să le scriu. Cât încă în toate e Tatăl, și cuvântul, ca lănceput de lume, e Fiul!

Și vreau să fac o profeție, care să nu aibă soarta celei care a profetizat că secolul al XXI-lea va fi religios sau nu va fi deloc: secolul al XXII-lea va fi al poeziei sau nu va fi deloc.

Ploiești, 31 martie 2014

**(Nicolae Băciut, discurs la primirea
Marelui Premiu de Poezie „Nichita
Stănescu”)**

DRAGĂ FRATE NICOLAE

Muzeu de iarnă mi-am creat,
Singularând nostalgiat.
Cu idolii din a ta casă
Memoria zăpezii când m-apasă.
Silabisind în orice seară
Din Manualul tău de ceară
Ca sub Pleoapa lui Homer
Să nu mă simt, Doamne, stingher.
Din ieri în azi și în vecie
Un anotimp în colivie.
Te voi citi mereu, drag frate,
Cu dragoste, cu dor împresurate.

VASILE TĂRĂȚEANU

*De ziua lui Nichita și a gloriei
tale, 31.03.2014*

Nicolae Băciut, Laureatul ediției 2014

„Premiul Nichita Stănescu poate fi asimilat cu un titlu de noblețe”

R: Ați câștigat ediția 26 a acestui festival. Care a fost prima reacție, prima trăire când ați aflat acest lucru?

N.B.: Sentimentul meu dominant a fost că un astfel de premiu nu este convertibil într-o valoare monetară, cât este convertibil în noblețe pe care o induce genericul premiului. Premiul Nichita Stănescu poate fi asimilat cu un titlu de noblețe. Eu asta simt și am puternica trăire că el mi-a fost acordat nu doar mie, ci și tuturor celor care, la Târgu-Mureș, și-au făcut din starea de veghe la limba română o permanență a existenței. Poate părea paradoxal că trebuie să veghem la limba română în mijlocul țării. Stăm de veghe la respectul față de limba română, față de valorile care au crescut întru limba română. Am simțit atunci când am primit diploma că o primesc și pentru Romulus Guga și pentru cel mai tânăr poet din județul Mureș, Darie Ducan, pentru că noi suntem nu doar un grup, ci o stare de unitate. Suntem puternic impregnați de ceea ce Noica numea „sentimentul românesc al ființei”. Nu este nimic naționalist, în sensul rău al cuvântului, în ceea ce facem. După puterile noastre, după talentul nostru, facem totul pentru „creșterea limbei românești și-a patriei cinstire”, cum zicea cronicarul.

– Și despre premiu, o idee...

– Mi-a fost acordat într-o succesiune de nume grele ale poeziei românești, care te sperie puțin, te bucură, te onorează, dar te și obligă.

Atunci când președinte de juriu este Eugen Simion, premiul crește în semnificație și... valoare. Pentru că Eugen Simion este o autoritate incontestabilă în critica și istoria literară a ultimei jumătăți de veac.

Pentru mine, acest premiu este și o recunoaștere, o răsplată a unei îndărătnicii, a unei perseverențe în a crede în energiile nebănuite ale cuvântului românesc, ale cuvântului care mărturisește și ne mărturisește.

– La aflarea acestei vești, mă gândeam la ceea ce ar fi spus Nichita Stănescu, care vă vedea într-o asemănare cu Horia.

– Dacă e să-i dăm crezare lui Nichita, care mi-a spus: „Bătrâne, semenii cu Horia”, cu siguranță că măcar o undă din acest premiu ar fi fost și pentru asemănarea, pentru îngemănarea

chipului meu cu cel al lui Horia. Atât de mult îl iubea Nichita pe Horia, nu știu dacă a scris pe undeva despre această iubire tainică, încât avea la el o monedă cu chipul acestuia. Faptul că a „bătut” chipul meu pe o monedă imaginară, punând-o la paritate cu chipul lui Horia, pentru mine înseamnă extraordinar de mult.

Dacă mi-ar fi înmănat premiul Nichita Stănescu, ar fi spus, cu siguranță: „Pentru Horia, pentru istorie, mai întâi, și apoi pentru Nicolae, pentru cuvântul întrupat în istorie”.

– Deci premiul a ajuns la cine trebuie și din perspectiva lui Nichita și ar trebui să aveți o bucurie dublă.

– Sunt mulți poeți în țara asta care meritau, cu îndreptățire, acest premiu. Nu pot primi toți odată însă acest premiu. Faptul că sorții au decis că anul acesta să plec eu cu frumoasa poară a Marelui Premiu „Nichita Stănescu” în biografia mea poetică m-a făcut nu doar să fiu onorat, ci chiar să fiu mândru. Și nu e nicio urmă de trufie, nicio urmă de orgoliu în asta. Dar, înainte de toate, suntem oameni și avem nevoie să ne hrănim din astfel de stări, din recunoașterea elanurilor noastre creatoare, din validarea acestora. Eu niciodată nu am scris pentru mine sau de dragul de a mă afla în treabă. Eu sunt printre autorii aflați într-un continuu dialog cu cititorii, eu îi caut pe ei, ei mă caută pe mine și întreținerea unei astfel de comuniuni îmi întărește convingerea că este un mare adevăr ceea ce a spus Hölderlin: „Plin de merite, și totuși în chip poetic, locuiește Omul pe acest pământ”. Dar ca să fie așa, nu trebuie să lăsăm la voia întâmplării „starea poeziei”. Și am numit astfel și un titlu de antologie a poeziei lui Nichita.

– Legând iar prezentul de trecut, premiul acesta este și încununarea unei pasiuni. Îmi spuneți cândva că ați plecat aproape fără bani să-l vedeți pe Nichita la Struga.

– Am avut în facultate un profesor de teoria literaturii care mi-a rămas, ca și atunci, foarte drag, Ion Vlad, căruia îi plăcea la seminarii modul în care eu vorbeam despre Nichita Stănescu. În

studentție, când eram redactor la revista „Echinox”, m-am dus acasă la Nichita și am stat de vorbă cu el. Realizăm unul dintre primele mele interviuri, care aveau să devină de referință în a mea „Istorie a literaturii române contemporane în interviuri”. Eram atât de legat, de contaminat de fenomenul Nichita, încât ar fi fost necinstit să nu fiu alături de el când a fost încoronat „rege al poeziei” la Struga, când i s-a pus „Cununa de aur” pe cap. Eu cred că acela e cel mai mare premiu din lume pentru poezie. Este mai nobil decât Nobelul în acest domeniu. Atunci, ca un Badea Cârțan, mi-am pus merinde și cărțile lui Nichita Stănescu...

– În desaga...

– Da, dacă vrei să spunei rucsacului meu din studentie desaga... Și m-am dus la Struga, condus de o chemare tainică. Îi mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a dat acest gând. Era 1982, la început de toamnă și peste un an Nichita a plecat dintre noi. Nu mi-aș fi iertat niciodată dacă nu înfruntam atunci toate obstacolele ca să ajung la Struga, în Macedonia, pe malul Ohridului. M-am simțit fericit să am parte de o astfel de șansă, pe care mi-am acordat-o singur, de a fi alături de el. Atunci Nichita a refuzat, într-un gest poetic sublim, să vorbească unui reporter în franceză, pentru că, i-a spus Nichita, cu deja antologicele sale vorbe: „Patria mea este limba română”. Nu o spunea prima dată. La Struga însă, în catedrala „Sfânta Sofia”, am simțit că cerul înstelat deasupra unui poet român este, de fapt, cerul limbii române.

– La câte festivaluri „Nichita” ați fost la Ploiești? De vreo 20 de ani particip cam la toate și știu că doar anul trecut v-am văzut aici. Greșesc?

– Am fost doar la ultimele două.

– Atunci e o nuanță aici: Ați venit a doua oară, dar ați ajuns primul!

– Anul trecut am venit prima dată, la invitația omologului meu de la Direcția pentru Cultură Prahova, directorul Constantin Stere. Dar am trecut frecvent prin Ploiești, pe la Casa „Nichita Stănescu”. Nu e nevoie de niciun Festival ca să-l cauți la casa de acasă pe Nichita. Eu sunt legat de Ploiești, nu am spus-o în public, cred, niciodată, dar sora mamei mele a trăit aici. Într-un fel, prin această legătură de sânge, sunt și eu puțin ploieștean.

Faptul că a doua oară când am venit oficial am primit Marele Premiu, mă duce cu gândul tot la ceva spus de Nichita: „Trebuie să vii a doua oară pentru că prima oară nu există niciodată!”.

Ploiești, 31 martie 2014

DANIEL MIHU

Vatra veche dialog Acad. Adam Puslojic

„Eu m-am născut ca poet
român în Maramureș”

R: Cum faceți, d-le academician, mă refer că dintre scriitorii întâlniți, dvs. sunteți foarte darnic? Este o trăsătură naturală, este o reacție spontană? Cum se explică asta? Și nu mă refer doar la dărnicia față de oamenii din jurul dvs. Ci și față de instituții.

A.P.: Daniele, nu te repeta! Asta ai mai scris cândva!

R: Știu. Dar puteați să vă schimbați!

A.P.: Te iert pentru că așa este! Uneori îmi e și teamă să nu-mi cadă pe suflet, ca un mare păcat, gloria asta. Într-un fel și nemeritată! Toată lumea consideră că sunt foarte apropiat de Nichita Stănescu. Și asta e adevărat pentru că, prin destin sau prin fericirea vieții, am avut ocazia să fiu foarte apropiat de spiritul lui Nichita, de ființa lui, să fiu ocrotit de prietenia lui. Cum spunea și el, suntem într-o condamnare la prietenie. Asta nu e numai o cărare de fericire, ci și un fel de chin, de greutate, de seriozitate. Nu-mi vine să cred, aproape două decenii am trăit și retrăit nu numai viața mea, ca foarte tânăr poet. Nichita mă compara cu foarte tânărul compozitor Chopin și, în prefața cărții „Pasărea dezaripată”, tradusă de el și publicată la Minerva, spunea: „Să dea Dumnezeu să nu ai soarta lui Chopin!” Mi-a fost teamă să nu mi se întâmple ceva și să mor prea devreme. Dar iată, destinul a fost foarte tragic, el ne-a părăsit la 50 de ani. Acum am intrat în anul 22 în plus față de Nichita. Eu am 72 de ani și acum îmi dau seama ce tânăr ne-a părăsit el. Sigur că fericirea noastră a

depășit amărăciunea și tragismul despărțirii de el. La înmormântare, am rostit ceva ce acum sună a destin: „Iartă-ne, frate Nichita, că încă mai suntem în viață”. Acum mi-am dat seama că sunt foarte fericit că am trăit cei 31 de ani fără de el, dar totuși cu el ca un înger păzitor sau ocrotitor. În cei 30 de ani am publicat peste 50 de volume din literatura română. Chiar și eu, după ce am publicat 35 de volume în limba sârbă, din care Nichita a tradus poeme din primele zece, care au reapărut acum cu volumul „Apa de băut”, după 30 de ani, am început să scriu în limba română. El nu știa că voi veni și eu pe urmele lui.

R.: Foarte interesant acest aspect...

A.P.: Eu am și spus că m-am născut ca poet român în Maramureș. Am fost acolo să văd unde a fost Nichita de două ori. La înmormântare, crucea de lemn i-a venit tot din Maramureș. M-am dus acolo și am scris primele poeme în limba română care au apărut în volumul „Plâng, nu plâng”.

R: În momentul de față aveți mai multe volume publicate în română decât în sârbă?

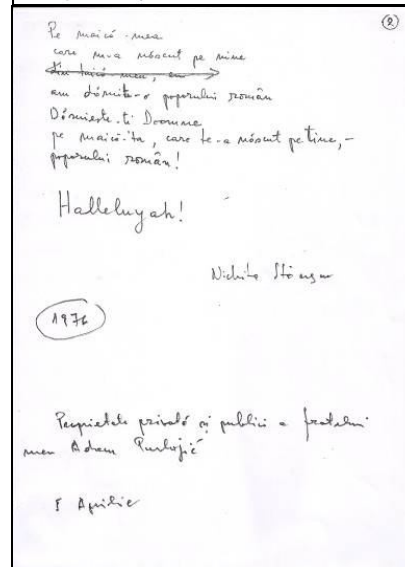
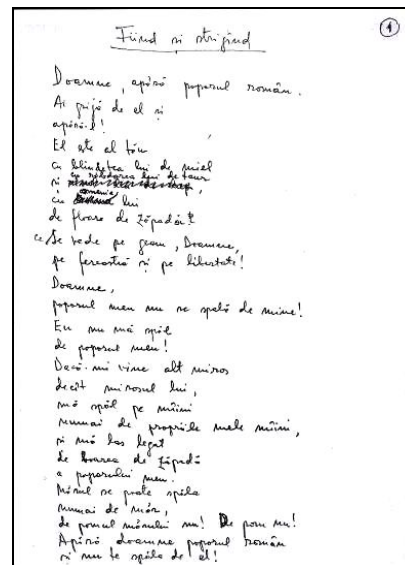
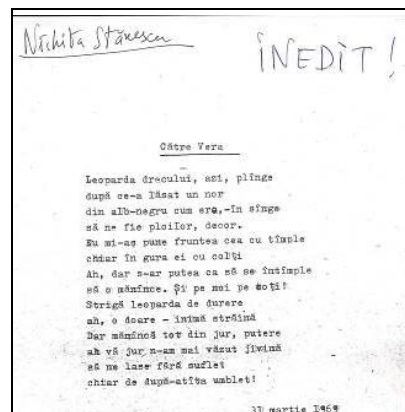
A.P.: Nu. În limba sârbă am de trei ori mai multe. În limba sârbă scriu de aproape 50 de ani. Eu sunt un poet de limbă română foarte tânăr.

R: Dar sunteți foarte spontan în ambele limbi. Ca ziarist și nu numai, am observat, cum spunea chiar scriitorul Horia Zilieru, că sunteți speranța Estului, România – Serbia – Bulgaria la Premiul Nobel.

A.P.: Asta nu! Sună prea pompos, prea sonor. Nichita, Marin Sorescu, Emil Cioran, Gelu Naum, Geo Bogza, chiar și Petru Stoica au avut șanse la acest premiu. Nichita știa că nu trebuie să comentezi premiul Nobel nici negativ, nici favorabil, pentru că

Adam Puslojic și Nichita Stănescu, octombrie 1983, scriind o dedicație pe volumul „Oase plângând”.

Texte comunicate de Adam Puslojic, la 30 martie 2014, la Ploiești

faceți un pas greșit și după aceea nu mai ai șanse reale. Să nu uităm că Samuel Becket a luat banii, dar nu s-a dus să ridice premiul.

R.: Foarte frumos a făcut. Cred că așa e corect procedat, ținând cont →

DANIEL MIHU

de implicațiile politice de acolo, de contaminarea premiului și cu alte criterii...

A.P.: A mai fost Jean Paul Sartre, care l-a refuzat. E singurul scriitor care a refuzat premiul deja declarat. Acum spun ceva împotriva mea: Premiul Nobel e un mare premiu! Tocmai mi-am tăiat orice șansă, intenționat!

R.: *Eu v-am întrebat de Nobel pentru că sunteți speranța unor oameni de litere. Ei vă văd etalonul de valoare culturală al acestui spațiu estic.*

A.P.: Dacă nu l-a luat Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Vasco Popa, Danielo Kiss – care aveau șanse reale, ce să spun. Să nu uităm că un om din juriu, cel mai important de acolo, Arthur Linquist, a scris prefața la trei volume ale lui Nichita, publicate în Suedia. Nichita a intrat de două ori în cercul finaliștilor de cinci scriitori și într-un an a luat Elitis, apoi Singer. I-am spus: „Nu-i mai bine să nu împarți premiul cu Isaac Singer și să rămâi împreună cu marele Jose Borges, care, ca și tine, a ajuns în cercul final de cinci. Nichita a râs și mi-a spus: „Și asta e o idee”.

„Marea mea speranță e că voi supraviețui ca poet, în ambele limbi, prin ceea ce încă nu am publicat.”

R.: *Câte volume ați publicat până acum?*

A.P.: Ar suna pompos: sunt aproape 15 în limba română, 35 în sârbă, dar mai am 43 de volume de poezie scrise în limba sârbă, din acelea nu am publicat niciun vers. La fel, mai sunt 10 în limba română nepublicate. Marea mea speranță e că voi supraviețui ca poet, în ambele limbi, prin ceea ce încă nu am publicat.

R.: *Încă un motiv de a fi un etalon cultural...*

A.P.: Asta îți pare credibil sau incredibil?

R.: *Mi se pare firesc!*

A.P.: Eu scriu aproape zilnic poeme.

R.: *Mi-ați zis să vă pun o întrebare dificilă. Deci, prietenia specială cu Nichita...*

A.P.: Dar nu numai cu Nichita. Am avut o relație de prietenie cu o mulțime de scriitori mari: Petru Stoica, Geo Bogza. Marin Sorescu, Mircea Dinescu, Ana Blandiana, Adrian Păunescu, Ioan Flora. Am întâlnit și clasici. Acum nici nu îmi vine să cred că am stat cu ei la masă:

Emil Bota, Stelaru, Baconski, Augustin Doinaș.

R.: *Întrebarea dificilă se continua așa: A contat în prietenia cu Nichita faptul că ambii aveți o obârșie daco-romano-slavă? E o fraternitate aparte!*

A.P.: Nichita a inventat o formulă: „Să rămână viu chiar și sub semnul de întrebare.” La fel ca și în cazul lui Eminescu, și el e de mai multe origini. Și eu și Vasco Popa. Asta e o valoare, e o categorie care te obligă.

R.: *Dublu te obligă!*

A.P.: Așa faci din tine o ființă cosmică. Fără obsesii și fără naționalisme, dacă îți iubești patria în care te-ai născut sau „patria limbii române”, cum spune Nichita. Dar nu este doar invenția lui. La fel, când a folosit, chiar ca titlu, sintagma „Necuvintele”, nu știa că Lucian Blaga avea asta în însemnările lui. Nichita trebuia să ajungă la formula lui de „Necuvinte”. Spunea într-un film realizat cu el: „Dacă replica lui Shakespeare a fost între două sunete, cea a lui Cehov a fost între două tăceri.” Tăcerea ca în „Necuvinte”. L-am întrebat atunci dacă necuvântul face parte din antipoezie și mi-a răspuns parcă nu. El nu trăia modernismul sau postmodernismul din curente recente, ci trăia modernismul lui Eminescu, Blaga, Arghezi.

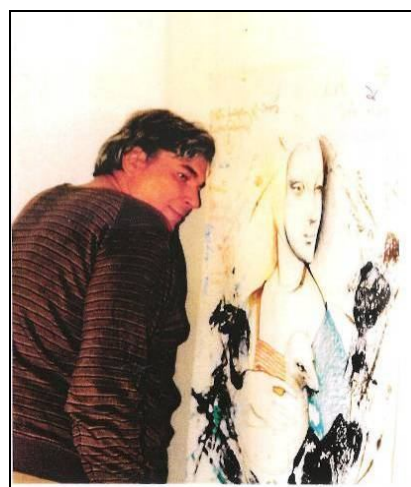
R.: *Revenind la timpul actual, vă întreb cum ar fi văzut Nichita propriul lui festival? Ați discutat astfel de subiecte?*

A.P.: Vai de mine, nu s-a gândit la așa ceva! Să se gândească la faptul că va fi strădă, că ca fi târg... De fapt, și-a furat propriul târg în care s-a născut. Că e născut în Piața sârbească din Ploiești care acum e Piața „Nichita Stănescu”. Eu am și propus să fie folosite ambele denumiri.

R.: *Ca ploieștean, vă spun că oamenii folosesc tot forma veche, de Piață sârbească. Doar oficial sună diferit.*

A.P.: Trei primari mi-au promis că reabilitează asta. La fel, încerc să reabilitez numele său deplin: Nichita Hristea Stănescu. Să nu rămână doar cu bunicul rus. Îți dau acum un răspuns vizual, fără întrebare. Iată o scenă frumoasă, dar dureroasă: La sfârșitul lui octombrie 1983, îmi scrie o dedicație pe ultimul lui volum, antum, „Oase plângând”. Ce vedeți în poză... suntem la Belgrad. După două luni de zile... La revedere!

Sâmbătă, ultima zi
întin scrisă pentru Adan
Niciodată ficțional așteptătorului
nu-l întrebă pe așteptător de ce așteptă,
Nici așteptătorul nu se întrebă pe sine
de ce așteptă,
Nici pe ce și așteptă așteptarea așteptă,
ea, așteptă, nu se întrebă de ce și
e așteptă,
O, dacă s-ar întreba părintele
de ce e părinte
și nu-i ales, dacă așteptă...
O, dacă s-ar întreba O de ce O...
12 martie 1970 Nichita
Timișoara, scrisă pe masa lui Anjel

Nichita între prieteni sârbi

**Adam Puslojic, Nicolae Băciuț,
Dragoliub Firulović, Casa Memorială
„Nichita Stănescu, 30 martie 2014**

Gala poeziei... la Ploiești

Avem momente în care ni se pare că intrăm în atemporalitate, momente unice, momente ce nu ne-am dori nicidecum să fie uitate. Memoria afectivă și, de bună seamă, scrisul ar trebui să fie nepieritoare. Oraș în sărbătoare ce a găzduit a XXVI-a ediție a Festivalului Internațional de poezie „Nichita Stănescu”, Ploiești, a devenit prietenos și primitor, mângâiat de blândețe raze ale primăverii și vechiat de sus de autorul „Sensului iubirii”.

Peste noapte, se schimbă ora și parcă ieșim din timp și intrăm în alt timp, *Timpul Nichita, Timpul Nemuririi*.

Manifestările culturale dedicate Poetului au fost organizate în tot județul, dar nicăieri acesta nu a fost atât de prezent ca la Ploiești. Parcul „Nichita Stănescu” a fost plin de flori, de căldură, de prietenie, de lume și de cărți. Târgul de carte e deja pus în mișcare. Au loc lansări de cărți, peste 18 edituri din țară au venit să-și valorifice ofertele. S-au cumpărat cărți, s-au dat autografe: Mircea Cărtărescu, Alex Ștefănescu și alți autori de mare notorietate. Și deasupra tuturor... Poetul... Au urmat evocări, alocuțiuni, mesaje transmise dinspre noi spre Cel Drag...

Ne-am îndreptat spre Muzeul Memorial „Nichita Stănescu”. Ajungând, am depus flori la statuia ce îl reprezintă pe adolescentul Nichita, un bust amplasat în fața Casei poetului, lângă care s-a lansat volumul „Belgradul în cinci prieteni”, cea de-a treia ediție, apărută la Editura Tracus Arte. În acest spațiu, se simțea respirația Poetului. Ne-am așezat cuminiți pe scaune, în curtea invadată de lumină și căldură. Era ora prânzului... și, Adam Puslojic ne-a amintit tuturor celor prezenți că Nichita s-a născut la prânz. Evocarea făcută de Adam Puslojic ni l-a apropiat mai mult pe Nichita. Poetul a scris pentru două țări de cititori, a scris versuri și a avut o idee: să facă din ele ceva spațial: „El scria versuri în aer, desenate spațial”. Apoi, am aflat că Nichita a iubit foarte mult muzica și e invitat Dragoliub Firulović să cânte melodia „Lume, lume, soro lume”, pe care Adam a auzit-o pentru prima dată de la

Nichita. Adam a recitat cum numai un adevărat prieten o poate face, poezia „Exist”.

Într-o limbă română curată și corectă, bulgarul Ognean Stanboliev a vorbit cu mare drag despre marea sa realizare, traducerea în trei volume, în limba bulgară, a operei lui Nichita. Acesta consideră că poezia românească este una dintre cele mai frumoase și mai puternice din lume și de aceea a învățat românește, citind mai întâi „50 de poeme cu Nichita”, despre care s-a vorbit atât de mult, iar în 2001 a tradus 90 de poezii ale lui Nichita, a scris în multe reviste de cultură despre el, a realizat emisiuni TV și chiar un film despre Nichita și unul despre Ana Blandiana. A citit poezia „Ochiul care plânge” în limba bulgară.

Poetul ieșean Horea Zilieru, copleșit de emoție, și-a amintit de momentul în care a citit primele poezii ale lui Nichita apărute în revista „Tribuna”, iar apoi de momentul în care a afirmat: „Sunt obsedat că Nichita Stănescu are geniu”, continuând să definească profilul Poetului: generos, bun, blând, o literă imensă pe cerul românesc ce

Constantin Manolache, Nicolae Băciuț (sus), Vasile Tărățeanu, Adam Puslojić, Constantin Stere, Dragoliub Firulović, Ognean Stamboliev, Nicolae Dabija, Horia Zilieru, Ploiești, 30 martie, la Casa Memorială „Nichita Stănescu” (jos)

Scriitori, la bustul lui Nichita Stănescu din Ploiești, 31 martie 2014

Constantin Stere, Vasile Tărățeanu, Nicolae Băciuț – la decernarea Premiului Festivalului Internațional „Nichita Stănescu”, Ploiești, 31 martie 2014

bate bine și către alte ceruri pământești...” Acest soare ne-a adus în anotimpul poeziei” – a încheiat Horia Zilieru.

A fost invitat apoi poetul basarabean Nicolae Dabija, cel care și-a amintit de momentul în care s-a întâlnit cu Nichita în Basarabia și acesta a sărutat pământul, iar apoi a îmbrățișat fiecare plop întâlnit în cale. Ceva mai târziu, când s-au cunoscut mai bine și au devenit prieteni și a început să îi zică pe nume, avea impresia că se totuia cu Dumnezeu. În încheiere, a recitat poezia „Sclava”.

Academicianul Vasile Tărățeanu nu a avut ocazia să-l întâlnească nici în România și nici la Cernăuți pe Nichita Stănescu, unde, cu siguranță, ar fi sărutat caldarâmul pe care-și purtase odată pașii Mihai Eminescu. „Aripile lui Nichita Stănescu cresc în sufletele noastre”, a considerat acest poet, iar apoi a recitat poezia „Cimitir ambulant”.

Arhitectul Ștefan Macovei i-a dăruit lui Nichita multe monezi, nu pentru că ar fi fost pasionat de numismatică, ci pentru că îi plăcea istoria și, prin monezi, Nichita ajungea la istorie.

Poetul Nicolae Băciuț, prezentat ca fiind cel mai tânăr poet ce l-a cunoscut pe Nichita, a evocat întâlnirile lui cu Nichita Stănescu și a recitat mai multe poezii, trezind o puternică emoție în rândul celor prezenți.

Soarele, mult soare a rămas în curtea casei lui Nichita, amintindu-și poate și el câte un crâmpeli de existență... Noi ne-am retras discret...

CODRUȚA BĂCIUȚ

Vatra veche dialog

Acad. Vasile Tărățeanu

„Tot ce se poate face este unirea cu Basarabia. Asta o dorim din tot sufletul”

– În acest timp, contemporan nouă, care a fost cea mai mare bucurie a dvs. În Bucovina de Nord, încă o parte a unei bulversată și întinsă și fragmentată etnic Ucraine?

– După ce fostul președinte ucrainean, Ianukovici, a fost determinat să plece, tineretul ucrainean a ieșit să protesteze pașnic și frumos, demonstrându-și dorința lui de a face parte dintr-o comunitate de țări europene civilizate. Toți românii de acolo au pledat pentru asta.

– Ar fi mai bine pentru români ca Ucraina să facă parte din UE?

– Da, asta e sigur. Nici UE nu ne dă foarte multe, noi trebuie să ne manifestăm ca o națiune puternică. E o garanție în plus, așa ne-ar sprijini în dorința noastră de modernizare a vieții. Și ca membri ai NATO, am asigura pacea mult mai eficient. Bucuria noastră, a românilor de acolo, a fost când tineretul a ieșit în stradă și a solicitat ca Ucraina să semneze de urgență tratatul de aderare la UE. Și asta a venit după ce fusese deziluzionați, după ce Parlamentul de la Kiev nu a semnat Acordul de la Vilnius. Ne-a întristat, însă, când manifestările pașnice au decăzut în violențe de stradă întreținute și de putere și de opoziție. Așa s-a ajuns să moară 100 de manifestanți. Sunt omagiați ca eroi, dar eu îi văd ca victime ale unei politici de cea mai

joasă speță promovată și de putere și de opoziție. Românii nu au așteptat ceva bun de la ruși, dar la fel și de la actualii diriguitori ai Ucrainei. Noi, precum și comunitatea maghiară și cea rusă, am sprijinit la ultimele alegeri Partidul Regiunilor, cu care am semnat un protocol de colaborare, prin care urma să ne sprijine. Conform protocolului, trebuia să avem reprezentanți în funcții de conducere și să aplice doleanțele noastre legate de politica lingvistică. Aceste două solicitări au fost aplicate printr-o lege care corespunde standardelor europene despre drepturile minorităților. Ne oferă dreptul la limba maternă și la relații culturale cu patria istorică, acolo unde populația minoritară reprezintă un procent mai mare de 10%. Deci, legea a fost adoptată de vechea putere, în timp ce se protesta de către cei ajunși acum la conducere să nu fie validată. Iar Ianukovici a validat-o, dar nu a făcut nimic pentru implementarea ei.

– Dar noua putere?

FĂRĂ DE ARIPI

Îngerul meu păzitor
încă n-a învățat să zboare
fără de aripi

cât e ziua de mare
e nevoit să alerge
din urma mea

spre seară obosit
cade frânt din picioare

astfel noaptea
trebuie să mă apăr singur
cum pot

CA O CĂTANĂ

sunt un civil neinstruit
domn general
încurc dreapta cu stânga
și stânga cu dreapta
fac roata împrejur și o iau într-o parte
când mi se ordonă culcat
stau drept
dând onor
sincerității de a fi
precum sânt
jumătate încă în aer
și jumătate-n pământ

VASILE TĂRĂȚEANU

– Primul lucru pe care l-a făcut a fost să abroge tocmai această lege. Și aveau, în mod normal, alte urgențe, cum ar fi cele legate de locurile de muncă, de stopare a crizei. Tocmai abrogarea acestei legi i-a făcut pe cei din Crimeea să protesteze și să-i aducă acolo pe ruși.

Identitatea națională a celor de acolo a fost grav pusă în pericol, de aceea s-au adresat patriei lor istorice. Putin abia aștepta un semnal.

– Deci Putin a avut un motiv, nu un pretext!

– Dacă ucrainenii nu abrogau legea, nu se ajungea la reacția rusă, la intervenția militară.

– Eu așteptam ceva similar din partea României. Dar, poate, cu alți politicieni la cârmă...

– România nu face așa ceva pentru că, să fiu iertat, nu e Rusia, și e angajată în obligații internaționale ca membru NATO și UE. Chiar dacă ne vom adresa ei, nu ar face așa ceva. Doar că Titus Corlățean a asigurat Ucraina că România o susține deplin pentru integrarea în UE, nu are pretenții teritoriale, dar a atenționat-o să nu încalce drepturile românilor din Ucraina. Altceva, România nu poate face. Nu poate interveni cu armata.

– Măcar până la Hotin, nu până la Kiev...

– Tot ce se poate face este unirea cu Basarabia. Asta o dorim din tot sufletul.

– Desigur, dar și cu cele trei județe de la mare, acum... tot la Ucraina!

– După părerea mea, dacă s-ar gândi, pentru că și Transnistria a depus cererea de căsătorie cu Putin, iar pe el nu-l deranjează să aibă mai multe amante, dacă ar fi mai înțelepți politicienii ucraineni, ar putea face ceva. Dacă Transnistria ajunge la Rusia, se vor trezi cu un pericol în coaste. Soluția ar fi ca Transnistria să fie cedată Ucrainei și ea să retrocedeze Moldovei cele trei județe de la Marea Neagră. Mai ales că le-au primit cadou de la Moscova, de la Hrusciiov, care, în 1954, le-a dăruit și Crimeea. În cazul acesta, dacă politicienii români ar avea mai mult curaj, demnitare...

– Și inteligentă!

– Da... și dacă ar fi oameni de caracter, problema ar fi rezolvată!

DANIEL MIHU

POEME SECVENȚIALE 2

Apocalipse

Apocalipsa nu e o bacantă.
dansând. salomeic. din buric. din
șoldurile falnice. din gâtui de
vioară. din sâni vibratili. din
hemis-fesele pietroase. din glezna
caligrafiată.

Soarele se zbenguie. cald. rotația
milenară. iarba crește. se usucă.
renaște. stâncile filosofează.
bilioane de ani. aceeași poziție. cu
fața. mâncată de sare. arșă de
soare. măcinată de vânturi. furtuni.
crăpată de cutremure. geruri.
toriderii. luna își face ciclul. marea
se ține după ea. flux-reflux. binom
etern. bielă-manivelă. babă-moș,
lambă-uluc. nut-feder. eu-tu. vânt
liber. zburdă prin elemente.
țesuturi. epiderme. curiozitate
feminină. cal în călduri. freamătă.
nechează. penetrează. caută. pipăie.
vântul.

Oamenii fug. într-o sigură direcție.
cine-i împinge ? mână. zorește.
grăbește. biciuește. zbirul timpului.
naște. te. crește. te. hrănește. te.
înmulțește . te.
crește. îl. hrănește.
îl...îmbătrânește. te. mori. te. pe
sine. te. naște. crește. hrănește.
înmulțește. îmbătrânește. mori.
pământ de flori. element.
substanță. apă. aer. foc. lut. chimie.
joc...

...floare. apă. lumină. fotosinteză.
clorofile. înflorește. uimește. usucă.
diseminează. semințe. spori.
spermă botanică...putreziciune.
moarte descompunere.

Spirala sângelui. crește. primul om.
al spiralei prime. nu e ca ultimul.
om. din spirala finală.

Totul fuge. într-o direcție.
nevăzută. necunoscută. ca un sfânt.
divinitate. îndeamnă. împinge.
presează. pistonează. suflă. vânt.
potoape. furtună. diluviu. volbure
de aer. de ploaie.. muierea la
facere. împinge. opintește.. presat.
împins. opintit.

«*apăsat, strângere, strivire, condensare; constrângere, fortare, obligare. a silii, a constrânge, a obliga, a presa; a năzui, a-și da silința, a-și da osteneala, a se strădui, a face un efort.*

cu *tărie, putere, vigoare, energie, cap acitate: armată, unități militare; violență, ... constrângere.»* naștere.

Mama. plânge. presează. urlă.
împinge. împinge. împinge.
pruncul. eu adică. țâșnește. afară.
iese. țipă. în văzduh. urlet primar.
existențial. buric însângerat.
lubrifiat. tăiat. ombelico del
mondo.

...și mama, mama, mama stă să
cadă. și George nu mai vine. lăsați
copiii să vină la mine. o, voi sâni și
voi cai, voi cai. nu credeam să-nvăț
a muri. vreodată. și. mama stă. stă.
stă. să. să. să. să cadă. peste lume.
peste foetus. peste ziua de mâine.
peste soartă.

Mama. tot împinge. inertial. real.
împinge. împinge. împinge. copilul.
eu adică. într-o unică direcție. doar
într-acolo. spre izbăvire. a lumii.
umanitatea. sufletele. omenirea.
omenetul.

Lumea. otrăvoasă. veninoasă.
ucigașă. perversă. perfidă. parșivă.
vicleană. fățarnică. machiavelică.
perfidă. rea... rea...rea...

Ce. frumoasă. este. viața. când. mai
apuci. dimineața.

Scufunda pământului. întru sine.
săvârșitul lumii. pe sine. venea
omoaară pe siret. omul omoară pe
om. pământul înghite pământul.
apa îneacă apa. focul arde pe foc.
apocalipsarea.

Eu apocalipsunt.

tu apocalipsești.

el. ea apocalipsesc.

noi. voi. ei. ele...

Apocalipsa...

mamă...

Tu,

Doamne!

GEORGE STANCA

Icoană

N-am să uit, pe-un șes podit cu pai,
câte zile-or fi să-mi mai rămână:
o căruță trasă de doi cai
și în ea – o femeie bătrână.
Carul scârțâia din osii, sfânt,
și-nlemnii, văzând, lângă-o răscruce.
că bătrâna duce – sau aduce?
o căruță plină de pământ.
Ea stătea deasupra, -ngenuncheată,
parcă se ruga, cu ochii duși;
prinse-atunci, blând, lanul să se zbată
și lumina prinsă în țărushi.
Ea stătea ca-n strană, cuvioasă
și privea tot timpul înainte:
poate-și aducea strămoșii-acasă,
poate-și avea carul cu morminte?
Și am vrut să-i strig o întrebare:
Spune, unde duci acel pământ?
E țărână scoasă de vânzare?
sau țărâna propriului mormânt?!
Pentru pomi îl duci sau pentru oale?
Ori, poate, -i pământ răscumpărat
de pe la străbunii dumitale,
care îl vândură altui sat?
Și o urmării, fără de grai,
până se topi cu tot cu cai
în țărâna șesului acel.
...Cea icoană o mai văd și-acum
fără-asemănare-n univers:
o femeie și doi cai pe drum
și-o căruță-mbătrânind din mers.

NICOLAE DABIJA

Iisus

A crescut prețul petrolului. Cotațiile
la bursă
scot popoare întregi în stradă. Ne
vom bate până la ultima
picătură de sânge amestecată cu
petrol.
Vom izbândi.

A crescut prețul grâului. Boabele se
rostogolesc
ca timpul din hambare. Foamea
împarte morții
în buni și răi.

A crescut prețul peștelui
a ajuns la limita insuportabilului. Cu
doi pești și
trei pâini cumperi o pășune în rai.

Au dispărut popoare care nu au plătit
prețul adevărat
al supraviețuirii,
altele au rămas suspendate în
negocieri fără șir.

Numai prețul lui Iisus
a rămas tot 30 de arginți
de două mii de ani.

ADRIAN ALUI GHEORGHE

Vatra veche dialog Teofil Răchițeanu

„Regenerarea neamului românesc trebuie să înceapă cu regenerarea naturii în mijlocul căreia atâta amar de timp a trăit.”

(I)

Dorul de Răchițele*

Frumoasa întâmplare de a-l fi cunoscut, acolo, în vârful Munților Apuseni, pe scriitorul Teofil Răchițeanu, m-a vindecat de dorul de Răchițele, spre care, de atâția ani, în nevredețea mea, n-am fost în stare să pornesc, deși vară de vară această dorință mă împingea cu o intensitate poate egală doar cu aceea a dorului de a-mi vedea satul natal. În cele din urmă, însoțit de istoricul și criticul literar Mircea Popa, în miezul verii anului trecut, am ajuns aici, la Răchițele, în solitudinea Apusenilor, unde, la câteva luni după ce își sărbătorise cele șapte decenii rotunde de viață, poetul ne-a întâmpinat cu aceeași nedeșmințită iubire și bucurie frățească. Impresionat de experiența artistică neobișnuită pe care o trăiește, printre puținele de acest gen din literatura română, i-am cerut lui Teofil Răchițeanu îngăduința de a ne împărtăși, aici, sub cetina de la colțul geamului casei sale de pe Valea Stanciului, din nepotolita sa frenezie existențială.

*)Fragment din volumul Marin Iancu, *Convorbiri cu Teofil Răchițeanu. Un „menestrel al dorului”*, în pregătire la Editura Nico, Târgu-Mureș

*

– Refugiat în peisajele uimitor de sălbatice ale mlaștinilor din Camargue, Alphonse Daudet scria următoarele: „Și acum, de ce vreți să regret Parisul vostru zgomotos și

negru? Mă simt așa de bine în moara mea! E așa de bun colțul pe care-l căutam, un colțișor înmiresmat și cald, la o mie de leghe de ziare, birje, ceturi!... Și ce de lucruri frumoase în jurul meu! Abia de opt zile m-am instalat, și capul mi-e plin de impresii și amintiri...” Cât de mult vă recunoașteți într-o asemenea ipostază? De unde această dorință de poposire definitivă în legendă?

– Sunt convins că sufletul lui Alphonse Daudet semăna în bună măsură cu al meu. M-am născut într-un sat din munți, am trăit până la 10-15 ani în munți, într-un ținut cu păduri și limpezi ape curgătoare. La 5 ani, am ținut prima dată în mână o undiță cu care am prins primul păstrăv. De atunci, n-a fost vară în care să nu fi prins cel puțin câteva sute de păstrăvi. Apele de aici conțineau belsug de păstrăvi, la viața mea de până acum cred că am prins cel puțin zece mii de păstrăvi, pe care nu-i mâncam, desigur, eu, decât într-o mică măsură, dăruindu-i prietenilor și cunoscuților, cărora le făceam totdeauna prin aceasta câte o mare bucurie. Au mâncat păstrăvi la mine mulți scriitori, în special clujeni, printre care Horia Bădescu, Teohar Mihadaș, D. Cesereanu, Eugen Uricaru, Mircea Borcilă, Nicolae Mocanu, Vasile Sav, Ion Cristofor, Alexandru Vlad, ca să-i pomenesc doar pe câțiva. Am lipsit din munți doar pe timpul studiilor liceale și universitare, după care m-am întors în satul meu ca dascăl, meserie din care am ieșit la pensie. Nu zic că la un moment dat n-am dorit să am un post la oraș. După încheierea studiilor filologice, mi-am dorit un post de redactor la o revistă de cultură din Cluj, dar nu s-a putut. Mi-am zis, până la urmă, că mai de folos ar fi dacă m-aș întoarce în satul meu, să-i

Mircea Popa și Teofil Răchițeanu

învăț pe copiii mocanilor să scrie și să citească. Ceea ce am și făcut, începând din toamna lui 1973. Toți ai mei, mama, prietenii din copilărie, munții înșiși m-au reprimat și iertat ca pe un fiu risipitor. Din 1973 până azi, am trăit în satul meu din Apuseni, unde, când va fi să fie, vreau să fiu îngropat, sub o brazdă de pământ nisipos, sub o poală de codru, într-un loc ce-i spune „La Mormiști”, unde dorm strămoșii mei, „cu codrul aproape...” Eu sunt, prin toată ființa mea, un om al Muntelui, înțelegând prin acest cuvânt Apusenii sau Munții Apusului, cum, în toate scrierile mele, îmi place să-i drăgălesc. Peisajele Apusenilor s-au impregnat în ființa mea, le-am asimilat, dar și ele pe mine. Odată ce le-ai văzut și, în cazul meu, și trăit, peisajele Apusenilor nu pot fi uitate.

– Care ar fi miza unei astfel de izolări? Suntem tentați să vedem în aceasta o atitudine existențială protestatară față de tot ce ar putea să însemne „les maux du siècle”.

– În Apuseni, codri bătrâni mai există, umblu de o viață prin ei și am sentimentul că atât cât vor trăi ei și eu voi trăi, ca duh între celelalte ale lor duhuri. Sunt păduri în Apuseni în care mii de arbori au fost plantați de propria-mi mână. Începând de la vârsta de 9 ani, vârstă la care am putut ține în mână o unealtă folosită la plantatul puietilor, toate vacanțele mele de școlar și mai apoi de student al Filologiei clujene, mi le-am cheltuit la plantat de brazi-fagi-paltini. Prin asta mi-am câștigat în acele timpuri existența și m-am întreținut la „școlile cele mari”. Am plantat sau igienizat brazi, molizi, fagi, paltini, în nenumărate locuri din Apuseni, la Răchițele, Ponor, Valea Crăciunului, a Drăganului, Zărna, Poienița, Preluci, Buteasa, Tălianu, Cheuțu, Fulgerata, Nimăiose, Piatra Arsă, Fântânele, Izbuc, Valea Obârșiei, Tomnatec și în cel puțin alte câteva asemenea locuri.

Puietii plantați de mine atunci au crescut, iar acum ei alcătuiesc adevărați tineri codri prin care, la anii de acum, care sunt ai senectuții, deseori rătăcesc în căutare de pace, liniște ori singurătate. Să umblu prin codri plantați de propria-ți mână. E un sentiment ce nu se poate descrie prin cuvinte.

Am plantat brazi pentru →

**VIORICA MANGA și
MARIN IANCU**

pădurile Apusenilor, pentru pădurea românească, în fond, pentru urmașii mei direcți. Am plantat cu aceste biete mâini ale mele un lot special de cinci mii de brazi pe care-i las moștenire copiilor mei Simona, Sânziana și Octăviuț, alături de câteva cărți și de o casă din grinzii de brad cioplite cu barda de mâinile mele. Lor le mai las și sentimentul meu de teamă pentru soarta Codrului Românesc, care e în pericol, împreună cu îndemnul de a-l apăra, cu oricâte firave puteri, și cu porunca să planteze, în fiecare an ce-l vor avea de petrecut pe pământ, cel puțin o sută de brazi. Le las un pământ de trei hectare, cumpărat de mine din onorariul primit, cândva, pe câteva din cărțile mele apărute înainte de 1989 (de atunci n-am mai primit de la nimeni vreun onorariu pentru vreuna din cărțile mele). Tot lor le mai las credința că mie, tatăl lor, Codrul Românesc mi-i tată, să creadă în el, în viitorul lui, să nu uite că eu cred – și să creadă și ei – că țara noastră trebuie să redevină o țară plină de păduri și de curate izvoare, ca aceea pe care o descriese Eminescu în *Memento mori*. Fără o natură sănătoasă, nu suntem și nu vom fi un neam sănătos. Au fost vremuri când din orice punct al pământului românesc ai fi pornit, ai fi putut ajunge la Marea cea Mare mergând doar prin păduri. Am avut o pădure edenică, dar n-am știut (de cele mai multe ori n-am fost lăsați) s-o păstrăm. Am degradat-o, cu voie sau fără, și odată cu ea s-a degradat, din nefericire, și neamul nostru. Regenerarea neamului românesc trebuie să înceapă cu regenerarea naturii în mijlocul căreia atâta amar de timp a trăit. Când pădurea va înceta să mai fie, nu numai neamul românesc, ci neamurile toate vor înceta să mai fie.

– Să se înțeleagă de aici că doar Muntele este generator de poezie?

– Ca element cosmic, poezia există oriunde. Totul e să ai antene speciale spre a o detecta și a o așterne pe hârtie. Ceea ce pentru poezia mea a fost Muntele, pentru alții pot fi cărțile altor de dinaintea lor poeți. Există poeți care din alți poeți se nasc, ca florile din alte flori. Sunt convins că Eminescu, pe o anume dimensiune a lui, din natura românească se trage, dar pe de o alta, în mod sigur, din poezii romantici

germani. Romantismul german, ca să ne exprimăm în termenii filosofiei lui Blaga, a fost elementul catalizator care a dat poeziei lui Eminescu o universală dimensiune. Eminescu e o floare, care, neudată de apele novalisiene, n-ar fi atât de frumos înflorită.

Nici Macedonski – acel Macedonski modern – n-ar fi existat dacă n-ar fi existat poezii parnasieni. Sau dacă totuși da, ar fi fost un poet de o tonalitate minoră. Câteodată, un poet este, după părerea mea, „suma” poezilor pe care i-a citit. Orice izvor își are rădăcinile în alte mai adânci izvoare. Așa și poezii. Poezia există peste tot, ca apa în oceane, ca stelele în necuprinsul Chaosului. Totul e, ziceam, să ai tipul potrivit de antene spre a o capta. Felul în care o face reprezintă originalitatea lui, originalitate prin care el devine „nepereche”.

– **Plasată sub semnul unei experiențe revelatoare, prietenia și corespondența cu Geo Bogza trebuie să vă fi marcat din plin existența. În ce împrejurări s-a născut acest mod cald de „frecventare” spirituală, apropiată, prin bogăția intelectuală, de cea instituită între Eckermann și mai vârstnicul și înțeleptul său mentor?**

– Geo Bogza ar fi împlinit în acest început de 2014, 106 ani. Ce emoționant ar fi dacă acum ar fi în viață! Partea efemeră a ceea ce a fost Geo Bogza odihnește în racla ei de la Mănăstirea Pasărea, însă eu simt că spiritul său e printre noi, toți cei care l-am cunoscut cu adevărat și l-am iubit. N-am să emit acum judecăți de valoare asupra operei lui Geo Bogza, au făcut-o cei competenți în domeniu și o vor mai face, deoarece nu tot ce a scris Geo Bogza se cunoaște. Bănuiesc că arhiva sa personală e uriașă și, în momentul când accesul la ea va fi permis, vom avea, sunt convins, mari revelații. Eu aici vreau să spun câte ceva despre Geo Bogza, omul suflet, așa cum în câteva momente ale vieții mele mi s-a revelat.

L-am mai mult decât iubit. L-am venerat. Geo Bogza a fost în anii tinereții mele un model de moralitate, un etalon al conștiinței de scriitor, un generos și un altruist, gata să intervină oricând în apărarea unui semen de-al său aflat la ananghie. În ipostaza asta mi-a fost dat mie să-l

Casa din munți a poetului Teofil Răchițeanu

cunosc îndeaproape. Era pe la începutul anilor '70, absolvisem, la Cluj, Filologia, n-aveam slujbă, trăiam în acest oraș, de azi pe mâine, din puținii bani câștigați din ce puteam, ici colo, să public (ceva asemănător trăise nu cu mulți ani înaintea mea, tot la Cluj, Gh. Grigurcu).

La un moment dat, în revista „Echinox”, era hotărât să mi se publice o pagină de poezii, dar cenzorul de atunci al Clujului i-a stopat apariția.

Pagina conținea zece din cele mai frumoase poezii pe care le scrisesem până atunci (de-ar fi apărut, ar fi fost, sunt convins, una din paginile antologice ale revistei „Echinox”).

Dezamăgit, am furat șpaltul cu poemele proscrise, l-am pus într-un plic și l-am trimis lui Geo Bogza, acuzând, într-o scrisoare însoțitoare, vremurile în care trăiam și în care poezia mea, deși nu avea în ea nimic subversiv, era urgisită.

Spre marea mea surprindere, Geo Bogza a publicat pe prima pagină a revistei „Contemporanul”, în cadrul rubricii al cărei titular era, două dintre poemele mele proscrise la Cluj, avertizând că în acest oraș poezia are, în propriile-i rânduri, dușmani.

Bogza își etala spiritul său de dreptate și, în imensa sa generozitate, îmi închina o tabletă, răzbunându-mă pentru tot ceea ce mi se întâmplase la Cluj și dând, prin gestul său, o palmă grea dușmanilor de la Cluj ai poeziei.

Geo Bogza a simțit în mine un om nedreptățit, un suflet ultragiătat, pe care s-a simțit dator să-l ajute.

Acesta este punctul de la care a pornit relația mea cu Geo Bogza, relație care a durat până la plecarea sa dintre noi.

Scrisori de la Mircea Eliade

15 Aprilie 1973

Stimate Domnule Anca,

Îmi cer iertare că răspund cu întârziere la scrisoarea D^{tale} din 28 Martie, dar am avut mai multe „deadlines” care mi-au blocat corespondența cam două săptămâni. Îmi pare rău că tocmai anul acesta nu ne vom opri la Roma – în orice caz nu înainte de Septembrie (când s-ar putea, dar încă nu sunt sigur). După întoarcerea din Finlanda, vom fi la Paris toată luna Septembrie. Poate te repezi D^{ta}. Dacă reușești să-ți prelungești șederea...

Din păcate, n-am primit cele două cărți. (Uneori, pachetele întârzie 2-3 luni, altele se rătăcesc. Același lucru se întâmplă și cu multe din cărțile pe care le trimit personal, de aici. Foarte puține ajung în țară. M-am resemnat să le repatriez anonim, prin edituri sau librării. Dar câtă bătaie de cap. Inutilă și umilitoare!...).

De la C. (onstantin) Noica n-am mai avut vești din Ianuarie. În direct, am aflat că astă iarnă ar fi suferit - dar nu știu de ce. Sper că e, acum, restabilit. I-am scris din nou.

În speranța că ne-am putea totuși întâlni la Paris, și cu urări de bine (și noroc!)

Al D^{tale}

P.S. M-am bucurat aflând din scrisoarea D^{tale} că M. Malița cunoaște și admiră lucrările mele. Aveam impresia că „oficialitatea” mă ignoră total...

11 Jan. 1979

Dragă Domnule Anca,

Mulțumiri pentru scrisoare și pentru 10 *Indian Poems*. Mă bucur că ți-a ajuns cu bine *Le Cahier Mircea Eliade*. Înțeleg, însă, că n-ai primit celelalte cărți, trimise de aici, cu multe luni în urmă (cred, în mai-iunie 1978!). mai fac o încercare: expediez mâine prin poșta aeriană *Myths, Rites, Symbol: a Mircea Eliade Reader* (2 vol.).

Privitor la proiectul D^{tale} – un număr “indian” al revistei *Zamolxis* – ai uitat că *Zamolxis* și-a încetat apariția în... 1943!

Ar fi minunat dacă ai ..... versiunile sanscrită și vernacular ale *Scrisorii I*. Poate găsești vreo subvenție, în India sau... România.

Din păcate, criza Universităților americane a rețes considerabil posibilitățile de o „teaching position in Humanities”.

Urez, soției și D^{tale}, mult noroc și sănătate – și succes!

Cu cele mai bune sentimente al D^{tale}

12 Jan. 1978

Stimate Dle Anca,

Răspund cu întârziere la cele trei scrisori ale D^{tale}, și te rog să mă ierți că răspund în grabă. Am avut un an greu: sora soției mele s-a stins, de cancer, la Paris, după multe luni de inutile chinuri. Am venit târziu, și obosiți, la Chicago – unde mă așteptau cursuri, seminarii etc.

Îți voi trimite mai multe cărți de-ale

mele, în .... pentru biblioteca Universității. Dar nu dispun de o bibliografie completă a scrierilor mele indianiste. Se găsește la Biblioteca *Myths & Symbols. Studies in Honor Mircea Eliade* (Chicago, University Presse 1969): conține o bibliografie sumară, dar totuși utilă.

Îți urez succes în proiectele D^{tale}. Nu conta, totuși, pe numele meu. Sunt din nou *persona non grata* în România – și nu vreau să încurajez confuziile.

Îți voi trimite, îndată ce vor apare (în Martie): 1) *Cahier*: .....: *Mircea Eliade* (aproape 400 de pagini, cu bibliografia tuturor traducerilor din cărțile mele; 2) *L'epreuve de labirinte: Entretiens avec Mircea Eliade*. S-au publicat încă două cărți despre Mircea Eliade în toamna aceasta și altele (trei) sunt sub tipar. Dar un toate sunt interesante!...

Îți urez, D^{tale} și familiei, un An Nou fericit și spornic.

Al D^{tale}

26 Aprilie 1970

Domnule Gheorghe Anca,

Mulțumiri pentru scrisoarea din 4 Aprilie. Am scris chiar acum editorului Payot să vă trimită un exemplar din *De Zalmoxis à Gengis-Khan*. Nu știu în ce măsură v-aș putea fi de ajutor. Numai D^{stră} puteți judeca dacă “Zalmoxis” merită să inspire o tragedie. Cunoașteți studiul lui Eugen Todoran “Mitul lui Zalmoxis în teatrul lui Lucian Blaga” (*Folclor Literar*, Timișoara, 1969, pp. 25-38)? Cu cele mai bune urări de bine,

al D^{stră}

Paris, 19 Sept. '80

Stimată Doamnă,

Stimate D^{le} Anca,

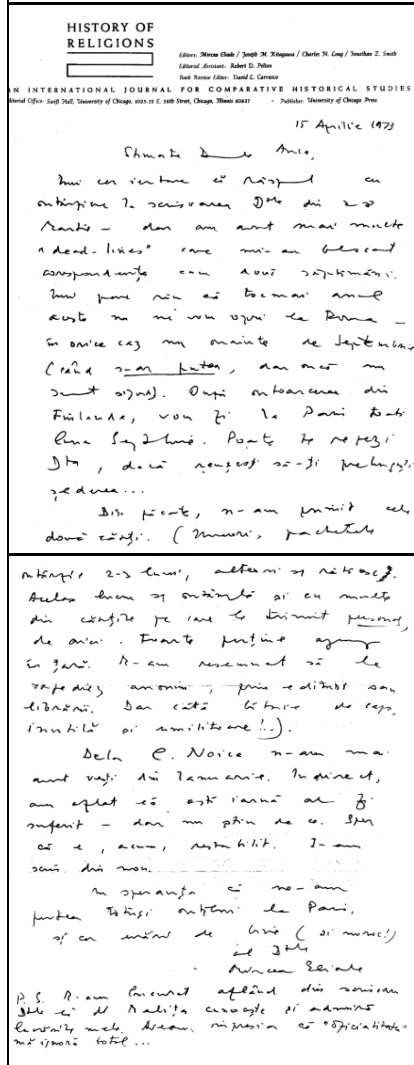
Din scrisoarea către Becescu veți afla de ce nu pot scrie decât câteva rânduri. Sper că biletul de avion va ușura obținerea titlului de voing de la Ambasada Franței.

Vom fi la Chicago la 5 Oct. Nu vă supărați dacă voi răspunde ..... la eventuala scrisoare pe care o voi primi. Sper că într-o zi voi putea scrie cu mai puțin eforturi.

Cu cele mai bune sentimente, al D^{tale} sincer

P.S. Mulțumesc fetiței pentru scrisoare și pentru desen!

GEORGE ANCA

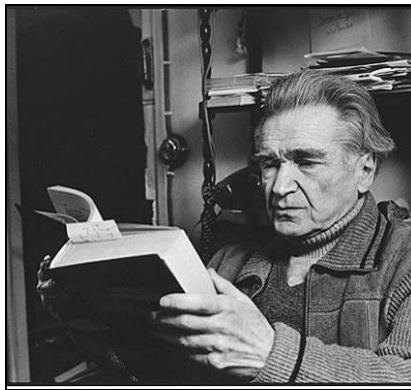
E. Cioran Inedit

**Echivocuri indispensabile
prestigiului (mărturisiri inedite
ale lui Cioran din texte
cunoscute și complet
necunoscute)
(I)**

Motto: „La haine de la philosophie est toujours suspecte: on dirait qu'on ne se pardonne pas de n'avoir pas été philosophe, et, pour masquer ce regret, ou cette incapacité, on mal-mène ceux qui, moins scrupuleux ou plus doués, eurent la chance d'édifier ce petit univers invraisemblable qu'est une doctrine philosophique bien articulée.” (Cioran, *Oeuvres*, 1995, pp.1567-1588).

Bilet pentru mormântul lui Sartre. Falsă abandonare a filozofiei. Impostură lingvistică la Foucault. Un histrion vesel hamletizând în momente de reală disperare. Nimeni nu știa să admire cum știa Cioran. Pascal, „un sceptic încăpățânat să creadă”. Pascal versus Heidegger. „Empêchez-moi, Seigneur, de succomber à ce Feu!”. Numai un spirit religios îl poate înțelege pe Cioran.

După ultima vizită pe care filozoful Constantin Noica i-o făcuse la Monaco, George Săndulescu și-a amintit că unchiul său Noica îi spusese despre Emil Cioran că e singurul om care nu „face impostură”, nu vorbește despre lucrurile pe care nu le stăpânește, că întotdeauna Cioran a știut mai mult (1) decât a etalat verbal sau în scris (*Noica Anthology*). În jurnalele de taină ale lui Emil Cioran publicate de Simone Boué la Gallimard, găsim o notație despre „Papa existențialistilor”, pe care el îl considera lipsit de profunzime: „Ce qui me gêne chez Sartre c'est qu'il veut toujours être ce qu'il n'est pas” (Cioran, *Cahiers. 1957-1972*, Gallimard, Paris, 1997; Avant-propos de Simone Boué, p.489). Mai aflăm și observația (ținând de domeniul „gândirii desfășurate” la care Cioran ar fi renunțat de mult, dacă ar fi să ne luăm după niște afirmații ale sale în care pune aforistica, gândirea condensată, deasupra filozofiei care necesită argumentarea ideilor): „J. P. Sartre écrit sur la mort : la non-valeur la

plus absolue. *La formule est fautive également quant au fond et à la forme. On ne peut pas dire : le plus absolu ; c'est comme on disait : le plus infini.* Quant à dire que la mort est une non-valeur c'est une pure absurdité” (p. 507). Simone Boué își amintește că la moartea lui Sartre – cel cu „măinile murdare” (*Les mains sales*), cum scria Horia Stamatu în rev. „Punta Europea” (Madrid, nr. 1/1956, pp. 9-21, www.filosofia.org/hem/dep/pun/ta001009.htm) despre figura discutabilă a filozofului francez susținut de Moscova –, ar fi vrut și Cioran să pună (printre multele coroane depuse la mormântul lui Sartre) un mic bilet pe care să scrie doar atât: „Mulțumesc”, iar la semnătură să treacă „Moscova”.

În *Caietele* scrise în perioada 1957-1972, Emil Cioran notează rolul avut de lectura lui Șestov în decizia sa de a renunța la filozofie.

Spre sfârșitul vieții, spunea că trebuie să începi cu filozofia, apoi să te desprinzi de ea, tinzând către adevăratul scop al filozofiei care este înțelepciunea (*Convorbiri*, București, 1993, p.254). În 1977 preciza că din Heidegger i-a plăcut latura kierkegaardiană, nu cea husserliană (op. cit., p.25).

Poate cu gândul la Blaga și la Heidegger, doi mari inovatori ai limbajului filozofic, într-o conversație din 1982, întâi acceptă că există termeni noi din filozofie cu darul de a revela aspecte necunoscute ale realității, apoi semnalează riscul depărtării de realitate pe care o atrage după sine tehnicizarea limbajului filozofic practică în exces.

La treizeci și trei de ani, îi scria faimosului autor al *Cenzurii transcendente* că este într-atât de cucerit de „o pasiune profetică de Vechi Testament” încât își simte umbră bucuria pentru idei filozofice noi.

Incapabil de a uita de sine, odată intrat pe tărâmul ideilor își percepe în mod fatal prezența subiectivă. De aceea lumea ideilor ar fi ajuns să-i trezească melancolii în loc să-i lumineze gândirea (Cioran către Lucian Blaga, 1 iunie 1934, München). În 1988, Sylviei Jaudeau îi decriptase așa-zisa lui renunțare la filozofie din neputința de a găsi la Kant urma vreunei slăbiciuni omenești.

Citind în primăvara anului 1967 o *Arheologie a științelor umane* (carte de succes analizată în 1988 de studenții belgieni la un seminar special), „pesimistul de serviciu al unei lumi în declin” (cum îl catalogase Petre Țuțea, bunul său prieten din România) se distrează pe seama lui Michel Foucault, observând cum acest filozof ținea să-și epateze auditoriul (și cititorii) cu expresia „finitude anthropologique” ori de câte ori ataca în *Les mots et les choses* (1966) problema nimicniciei omului („misère de l'homme”, precizează Cioran).

Autorul *Căderii în timp* (*La chute dans le temps*, Gallimard, Paris, 1964), titlu care trimite la gândirea lui Nae Ionescu (2), remarcă citindu-l pe Foucault (profesor universitar răpus de SIDA în 1984, la 58 de ani) că dintre toate imposturile, cea mai rea este cea a limbajului (3). Pentru că o asemenea impostură e imperceptibilă „abrutizaților vremurilor noastre” (Cioran). Apoi și-a amintit probabil de faimoasele prelegeri ale lui Nae Ionescu (4), pe care îl mai însoțea la cursuri fără să-i fie asistent, fascinat de naturalitatea cu care acesta expunea ideile cele mai subtile într-o românească pe înțelesul tuturor. La cincizeci și șase de ani, Cioran imaginează (cu umor subțire) mizeriile și ostracizarea la care ar fi supus un filozof occidental care ar îndrăzni să folosească limbajul curent: Abandonarea **imposturii lingvistice** i-ar putea servi aceluși nefericit drept bun prilej de a pricepe „finitudinea antropologică” pe propria-i piele (Cioran, *Cahiers*, 1997, p.502).

După succesul imens pe care l-a avut cu *Ecartèlement* (1979), carte pe care o credea „mai puțin bună decât celelalte”, Cioran îi scria fratelui său că s-ar întoarce la filozofie dacă n-ar fi așa de bătrân, întrucât filozofia „are cel puțin scuza de a fi inaccesibilă zărilor și gospodinelor” (Cioran, 25 noiembrie 1979). →

ISABELA VASILIU-SCRABA

Simone Boué, de care Cioran (1911-1995) s-a îndrăgostit în 1942 și cu care a fost împreună până la sfârșit, spunea în 1996 (<http://dodille.fr/Etudes/?p=717>) că Cioran era vesel, că nu era de loc sinistru cum îl arătau cărțile sale... de metafizician „privat”, confiscat din timp în timp de imaginea Apocalipsei „deja prezentă în gândirea ce însoțește viața oamenilor” (*Convorbiri*, 1993, p. 53). Genialul Petre Tușea era de părere că Cioran s-ar prefăca că e disperat (5), în timp ce un alt vechi prieten, poetul Horia Stamatu (6), nota că este pesimistul cu cel mai mult umor, din câți pesimiști a cunoscut vreodată. La rândul său, Cioran zisese într-un interviu din 1978 că are mulți prieteni buni, la care ține enorm, căci doar prin ei ajunge să-și cunoască propriile defecte (op. cit., p. 39). Prin anii șazeci, consemna într-unul din multele lui caiete că în lume ar purta masca omului amabil cu cei din jur: „*Je joue dans le monde le brave type. L'affabilité est mon masque. Il est vrai que j'en ai assez d'être sinistre – ce que je suis toujours quand je reste seul*” (*Cahiers*, Gallimard, 1997, p. 261). Însemnarea ne pare însă a fi doar pe jumătate adevărată, dacă ținem seamă de „ultimele” noutăți despre sine pe care Cioran i le transmitea două decenii mai târziu profesorului Alexandru Mateescu Frâncu (7), prieten din tinerețe stabilit în America de Sud:

Paris, 22 juin 1989

„Mon cher ami,

Merci pour ta lettre et pour l'envoi de l'article qui Elle a négligé de me faire parvenir. Le plus probable est qu'on s'est trompé d'adresse. Quoi qu'il soit, a Rio on est plus à la page qu'à Paris. On y est aussi plus jeune...Signe de vieillesse: il m'est impossible de lire un roman, si remarquable soit'il. Par contre je dévore le moindre livre de mémoires.

Un autre symptôme significatif, voir inquiétant: une fatigue injustifiée, une impossibilité croissante de m'accrocher à la moindre illusion. La lucidité excessive est un signe, inquiétant, de même que la diminution de toute envie de voyager. Ce que, heureusement, je n'ai pas perdu, c'est l'envie de rire. Quand elle m'abandonnera, je savrai que je suis fichu. Je suis encore attaché à la

langue allemande, donc ton élève peut me faire signe.

*Cu prietenia de totdeauna,
Cioran”*

Povestind cât s-a opus Cioran „în numele prieteniei” dintre el și editor să i se facă un caiet la prestigioasa Editură L'Herne, așa cum i se făcuse și lui Mircea Eliade în 1978, Constantin Tăcu observa că „pentru Cioran prietenia era mai importantă decât relațiile sociale ori profesionale” (vezi Cioran, *12 scrisori de pe culmile disperării și alte texte*, Cluj-Napoca, 1995, p. 125). Unui amic plictisit de viață, Cioran îi scrisese în 1981 că poate lua decizia de a renunța la propria-i existență doar dacă nu mai este în stare să râdă. Câtă vreme mai poate să râdă, să mai aștepte, „căci râsul este o victorie asupra vieții și morții” (*O convorbire cu Cioran*, în rev. „Viața Românească”, București, Anul LXXXVI, nr.3/1991, p. 102). Scrisoarea către Alexandru Frâncu, precum și un asemenea sfat dovedesc falsitatea histrionismului declarat în 1983, prin care pe motive de „pudoare sau ca mecanism de apărare” și-ar disimula perfect adevărata stare sufletească (*Convorbiri*, 1993, p.87).

Un prieten exilat – care nu fusese „prea blând cu Cioran... pentru câteva pagini despre Sfântul Pavel” din *La tentation d'exister* –, consemnase că „un poem citit împreună cu Cioran e de zece ori mai frumos, o bucată de muzică ascultată cu el e de zece ori mai aprinsă de înțelesuri. Cum admiră el nu știe să admire nimeni. Iar eu pe acest Cioran îl aud, mai înainte de orice, în tot ce scrie” (Nicu Caranica, *Nesuferitul exaltat*, în rev. „Destin”, nr. 15/1966, pp.116-121, text cuprins de G. Stănescu în vol. *Emil Cioran în conștiința contemporanilor săi*, Ed. Criterion Publishing, 2007, pp. 89-93.). De fapt, buna dispoziție nu exclude dispozițiile mai sumbre, nici momentele de gravitate sau chiar de „har”. De la fratele său Aurel Cioran – chinuit fără nicio vină șapte ani în „universitățile lui Teohari Georgescu” (apud. Petre Pandrea), unde i-a fost dat și sorei lui Cioran să fie „reținută” pentru „re-educare” (conform cu etica și morala comunistă) prin bătaie, înfometare și frig patru ani fără condamnarea nici unui proces –, s-a

aflat că Emil Cioran a citit Biblia de la un cap la altul de patru ori.

Dar e suficient să ne gândim cât îi era de drag Pascal pe care-l considera un sceptic încăpățânat să creadă, chiar „agățat de credință cu disperare”. Despre cele trei zile petrecute în tinerețe la Mănăstirea Sâmbăta de Sus din apropierea Sibiului) Cioran spusese următoarele: „*Je n'ai pas passé dans ma vie que trois jours dans un convent et je ne recommencerais pour rien au monde une expérience semblable*”. După șaptezeci de ani, va spune că a fost interesat și de „plictisul” monastic, amenințând trăirea duhovnicească (*Convorbiri*, p.89), și că mistica îl interesează mai mult decât sfințenia, întrucât: „*mistica e tensiune*” (p.272). La cincizeci și patru de ani, nota în jurnal că orice ar face, nu poate să creadă în legi fizice și că „universul nu dăinuie decât printr-o intervenție supra-naturală... Il n'est rien que j'aime autant chez Pascal que son dégoût des sciences... Il est incroyable à quel point je pense à Pascal. Ses thèmes sont les miens, et ses tourments aussi. Ce qu'il a du souffrir, si j'en juge d'après moi!” (8). Decupând din fundalul religios suferința lucidității dezintegratoare, Ion Simuț îl pusese pe Cioran alături de Bacovia (rev. „România literară”, nr. 18, 12-18 mai 1993), pe care autorul *Cărții amăgirilor* îl considera „poet al plictisului moldav”, un plictis mai coroziv decât spleen-ul. Simuț imaginase cum poetul, dacă ar fi fost consecvent cu sine, ar fi putut semna *Cartea amăgirilor* izvorâtă și ea din abisul plictiselii. Criticul literar n-a ținut însă cont de laitmotivul lui Cioran după care „tot ce vine din religie și mistică e copleșitor de profund” (*Convorbiri*, p.272). În 1947, mistica era pusă de Cioran pe al treilea loc, după metafizică și poezie (vezi scrisoarea către Aurel Cioran în vol. *Scrisori către cei de-acasă*, București, 1995, p. 43). În *Demiurgul cel rău* (1969), – carte de inspirație bogomilică „întrucâtva lugubră” (Cioran către Aurel, 4 aprilie 1969), pe care spaniolii au interzis-o în 1974 ca anticreștină –, Cioran (care prin 1937 citise un an întreg mistici și vieți de sfinți) scrisese limpede că mântuirea nu-i este indiferentă. Dacă ar fi sigur că îi este, ar fi de departe cel mai fericit om din lume.

Simbolismul numărului trei în Liturghiile profane ale lui Ion Minulescu

„Pot iubi fără cuvinte”...

Hermann Hesse – *Siddhartha*

Numărul trei, număr popular, număr simbolic, număr mistic. Unu: totul a început de la El, nimic nu există în afară de Unu, în afară de El, totul e UNU. Numărul Doi, e lumea creată. Sunt tot atâtea sarcini pozitive cât și negative, suma tuturor sarcinilor electrice din univers e zero, totul în lume se însumează la zero, dar lumea e alcătuită din contrarii: cald-rece, lumină-întuneric, bine-rău, *yin* și *yang*. Numărul DOI mai simbolizează însă și bornele. N-ai cum să cuprinzi totul și, instinctiv, îți fixezi hotarele cunoașterii, borna mică și borna mare, infinitul mic și infinitul mare, microcosmosul și macrocosmosul. Cunoașterea lumii sensibilă e limitată de aceste borne, dincolo de care nu ai cum să te aventurezi. Dualismul, care te inundă, e inseparabil de existența acestor borne. Chinezii pot și azi explica aproape totul prin dualism și prin relațiile ciclice dintre cele cinci elemente care s-au „condensat” din suflarea caldă (*yang*) și cea rece (*yin*) atunci când s-au născut „cele zece mii de lucruri”.

Numărul Trei aduce împăcarea cu dualismul. Da, e posibil să depășești bornele asociate cu numărul doi! Când cunoști trei dintre termenii unei proporții, poți să-l determini pe următorul, altfel inaccesibil. Așa s-a calculat, cu peste două mii de ani în urmă, mărimea piramidei lui Keops, măsurând lungimea umbrei unei tije înfipte în pământ, de înălțime cunoscută și comparând-o cu lungimea umbrei piramidei. Printr-o proporție, așadar, prin TREI, ai acces la inaccesibil, îl poți intui, îl poți cunoaște – prin rațiune, prin inteligență, prin *logos*. Extrapolând acest raționament, ai acces, așadar, la sacru prin gândire, prin rațiune, prin verb. Religia Europei occidentale e una gândită. Oameni ca tine au înălțat și înălțat catedrale ca să ajungă prin armonie la divinitate – prin arhitectură, prin calcul, prin artă, prin geometrie, prin forme, prin percepții materiale, prin creații ale mintalului.

Da, din păcate, se comunică cu sacralul prin minte, nu cu inima.

E adevărat că și gânditorii orientali (hinduși, budiști,...) vorbesc despre ascensiunea la sacru prin mintal sau, mai precis, dincolo de mintal, căci acesta din urmă n-ar fi decât plafonul de nori care acoperă calea spre veritabila Cunoaștere. Prin destrămarea norilor ajungi la Lumină, ajungi să descoperi cine ești și cui aparții, ajungi să identifici Lumina cu Pacea și Iubirea. Orientalii mai asemuiesc iureșul gândurilor cu vântul, care agită apele și care maschează vederea comorii ce zace ascunsă în suflet, pe fundul lacului. Poate că iureșul de gânduri n-are alt scop decât să te „anestezieze”, că să uiți că ești muritor. El nu caută să-ți ofere Adevărul, ci doar confortul personal. Min-talul te minte (jocul de cuvinte n-o fi întâmplător!) chiar și atunci când te face să crezi că ai ajuns să-l întrezărești pe Cel care n-ar trebui să aibă nici chip, nici nume. Poate însă că viziunea respectivă nu este decât o proiecție, deghizată „după chipul și asemănarea ta”, o soluție confortabilă la problemele tale existențiale. Strategia mintalului ar fi, deci, aceea de-a te amăgi, de a-ți oferi soluția facilă, rațională, rupându-te, parcă, de propriul tău corp – și prin asta privându-te pur și simplu de latura fizică a bucuriei de a exista - și de a muri, căci nu există viață fără de moarte și refuzul morții e echivalent refuzului de a trăi.

Religia, cultura, tradiția noastră occidentală acordă mintalului monopolul cunoașterii (inclusiv cunoașterii cu litera C mare). Nu știi unde și când s-o fi pierdut Cunoașterea prin inimă, accesul la

sacru prin intuiție, fără cuvinte, fără a trece prin etajul mintal, ci prin „rugăciunea inimii”, termen ortodox, despre care ne vorbesc vechii noștri patriarhi bizantini! Adică, am uitat că putem fi uniți cu Unul, rămânând noi înșine, fără a fi trecut prin cele trei numere! Cred că acesta ar fi mesajul „Liturghiilor profane” ale lui Ion Minulescu. În celelalte poeme ale aceluiași autor, numărul trei e folosit cu nemiluita – trei devenise un număr monden. În „Liturghiile profane” numărul Trei pare a avea, însă, o rezonanță deosebită, mistică.

UNU este

*Casa celui care n'are nici sfârșit
Nici început...*

(Götterdämmerung).

DOI, prezent în succesiunea și inseparabilitatea vieții și a morții, e reconciliat prin întoarcerea la Unitate: *Cine-o să ne-adoarmă'n inimi teama zilelor de-apoi?*

(Götterdämmerung).

Numărul TREI, sau tricolorul Nebuniei, e credința rațională, care sălășluiește în minte și nu în inimă:

Iar tricolorul Nebuniei închis cu grijă'n câte-un cufăr

De craniu omenesc

(La umbra crucilor de lemn).

Dualistă mai e Cumințenia și Nebunia, la fel ca albul și negrul – preoților propovăduitori ai sacralului prin rațiune („ai tricolorului”) fiindule asociat negrul:

*Preoții'mbrăcați în negru ca și
cioclii, [...]*

*Încrunțați privesc mulțimea albă
adunată-n stradă –...*

(În orașul cu trei sute de biserici).

La Minulescu, vântul care agită apele lacului ce ascunde comoara sau norii care împiedică accesul spre Lumină sunt asemuite cu dangătul clopotelor, care-ți evocă o haită de lupi ce urlă:

*O, nu te-apropia de mănăstire,
Căci clopotele care sună-n turlă
Sunt haitele de lupi flămânzi ce
urlă!...*

(O, nu te-apropia de mănăstire).

În speranța contopirii cu această lumină, Minulescu te îndeamnă să i te închini, cum o făceau pe vremuri, la un moment dat, egiptenii, care preamăreau pe zeul Aton:

*Ce-ți pasă de nu știi ce te-așteaptă
Când ce te-așteaptă nu-i scris
nicăieri? →*

HOREA PORUMB

De vrei, ridică-ți brațele spre soare
Și dacă poți, învață de la el
Ce-i fericirea vieții viitoare...

(O, nu te-apropia de mănăstire).

Simbolismul Luminii – pacea și iubirea – nu aparțin însă compartimentului rațiunii – și nici într-un caz „Mănăstirii” (sublinierea îmi aparține):

O, nu te-apropia de Mănăstire

Căci crucea ei

Și negrele-i zidiri,

N'adăpostesc nici pace,

Nici iubire!

(O, nu te-apropia de mănăstire).

Mănăstirea e neagră, căci e zidirea minții:

Asculți cum sună clopotele 'n turlă –

În turla albă-a negrei Mănăstiri...

(O, nu te-apropia de mănăstire).

„Tricolorul” rațiunii e sursa credinței „învățate”, a credinței omului de rând:

Trei cruci de lemn –

Trei cruci enorme de lemn, vopsit cu trei culori

Păzesc pe marginea șoselei fântâna celor credincioși...

(La umbra crucilor de lemn).

Dacă-l privezi pe om de religia „învățată”, e ca și mort, iar, odată cu el, amorțește tot orașul:

Nu mai sună nici un clopot – nici un clopot de aramă;

Și orașul cu trei sute de biserici

De trei zile,

Pare-a fi pictat în dosul unui geam de panoramă!...

(În orașul cu trei sute de biserici).

Pe adevărații zei, omul din vremurile de demult îi simțea cu sufletul, fără intervenția mintalului, era în comunicare cu ei, dar îi „iubea fără cuvinte” (ca să-l parafrazez pe Hermann Hesse). Minulescu regretă tocmai această dispariție a vechilor zei. Cei „cuminți”, cei care simțeau „cu inima”, constată triumful Nebuniei, deplâng amurgul zeilor (Götterdämmerung), a adevăratei comuniuni a omului cu Creatorul:

Cei Cuminți privesc plângând –

[...]

Iar Nebunul stă deoparte și zâmbește fredonând:

Götterdämmerung!...

(Götterdämmerung).

Minulescu mai plânge și instituționalizarea credinței. Cum ar fi să ne imaginăm orașul cu cele „trei sute de biserici”, evident făcute ca să „pară”, ca să se vadă, plantate la fiecare colț de stradă?...

***

Ideile susținute în *Liturghiile profane* vizează spiritualitatea. Ele sunt grave în esența religioasă, vădit „conservatoare”, nostalgic tradiționalistă (de parcă ar fi subodorat venirea post-modernismului) – deci, în aparentă contradicție cu orientarea liberală a simbolismului.

Dacă a preferat o poezie cu aspect ludic, este pentru a putea transmite, într-o manieră aparent glumeată, un mesaj sobru, împăcând astfel ambele laturi ale dilemei.

Lungă vreme, experiențele spirituale ale umanității au fost catalogate și cenzurate. Omul s-a străduit să le facă compatibile cu restul cunoștințelor despre lume, cu mulțimea fenomenelor naturii, cu legile ei, prin rațiune, după principiul „tricolorului”, al celor trei numere: parcurgi lumea sensibilă (numărul Doi) prin experiență directă și o intuiești pe cealaltă prin rațiune (numărul Trei). Progresul materialismului a îngădit însă tot mai mult dimensiunea verticală a existenței, l-a dezobișnuit pe om de ideea absolutului. Că nu mai putem discerne limbajul simbolic al fațadelor catedralelor (vezi ce-am scris cu câțva timp în urmă despre „Limbajul simbolurilor”) denotă declinul conștiinței noastre perceptive, vidul senzorial, emoțional, reflectiv, sentimental și transcendent care ne caracterizează. Am ajuns să nu mai trăim nici în eternitate, dar nici în prezent. Credem că am devenit mai inteligenți, dar am pierdut ceea ce e dincolo de inteligență. Ba, nu mai știm face nici distincția dintre veritabilul „spiritual” și o simplă trăire psihică. Pe de o parte, Lucifer, prăvălit în tenebre și rupt de Lumina divină, continuă încă s-o imite cu succes. Victimele se lasă și acum, ca și Faust odinioară, prinse de falsa lui strălucire.

Pe de altă parte, chiar și experiențele spirituale autentice te expun la riscul de a te arde cu focul. Căci e vorba de focul... divin! Ajungi să-l întrezărești după un îndelung parcurs interior și nu trebuie să te repezi să ți-l însușești, ca hoțul acela din parabolă, care, nepregătit fiind, îl fură, se arde și se înecă odată cu el. Altfel spus – și revin aici la ideea „tricolorului” – nu te lansezi în căutarea Infinitului din spațiul îngust dintre cele două borne!

Emil Chendea • Izbucnire

Aparținem, e drept, celei mai recente civilizații terestre, dar și singurei care respinge ca fiind superstiții sau manifestări paranormale anumite fenomene psihice recunoscute fără dificultate de către toate celelalte.

Extazul mistic este o realitate, la fel ca și experiența de proximitate a morții (în câteva milioane de cazuri, în SUA, 1 din 8 indivizi au străbătut faimosul „tunel”), ca și intuirea morții premature a nou-născutului (premoniții exacte, documentate în 25% din cazuri), ca și, de altfel – cine ar fi crezut! – efectul benefic al... rugăciunilor colective și anonime pentru succesul unor intervenții chirurgicale grele, de care literatura medicală universitară începe să abunde.

(Ideea n-ar fi nouă: cu titlu de curiozitate, amintesc faptul că, prin secolele 12-13, membrii unor comunități evreiești recent instalate în apusul Europei plăteau *batlani*, care se rugau dimineața și seara în numele „titularilor” aflați la muncă!)

Toate aspectele enumerate mai sus arată că legătura cu sacralul e inerentă omului și că această comunicare nu trebuie neapărat să treacă prin rațiune. Astfel de trăiri iraționale te fac să descoperi că aparții unui tot, că lumina ce-o întrezărești la capătul tunelului e Pace și Iubire, că ea reprezintă o părticică a Luminii imuabile și că se află... în tine. Vechiul adagio, *Mens sana in corpore sano*, poate fi interpretat drept o incitare să revii la propriu-ți corp, la senzații, la a-ți asculta respirația, bătăile inimii, lăsând mentalul deoparte, căci acesta, prin discursul său interminabil, ar vrea să te separe de trup, să te reconforteze prin „soluția” rațională – de unde interesul în soluția „inimii”, vechea soluție, cea naturală, cea care nu trece prin cele trei numere, cea care pare să fi dispărut odată cu amurgul zeilor.

Centenar

Maria Banuș

(10 aprilie 1914-14 iulie 1999)

Pe bună dreptate spunea cineva, Maria Banuș nu este doar autoarea binecunoscutului poem care i-a atras atenția lui G. Călinescu, „Țara fetelor”, dar ea a trăit, prin energia, inspirația, tinerețea care nu a părăsit-o, sub zodia acestei „fericite țări”. La 14 iulie 1994, se stingea într-un cămin de bătrâni, marea poetă, contestată de unii și de alții, înghesuită recent într-o listă a scriitorilor „de dicționar”, Maria Banuș. A trăit aproape 85 de ani (n. 10 aprilie 1914), mai mult în București, dar a călătorit destul de mult, a fost la Paris (unde trăiește fiul ei), la Moscova, în alte țări foste socialiste, fiind un timp o scriitoare agreată de regimul comunist. Tatăl ei a fost director la Banca Marmorosch-Blank, aceea cu răsunătorul faliment din timpul crizei (1929-1932). A studiat Dreptul și Literale la București. În 1928, a debutat la „Bilete de papagal”, revista lui Arghezi (avea doar 14 ani, poemul purtând acest titlu). Anul 1937 înseamnă pentru ea debutul în volum cu „Țara fetelor”, poezie erotică și de mare sensibilitate. Din 1939, se apropie de mișcarea comunistă, din convingere, ceea ce, azi, pentru unii ar putea să pară ceva rușinos, blamant. Răspunsul nu va convinge decât pe cei obiectivi – deși fiică de „burghez”, credința în armonia interetnică, în dreptul la o libertate a conștiinței erau mobilul multor simpatizanți ai comunismului din acea vreme. În 1955, ea scrie un poem care îi va fi și îi este și postum reproșat, „Ție-ți vorbesc, Americă”, scris cu patos și fără acoperire în realitatea politică, dat fiind diferența de nivel al dezvoltării SUA, față de țările socialiste, regimul dictatorial impus în aceste țări, despre care poemul nu spune un cuvânt. Iubitoare a literaturii universale, de cea mai bună calitate, Maria Banuș a tradus din Goethe, Rilke, Shakespeare, Pușkin, Neruda ș.a., a alcătuit o antologie „Din poezia de dragoste a lumii”. O perioadă, între anii 1944-1970, ea nu și-a manifestat interesul pentru evreitatea căreia îi aparținea, dimpotrivă, a căutat să evite această apartenență, dar, vorba lui Sebastian, „nu poți să-ți dai demisia din funcția de evreu”.

Desigur, nu se poate spune că poeta a fost uitată complet, după dispariția fizică, dar o umbră s-a așezat în postumitate, o umbră a nedreptății ce

se face multor creatori care nu mai au cum să se apere de uitare.

În revista „Contemporanul – ideea europeană” și în „Observator cultural” (Ovidiu Morar, Geo Șerban) au publicat comentarii la poezia ei, la „Jurnalul intermitent”.

Ovidiu Morar scria „O mare poetă uitată – Maria Banuș”, în nr. 676 și 677 ale „Contemporanului”, citând din mai multe poeme memorabile, subliniind senzualitatea transfigurată prin *ars poetica*. Sunt amintiți Pompiliu Constantinescu și Tudor Vianu, care, la fel ca și G. Călinescu, au fost entuziasmați de scrierile poetei. „Jurnalul” Mariei Banuș, comentat de Geo Șerban, este punctat de observații personale făcute în anul 1963, când convingerile scriitoarei încep să se clatine, îndoielile o apropie de o realitate care avea să devină, în timp, indubitabilă. Poezia Mariei Banuș a fost tradusă în câteva limbi europene, engleză, franceză, germană, italiană, rusă, iar ea ne-a dăruit numeroase poeme din mai toate continentele lumii, una dintre ultimele realizări fiind creația lui Alain Bosquet, un poet de prestigiu al Franței. În 1994 i-a apărut în SUA, traducerea engleză realizată de Dan Dușescu, „Demon in brackets” (Demon între paranteze). Nicolae Manolescu scrie în prefață că este vorba de un „jurnal liric”, intim, al autoarei, întrerupt timp de 30 de ani (când s-a dedicat mai mult militanțismului politic) și reluat cu „Tochmai ieșeam din arenă”. „Din cadra mea, dinăuntrul meu / priveam înspre lume / sunt ochii unei bătrâne din Rembrandt?”, scria Maria Banuș. Punctul de inflecție al evoluției poetei este într-adevăr 1963, când publică „Metamorfoze”, o

antologie selectivă din „Țara fetelor”, „Cumpăna apelor”, „Bucurie”, „La porțile raiului”, „Magnet”, „Se-arată lumea”, „Metamorfoze”, volume publicate în intervalele 1937-1949 și 1956-1962, adică poeta, cu bună știință elimină șapte ani de... risipă. Este un gest onorabil, pe care nu l-au făcut mulți autori, în acel timp. Pe lângă numele celor care au scris despre Maria Banuș, amintiți mai înainte, adăugăm pe Paul Georgescu, Giancarlo Vigorelli, Guillevic, G. Dimisianu, C. Ciopraga, Ion Pop. D. Micu, M. Petroveanu, Eugen Simion, Lucian Raicu ș.a. Opera poetei, pentru că ea a lăsat o operă, cuprinde numeroase game, modalități de exprimare, inclusiv jocul suprarealist, neosimbolismul, neomodernismul etc. Ea știe să fie delicată, suav-îndrăgostită, insinuantă, dar și deschis-declarativă, de o sinceritate dureroasă, ironică. Ea știe să se adreseze unor cititori de vârstă școlară, adolescenți, maturi, maturi de vârsta a treia, tristețea ei nu este dezarmantă, ea conține o nestrămutată credință în voința de a trăi cu demnitate. Am cunoscut-o în ultimii ani de viață, era încă fermecătoare, fermă în opinii, fără jeluiri sau reproșuri inutile. Avea un chip de adolescentă datorită ochilor vii, albaștri, obrăjilor rotunzi, felului de a se adresa soțului, numindu-l „logodnicul meu dintotdeauna”. Nora Iuga a numit-o, cu afecțiune, „o Doamnă a Poeziei”, în timp ce Alex. Ștefănescu i-a împărțit în trei etape creația, ceea ce nu este cu totul corect. Maria Banuș a avut un singur chip, chiar dacă „La masa verde, față-n față / cer unii moarte, alții viață”, sună astăzi retoric. „Cititorii nu se prefăceau că o citesc”, cum afirmă imbatabilul critic, o citeau, cum erau citiți Beniuc, Deșliu, Nina Cassian, Nicolae Labiș, cel care a dat cele mai mari speranțe, dar a murit cel mai tânăr. Să nu ascundem faptul că au fost destui care au crezut într-o lume fără sărăcie, plină de armonie. Nu există, dar nu poezii sunt de vină. „Bătrânii mei, tinichigii, cavafi, croitori, meșteri în târguri apuse”, se revendică poeta de la ștetul evreiesc, fără a uita de pogrom (un poem poartă acest titlu), de iubire, de bunătate, iar biografia și-o înscrie într-un scurt poem – „Între două ruine” – „Între două ruine am zidit o casă / între două trădări am sădit o credință / între două hăuri, am pus o masă cu șervete și solnițe / între doi munți de cadavre am văzut o brândușe și i-am zâmbit / Am trăit, dragii mei. Acum înțelegeți? Așa am trăit”.

BORIS MARIAN

Maria Banuș

Însemnările mele, 1927-1999

Suplimentul de cultură din 22-28 martie 2014 al Editurii Polirom Iași publică în avanpremieră un fragment din volumul I, 1927-1944, **Însemnările mele**, de Maria Banuș, apărut în București, la Editura Cartea Românească, colecția **Jurnale și memorii**, cu note și comentarii de Geo Șerban.

Structurată în două volume, 1927-1944 și 1945-1999, opera **Însemnările mele** prilejuiește aniversarea la 14 aprilie 2014 a 100 de ani de la nașterea autoarei, Maria Banuș, dând, după expresia celui (cele) care nu semnează în caseta de prezentare a cărții, „cuvântul celui mai implicat martor al unei istorii literare tumultuoase – jurnalului poetei”.

„Ce înseamnă 72 de ani (1927-1999) din viață unei poete din România, - se întreabă anonimul (a) casetei, uitând să scrie 64 ca și faptul că însăși poeta, în fragmentul cuprins în **Însemnările** din pagină își declarase public în 1987 vârsta împlinită de aproape 74 de ani, – apăsată, încă din adolescență, de originea etnică, într-o Europă bântuită de stafia comunismului, de lipsa de spațiu vital a nazismului, de evoluția violentă a ambelor extreme?”

Întrebare și text preluate întocmai, cu aceeași eroare a anilor poetei, de Petre Ivan în ziarul „Metropolis” din 1 aprilie 2014, cotidian cultural, editat de Teatrul cu același nume din București, care duce mai departe ceea ce s-a scris în Suplimentul Cultural de la Iași...

Importat mi se pare că jurnalistul de la Metropolis informează și ceea ce sunt **Însemnările mele**: „...un Jurnal intim ținut cu intermitență câteva bune decenii, între anii 1927 și 1999, poate cea mai amplă scriere de acest tip în epoca modernă a literaturii noastre, deloc săracă în mărturii cu caracter reflexiv autobiografic. O fereastră, în orice caz, revelator deschisă spre un destin al creatorului dramatic, expus furtunilor istoriei (Geo Șerban)”.

Reflexii ale autoarei din ambele perioade, 22 mai 1941 și de mai târziu, noi găsindu-le foarte

asemănătoare cu ceea ce am citit în volumele „Memoria ca zestre” (Editura Institutului Cultural Român, București, 2003) scrise de Nina Cassian (trei volume cuprinzând trei etape, în perioada anilor 1948-2003) și prezentate de noi (în presa timpului – revista „Lohanul”, Huși, iunie 2011 și în volumul „Strămoșii noștri din arhive, restituiri”, p. 247 ș.u. de Ion N. Oprea, Editura PIM, Iași, 2011) ca mostre ale faptului că și în România a fost o perioadă îndelungată când unii scriitori nu numai că au trăit bine din ceea ce câștigau scriind, dar au dus și o viață boemă, ceea ce relatează și Maria Banuș în **Însemnările** sale.

Dar cine a fost Maria Banuș? Metropolis și mass-media relatează: Născută la 14 aprilie 1914, din părinți Anetta și Max Bănuș, contabil și director de bancă, decedată la 14 iulie 1999, a rămas cunoscută ca poeta, jurnalista, traducătoarea și creatoarea de piese de teatru în secolul XX.

A debutat literar în 1928, în revista „Bilete de papagal” a lui Tudor Arghezi, la vârsta de 14 ani, cu versuri erotice:

„Te caut pe tine, suflete fugar,
Cu frăgezimea și durata unui fum
Încât mă mir și eu cum de ai loc
În ființa mea de-acum...”

A publicat în jur de 20 volume de versuri, o parte din ele tributare ale dogmatismului și proletcultismului, ale realismului socialist...

A fost nevoită să adere la ceea ce a scris Sorin Toma în ianuarie 1948 în „Scânteia” și în broșură la Editura Scânteia despre „Poezia putrefacției și putrefacția poeziei, răsfoind volumele lui Tudor Arghezi”, cel care – am spus – a lansat-o.

Dintre cărțile sale: volumul *Țara felelor*, Editura Cultura poporului, 1937, la vârsta de 10 ani, după cum s-a făcut calculul anilor în **Suplimentul cultural** și **Metropolis**,

Emil Chendea • Flori 2

eroare preluată și colportată pe internet, dar în realitate la 23 de ani, volum al confesiunilor erotice; în 1949, publică volumul de poezie *Bucurie*, în două cicluri – *Cântec sub tancuri* și *Vânt de martie*, Editura pentru literatură și artă; *Fiilor mei*, 1949; în 1953 – *Versuri alese și București, oraș iubit*, Editura Tineretului, poeme pentru copii; *Despre pământ și Îndrăgostiții*, 1954; în 1955, *Ție-ți vorbesc, Americă!* și *Din cronică acestor ani*; în 1956 *Se arată lumii*; în 1957, *Poezii*, Torentul, ESPLA; în 1962, la Editura pentru literatură – *Magnet și Metamorfoze; Diamantul* în 1965; *Portretul lui Fayum*, Editura Eminescu, în 1970; *Oricine și ceva*, la Editura Cartea Românească, 1972; la Editura Eminescu, *Noiembrie inocentul* în 1985 și *Orologii cu figuri* în 1989; *Fiesta* în 1990 la Editura Cartea Românească.

Piese sale de teatru: *Ziua cea Mare și Îndrăgostiții*.

Volumul său *Ție-ți vorbesc, Americă!* a fost medaliat cu aur la Festivalul Tineretului și Studenților de la Varșovia, 1955; în anul 1989 i s-a decernat Premiul Internațional Gotfried von Herder, numărul premiilor fiind mult mai mare. Traduceri din: Rainer Maria Rilke, Johann Wolfgang von Goethe, William Shakespeare, A. Pușkin, Pablo Neruda, Hazim Hikmet ș.a.

România și Franța, țară de care a fost legată în ultima perioadă a vieții, ca și literatura universală, îi cinstesc memoria.

ION N. OPREA

Cartea anului

Fals tratat de manipulare

Să fii frunză / Și obligată să te porți / Asemenea tuturor frunzelor, / Deși înțelegi / Și chiar poți / Cu totul și cu totul / Altceva; / Fapt din care / – Uluiitor – / Să nu tragi concluzia / Că ești altfel decât frunzele, / Ci că ele, frunzele, / Sunt altfel decât ele însele. / Iată o definiție. Definiție a înregimentării și a comportamentului de turmă!? A pierderii propriei identități!? A minetismului forțat dat de „dictatura” copacului!? Neliniștitoare certitudini! Neliniștitoare întrebări!

Cartea de față (**Ana Blandiana**, Ed. Humanitas, București, 2013) e scrisă sub semnul acestui inconfort, de-a fi putut fi, sau de-a putea fi, impersonală „...frunză”, inconfort exprimat de autoare, nu în manieră lirică, precum în poemul redat, *Definiție*, dintr-o perioadă de dizidență, ci prozaic, sub forma unei obsedante întrebări, repetate de mai multe ori, ca un leitmotiv, sub umbrela diferitelor concatenări de expresii și cuvinte: *cât din ceea ce am trăit este un rezultat al voinței mele și cât se datorează influențelor, presiunilor și manipulărilor care s-au exercitat asupra mea?* De aceea, spune autoarea, *nu este o încercare de a-mi povesti viața, ci o încercare de a o înțelege*, și că aceasta „este și o carte de amintiri, doar în măsura în care amintirile mele pot deveni argumente. Ca să continue, nu justificativ, ci explicativ, că a fost *prima dintre cărțile mele pe care am scris-o fără bucurie*.

Fals-ul tratat de manipulare este o încercare a reșezării lumii cunoscute pe un făgaș dat de echilibrul relativ dintre dreptul individual și dreptul colectiv. Este rezultatul trecerii acestei lumi prin filtrul propriei trăiri sau obsesii, prin sита convingerilor, prin pașnica stare a observării simple, dar pline de sofisme, a unui scriitor-om, cetățean și artist, aflat sub teroarea uimirii eterne.

Uzitând de definiția libertății, ca dreptul de a spune nu, Ana Blandiana identifică, nuanțat, trei etape în care a spus nu: *cel de dinainte de '89, cel din primul deceniu de după '89 și cel de acum*.

Este o altfel de „luptă cu inerția”, față de cea a lui Nicolae Labiș.

Cartea nu este un jurnal, în spirit clasic, unde să fie notate, ca o probă obligatorie (da fapt, pentru cei mai mulți, ca o vanitate), lucrurile de peste zi. Nu este nici măcar o carte de comentarii personale ale faptelor

personale, sau generale, ce meritau notate. Este un altfel de jurnal, unul al clarificărilor pentru sine (*subiectul investigațiilor sunt eu însumi*, spune autoarea) și pentru terțe persoane, fiind scris în „cronologia” stărilor avute, și nu a timpului, având astfel libertatea revenirilor la fapte care i-au marcat existența.

Ana Blandiana vorbește în cele aproape 100 de eseuri/confesiuni, însumând circa 500 de pagini și de (ca parte din carte) *jurnalul pe care l-am ținut în acel ultim an al deceniului 9 și care ajunsese la cel de-al treilea caiet de câte 200 de file...*, scris, uneori, *imediat ce am ajuns acasă*, desigur, după anumite întâmplări (cu și fără ghilimele) memorabile, dar și la îndemn: *Așează-te imediat și scrie tot ce-ai trăit azi, mi-a poruncit Romi, „Romi” fiind soțul ei, scriitorul Romulus Rusan*.

Așadar, sunt trei mari perioade în care personajul principal, Otilia Valeria Coman, alias Otilia Valeria Rusan, alias Ana Blandiana (*Ana nu este decât rima la Blandiana*, Blandiana fiind un *sat românesc din Munții Apuseni*) caută să înțeleagă lumea în care locuiește, nu numai asemeni lui Hölderlin, adică poetic. Este vorba de lumea concretă, fizică, cea de dinainte de '89, cea de imediat de după '89 și cea „de acum”, cu subperioadele sale date de „combustia” unor aspirații, de „arderea” unor vârste sau de atingerea unor borne, pe care destinul și oamenii i le-au pus înainte.

Asemeni poeziei „Pușca” a lui Nichita Stănescu, prima perioadă a primei perioade este... copilăria, cu prezența mamei, tatălui și sorei ei mai mici, cu casa familiei cu „radioul ce scârțâia, miorlăia” pe unde „Vocii

Americii”; apoi tatăl, preot, descoperind întâmplător, în spațiul concentraționar de la Sighet, o poezie de-a ei; apoi, tatăl, mort *într-un accident absurd la 49 de ani, după ce se întorsese din închisoare, înainte de a fi putut vorbi*; apoi (sau și așa), după cum scrie la persoana întâi singular, *crescusem citind, locuind în lumea cărților*, într-o perioadă în care era *...în căutare de modele*.

Apoi vârsta adolescenței, *...îndrăgostită de Gelu Ruscanu, de Ladima, de Pietro Gralla, de Bălcescu*, dar și influența primită în formarea scriitoricească, nu de la un poet, cum am fi tentați să bănuim, ci de la un dramaturg (*Camil Petrescu*); apoi obsedantul chestionar *cu zeci de întrebări*, pentru intrarea la facultate, la filologie (cu capitolul „averii”, singurul „completat cu inima deschisă”); apoi respingerea admiterii etc.

Apoi maturitatea..., în 1962 admiterea *fără să se țină cont de originea socială*; somațiile voalate ale oamenilor „atotștiutori” ai poeziei, de a-l părăsi pe Romi, *ca în Traviata*, apoi căsătoria cu acesta, apoi, în condițiile în care *cercul invizibil se strângea*, sentimentul că erau *indisolubil legați unul de altul*.

Apoi, după terminarea facultății, mutarea de la Cluj la București; primele poezii publicate (anul 1963); apoi gazetărie la „Contemporanul” și apoi, din 1974, la „România literară” (care *mi-a dat posibilitatea și chiar obligativitatea nu numai să spun ce gândesc, ci și să gândesc lumea prin care treceam*); apoi șansa scăpării din cutremurul din 4 martie 1977 (*...în blocul nostru muriseră 300 de persoane*); apoi anul 1985, cu *scandalul poeziilor din „Amfiteatru”*, care a dus la interdicția ei, dar și bucuria de a-i fi *copiate de mână poemele*; apoi *interdicția definitivă* de a publica, în toamna anului 1988, *după scandalul cu Motanul Arpagic*; apoi *mașina la poartă, vizibilitatea ei* – după cum mărturisește – *creând o tensiune asupra întregii străzi*; apoi telefonul care *nu avea ton decât când voia el*, dar și *vocea de la telefon („De ce nu o iubești pe Tanti Elena?”)*, ca cea mai mare frică înainte de '89; apoi ca un fel de „răsu-plânsu” nichitastănescian... *croșetarea unei fuste în timp ce asculta „Europa Liberă”, fusta fiind botezată „chiar așa, «Europa Liberă»”. Etc. etc.*

Ca în pofida tuturor, să rămână scrisul ca o *formă de salvare*. →

RĂZVAN DUCAN

Perioada tristă și întunecată, plină de lipsuri, de dinainte de '89, are și alte repere în cartea Anei Blandiana: *copiii de la orfelinat, sau băieții de pe Calea Victoriei, tunși, îmbrăcați și încălțați la fel, cu expresia feței, mai precis inexistența oricărei expresii*; apoi *personaje suspecte* venite la casa de la Comana, jud. Giurgiu; amintirea diverselor justificări ale cenzurii comuniste, în redacțiile editurilor (de ex. la „Călcâiul vulnerabil”, ...unde *sentimente și idei se transformă într-un adevărat strigăt de revoltă*); apoi amintirea oamenilor, cu „yesmanii” epocii (Constantin Daicoviciu etc.), dar și oameni binevoitori (Georgeta Dimisianu: *vom muta poeziile în alte locuri ale sumarului* etc.); apoi viața ternă cu cozi *fără locomotivă*, unde *oamenii care se așezau la rând fără să știe ce se dă și când*; de asemenea, „bucătăria” premiilor literare, inclusiv cele ale Uniunii Scriitorilor (cu *buna înțelegere pe bază de troc*, cu hârtiuțe scoase de prin buzunare, unde fiecare citea *diverse nume care trebuiau neapărat premiate*); apoi despre relațiile cu criticii, cititorii, despre profesia de scriitor, neexistentă în *nomenclatorul profesiilor*, despre „indiferența” propriului scris; despre zvonuri și vecini și prieteni, cu reacții diferite la acțiunile de intoxicare ale Securității; despre prieteni și neprieteni scriitori; despre propria urmărire și intenții de intimidare, și chiar de asasinat (!) (cu un tractor, într-o seară ploioasă, pe o margine de dig, pe când se întorcea cu mașina, împreună cu soțul ei); despre refuzul de a rămâne în străinătate (*Mi se părea că, plecând, îl legitimam pe Ceaușescu, îi lăsam țara lui.*); apoi fulguri ale „epopeelor” devenirilor cărților sale (*Aș putea scrie o întreagă carte spunând povestea publicării fiecăruia dintre volumele pe care le-am publicat înainte de '90*) etc. Dar și concluzia tristă, postfactum, că în *aproape 50 de ani, solidaritatea ne-a fost dizolvată cu spaima suspiciunii.*

Apoi ...decembrie 1989... cu *orbitoarea lumină a libertății apărută prea brusc*; apoi seara de 27 decembrie 1989, când, după cum afirmă, *am început să bănuiesc că sunt manipulată*; apoi refuzul să fie *între cele 39 nume al Consiliului Frontului Salvării Naționale*, refuzul să fie vicepreședinte al F.S.N.-ului, refuzul de a fi ambasador UNESCO, refuzul de a fi manipulată prin sinecuri sau alte funcții. (Emblematică e discuția cu proaspătul, de atunci [noiembrie 1996], președinte al statului, Emil Constantinescu: *Am*

pus mâna pe telefon ca să-i telefonez lui Emil Constantinescu și să-l felicit...

Mi-a răspuns chiar el...

– *Vreau să vă felicit, i-am răspuns...*

– *Tu ce vrei? a repetat el grăbit și ocupat, cu aerul că se află în cursul unei complicate împărțiri în care trebuie să-i dea fiecăruia ceva și nu are timp de pierdut. Să spun ce vreau și să las pe altul la rând.*

– *Ce să vreau? am întrebat eu uimită.*

– *Ce funcție vrei, ce ceri, mi-a explicat el agasat, dar stăpânindu-se. – Ce vreau? am repetat eu, începând să înțeleg, nu vreau nimic, am spus întotdeauna că nu vreau nimic. Vreau să vă faceți datoria ca să pot să mă întorc la viața și la cărțile mele fără remușcări. Vreau ca toți cei care vreți ceva să nu vreți numai pentru voi, ci și pentru alții. Și am închis telefonul.*

Aceasta, fiindcă, spune autoarea, *am fost întotdeauna convinsă că nu sunt făcută să conduc oamenii, ci să-i emoționez și să-i conving.*

Ana Blandiana mai vorbește și de *anii tulburi și iresponsabili ani '90*, dar și de *punctul 8* (de la Timișoara – n.m.), *celebrul punct 8* (care – n.m.) *era formularea lustrației, ca să spună apoi că Piața Universității și apoi Alianța Civică... au pornit teoretic din acest punct esențial*; apoi vorbește despre *locuitorii acelei istorii de 52 de zile, Piața Universității* (cu manipularea aferentă: *acolo dansează femeii goale și în corturi sunt drogați*), dar și despre *insulta golan ridicată la rang de decorație, pentru că „zona liberă de comunism” era de fapt o închisoare înconjurată de ură.*

Ca să caracterizeze apoi concis propria situație: *implicarea civică m-a azvârlit pe pagina întâi a ziarelor, scoțându-mă din zona revistelor literare; era o perioadă în cursul anului 1990, în care niciodată când un necunoscut se îndrepta spre mine, pe stradă, nu știam dacă urma să mă insulte sau să mă îmbrățișeze.*

Mai vorbește despre *trecerea bruscă de la condamnarea proprietății la supremația ei absolută*, ca apoi să conchidă, deziluzionată: *totul după revoluție, în libertatea de a fura.*

Apoi *ferocitatea luptei politice* care pentru aceasta rămâne *dovada abuzurilor pentru care se pregătesc candidații*, ca să definească ireconciliabil politicienii, ce *apar din neant și se întorc în neant.*

Ca apoi, ca o anatemă pentru prezent, să ajungă la concluzia că *lumea politică de azi e și mai coruptă decât cea din 1992.*

Apar și nume proprii și întâlniri memorabile (cu Eugen Ionescu, Emil Cioran, Mircea Eliade ș.a.), dar și întâlniri banale, cu oameni obișnuiți, cărora autoarea le face importante concesii, dându-le semnificații de prețiozitate. Ana Blandiana deversează, neparcimonios, ca un preaplin, vultele de-nțelegere, lipsită de complexe, a lumii sale de sub frunte (care e lumea din carte), probabil, ca o compensare a imposibilității rearanjării onorabile a lumii concrete din jurul ei. Este, până la urmă, un drept și un talent de visător. *Nu am scris această carte pentru a transmite un adevăr pe care eu îl dețin, ci pentru a găsi un adevăr în care eu am nevoie. Sensul ei nu este să acopere, ci să descopere ceva*, spune aceasta.

Așa cum spuneam la începutul acestui text, autoarea a trăit și trăiește permanent cu frica de a nu fi manipulată, deși mă întreb, lupta ei, și „impunerea” prin lectură a „propriului adevăr”, nu este până la urmă un soi de manipulare? De ce ar fi acesta mai puțin nocivă, decât cea de care se teme autoarea? Cine deține adevărul absolut? Până la urmă, din totdeauna, ne manipulăm unii pe alții, pentru a mai diminua din asperități, sau din contră, a le face mai proeminente sau a le înlocui, pe cele ale părții adverse, cu cele „ale noastre”(!!). Așadar, *Fals-ul tratat de manipulare* ar putea fi manipulare însăși! Între este și nu este, apare, „intermediarul”, ar putea fi! Și de ce nu? Totu-i, până la urmă, semantică!

Și totuși, spune Ana Blandiana: *cea mai periculoasă dintre formele de manipulare căruia i-am căzut victimă a fost capacitatea mea de a mă iluziona, de a mă entuziasma, de a începe prin a avea încredere.*

Sfârșitul cărții este unul al deziluziei *născute din firea noastră „lasă-mă să te las”, din lenea lipsei noastre de reacție și din mereu vinovata noastră speranță că totul se poate aranja.*

Este o carte despre mine și timpul pe care l-am străbătut, sau altfel spus, într-o cheie lirică, luată din poezia domniei sale (numită *Baladă*): *N-am altă Ană, / Mă zidesc pe mine...*

În paradigma ctitorilor culturale

Prin cercetarea *Aurel Filimon*, fondatorul Muzeului din Târgu-Mureș și editarea acesteia, Aurelia Diaconescu îl include, fără rezerve, pe Aurel Filimon în paradigma ctitorilor culturale. Demersul este un *act de verificare intelectuală*, căci A. Filimon reprezintă o biografie culturală de excepție, o conștiință intelectuală și civică vie, deplină prin luciditate și trudă. Nu întâmplător vorbea S. Mehedinți de „*silințele*” lui Aurel Filimon.

În studiul monografic al Aureliei Diaconescu, viața și opera lui Aurel Filimon sunt percepute ca aparținând tezaurizării culturale. Ceea ce doar sugera H.H. Stahl, altădată, despre *omul rar*, Aurelia Diaconescu detaliază prin forța documentelor cuprinse cu fervoare în comentarii concludente. Aurel Filimon nu e doar fondatorul Muzeului din Târgu-Mureș, ci personalitatea cu *funcție* modelatoare în cultură, purtătorul *ideii de sămânță*, înțelegând cercetarea etnografică și organizarea ei în forme instituționalizate ca argumente în definirea adecvată a etnogenezei și unității culturale a poporului român. Pentru Aurel Filimon și etnografia *era magistra vitae*, ducând spre maturizarea spiritului de cunoaștere, înțelegând, cum spuneau corifeii *Școlii Ardelene*, „dacă iaste rândul bine și cum să cade întocmit și făcut.” Marele etnograf a preluat, de fapt, din *cuvântarea minții Școlii Ardelene* și din spiritul astrist, în inegalabila sa operă culturală.

Aurelia Diaconescu privește valoarea întregului. De la datele incipiente ale colecției de arheologie și etnografie din Târgu-Mureș la înființarea Societății de Arheologie, Istorie și Etnografie, de la activitatea lui Aurel Filimon la *Muzeul de Artă*

Națională la desăvârșirea ideii de muzeu la Târgu-Mureș, de la completarea colecțiilor bibliotecii publice târgumureșene cu cărți în limba română la studiile de antropologie, de la iscusința organizării expozițiilor etnografice de la Paris și New York sau cele din Germania și Italia la suferința anului 1940, toate acestea ordonând un timp cultural rostitor, o gândire exemplară prin limpezime și consecvență profesional-umană.

Studiul Aureliei Diaconescu exprimă reprezentativitatea operei lui Aurel Filimon, pornind de la adâncimile spiritualității românești identificate în *Fondul Aurel Filimon*, în cele 1500 de piese etnografice de *tezaur* achiziționate între 1918 și 1940. Prin prășnele și inele de mire, chimire, teascuri, care de lemn, râșnițe, mori, bâte ciobănești, blidare, furci de tors, războaie de țesut, troițe, icoane pe sticlă și lemn, dar și prin costumele populare din *Monorul natal*, pe care nu o dată le îmbrăca, Aurel Filimon dovedea puterea de rezistență prin artă, iscusința, armonia și umanitatea etnografiei românești, virtuțile încorporate în diversitatea și măiestria etnografică, lirismul artei populare, disponibilitățile acesteia în a numi expresiv sentimentul românesc al ființei. Prin destinul cu accente tragice, Aurel Filimon a unit în preocupările și trăirile sale Capitala cu zone ale Bistriței, Maramureșului, Sălajului, Hunedoarei sau Mureșului, unde descoperă, la Suseni, celebra *Fibulă*, devenită emblema Muzeului Județean Mureș.

Fiecare segment al acestui periplu – argumentează A. Diaconescu – poartă pecetea unicității operei culturale a lui Aurel Filimon, cel care știa să așeze *dăruirea* în *dănuire*.

Într-un timp al înjosirii valorilor, studiul Aureliei Diaconescu fixează în onoare o secvență din postumitatea unui ctitor care a purtat pasiunea irepresibilă a adevărului și voința autentică ce a născut tradiție etnografică.

S-a spus cu dreptate – consemna Nietzsche în „*Nașterea filozofiei*” – *că un popor nu va fi caracterizat atât prin oamenii săi mari, cât prin felul în care îi recunoaște și îi cinstește pe acești oameni mari.*

VALENTIN MARICA

GEOMETRIE SACRĂ

Doamne...Tu...
ai schițat
pe un pumn
de lut
doar un triunghi.
La mijloc magic ochi
cu pleoapa scut.
Cerc, semicerc,
încerc
tăria piramidei
ce mi-ai dat
simplă din linii drepte,
să mă naț cub
însingurat
din trepte în trepte
spre altar de zigurat.

22 martie 2013

RUGĂCIUNE

Dă-mi, Doamne, lumină
pe drumul tern.
Tu... poți să alini,
căci peste steiul
sufletului meu
înălțimile cern
umbre de cedri
și pini.
– Mă vezi?
Sunt crisalida
cu degete-mpletite.
Jur împrejur
mai ard
doar flăcări ostenite.
Apusul... îmi întinde
pocal cu vin păgân
și răzlețirea fumului,
întunecată floare.
Nădejdea...
mi-e la Tine,
c-ai să mă iei la sân
să-mi dai
puterea râului
ce se-mplinește-n mare.

24 martie 2013

VIORICA ȘUȚU

(Din volulmul *Răstimp între lumi*,
în curs de apariție la Editura Nico)

Esteticianul

Mihail Diaconescu este autorul unei cuprinzătoare și originale doctrine estetice. Ea este afirmată în tratatul *Prelegeri de estetica Ortodoxiei* (vol. I *Teologie și estetică*; vol. II *Ipostazele artei*, 1996; ediția a II-a revizuită și amplificată a apărut în 2009).

Lucrarea se înscrie printre cărțile de căpătâi ale culturii române și europene. De altfel, a fost distinsă cu premiul pentru filosofie al Academiei Române pe anul 2009. Mult mai important decât premiul Academiei este faptul că Mihail Diaconescu s-a impus ca unul dintre marii esteticieni ai epocii noastre. Este un estetician cu o fermă orientare spiritualistă creștină.

Prelegeri de estetica Ortodoxiei este o sinteză vastă, adunând în paginile ei două milenii de acumulări spirituale ale poporului român, realizate pe temeiul Ortodoxiei. Așa cum s-a spus, erudiția autorului, spiritul analitic, puterea de disociere și valoarea demonstrațiilor pune această carte la înălțimea celor mai importante înfăptuiri teoretice românești. Această lucrare este în măsură să exprime specificul și valențele culturii noastre, să deschidă noi perspective, noi drumuri în cercetările filosofice despre frumos. Este o construcție speculativă de mare amploare și de o severă rigoare logică și dogmatică ortodoxă. Doctrina estetică diaconesciană este o construcție teoretică monumentală și fascinantă, în care pulsează energia nemuritoare a frumuseții. Este o frumusețe de ordin spiritual, percepută la scară pancosmică și pancalică, precum în Sfânta Liturghie ortodoxă.

În cadrul *Prelegerilor de estetica Ortodoxiei*, Mihail Diaconescu prezintă teoria sa despre frumos, precum și raporturile dintre artist și creație. El vorbește de asemenea despre relația dintre teologie și estetică, despre ipostazele frumosului, respectiv despre frumos ca atribut al Divinității, despre frumusețea lumii, frumosul uman și frumosul artistic, despre estetica urâtului, despre estetica Ortodoxiei în concepția lui

Nichifor Crainic, precum și despre rigoarea dogmatică și norma estetică.

Faptul că Mihail Diaconescu îi admiră și îi utilizează în scrierile sale pe marii teologi este binecunoscut. În prefața la ediția a II-a a tratatului el afirmă: „*În mod deosebit mi-au fost îndreptar vastele lucrări de sinteză sau eruditele studii parțiale ale Părinților Profesori Dumitru Stăniloae, Theodor M. Popoescu, Ion Gh. Savin și Ioan G. Coman, străluciți arhieri ai teologiei ortodoxe românești contemporane, precum și cele semnate de Teodor Bodogae, Athanasie Negoită, Dumitru Radu, Ioan I. Rămureanu, Ioan Mircea, Ene Braniște, Emilian Popescu, Ion Bria, Ioan Zăgrean, Mircea Păcurariu, Isidor Tudoran, Liviu Stan, Dumitru Popescu, Ștefan Alexe, Gheorghe I. Drăgulin, Ioan M. Florea, Nicolae Chițescu. Faptul că, în dezvoltarea spirituală a Europei și a întregii lumi creștine, cultura noastră teologică, cu începuturi în capodoperele literare, dogmatice și catehetice ale strălucitei perioade dacoromane (străromâne) este printre cele mai vechi, mai importante și mai active transpore în scrierile lor într-o mare varietate de forme*” (în ediția a II-a, 2009, p. XVII).

Tot în această ediție a tratatului, respectiv în studiul prefață *Filosofie, teologie și estetică în perspectiva rațiunii speculative*, acad. Alexandru Surdu observă: „*Domnul Mihail Diaconescu reia, într-o interpretare nuanțată și personală, idei, demonstrații și concluzii din dezbaterile despre frumos ale unor mari doctrinari ai bisericii (Sfântul Justin Martirul și Filosoful, Minucius Felix, Teofil al Antiohiei, Sfântul Clement Romanul, Origen, Clement Alexandrinul, Fericitul Augustin, Sfântul Ioan Casian, căruia autorul îi dedică, de altfel, o amplă secțiune într-un alt tratat al său, respectiv în *Istoria literaturii dacoromane,**

Sfântul Ioan Gură de Aur, Sfântul Dionisie Smeritul și Areopagitul, Sfântul Maxim Mărturisitorul, Sfântul Grigorie Taumaturgul, Metodiul de Olimp, Sfântul Grigorie de Nyssa, Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Atanasie cel Mare, Sfântul Ioan Damaschin, Sfântul Simion Noul Teolog, Sfântul Nicolae Cabasila” (vol. I, *Teologie și estetică*, 2009, p. VII).

La acestea ar mai trebui adăugate numele unor mari teologi din diverse epoci și culturi europene, pe care domnul Mihail Diaconescu îi amintește în mod curent la cursurile sale pentru studenți și masteranzi, la seminarii, în conferințe publice, în intervenții televizate, în dezbateri și colocvii științifice, în alte ocazii: Petru Abelard, Mortiz von Aberle, Karl Adam, Ioannis Zizoulas, Toma de Aquino, Savvas Aguridis, Albert cel Mare, Antoine Arnauld, Christos Yannaras, Ernst Troeltsch, Kallistos Ware, Alfons Auer, Hans Urs von Balthasar, Karl Barth, Benedict de Nursia, Dietrich Bonhoeffer, Emil Brunner, Rudolf Bultmann, Karl Rahner, Jurgen Moltmann, Jacques Maritain, Soeren Kirkegaard, Marie-Dominique Chenu, Olivier Clément, pe care Mihail Diaconescu l-a cunoscut personal la Paris (a avut cu el pasionante discuții pe diverse teme), Yves Marie-Joseph Congar, Oscar Cullmann, Jean Daniélou, Henri De Lubac, Pavel Evdokimov, G. V. Florenski, Réginald Garrigou-Lagrange, Reinhold Niebuhr, Wolfhard Pannenberg, Nikos Nissiotis și mulți alții. Interesul romancierului pentru teologii ortodocși, catolici, luterani și anglicani este constant.

Pe plan literar, acest interes a avut ca rezultat faptul că Mihail Diaconescu evocă epic sau teoretic probleme teologice și filosofice precum: *mister, revelație, sacru, profan, imanent, transcendent, frumusețe* (înțeleasă la scară cosmică, dar și ca atribut al Divinității), *diaconie* (el vorbește de *diaconie literară* și de *diaconie artistică*), *kenoză* (a creat sintagma *kenoză auctorială*), *sacrificiu, răscumpărare, cunoaștere* (înțeleasă în sens teologic), *creație, spiritualizare* etc. Sunt probleme care marchează profund și într-o mare varietate de modalități istoria culturii române și europene. →

MONICA DUȘAN

Mihail Diaconescu se referă la ele insistent sau fugitiv, apelând, între altele, la simboluri. Forța revelatoare a simbolurilor îl ajută să realizeze parabolele sale epice dominate de o dimensiune reflexivă constantă. Este motivul principal pentru care criticii și istoricii literari îl consideră pe Mihail Diaconescu un scriitor filosof, respectiv un romancier moralist. Este limpede, de asemenea, faptul că el ne apare ca un scriitor creștin militant.

Marile secțiuni ale volumului al II-lea din *Prelegeri de estetica Ortodoxiei*, respectiv demonstrațiile din *Ipostazele artei*, ne ajută să înțelegem convingerile literare ale lui Mihail Diaconescu și în special seria romanelor sale. Aici este demonstrat pe larg, cu un număr mare de exemple luate din toate regiunile țării și din cele mai diferite epoci istorice, că arta este rugăciune, doxologie, libertate întru Hristos, ofrandă, catehizare, diaconie, bucurie, tradiție vie, reuniune de simboluri comunicante, și mai ales, o modalitate de spiritualizare a omului și, prin el, a lumii întregi însetate de Creatorul ei.

„Categoriile cu care Mihail Diaconescu operează în teoriile sale estetice sunt rezultatul unor evaluări, reflecții și demonstrații care au în vedere toate tipurile de manifestări artistice. Exemplele din aceste demonstrații sunt selectate îndeosebi din arta românească și europeană. Arhitectura, literatura, muzica, orfevreria, coregrafia, arta tiparului, ceramica, urbanistica, preocuparea pentru densitatea, repartiția și difuzarea luminii (pentru diafan), caligrafia, miniaturile, ceremoniile, broderia numeroase alte manifestări în care frumosul ne solicită prin cele mai variate forme și modalități, sunt evocate în *Prelegeri de estetica Ortodoxiei* în strânsă relație cu conceptualizările și categoriile specifice propuse de doctrina lui Mihail Diaconescu despre frumos.”¹

Numai pornind de la conceptul ortodox de credință putem înțelege raporturile existente între doctrina estetică pe care Mihail Diaconescu a edificat-o și convingerile sale literare.

În demonstrațiile lui teoretico-estetice se observă că literatura are un loc deosebit. Pe de o parte experiența sa literară își spune cuvântul, iar pe de alta – judecățile și demonstrațiile cu care operează în teoriile lui estetice, au influențat în moduri diferite elaborarea romanelor, marcate de serii lungi de variate simboluri.

Se observă astfel, un fir de legătură care unește trăirea credinței creștine, așa cum este ea afirmată de Biserică, creația sa epică, doctrina estetică și convingerile literare.

Există, de asemenea, un sens invers de legătură, de la doctrina estetică spre teoriile literare și spre modul în care au fost concepute și structurate romanele prin care Mihail Diaconescu s-a impus.

Volumul *Biserici și mănăstiri ortodoxe. Romania-Orthodox Churches and monasteries* se deschide cu eseul *Terra Mirabilis* în care Mihail Diaconescu analizează originalitatea artei noastre sacre și îndeosebi modul cum s-a ajuns la convingerea românilor că trăiesc într-o Țară Sfântă. Eseul *Terra Mirabilis* reia unele idei demonstrate de Mihail Diaconescu în amplul său tratat *Prelegeri de estetica Ortodoxiei*. Este unul dintre cele mai frumoase volume de artă din câte au fost publicate până acum în cultura română.

(Fragment din volumul în pregătire *Symbolic, metafizic și monumental în proza lui Mihail Diaconescu*)

Emil Chendea • Scoică II

SFINȚI, IERNI ȘI MORȚI ÎNVIAȚI

sfinții din aprilie
iernile din aprilie
morții din aprilie

se aud bocănind ciocanele care
bat piroanele în mâinile Lui
Iisus

nefirească – nepermisă liniște –
în care
nu se aude măcelărirea mieilor

blestem pe capul celor care
păstrează liniștea în
sufletul călăilor lumii

toate luminile se
sting logic: din
senin

sfinții din aprilie nu vor mai
face minuni
iernile din aprilie vor fi și
ninsoarea până la
os – pentru totdeauna – asupra
întregului
univers

morții din aprilie vor
învia din morminte – ținând în
mâini – frântă
lumina pâinii amare: memoria –
inconvenabil
nonconformist trezită – în
Emaus

IADUL DIN TINE

te-ai întrebat vreodată despre
iadul din tine? – când și
cât ți-ai mărturisit – din
fascinanta mârșăvie colcăindă în
tine?

cât ai avut curajul să-ți
înghiți – din excrementele
propriei tale conștiințe – cât și
dacă?

...o – câtă silă – câtă silă – și
câtă
monstruoasă milă mi-e de
tine – înfricoșat – imens ipocrit
și
pustiit orfan – Iudă fără
Hristos!

ADRIAN BOTEZ

¹ Preot prof. univ. dr. Dumitru Radu, *Fundamentele teologice ale fenomenologiei narrative*, Editura Arhiepiscopiei Tomisului, Constanța, 2005, cap. „Credință creștină, doctrină estetică și teorie literară”, p. 90.

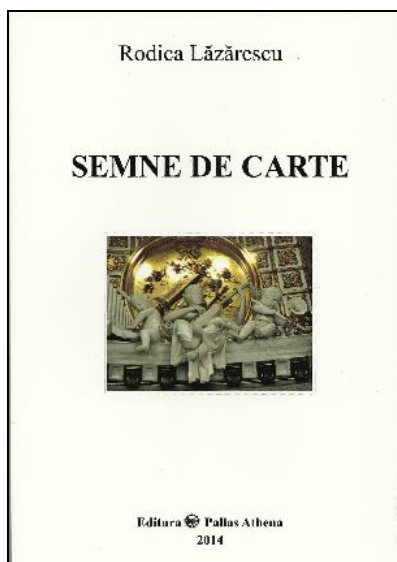
O CARTE ÎN DEZBATERE

RODICA LĂZĂRESCU, "SEMNE DE CARTE"

O voce critică tot mai distinctă

În *Semne de carte* (Editura Pallas Athena, Focșani, 2014), cunoscuta eseistă și comentatoare a fenomenului literar actual, Rodica Lăzărescu, adună o serie de cronici apărute în anii 2012, 2013 și chiar în primele luni ale anului 2014, în prestigioase reviste precum *Ateneu*, *Literatorul*, *Cultura*, *Vatra veche*, *Convorbiri literare* și *Pro Saeculum*. Autoarea face parte dintre acei critici care obișnuiesc să vadă partea plină a paharului și să se uimească neîncetat de ceea ce-i singularizează pe scriitorii abordați și evaluați cu empatie, mereu dispusă să împărtășească și altora revelațiile lecturale pricinuite de cărțile asupra cărora zăbovește cu nestrunită bucurie. Apetența critică de bază e întreținută cu precădere de cărțile de proză, de cele de interviuri ori preponderent memorialistice, de piese de teatru, de tablete, de mărturii și amintiri din casa morților, de jurnale, de schimburile epistolare, de cele de critică și eseistică și în mai mică măsură de poezie, dovadă că, din cele 25 de cronici ale *Semnelor de carte*, doar două sunt consacrate unor cărți de poezie: e vorba de volumul *Călătorii* (2012), al șaselea în bibliografia poetei Sânziana Mureșanu, respectiv de *Și toate celelalte cuvinte* (2011) al lui Dan Petrușcă.

Ea însăși intervievatoare avizată și împătimită, Rodica Lăzărescu se oprește asupra unor cărți cu acest profil și se arată, pe bună dreptate, interesată de rolul pe care-l joacă cel ce pune întrebările, rol pe care alți comentatori îl bagatelizează, de obicei, și se ocupă îndeosebi de răspunsurile celor instigați să se confeseze. Din această perspectivă sau optică exegetică, e analizat primul volum din *Cărțile din ziar* al lui Constantin Călin, un scormonitor care surprinde „prin ineditul întrebărilor lansate către interlocutori” (p. 41). Sunt puse pe tapet probleme controversate precum implicarea sau neimplicarea scriitorului în viața politică. Interesantă și de aplaudat i se pare epuizarea uneia și aceeași teme într-un dialog cu cel

intervievat precum pictorul Laurențiu Stan, comentatoarea reproducând nici mai mult nici mai puțin decât 19 dintre întrebările referitoare la senectute, întrebări adresate de Constantin Călin octogenarului care „eliberat, prin mărturisire, de spaimile bătrâneții, surăde încurajator către mai tânărul său coleg de dialog” (p. 43). Intervievând aceiași oameni publici atât înainte, cât și după *Evenimentele din Decembrie 1989*, același inepuizabil și ingenios Constantin Călin devolează o adevărată comedie umană, oportunistii fiind „ajutați” să se autodemaște și să se contrazică în chipul cel mai frapant posibil. Respectivii fripturiști s-au răsuicit cu 180 de grade ideologice, dar năravurile le-au rămas fără leac, ca, de altfel, și limbajul de lemn în care își împachetează sterilitatea de creatori pârâți ori care publică mai mult decât scriu, adică se dedau fără jenă la plagiate penibile. Raporturile dintre documente și ficțiunea propriuzisă și, mai ales, miracolul printre care aceste entități fuzionează în laboratorul de creație al autorilor recenzați o preocupă neîncetat pe neobosita comentatoare. Edificator în acest sens e articolul consacrat romanului *Viitorul începe luni*, al mai mult decât hiperinteligentei Ioana Pârvulescu: „Roman de ficțiune și, în egală măsură, de reconstituire fidelă a «pulsului epocii», cartea adună mai multe fire epice, care se „înnoadă” pe alocuri așa cum realitatea se împletește cu ficțiunea, documentul se topește în imaginație, imaginația leagă documentele între ele și umple golurile realității” (p. 114).

În *Convorbiri cu Petru Dumitriu*, carte care s-a bucurat de

trei ediții pe parcursul a 17 ani, Eugen Simion „scoate la lumină nu atât o operă, cât un autor cu o soartă tragică”. E de salutat gestul veșnic tânărului critic și istoric literar bucureștean de a-i acorda o șansă de reabilitare unui reprezentant de frunte al realismului socialist și care, spre deosebire de atâția alții, a avut tăria, în dublul său exil, să-și pună cenușă în cap și să ia asupra-i toate păcatele literaturii române postbelice. Dialogul celor doi literați de marcă devine un „amar avertisment asupra ciclicității Istoriei” (p. 53). Doar destăinuindu-ne sincer și asumându-ne erorile, vom face ca această Istorie să nu se mai repete în tot ce-a avut ea mai odios în materie de cultură: colaboraționismul deșănțat cu o Putere străină de spiritul și năzuințele poporului român.

Exegeta preferă să comenteze în primul rând scrierile în care documentul primează față de ficțional. Aici se înscriu și notațiile diaristice ce surprind pe viu zbuciumul unei vieți sau al unei întregi epoci. Din această perspectivă sunt aduse sub ochii cititorului cele două jurnale, „de o mare densitate a gândurilor și trăirilor” (p. 97), ale lui Cornel Galben, scriitorul și editorul băcăuan care a hotărât să se retragă în viața monahală și chiar și-a finalizat proiectul, actualmente el viețuind sau nevolnicindu-se „între zidurile Mănăstirii Sf. Ioan Cassian, din comuna dobrogeană Târgușor” (p. 101). Între jurnal și cronică este situată cartea lui Constantin Călin, *Provinciale. Fragmentarium. 1975-1989*. Autorul își exprimă aici, și odată cu el, comentatoarea, uimirea nemărginită în fața spectacolului pe care-l oferă limba română cu și prin inegalabila ei forță expresivă, îndeosebi din zona urâtului, din replicile activiștilor de partid, ale țoapelor aferate și snobilor sfertodocți. Autoarea simte mereu nevoia, atunci când emite judecăți referitoare la operele de ficțiune, să facă trimiteri și să se sprijine pe documente ca interviu, jurnalul, corespondența de familie sau între scriitori, articole gazetărești, mărturii, fotografii etc., toate acestea contribuind la mai pregnantă configurare a biografiilor sufletești, precum în cazul membrilor grupării de poeți de la *Albatros*, de care s-a ocupat cu bune intenții recuperatoare →

ION ROȘIORU

Marin Iancu, într-o carte mai mult decât necesară și care scoate, atât cât se poate, din conul de umbră nedreaptă așa-zisa „generație a războiului”, o atenție aparte fiindu-i acordată aici năpăstuitului Sergiu Filerot (1921-1989). În „apariția-eveniment” semnată de Marin Iancu e reconstituită și placheta albatrosiștilor, **Sărmă ghimpată**, interzisă nemilos de cenzură în 1942.

Rodica Lăzărescu scrie cu participare afectivă despre autori cu care-și găsește afinități și pe care îi admiră pentru modul lor de a gândi, de a evita căile prea bătătorite de alții și de a se raporta într-un chip original la lumea literară. Astfel, Ioan Adam este apreciat pentru „verticalitatea cărturarului care nu și-a modelat opiniile critice după cum a bătut vântul ideologic, ci a refuzat compromisul, a judecat după criterii strict estetice, căci, cum lesne se poate observa citindu-le, articolele datând din «epoca de aur» nu conțin nimic compromișător, nimic de care autorul lor să se rușineze, iar judecățile de valoare de acum trei decenii și mai bine își păstrează și prospețimea și justețea, trecând cu succes proba timpului” (pp. 72-73). Faptul că e un temerar cunoscător al istoriei îi e de mare folos profesorului Ioan Adam care, în ipostaza de istoric literar, îi pune la punct pe cei despre care scrie ori de câte ori îi prinde cu ocaua mică (feste jucate de memorie, lacune de informație ori exagerări flagrante). Ca și comentatoarea sa, Ioan Adam e „un dedulcit la finețuri lingvistice” (p. 73) și are un har inegalabil al formulărilor portretistice mai mult decât memorabile. Pagina 77 ar merita reprodușă în întregime pentru deliciul emblematicărilor ce-i vizează, ca niște porecle inspirate ori diagnostice puse de un medic de elită unor personalități literare de prima mână: Magda Ursache, Aurel Sasu, Constantin Trandafir, Alex Ștefănescu, Mircea Dinutz, Nicolae Gheran, Dinu Săraru, George I. Nimigeanu, Tudor Cristea, Neagu Djuvara, Daniel-Cristea Enache și mulți alții.

E firesc, în această ordine de idei, ca exegeta să se oprească cu real folos documentaristic aspra personalităților publice portretizate în scrieri beletristice. În **Îndărătul cortinei**, cel de al treilea volum din (deocamdată) trilogia **Arta de a fi păgubaș** a lui N. Gheran,

„combinație uimitoare de Creangă și Mateiu Caragiale” (p. 8), apar, nu o dată de tot hazul, întâmplări avându-i în prim plan pe Dumitru Popescu (zis Dumnezeu), Mihnea Gheorghiu, Chivu Stoica, Fănuș Neagu, Sergiu Celac, Petre Manoliu, Ion Bănuță, Geo Bogza, Zaharia Stancu, Florica Mezincescu, Mihai Novicov, Gheorghe Pană, Constanța Crăciun, G. Călinescu și așa mai departe, „într-un fascinant spectacol de gesturi, atitudini și vorbe” (p. 13). Obiectivul de căpetenie al exegetei e găsirea acelei *faculté maîtresse* a fiecărui autor comentat. În cazul lui N. Gheran aceasta pare a fi rara îndemănare de a portretiza și sunt astfel reliefate câteva procedee, printre care un loc privilegiat revine, pe lângă aspectul fizic și ținuta vestimentară, alegerii verbului sugestiv. Spiritul parodic vertebreează savurosul roman (semi)criptic al lui Victor Mitocaru, **Antologia anului 2012**, cronică nemiloasă a dureroaselor timpuri pe care le traversăm.

Tot așa, atunci când comentează o operă, exegeta stabilește o temă numitor comun căruia i se subordonează toate celelalte cum ar fi, bunăoară, cea a așteptării, în cazul prozelor scurte din cel de al șaselea volum al lui Gheorghe Stroe, **O aniversare cu prietenii**, cea a călătoriei în timp, în cazul eseurilor și romanelor Ioanei Pârvulescu, sau spre centrul propriei ființei, în volumul de poeme semnat de Sânziana Mureșanu, stringenta realitate românească imediată, în piesa de teatru **Hotel «Far East»** a lui Viorel Savin ș.a.m.d. Analizele, dense și invariabil magistrale, se bucură de o perspectivă comparativă, autoarea stabilind filiații pe cât de neașteptate, pe atât de pertinente și la obiect, plăcerea demonstrației, întotdeauna de mare forță și frumusețe argumentativă, reușind să-l fascineze și să-l contamineze realmente pe cititor.

O atenție specială e acordată titlurilor și puterii lor de sugestie. Citatele judicioase alese sprijină, conferă credibilitate și acoperă judecățile valorice oricât de îndrăznețe, așa încât nimic să nu pară hazardat, gratuit, exagerat sau partizan. Talentul de povestitoare al autoarei e de netăgăduit, scrisul exegetic îmbiindu-te irezistibil la

căutarea și citirea cărților analizate cu o rară bucurie afectiv-participativă, fie că-i vorba de romanul **Urma** al lui Adrian Alui Gheorghe, despre suita de studii literare consacrate Teleormanului de neobositul Stan V. Cristea, neîntrecut și norocos scormonitor de documente adunate și comentate în volumul **Fotografii la periscop**, de **Garnizoana Malamoc. Întâmplări din viața unui om care a trăit în vremuri năucitoare din punct de vedere istoric** (2013) a lui Ștefan Dorgoșan, ori de vasta colecție de portrete adunată de Ion Dumitrescu sub genericul **Așa i-am cunoscut**.

Analizând **Prezentul continuu** al timișorencei Maria Nițu, carte în care e dezbătută, așa cum o făcuse și Mircea Dinutz, ecuația centru-provincie în literatura națională, exegeta bucureșteană pledează pentru o solidaritate nu doar a scriitorilor din afara capitalei, ci din întreaga țară, Bucureștiul fiind și el o zonă ca oricare alta. E necesar, așadar, ca prejudecățile privitoare la un complex de inferioritate a provincialismului să fie spulberate.

Rodica Lăzărescu, comentatoare cu un discurs pe cât de spumos și de dens ideatic, pe atât de împătimit de aflarea și rostirea exactă a adevărului, se regăsește în mare măsură, dacă nu integral în portretul pe care i-l schițează în finalul recenziei sale autoarei **Prezentului continuu**: „E limpede că Maria Nițu este o învingătoare!”

Mobilitatea spirituală, de care vorbeam mai sus, spiritul viu, analitic, însoțit și armat totdeauna cu argumente pertinente, capacitatea de a transla cu lejeritate între fragment și ansamblu, între parte și întreg, stilul alert și agreabil, ușurința formulării unor judecăți de valoare în cuvinte puține, cu o limpezime clasică de admirat, o recomandă pe Maria Nițu ca fiind una dintre vocile ce reprezintă cu demnitate, la această oră, critica noastră” (p. 148).

Ca și Daniel Cristea-Enache, autoarea **Semnelor de carte** nu scrie „niciodată pentru scriitori, ci despre ei” (p. 70). O și spune, de altfel, pe coperta a patra a cărții că pe unii dintre autorii recenzați nu i-a cunoscut personal niciodată. Nu-i deloc puțin într-o lume a tuturor coteriilor și sforăriilor de pe scena literaturii actuale și, mai ales, din culisele ei.

NOBLEȚEA CUVÂNTULUI

Sunt multe modalități de a recunoaște unei ființe frumusețea și noblețea caracterului său. Și dacă vom reflecta doar asupra unor **semne de carte** încrustate cu migală, mult calm, respect, detașare și substanță analitică, vom recunoaște distinsei doamne Rodica Lăzărescu stilul meticolos, profesionist, fără efuziuni gratuite, judecăți critice pertinente.

Recenta apariție editorială (sub egida Editurii Pallas Athena, 2014) deschide o fereastră cuvântului înveșmântat în mantie sobră, cu subtilități de analiză critică, cu un generic atotcuprinzător, intitulat **Semne de carte**. O carte a cărților recenzate în perioada 2012-2013. O selecție a cronicilor de întâmpinare semnate de Rodica Lăzărescu – din multitudinea de publicații literare actuale. Și pentru că domnia sa are un cult pentru ceea ce numim prestață, pentru frumusețea unei colaborări și-a unei prietenii literare, acest volum, ce se dorește, firește, în amintirea unui maestru al scrisului și jurnalismului românesc, poartă o dedicație impersonală, gravă și sobră: „*Se dedică memoriei lui Mircea Dinutz*”.

Volumul ne introduce într-un mediu select scriitoricesc contemporan: prozatori (Viorel Savin, Niculae Gheran, Victor Mitocaru, Ioana Pârvulescu, Ștefan Dorgoșan, Adrian Alui Gheorghe, Gh. Stroe), poeți (Dan Petrușcă, Sânziana Mureșeanu), critici literari (Mircea Dinutz, Daniel Cristea-Enache, Ioan Adam, Constantin Călin, Maria Nițu), memorialiști (Eugen Simion, Ion Dumitrescu, Stan V. Cristea, Marin Iancu).

Și cum mă aflu sub imperiul unor sfaturi duhovnicești, demne de tot respectul, voi îndrăzni chiar o comparație, pe care mi-aș dori-o a nu fi considerată (deloc) o exagerare. Așadar, dacă Sfântul Nectarie de la Optina afirmă – la un moment dat – că „*fiecare credincios, oriunde ar fi, va fi adus pe nări în Corabia-Biserică...*”, Rodica Lăzărescu, având un cult al cărților (bune, în viziunea domniei sale), formulează (prin selecția unor cronică literare) o generoasă invitație în(spre)... *Corabia-Biblioteca...* Și-avem a respecta această deschidere spre lectura unor volume de poezii, proză, teatru, eseu,

jurnal, interviu etc. – dintre aparițiile editoriale recente. Nume de scriitori și operelor lor, oglindă în iluminarea alesele **Semne de carte**.

Așa cum se dorește ca **Biserica** să fie „*vie*”, adică să adune în jurul ei evlavie, smerenia, iubirea pentru aproapele etc., tot așa și **Biblioteca** își are menirea sa virtuoaasă (la aceasta alăturând, firește: librăria, târgurile de carte, simpoziioanele, colocviile etc.): să prețuim prezentul învăluit în mantia generoasă a nobilului trecut, conform viziunii Ioanei Pârvulescu: „*Viața începe vineri*” sau „*Viitorul începe luni*” sau „*În intimitatea secolului al XIX-lea...*” – sfânta lectură!...

În ceea ce-l privește pe cunoscutul, apreciatul și îndrăgitul Daniel Cristea-Enache, remarcăm o exigență (explicabilă, neîndoios, nici nu îndrăznesc a contrazice, dar suficient de dură), atunci când se referă la prestața nu doar a unor cronică literare, cât mai cu seamă a unor cărți de critică literară, făcând trimitere la „*logica unui (vreunui) volum de strânsură și umplutură cum sunt atâtea...*”, afirmație care, deopotrivă, poate fi o realitate, dar o realitate cu dublu tăiș..., gândind la acel „*punct sensibil*” care stăpânește ființa umană, mai ales dacă-l însoțim și de-acel precept biblic grăitor, să ne iubim unii pe alții, așa cum ne iubește Tatăl... (I Ioan 4.11) sau „*Pe toți cinștiți! Frația iubiți!*” (I Petru 2.17).

Exceptând sus-numita afirmație (ce multora... glăsuirea nu le spune nimic deosebit), volumul e interesant, prin nuanțele filosofice care împodobesc și înobilează volumul **Cinematograful gol**, precum: „*inima are rațiuni pe care rațiunea nu le cunoaște...*”; „*arta se judecă după criteriul estetice...*”; uneori, suntem o „*țurmă ascultătoare...*”, *prea ascultătoare*, de aceea „*figura funcționarei din spatele gemulețului devine un simbol al netrebniceii românești...*” sau „*elementul național, România noastră, Românilor cu majusculă n-ar trebui să fie o hiperbolă...*” – așa că s-ar impune... „*să ne tragem de păr în sus, precum baronul Münchhausen (!)*...” Deopotrivă, interesantă, antiteza: „*valorile autentice ies tot mai mult în evidență, se consolidează, se impun*” – „*nonvalorile se șterg, se pierd, se uită...*” (și s-ar putea mult

argumenta... pro și contra pe această temă...)

O selecție de cronică literare, mai ales dacă vizează o durată de aproximativ patru decenii, firește, așază în prim-plan trăirile afective, o clasare – pe „*trei secțiuni*”, meticuloasă și responsabilă. Aceasta dorește să ne convingă (și avem certitudinea că așa este) Rodica Lăzărescu, ea însăși exigentă cu ceea ce selectează și despre ceea ce scrie și tipărește.

În același mod a reflectat și profesorul Ioan Adam prin acele **Afinități selective** (2012), titlu care ne duce cu gândul la Șerban Foartă și ale sale îndepărtate și, totuși, mereu proaspete tablete epice (1980).

Un spațiu generos recunoaștem prolificului scriitor băcăuan (cunoscut și apreciat, deopotrivă, poet, prozator, dramaturg) Viorel Savin, prin analiza romanului **Impostorul sau Arta înfrângerii de sine** (2011), „*voluminos op*”, cu străfulgerări spre trecut, cu incizii percutante, plasate în „*țara lui Vodă Paranoia*”, cu absurdități „*ilare*”, cu o „*lume dedublă*”, cu personaje dotate cu „*două tipuri de discurs*”, dar și o „*lume în care însă dăinuie oaze de umanitate...*”

Concluzia criticului literar Rodica Lăzărescu e demnă de a fi reținută: „*Avem în Impostorul un roman puternic, fascinant..., seducător prin sinceritatea trăirilor..., convingător, tulburător...*”

În ceea ce privește **Hotel „Far East**” – reținem, o piesă de teatru cu un subiect complex, cu acțiunea plasată în „*îndepărtatul est...*” al →

LIVIA CIUPERCĂ

acestui plai mioritic; o «dramă cu happy-end», un „happy-end nu în spiritul statu-quo-lui din piesele lui Caragiale, ci unul care este... «fericit», întrucât sancționează «răul» și instaurează normalitatea...” Un „final ca în viață”, despre care nu se lasă prea convinsă autoarea cronicii.

Dar nedumerirea care declanșează o profundă analiză asupra textului are ca punct forte întrebarea: de ce un «caragialăc», urmat, firește, de posibile răspunsuri: „Să fie «caragialăcul» savinian... o reabilitare a nației noastre care... își capătă demnitatea” – reținând că „protagoniștii rivali nu se mai pupă în «Piața Endependenți», femeia refuză tentația amantlăcului, justiția își îndeplinește meni-rea?” sau poate „Să fie piesa lui Viorel Savin o invitație la o nouă lectură și o reconsiderare a universului caragialean...?”

Ambele supoziții sunt demne de toată atenția. Se impune, deopotrivă, și lectura piesei, dar și spectacolul oferit pe scenă. Și atunci se vor găsi răspunsuri sau se vor naște alte întrebări. Orice-i posibil!

Invitația la lectură este generoasă, dacă avem în vedere pe diaristul Cornel Galben – cu ale sale însemnări pe durata a **150 de zile** (2012), impresionante încondeieri, gândind și la **dicționarul** în șase volume al „**personalităților băcăuane**”, la volumele de interviuri (**Ieșirea de siguranță, Convorbiri fără adiționale**), la volumele de critică literară (**Alergând prin subteranele textului, Lecturi aleatorii**) sau la proza sa.

Deopotrivă, atenție nedisimulată, pentru împătimitul „**colecționar de portrete**” – Ion Dumitrescu, pentru „**migala și precizia**” de adevărat „**ceasornicar**” în conturarea unei **Aniversări cu prietenii** (2013), al „**șaselea volum al buzoianului transplantat în câmpia teleormăneană**” Gheorghe Stroe. Douăsprezece narațiuni – „**câte ore pe cadranul ceasului**”, dar „**nu se putea altfel la un împătimit al orologeriei**”, una dintre ele având «protagonist» chiar un „**ceas de colecție...**” Să fie o posibilă dorință a scriitorului (întrebare firească din partea criticului Rodica Lăzărescu) de „**a-și pune personajele sub semnul lui Cronos, care-și devorează fiii, sau, dimpotrivă, cel anulat este Timpul**

însuși?!” Ceea ce ar putea atrage atenția cititorului (ne avertizează recenzenta) este „**tehnica**” monologului interior – „**cu aerul unui taifas al personajului-narator cu sine însuși...**”, intuind plăcerea scriitorului Gheorghe Stroe de suprapunere a mai multor tehnici narrative, pentru a dărui textului profunzime analitică.

Și cum poezia e Regina, autoarea **Semnelor de carte** apreciază – cu același strunit condei – și poezia lui Dan Petrușcă – „**născută într-o și dintr-o lume desacralizată, deliricizată..., cu luciri damnate, de secol XXI...**”

Cu poezia lui Dan Petrușcă pătrundem într-o lume „**lipsită de fior liric, un alt «paradis în destrămare»**”, o lume... „**trăind în virtual**”, contactul cu frumosul fiind „**mediat/maculat de tehnică...**”

Și pentru a rotunji, cumva, atotcuprinzătoarea analiză a volumului **Și toate celelalte cuvinte** (2011), vom adăuga și aprecierile critice formulate de domnul Cassian Maria Spiridon, în postfața la volumul **Toate-s cam de când** (2008): „**poeme în care vibrează un sunet balcanic de sorginte barbiană, dar care își extrag sevele din Nastratinul antonpannesc, călător printr-un Levant strămutat în orizontul ondulat...**”

Dacă atenția criticului literar se îndreaptă către scriitori trăitori în diferite colțuri ale țării sau chiar peste hotarele oficiale ale acestei țări – aceasta nu poate deveni decât un demers lăudabil. Mult dorit și așteptat.

S-ar impune ca și dinspre și înspre Banat, dinspre și înspre Apuseni, dinspre și înspre inima Transilvană (Bucovineană, Basarabeană) – să vibreze iubirea pentru cartea scrisă.

Literatura sau critica literară nu se măsoară numai dinspre locul unde răsare soarele, iar termenii **centru și provincie** (periferie) s-ar impune a fi înlocuiți cu **valoarea**. Indiferent dinspre ce punct cardinal se face semnalarea (promovarea). Important să strălucească. Firește, dacă există și deschidere, sinceră, nedisimulată (dezinteresată), pertinentă.

Mulțumim, în acest context, criticului literar Rodica Lăzărescu, pentru bucuria unei lecturi în care se simte implantarea strunită a condeiului în analiza și sinteza cărților prezentate.

SEMNELE DE CARTE ALE RODICĂI LĂZĂRESCU

Din seria de cronici recente, Rodica Lăzărescu adună câteva din ele în **Semne de carte**, Ed. Pallas Athena, 2014) sub imboldul prieteniei literare. În mărturisirea prieteniei literare, autoarea volumului nu pleacă de la **parti-pris-uri**. Dovadă a acestui adevăr e diversitatea autorilor comentați (de la **periferie**, dar și de la **centru**) și obiectivitatea verdictelor, cei care vor citi volumul constatând că, din 170 de pagini, 60 sunt despre cărțile lui Nicolae Gheran (**Arta de a fi păgubaș și Liviu și Fanny. Intime** – corespondență), despre **Anamneze necesare** de Mircea Dinutz (volumul Rodicăi Lăzărescu „se dedică memoriei lui Mircea Dinutz”). În cazul lui Constantin Călin, cronicarul abordează aici trei dintre cărțile acestuia (**Stăpânirea de sine** – 2010, **Provinciale** – 2012 – **Cărțile din ziar – interviuri** – 2013).

Scriind despre cele două cărți ale celui care și-a consacrat întreaga viață realizării edițiilor critice a operii lui Liviu Rebreanu, cronicarul urmărește să demonstreze că exegetul opereii marelui romancier și-a neglijat în mod periculos înzestrarea de prozator. În cele două cronici este pus în evidență harul scriitoricesc: arta de portretist, darul de povestitor, oralitatea, subtilitățile ironiei...

La Constantin Călin este remarcat și analizat caracterul umoristic-caricatural al observațiilor socio-morale, sunt evidențiate „notațiile filologice” ale autorului, prin care acesta oferă imaginea realității și a oamenilor cu care a venit în contact direct zilnic. În ambele cazuri, nu uită să sublinieze importanța cărților ca sursă de informație de istorie literară și de aspecte din culisele politicii.

Dacă urmărim socoteala aritmetică, vom constata că și alți scriitori sunt comentați cu câte două recenzii (Ioana Pârvulescu, Cornel Galben, Viorel Savin).

Una e să citești cronicile prin diferite reviste și alta să lecitești **orându-ite** într-o carte. A doua situație de lectură îți dezvăluie multe despre arta cronicii care la prima lectură sunt nesizabile: tehnica construcției, scara valorilor pe care le promovează, deontologia, profesionalismul, stilul.

În volumul **Semne de carte**, →

IONEL POPA

deslușim efigia autorului, criticul literar Rodica Lăzărescu. În demersul critic, autoarea îmbină cronică propriu-zisă cu identificarea în operă a acelor elemente care duc spre portretul intelectual și moral al scriitorului.

Cronicile Rodicăi Lăzărescu nu sunt seci, rigide și cu atât mai puțin calapodice și nu au nici caracter apofematic, dar nici eseistic (multe cuvinte și idei puține, general-neutre, terminate în coadă de pește). Tonul și stilul cronicii sunt adecvate lumii din cartea supusă observației. Prin ceea ce spune și prin cum spune (eleganța frazei) formulează judecăți critice pertinente. În desfășurarea demersului critic e de reținut permanenta trecere, aproape neobservabilă, de la parte la întreg și de la întreg la parte, cu argumente și observații formulate concis și limpede. În comentariul său, de multe ori autoarea lucrează cu materialul clientului.

Puțini sunt cronicarii care glosează pe marginea titlului cărții, a ilustrației de pe coperta întâi ori despre antropimia lumii din cartea comentată. Autoarea volumului *Semne de carte* nu neglijează aceste componente ale operei.

În câteva propoziții de început ori de încheiere semnatarea cronicilor oferă cheia cu care poți deschide ușa spre frumusețile și înțelesurile operei. Între „începutul” și „sfârșitul” recenziei se desfășoară demonstrația; mai elevat spus, cronică oferă posibilitatea de a accede la imponderabilele operei, la inefabilul ei. Prin acest ansamblu „tehnic” cronicarul devine nu numai convingător, dar te îndeamnă la lectura cărții.

Cronicile Rodicăi Lăzărescu nu sunt scrise într-un turn de fildeș al criticii și nici pentru unul al lecturii. Ele sunt ancorate la o realitate bine definită ca prelungire a celei din carte. Ca exemplu se poate da oricare dintre cronicile din prezentul volum.

Pe coperta a patra a volumului său, autoarea, cu simțul responsabilității afirmă: „Dacă am greșit evaluările, vina îmi aparține în exclusivitate”. Confruntând cronicile din volumul despre care am făcut vorbire aici cu impresiile subsemnatului în urma lecturii unora din cărțile recenzate pot spune că Rodica Lăzărescu nu a greșit în evaluările făcute. Se zice că două păreri identice sunt mai aproape de adevăr decât două diferite (opuse) în opinii.

Cruci plutitoare

Văd rugăciunile preotului,
Strecurându-se, prin ferestre,
Spre lumina Cerului.

Pe banca de lemn,
Stăm de vorbă la umbra nucului,
Doi prieteni, eu și bătrânul tată.

Numărăm fușteii vieții,
De la scara cu gândurile mele
Ce se rezeamă de fruntea norilor.

Mă descalț la poarta vieții.
Bat cu mâinile în fierul rece.
Aștept iertarea timpului.

Cruci plutitoare, din pământ iertător,
Morminte călătoare, din cer strălucitor,
Inimi împietrite,
Din trup muritor.

Satul din ilustrată

Faceți loc
În rândul din față!
Vin bătrânii mei,
Simpli și tăcuți.

Chipul lor e brăzdat de sunetul anilor.
Hainele lor sunt din fân și mere.
Ochii lor au intrat în nesfârșire.

Îi aștept ca pe sfinți.

Sunt calea spre amintiri,
Ei, cei ai satului din ilustrată!

Frunze de nuc

E vremea Crucii.
Nucul bătrân din dealul Sărății
Este de bătut.

Tata ia bota cea mare
Și-i cere nucului roadele.
Dintre frunze,

Răsare miezul.

Frunze-nuci, nuci-frunze,
Coșuri de un verde-amărui,
Pline pentru colacul de Crăciun.
Nucul e pustiit,
Omul e fericit,
Toamna își continuă mersul.

Esență de morți

Plutește în vene
Ploaia mărunță și rece.
Spală poiana
Unde odihnesc morții.

Două cruci de lemn
Rezemate pe pământ
Sunt semnul casei părinților.

În ceas de rugă,
Când mâinile împreună
Cer biruință,
Un abur moale țâșnește din pământ.

Îl văd pe tata.
În ochii lui mari,
Negri ca tăciunele,
Oglindește un zâmbet blând.

Aprind o lumânare.
În flacăra e chipul bunicii.
Mă mângâie cum o făcea mereu.
Amintirile nu pot fi smulse
Din pieptul copilului orfan,
Chiar dacă au esență de morți.

MENUȚ MAXIMINIAN

Autorul s-a născut la Timișoara la 10 iulie 1979. Absolvent al Universității Babeș-Bolyai, Facultatea de Litere, secția română-etnologie, cu masterat în Etnologie la Universitatea de Nord Baia Mare. Director editorial la cotidianul „Răsunetul”.

A publicat volumele: „Confesiuni”, 2004, „Cartea Diuganilor”, 2006, „Generația în blugi”, 2007, „Chip de înger”, 2007, „Pe aripa cerului”, 2008, „Povestea Anei”, 2009, „Solidaritate și toleranță”, 2009, „Rădăcini împrumutate”, 2009, „Rugăciunea cântată”, 2010, „Vremea sintagmelor”, 2010, „Pomul cu litere”, 2011, „Stop reportofon”, 2011, „Cartea cu coperti de sticlă”, 2011, „Cornelia Ardelean Archiudean – Copila de Sub Vii”, 2012, „Cartea cu coperti de aer”, 2012, „Noduri în haos”, 2012, „Riturile de trecere” (în colaborare cu Vasile V. Filip), 2012, „Muchia malului”, 2013

CRONICA LITERARĂ

O nouă monografie Tudor Arghezi

Într-un moment când pasiunea pentru lectură din partea majorității tinerilor s-a diminuat îngrijorător, apariția unei cărți precum cea a neobositului cercetător, animator cultural și literar Florea Firan, *Tudor Arghezi, treptele devenirii*, (Fundatia-Editura „Scrisul Românesc”, Craiova, 2010), vine să-i atenționeze că abandonarea din comoditate sau ignoranță a dimensiunii informative și formative a lecturii înseamnă o pierdere irecuperabilă a omenescului din partea acestora. Asta pentru că Tudor Arghezi nu a fost doar unul din cei mai mari poeți, prozatori și gazetari ai tuturor timpurilor, ci și un spirit civic și o conștiință românească indestructibilă, pentru acele timpuri și pentru posteritate.

În monografia sa, Florea Firan urmărește treptele devenirii marelui scriitor în contextul lumii în care s-a format și căreia i-a trasat prin mintea, talentul și faptele sale, noi coordonate ale devenirii. Tocmai de aceea monografia sa se dedică mai mult omului, ființei care s-a luptat cu necazurile, cu ignoranța și ignominia din jur și s-a orientat printr-o creație nemuritoare spre frumos în artă și spre bine în viață.

Bucureștean prin naștere, oltean prin obârșie, Tudor Arghezi nu s-a bucurat de o copilărie fericită. Dimpotrivă. Murindu-i mama din fragedă pruncie, a cunoscut sfâșierea lipsei de afecțiune tocmai când avea cea mai mare nevoie de aceasta. Formarea sa afectivă și intelectuală se petrecea prin internatele impersonale ale școlilor urmate, iar „când ieșea duminica împreună cu colegii de internat să viziteze statuile și muzeele, tresărea în fața fiecărei femei mai în vârstă, închipuindu-și că ar fi mama sa, pe care o pierduse în copilărie”. Aceasta nu l-a împiedicat, însă, să aibă o familie solidă, și să le ofere copiilor săi și celorlalți care i-au citit opera, un univers al fericirii începutului de viață, inegalabil prin frumusețe și armonie. Când a simțit chemarea și seducția Absolutului universului și a vieții nu a ezitat ca de la vârsta de 20 de ani să intre în mănăstire și să trăiască viața de austeritate și sfințenie a călugărilor de rând. A stat în chiliile căutării lui Dumnezeu, dar mai ales a sinelui însetat de acesta, o

perioadă de o jumătate de deceniu, după care a cunoscut pentru încă 5 ani lumea Occidentului, unde și-a câștigat pâinea prin slujbe umile, dar esențiale pentru desăvârșirea sa morală. Dar vocația lui Tudor Arghezi era alta. Era dăltuirea și șlefuirea cuvintelor, după ce cunoscuse suferințele atroce ale pierderii ființei celei mai dragi în copilărie, seducția Absolutului a tot și a toate, precum și obiectivarea sinelui nesfârșit în activități de mică orfeverie, care-i dădeau pâinea și echilibrul necesar construirii operei de mai târziu.

Descoperit ca poet la frageda vârstă de 16 ani și debutat de marele Alexandru Macedonski în ziarul său „Liga Ortodoxă”, Ion Theo (cum semna pe atunci aspirantul la poezie) a creat în spiritul noii poezii simboliste, dar mai apoi și-a urmat drumul său, drum deloc ușor într-un moment al căutărilor estetice permanente în acea epocă și al consolidării înseși instituțiilor moderne ale statului român. În acest context, în timpul Primului Război Mondial, tocmai pentru că nu a fost de acord cu carnagiul ce cuprinsese omenirea și publicase articole în contra acestuia în *Gazeta Bucureștiului* este închis (împreună cu alți intelectuali) la închisoarea Văcărești în 1919.

Dar în 1924, cei care îl închiseseră pentru idei pacifiste, îi încredințează conducerea revistei „Cuget românesc” unde își dă întreaga măsură a talentului ca gazetar, spirit civic și poet, unde debutează pe toți ce aspirau la nemurirea poeziei. Tot atunci, pentru a nu lăsa fără pâine pe cei 50 de muncitori ai tipografiei ziarului a fondat celebrele *Bilete de Papagal*, publicația „cât o foiță de țigară” unde poetul vorbește prin istețimea celebrului personaj cu pene multicolore, Coco, în nu mai puțin cunoscutele dialoguri imaginare: „Cum faci tu, Coco, ca să găsești în toate zilele o idee nouă și să fabrici un bilet cotidian variat?”. În acest minuscul cotidian se forjează un nou limbaj jurnalistic și literar, unde se înfierează conformismul, ipocrizia societății, parvenitismul și înfatuarea vană. Când politicienii la putere se simțeau vizați, încercau să cenzureze foaia. A rămas celebră anecdota cu comisarul de poliție care se adresează vânzătorului unei gherete de ziare: „Caut ceva papagali... Am primit ordin să arestăm toți papagalii”. Însă

prostia agresivă a epocii nu s-a oprit doar aici. În 30 septembrie 1943, când la *Informația zilei*, la rubrica „Bilete de Papagal”, apare pamfletul *Baroane*, reprezentatul lui Hitler la București, baronul Manfred von Killinger, imortalizat de poetul român în acest portret caricatură, a cerut extrădarea autorului în Germania și urmărirea familiei. Autoritățile române, cu o secundă mai rapide, l-au salvat pe poet, internându-l la celebra închisoare de la Târgu Jiu, tocmai pentru a-l salva de ura și intransigența pretinșilor stăpânitori ai lumii, care începuseră să simtă acut clătinarea imperiului lor, dorit pentru 1000 de ani.

Dar suferințele poetului nu s-au oprit doar aici. Regimul comunist instaurat de sovietici l-au scos pe poet din circulația valorilor între anii 1948-1953. Asta după ce la 6 ianuarie 1948 apare în *Scânteia* articolul lui Sorin Toma „Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei”, unde se exprima părerea că opera lui Tudor Arghezi „nu e propriu-zis o estetică, ci un fenomen patologic, un agent al contagiunii pe care societatea sănătoasă trebuie să-l izoleze”.

Poetul a suportat cu stoicism izolarea, în timp ce în străinătate opera sa era din ce în ce mai tradusă, mai cunoscută, iar după re-trezirea la viață a autorităților române și reabilitarea lui în spațiul țării pentru care continua să creeze, poetul primește, la 2 februarie 1965, Premiul Herder pentru întreaga creație.

Tocmai pentru aceasta monografia lui Florea Firan, *Tudor Arghezi, treptele devenirii*, rămâne una din cele mai vii și mai complete din cele ce s-au scris despre viața și opera marelui poet.

GEO CONSTANTINESCU

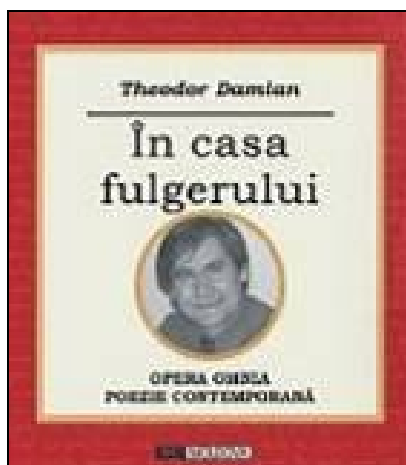
Unicitatea poetului Theodor Damian

*Mă-ngheață un frig mineral
Mă arde un duh de scandal
Cuvânt triumfal.*

(Theodor Damian, *În casa fulgerului*, Opera Omnia, TipoMoldova, Iași, 2013, p. 355)

Pe când tinerii poeți „desantiști”, de sub comanda unor universitari de la București, făceau exerciții de atac publicistic și editorial, între anii 1983 și 1989, mai mult cu petarde și fumigene decât cu versuri adânci, tânărul poet Theodor Damian intra în poezia momentului prerevoluționar cu *Liturghia Cuvântului*, apărută în Klamath Falls, Oregon, S.U.A. E o carte care dovedește din capul locului că autorul întoarce poezia generației sale cu fața la Divinitate, răscumpărând lipsa acesteia din lirica ateistă a congenerilor bucureșteni.² „Auto-exilul său întru Cuvântul Domnului și al scrierilor biblice” – scriam cândva într-o cronică de întâmpinare despre *Liturghia Cuvântului* – „s-a accentuat nu numai prin ruperea de realitățile natale care i-au impus autorului o serie de servituți, ci și prin stările de grație divină care au fost radicalizate de noul său habitat”. Cu alte cuvinte, Theodor Damian se dezvăluia printr-un discurs liric cu puternice accente mesianice: „Călătorim spre Tine, Cuvântule, / Cu furiile ascunse în dezmiardare / Cu toate păcatele explicate / Cu mirarea dezvirginată / Cu dreapta rușine împuținată // Călătorim spre Tine, Cuvântule / Cu atâtea zâmbete nedăruite / Cu atâtea geografii neexplorate / Cu toate frunzele-mprăștiute / Cu toate râurile secate” (*Călătorim*). Sau iată o alta pe aceeași direcție profetică: „Copiii mergeau înainte și strigau / Că Domnul este aproape, Domnul vine /

² Cartea e prefăcută de Dr. Leonard D. Cain, profesor de Sociologie și Studii urbanistice la Portland State University și e considerată o „provocare” pe mai multe planuri, lirice, teologice și ecumenistice. E dedicată Mitropolitului Antonie Plămădeală, mentorul său, și lui Dick Wechter, misionar al Bisericii presbiteriene americane. Din perspectiva de astăzi recitită, constat că *Liturghia Cuvântului* este prima și ultima ridicare de drapel de luptă din partea scriitorilor români din America și a sociologilor americani prevestind dărâmarea zidului Berlinului și răsturnarea dictaturii ceaușiste. Theodor Damian îmbrăcând astfel mantia cruciatului întru Hristos.

Ecoul străzilor cântecul lor repeta / În arlechini ardeau durerile de mâine. // După copiii bătrânii mergeau din casă-n casă / Și sfințeau sub pașii lor pământul / Și băteau pe la ușile Domniilor voastre: / Îl primiți pe Cuvântul? / Nu! Nu-L primim pe Cuvântul!” (*Copiii mergeau*).

Așadar, copiii din lirica lui Theodor Damian mergeau și vesteau sosirea Domnului nostru Iisus Hristos pe caldarâmul orașelor asediate de frigul ideologiei ateiste, pe când „bătrânii” lor constructori ai socialismului multilateral dezvoltat uitaseră cuvântul Domnului, numele interzis al acestuia. Iată încă un poem în acest sens prevestitor de mari schimbări ființiale în sensul conceptului de Mirare al lui Platon (Mai târziu, Nichita spunea în testamentul către tânăra generație, Vă las Mirarea, Mirarea): „Cuvânt pe cuvânt nu se cade să rupă / Când fulgerul lumina-mi întrupă / Când strigă în mine întregul deșert / Că atunci n-am putut să te iert // Cuvânt pe cuvânt nu se cade să taie / Când rugul genunchii-mi înmoaie / Când glasul-mi sporește mirarea ce sunt: / «Pământul ce-l calci este sfânt!» // Cuvânt pe cuvânt nu se cade să doară / Când duhul în noi se-nfioară / Când știm unde mergem, de unde venim; / Numele Lui, Aliluia, Amin!” (*Numele Lui*).

În poezia debutului său editorial, Theodor Damian prefigurează drumul „spre cealaltă ordine a ființei” decât aceea fluturată de confrății săi „desantiști”, o ordine nouă în care Cuvântul Creatorului devine tutelar, egal cu cel al Genezei. De aici și până la versurile sale anticomuniste și anticeaușiste nu mai este decât un pas: „Există în mine o insulă care mă doare / o insulă în care mai poposea

uneori / Dumnezeu flămând / au încercat să mi-o scoată / cu buldozerul / pentru că florile ei aruncau umbre / peste apele Dunării / O, cum aș fi vrut să se rupă / buldozerul în umbra florilor / așa cum trebuia să se rupă și acela / care a demolat Sf. Vineri în rugăciuni / Ne trebuie o mănăstire în Ada-Kaleh / ca să se știe / de unde, de când și de ce” (*Ada-Kaleh*). Sau acest scurt poem din antologicul capitol *Semnul Isar*: „Parcă mama m-a făcut / călătorind / așa glumeam cu ea / când veneam acasă / îndumnezeit de drum / drumuri și oameni / ea între Botoșani, Rădăuți / București / și mereu între oameni în piață / cu teamă / căci stăteau comuniștii la pândă / n-aveai voie / trebuia să mori / și să-ți între copiii-n orfelinat / să fie crescuți de un singur părinte / de stat” (80).

Dar antologia *În casa fulgerului* nu trebuie înțeleasă doar sub acest aspect al revoltei poetului față de suferințele societății românești premergătoare revoltei inocenților din anul 1989. Într-adevăr, dimensiunea profetică a versurilor de aici, încărcate și alimentate de o inducție predictivă nu este cunoscută poezilor optzeciști și desantiști. Motorul acesteia este fără îndoială vocația mesianică a poetului, mereu așezată sub preeminența Cuvântului și a devenirii sale întru Logosul Genezei și al Sfintei Scripturi. Așa se face că Theodor Damian introduce în poezia noastră contemporană motivul, nefrecventat de alții, al Mariei Egipteanca. Nu detaliez aici și acum legenda și parabola acesteia. Dau cuvântul poetului: „Luna se înalță / peste peșteră / ca o lumină lină a sfintei slave / peste credinciosul îngenunchat / în rugă / ea nu știe peste ce trece / cum nu știe el că-i îngenunchat / în deșertul cu ape bolnave / ce mâine nici n-au să mai curgă // Atunci ai să muți munții / din loc / ca Maria Egipteanca / cea izbăvită de stricăciune / când te rogi / dar nu mai știi unde ești / și ce faci / căci deja ai devenit / rugăciune” (*Ca Egipteanca cea izbăvită*).

Devenirea întru rugăciune și rugăciunea întru devenire (cunoaștere și autocunoaștere / iată o motivație filosofică pe care lirica lui Damian o face în contextul convulsivat al anului 1989. Devenirea întru ființă propusă de Heidegger este →

M. N. RUSU

transformată de poet în devenirea întru devenire: „Învieră este pragul devenirii, condiția transfigurării noastre celei mai înalte” (*Nașterea Domnului*), afirmație programatică, recognoscibilă în multe altele din poemele antologiei: „De când am intrat / în captivitate / Nu mai sufăr / de singurătate // Balsamul rugăciunii / îmi mângâie rana căderii / Apele Bethesdei / Clocotesc sub zodia Învierii // Am rătăcit 40 de ani / în pustiul din mine / ca să mă întorc / de unde am plecat // Acum corabia mea / zace epavă / la poale de munte dărăpănat // Din ce-a mai rămas / am să ridic un altar / și-am să intru-n captivitate / iar” (*Am rătăcit*).

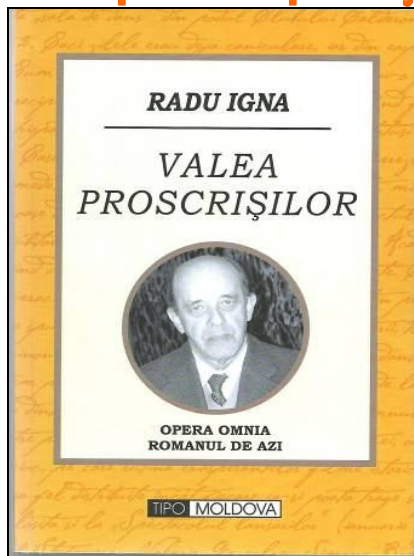
Dar această devenire și revenire întru Logosul divinității se manifestă pe mai multe planuri ontologice și gnoseologice, ajungând până acolo încât poemele lui Theodor Damian consfințesc o nouă geografie metaforică, singulară, care îl detașează de geografia abstractă a lui Nichita Stănescu, cu fulgurante cuvinte despre Iisus, de Ioan Alexandru, cu Imnele sale, sau de seraficul Daniel Turcea, ca să nu mai amintesc de geografia stradală, vociferantă a „desanțiștilor” fără Dumnezeu, Theodor Damian propunând o geografie virgină implantată în sânul Europei lirice: „Bine, dacă trebuie / o să fac și asta / îți zici / dar unde-i apa Sâmbetei / că nicio geografie / nu ți-o arată / ea nu-i din partea asta / de aici / înseamnă că-i de dincolo / dar dincolo cum să ajungi / ce taină este aceasta / poate vikingii să te ajute / cei ce cunosc / al cincilea punct cardinal / și meșteșugul corăbiilor lungi” (*Așa ți s-a spus*).

Prin toate aceste calități teoretice și metapoetice antologia lui Theodor Damian demonstrează și ilustrează faptul că ne aflăm în fața unui poet total, a cărui unicitate e de ordinul evidenței. Îmi propun să revin cu detalii euristice într-unul din numerele noastre viitoare. O merită pe deplin.

Emil Chendea • Volare

Un loc pentru cei proscrisi

Radu Igna, scriitor din Hațeg, membru al Filialei Alba-Hunedoara a Uniunii Scriitorilor din România, a publicat la Editura Tipo Moldova, Iași, 2013, o antologie cuprinzând trei romane pe care le consideră reprezentative pentru opera sa: *Vâltoarea*, *Valea proscrisilor*, *Nimic deosebit în timpul serviciului meu...* Antologia cuprinde note biobibliografice, referințe critice și ne sugerează că istoria literară va trebui să țină cont de acest important romancier care a prins în cărțile sale viața specială a celor din Ardeal, a pus în lumină tragediile personale și erorile colective, ne-a propus personaje de referință din istoria destul de recentă a românilor.

Plecat de la țară, din Glodghilești (Hunedoara), trecut prin încercări esențiale, fiind exmatriculat politic de la Facultatea de Filologie a Universității București în anul 1958, având numeroase perioade de tensiune în viața sa de profesor de limba română și limba engleză, acum pensionar și ajuns la o vârstă a maturității depline, Radu Igna (n. 6 nov. 1934) ne lasă moștenire o lume frământată care depășește marginile veacului prin pasiunea pentru viață, simplu, profund, cu vorbe de duh care dau culoare epocii.

Autorul a fost premiat de Uniunea Scriitorilor din România de mai multe ori, este cetățean de onoare al orașului Hațeg și distins de Consiliul Județean Hunedoara cu diploma de onoare, dar, probabil, premiul cel mai important este aprecierea cititorilor și a prietenilor scriitori: Dumitru Hurubă, Radu Ciobanu, Gligor Hașa, Eugen Evu, Teresia B. Tătaru, Valeriu Bârgău, Adrian Dinu Rachieru, Constantin Stancu, Ioan Barb, Ioan Evu...

Profesor onest și plin de dragoste pentru elevii pe care i-a format, nu numai le-a predat formal, trăiește în provincie, cu puterea vremurilor pe umeri, scrie, ne provoacă la joaca memoriei, un joc profund, pe care dacă nu-l acceptăm, ne refuzăm identitatea.

Despre romanul *Vâltoarea*, putem remarca faptul că este un roman serios, important.

Iată o frază definitorie: *Iosif pășește printre ierburi până la ușa tindei. Mai aruncă o privire spre priciul unde a dormit în acel an al copilăriei, deschide aparatul și fotografiază casa ce se împotrivește cu încăpățănare pădurii hotărâtă să o înghită.*

Autorul, născut în anul 1934, deși publică cumva târziu dar cu vigoare, este stăpân pe talentul său, scris în anul 1968 și revăzut în anul 2000, volumul are ceva trainic din greutatea adevărului care rezistă, iar răbdarea scriitorului dă valoare incontestabilă romanului și-l pune în lumina istoriei. Inițial, romanul a fost publicat la Editura Corvin, Deva, 2001.

Din vremurile care au fost rămâne totdeauna o imagine care se poate pierde, care se poate disipa. Există o stare pe muchie de cuțit, ceva foarte îngust pe care lumea merge, iar jos este *Vâltoarea*, gaura neagră a vremii, un loc unde se rotesc destine până la punctul de dispariție.

Scriitorul Radu Igna prinde în cuvinte vechi și în iubiri noi imaginea satului din Transilvania la început de epocă ce s-a vrut totalitară, o epocă grea în care au pierit în vâltoarea vremurilor vieți, obiceiuri, tradiții, iubiri, erori, istoria, ceva s-a schimbat brutal, irepetabil...

Marin Sorescu a fost apreciat pentru volumul de poeme-scrieri-imagini „La liliaci”, considerat ca exemplar pentru că a răpit ceva din eternitatea satului românesc.

Radu Igna nu a urmărit neapărat un fir narativ de excepție, cred că nici nu l-a interesat, autorul s-a aplecat în suflete pentru a vedea ce a fost atunci, la începutul anilor perioadei socialiste-comuniste... Șocul a fost puternic, o lume spirituală se dărâma, începea o altă lume care nu putea să-și fixeze identitatea. Radu Igna reușește să fixeze istoria în plină dramă.

Gospodăria țărănească din Ardeal se prăbușește sub presiunea formidabilă a vremii, oamenii nu mai înțeleg, notarul, primarul, învățătorul nu mai țin pasul cu adevărul, sărbătorile par să vrea a fi altele, credința mai are importanță, →

CONSTANTIN STANCU

animalele, tăcute, nu pot să înțeleagă, pădurea se împietrește într-o culoare verde-etern...

Radu Igna acceptă realitatea cu blândețe și căldură, este ceva din trecutul acela care îi aparține și lui, mai ales pe plan spiritual, este mișcarea valului care l-a prins și pe autor la început de viață, invadându-i sufletul cu absolut... Dacă nu ar mai exista astfel de scriitori, memoria noastră ar pieri...

Limbajul este autentic, sunt folosite cuvinte care au un înțeles aparte pentru ardelean: *colop, drot, ojină, minceni, farbă, bică, sopen...* Aceste cuvinte trezesc în mintea cititorului vremea, copilăria, părinții, pădurea, sărbătoarea... Cei care au trecut de vârsta a doua se regăsesc cu dragoste în povestea eternă, cei care sunt tineri își descoperă trecutul pe care nu l-ar fi aflat niciodată, pentru că, din păcate, nu mai există ceva care să-i lege de trecut, nu mai redescoperă istoria, care rămâne o temă de casă, citită sau nu, dar nu studiată...

Cititorul are la îndemână un glosar, pentru a putea pătrunde în esența narațiunii, pentru a înțelege că a existat o lume, acolo, în Transilvania, o lume a lumilor...

Manelizarea culturii a dărâmat memoria noastră de români... răspunsul scriitorului este viața, simplu, cu dragoste. Meritul lui Radu Igna este de a ne oferi acest tablou de început de epocă... Trebuie să-l primim ca pe un dar special.

Plata păcatului este moartea, dar prea repede uităm că mor alții pentru noi pentru ca viitorul să ne rămână intact. *Vâltoarea* este și fotografia unei jertfe umane, care marchează cititorul.

Dimineața l-au îmbrăcat cu cămașă și izmene albe de bumbac, cureauiță lată, bocanci în picioare și colop nou în cap, laibărul cel bun al lui Pavel în spate și l-au dat în seama feciorilor să fie cu ochii pe el ca nu cumva să se rătăcească prin oraș...

Poate un țaran mai trece astăzi prin oraș, invizibil, îmbrăcat așa, simplu, etern, hotărât, fără să-l vedem...

Romanul *Valea Proscrișilor*, publicat inițial la Editura Călăuza v.b., Deva, 2004, consilier editorial regretatul Valeriu Bârgău, abordează starea de viață a învățătorului aflat pe margine de timp, căutând o cale de ieșire din Valea Proscrișilor, acolo unde l-a împins destinul.

Învățătorul este prea important pentru o comunitate pentru a fi uitat, pentru a fi îndepărtat din treburile obștii. Privind din interiorul acestei profesii scriitorul ne propune o etapă din viața unui profesor, în plină epoca socialistă, când

este repartizat într-o localitate de munte, uitată de oficialității, o localitate mică, unde se petrec drame imense. Viitorul copiilor depinde de profesor, dar puțini înțeleg aceasta. Profesorii de la școala din Valea lui Vlad, se luptă pentru orgolii mărunte, inspectoratul de specialitate este preocupat de propagandă, *Koty Neni* – bucătăreasa, este interesată de universul ei închis de la bucătărie, dar important pentru toți, administratorul școlii nu vede dincolo de Valea Proscrișilor, preotul satului pare prins în slujba lui eternă, toți au marile-mici probleme de rezolvat, doar profesorul Gorun, om de modă veche, bazându-se pe principii sănătoase, vede dincolo de profesie o stare de apostolat pentru comunitate. Personajul principal, Cristian Ștefănescu, pregătit a-i urma la conducerea școlii, este bine instruit, dar în formare, abia pricepe sensul în care se mișcă lucrurile în Valea Proscrișilor, pentru că este un puls specific în acest loc. Peste toate planează imaginea epocii, cu „ciripitori” la Inspectorat, cu dosare făcute pentru a șantaja, nu pentru a zidi oameni, cu inspectori activiști, cu multă superficialitate și formalism, cu pericolul permanent a schimbării pe criterii politice, cu tensiunea șocurilor specifice epocii socialiste. Omul nu prea contează, intelectualul nu are valoarea lui de intelectual, ci este doar funcționarul de la școală. Gorun vede altfel, tânărul Cristian vrea altfel, dar toți se împiedică de ceva, lume refuză schimbarea, lumea s-a rupt de lumea autentică, rămâne încremenită în vetusta stare a satului afectat de dorul după pământ, lucrul la câmp, bețivul necesar din peisaj, intelectualul rasat pierdut în culorile anotimpului, urmărit ca fost anticomunist, cu sabia deasupra capului, cu suferința sa inutilă și provocată, cu ritualul refuzului... De remarcat modul în care tânărul profesor învață de la viață, direct pe viu, cum se formează în această vale uitată de lume, cum primește putere din labirintul satu-

Emil Chendea • Lucruri de amintit

lui din Ardeal. Contactul cu elevii simpli de la țară, care sunt marcați de munca lor, de credința lor, de pământ, vite, timp, este semnificativ.

Profesorul Ștefănescu meditează: *Acest Vasile P. Munteanu mi-a îmbogățit cunoștințele de psihologie școlară punându-mi răbdarea la încercare. Mi-a fost un adevărat maestru. Elevul fără caiete, creion, vreo unealtă de scris, nimic! În schimb, are un pumn agresiv și o gură spartă. I-am cumpărat creioane, stilou, cerneală, un pix și trei caiete. A doua zi, a venit fără ele. Le-a pierdut. M-am repezit la el și, apucându-l de gulerul cabatului de șubă, l-am scuturat cu violență ca pe un pom.*

Elevul acesta îi dă o lecție de viață profesorului Cristian, el trebuie să aibă grijă de familie pentru că tatăl îi este bolnav.

Între teorie și practică profesorul învață mare lecție a vieții de fiecare zi, o lecție necuprinsă în programa școlară.

În paralel, Cristian tinde să devină bărbat, cunoaște câteva femei, medicul din Valea Proscrișilor, o femeie mai în vârstă decât el, dar liberă, pendulând între suflet și interes, abordând dragostea de lume ca pe un exercițiu necesar, apoi femeia locului, **Cumbrie**, cu viața ei sănătoasă, cu dragostea esențială urcând din pământ ca o plantă, trecând dincolo de cultură și vreme, îi marchează existența și-l schimbă, într-o lume care își caută sensurile.

S-ar părea că tânărul profesor, bine educat, în plină formare, va fi noul director al școlii, toate converg pentru a-i urma bătrânului **Goron**, pierdut între bătrânețe și moarte.

Secvența morții bătrânului învățător Goron îi marchează pentru toți, el moare la datorie, precum acei cai bătrâni în războaie.

Dispariția lui din Valea Proscrișilor este un eveniment pentru memoria locului...

Până la urmă, urmașul Cristian nu ajunge director. De ce? Răspunsul este chiar în noi, este etern, suferința are aceeași față în orice epocă, chiar dacă în aparență este altfel.

Deși cititorul nu va întâlni mari aventuri și nici scene de dragoste care să șocheze, va descoperi însă modul cum omul se poate forma în această lume și cum există o ieșire din Valea Proscrișilor, după cum există o ieșire din comunism, din tăcere.

Pentru tânărul cititor, poate tema sau subiectul cărții nu par interesante, dar dincolo de mode și stiluri rămâne viața, așa cum este ea, o viață în plină miracole. →

Romanul începe și se sfârșește simbolic cu imagine bețivului din sat, o imagine care subliniază căderea omului în cele de jos, în mlaștina vremii, dureros pentru un intelectual adevărat... *În acel moment, răsună în liniștea de piatră un cunoscut strigăt de om turmentat și Tirea se ivi aproape de punte, venea strigându-și tirada...*

Există vremuri în care nu se întâmplă ceva deosebit, există vremuri în care, totuși, se mai petrec unele lucruri importante, care ne schimbă viețile, așa, pe nevăzute.

Radu Igna, scriitor sensibil, atins de puțină tristețe, cu o străduință demnă de remarcat pentru redarea unor evenimente pe care noi, românii, le-am cam pus sub preș, fugind de lipsa păcii interioare, atent la memoria noastră cea de toate zilele, scriitorul, retras în cărțile sale și-n regretele sale, ne transmite romanul *Nimic deosebit în timpul serviciului meu*.

Se pare că și scriitorii au un timp al lor, dincolo de timpul civililor din secolul al XX-lea sau al XXI-lea, un timp special când se schimbă epocile, oamenii, destinele, morții... Este un timp special, care iese din timp, un timp în care se pierd identitățile. Această scriere a fost inițial încurajată de publicațiile **REFLEX**, din Reșița, în anul 2003, redactor-șef fiind poetul Octavian Doclin.

A trebuit să treacă o revoluție peste noi, pentru ca să ne reamintim de propriul destin. Romanul redă marginea de timp dintre un veac și altul, 22 decembrie 1989, dată semnificativă pentru români, de referință pentru cei în viață, încă, pentru că va veni o vreme când urmașii noștri nu vor mai ști niciodată că a existat un veac de singurătate...

Radu Igna abordează evenimentele din perspectiva zilei de 21 decembrie 1989, atunci lumea nu se schimbă, mentalitățile erau neatinsse de libertate, activiști de partid „luptau” pentru un „viitor strălucit”, oamenii erau de pază pentru a se apăra de alți oameni: profesori, ingineri, medici veterinari, păzeau o idee moartă de mult, printre ei se rătăcește necunoscutul, în timp ce milițienii dorm în post, femeile cu talent de primar se zbat între sarcini de partid și adulter... Arma de pază este la vedere, cei mulți sunt anonimi, restul așteaptă, simt aerul de liberate, rememorează vremuri trecute, obiceiuri, miroase a praf de pușcă etc.

Adrian Nedelcu, un profesor dintr-o localitate uitată din România, se zbate între simțul datoriei și evadarea din cercul strâmt al istoriei. Este de pază și

nu știe unde, în timpul serviciului său nu se întâmplă nimic, formalismul este obișnuit, el continuă să se deplaseze la serviciu cu aceeași bicicletă, trece prin istorie pe bicicletă, nu-l vede nimeni ca om în sine, doar ca obiect.

Într-o singură zi se schimbă vremurile, apare lupta pentru scaunul iluzoriu al libertății, nimic nu se întâmplă în mod deosebit, aceiași oameni se luptă pentru putere, își spun domnule, ei, foștii tovarăși, legați prin legea nevăzută a căderii libere.

În toată această agitație de sfârșit de lume, este și colegul Ion, profesor care se simte bărbat, el continuă adulterul început într-o altă epocă, cu atenție și energie, ca activitate de bază în noua epocă, prefigurând industria sexului și a pornografiei.

Emil Chendea • Flori 1

O perdea neagră s-a așternut afară, în fața geamului, știu că afară cad însă fulgi mari, că vremea confuză din ultimele zile s-a schimbat.

Acesta este stilul lui Radu Igna, un stil curgător, descriind lucruri simple într-o manieră profundă. Fraza descrie vremurile.

Povestirea este marcată de o anumită tensiune, scriitorul consemnează faptele, curat, fără mari pretenții de intelectual aflat la post între o epocă și alta. Cred că peste vreme, scrierile lui Radu Igna se vor redescoperi, pentru că ele redau fidel vremurile. Uneori ne este rușine de ce a fost înainte, dar acolo este viața noastră, plină de sensuri.

Titlul romanului este ușor ironic, dar revelatoriu, pentru unii nu s-a întâmplat nimic, pentru alții încep alte vremuri, cu aceiași oameni.

Dar oamenii nu se schimbă peste noapte, de aici începe drama adevărată. Un profesor anonim este arestat, fiind confundat cu un securist, iar un fost activist de partid comunist are o piatră în inima sa: *Orice va fi, oricum va fi, zicea Mirescu, avem conștiința împăcată că ne-am făcut datoria. Am muncit zi și noapte ca să facem o țară nouă. Le-am construit fabrici, le-am dat*

locuri de muncă, blocuri cu apartamente, i-am instruit prin școli, nu le-a convenit, vor altceva. Îi privește. De condus nu vor putea conduce fără noi. Aici este drama unui popor, gândul virusat de politică, drogul puterii... Poate de aceea nu s-a întâmplat nimic deosebit... Eroul principal al cărții mai are o șansă: pensionarea... o altă eroare a vremii.

La Hațeg, retras în memoria locului, Radu Igna a continuat să scrie, pentru că așa se roagă cei care au tristețea prelungită din timpul serviciului...

În unele zile însorite, scriitorul are curajul să treacă pe o bicicletă demodată prin fața adolescenților prinși între un veac și altul, adolescenții, elevii eterni dintotdeauna...

Doar trei romane în această antologie, definitorie și cumva deschisă. Radu Igna lasă o mărturie curată despre lume.

Eugen Evu notează: „Romanul *Vâltoarea* este cel mai reușit roman pe care l-am citit în ultimii ani. Prin forța unui narator a căruia luciditate este insuportabilă...” (*Provincia Corvina*, nr. 21/2001).

Dumitru Hurubă reține: „Radu Igna și-a demonstrat nu doar harul de foarte bun narator, ci și de respect, responsabilitate și dragoste pentru actul de creație” (în revista „Vox Libri”, Biblioteca Județeană Hunedoara, 2011).

Valeriu Bârgău a ținut să sublinieze: *Valea proscrisilor* este o carte în care ecoul personajelor se amestecă într-un iureș de obsedant de deceniu cu iureșul sălbatic al naturii, al caracterelor exemplare (coperta a IV-a a cărții)”.

Stilul autorului este al unui profesionist, stăpân pe mijloace, iar refuzul unui plan elaborat epic și acceptarea planului simplu al vieții unor oameni din trecut, așa cum l-a scris inițial Dumnezeu, este un merit. Antologia are profunzime, iar sinceritatea autorului dă strălucire fotografiei.

Radu Igna nu a preluat tehnica romancierului care vrea să facă pe placul cititorului, avid de facil, de întâmplări care s-ar putea întâmpla, dar care nu se întâmplă în realitate niciodată, Radu Igna a scris pur și simplu, direct, cu dragoste, profund... Doar trebuie să ne înțelegem trecutul...

Putem afirma că această carte sintetizatoare este densă, tablourile corect puse în lumină, personajele par a fi evadat din realitate în miezul povestirii cu forța adevărului și a speranței care au marcat generațiile din perioada la care s-a referit scriitorul cu durere și iluminare.

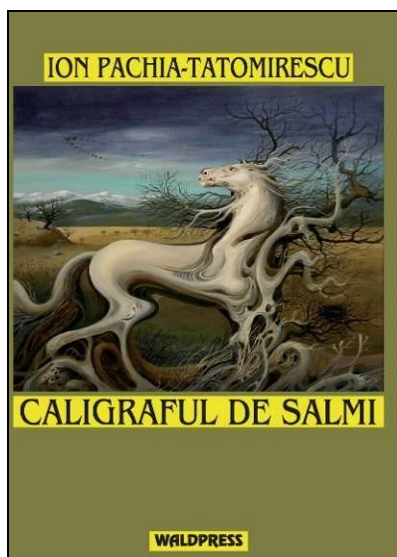
Saltul în salm

Ion Pachia-Tatomirescu este „magnetizat“ de poezia cu formă fixă, parcurgând un traseu liric interesant, propriu, de la *glosalmi* și *zalmiori*, la *salmi*, ca formă minimă de exprimare a poeziei din aerul încărcat de piramide. În volumul *Caligraful de salmi* (2013)*, vine în armonie cu sine și cu literatura importantă, și ne prezintă epopeea poeziei cu formă fixă. Este un demers al unui scriitor în căutarea esențelor, modest, se descrie ca un obișnuit caligraf, refuzând titlul de poet, intrând în pielea scribului care transcrie textul imprimat în ființa eremitului.

Cartea este, probabil, unică în felul ei, nu se adresează cititorului superficial, în căutarea baladei din poem, ci unuia în căutarea tainelor. În volum, poetul descrie pentru neinițiați definiția glosalmului, a zalmiorului, a salmului, căutările fac saltul final în *salm*, **cea mai scurtă formă fixă în istoria poeziei**. Saltul este o plastică descriere, călătoria poetului ajunge în nucleul poeziei, acolo unde se petrece furtuna materiei. Istoria poeziei cu formă fixă este redată în carte, în prima secțiune, ca o necesitate de omologare la nivel european, pentru că face legătura între scrierile vechi și cele moderne, fulger între perioade, conservând divinitatea poeziei, ca formă de comunicare a lui Dumnezeu cu omul și ca răspuns al omului la revelație. Deși salmul se bazează pe cuvinte puține, poemul minim redă starea de grație a sufletului în căutarea luminii.

Fantezia poetului este în mișcare, deși pare a apela la formele vechi ale literaturii, el rămâne un modern prin curajul de a zice. Zicerea este o problemă complexă, este baza creației, în general caligraful exprimând tehnica închinării și a laudei. Mitologia străbate poezia, cuvintele se mișcă între „roze sălbatice“, după cum afirmă poetul, rudă cu haiku-ul, salmul rămâne și se consolidează ca formă autonomă, specifică literaturii române.

Ion Pachia-Tatomirescu inserează în carte eseurile unor poeți sau critici referitoare la poezia sa și la demersul său de limpezire a zicerii. Aceste **note literare** aduc explicații necesare și lămuresc conținutul volumului în sine. S-au preocupat de acest gen literar: Marian Barbu, Iulian Chivu, Eugen Dorcescu, Vasile Moldovan, Constantin M. Popa, Alexandru Ruja, Florin Vasiliu și alții. Cărțile lui Ion Pachia-Tatomirescu au avut ecou în Franța sau

Belgia ca expresie a complexității literaturii române.

Eugen Dorcescu notează despre poezia cu formă fixă promovată în prezentul volum: „Ion Pachia-Tatomirescu rămâne una din personalitățile literare (și, în general, culturale) cele mai originale din Timișoara (și nu numai). El s-a impus nu doar prin valoarea strict estetică, prin acuratețea stilistică, prin rigoarea formală a poeziei sale, ci și (poate, mai ales) prin viziunea care o generează și susține – cosmogonia dacică, misterul și fascinația substratului, active încă în mentalitatea „dacoromânească“ (termen utilizat de scriitor în toate împrejurările)“.

Autorul consideră că poezia sa este rezultatul unei aventuri a omului în spațiul cosmic datorită marilor descoperiri în zona materiei, antimateriei, informateriei, aselenizării, istoriei în evoluții, în involuții, cultură și barbarie. Din acest demers, rezultă că Ion Pachia-Tatomirescu este un novator (conform celor afirmate de Florin Vasiliu) atingând posibilitățile oferite de haiku.

Volumul ne prezintă **anul salmului** de la 1 brumărel la 30 răpciune, un an în care poezia se scrie zilnic, rezultatul fiind poemul complex desfășurat cu pasiune și răbdare pe durata unui an în care omul devine mai înțelept, astfel ziua are o istorie a ei condensată în cuvinte, iar anul o tablă de înțelepciune în vremuri complicate.

Cităm: „Ciulin / în mov destin...” (p. 40), „Focul / schimbă jocul...” (p. 41), „Brazii – / vămi de-ocazii...!” (p. 52), „Scuturi – / cer de fluturi...!” (p. 54), „Greier / pe-albul creier...” (p. 68).

Exemplele pot continua, tehnica este una personală și ne trimite cu gândul la *Proverbe*, de Solomon, acea colecție de texte de înțelepciune necesară în epocă, rămasă în sulul

cărții, *Biblia*.

Ion Pachia-Tatomirescu pare că se joacă după stilul vechi între brumărel și răpciune, dar este preocupat de esențe și limite, de cuvinte și necuvinte, de zicere și oprire, de muzicalitate și miracol, exprimă închinarea adusă zilnic cerului care ninge cu vorbe peste noi.

În volum, autorul caligrafiază și glosalmi, explodează în poezia mai extinsă, se desfășoară disciplinat cu fiecare lună din an, el dorește să ne dovedească faptul că este mag la curtea regelui, cunoscător de taine și profeții. „Fulgerul din mine, umerii tăi – mere / car de flori de miere urcă-ntre rubine...” (*Glosalm de cireșar*).

Caligraful de zalmiori este preocupat de muzicalitate și adevăr, de bucurie și anotimp: „Fotonii-mi de-altoi n-au umbră nici joi, / n-au pietre clivante, nici protuberante, / au doar matcă-n roi, gândind prețuri noi, / pentru vămi și fante, la comete-plante, / fotonii-mi de-altoi, fulgerele-n ploi...” (*Zalmior V*).

Ion Pachia-Tatomirescu inserează biobibliografie sub sigle, trimițând la epopeea poeziei cu formă fixă ca efect al disciplinării spirituale, al menținerii tradiției de început grefată pe zicerea modernă, flămândă de adevăr și adrenalină.

Este o viață trăită printre cărți în căutarea poeziei cu formă fixă din poemele cele de toate zilele, lecții de haiku și imn, o importantă rețea de vase comunicante cu Dumnezeu privind-ne dintre roze, zâmbind la teoria modernă a comunicației promovată de om într-o istorie superparadoxistă...

Caligraful a zis, cititorul va înțelege că lumea se bazează pe cuvântul trecut prin focul din microcosmos și macrocosm, ca o aventură ce ne duce în cetatea timpului fără de timp...

Ion Pachia-Tatomirescu își urmează căutările, se bazează pe o mitologie personală atinsă de brumele literaturii bune din toate vremurile, spre o patrie complicată, greu de egalat astăzi prin tratate și epistole, una „dacoromânească“, drept nișă culturală în Europa politică cu formă fixă...

Îl cităm pe caligraf: „Valori: / mori în comori...!” (p. 83).

Ne întorcem la izvoare, folclor, descântec... Ele refac, în stil modern, o viziune asupra lumii cumva pierdută, cumva regăsită...

CONSTANTIN STANCU

Ion Pachia-Tatomirescu, *Caligraful de salmi*, Timișoara, Editura Waldpress, 2013

THEODOR RĂPAN - ultimul „crescător” de inorogi în rezervația Sonetului

„Sunt cel mai fericit când ar Cuvântul...” e o declarație de dragoste făcută Poeziei, prin titlul potrivit unui sonet din cuprinsul celei mai recente apariții editoriale semnate de **Theodor Răpan**. Sintagma spune totul despre travaliul și neliniștea creatoare prin care trece arzând, de viu, Poetul...

Colegi de generație fiind, ucenicind mai mult sau mai puțin laolaltă, în cenaclurile literare bucureștene, am avut privilegiul să-i urmăresc îndeaproape ascensiunea poetică. Răstimp de decenii destule, **Theodor Răpan** a caligrafiat cu patimă de pământean și harul primit de la dumnezeire, cu deznădejde (uneori) în fața derapajelor cotidiene dar, mai ales, cu bucurie și cu gloria asigurată la finalul fiecăreia dintre cărțile deja publicate.

Am admirat la poet nu doar discursul sublim, teleportarea ca într-o altă lume unde soarele nu apune niciodată, unde nu sunt umbre, nici măcar penumbre, dar unde basmul creează spații perfect potrivite pentru ca el să le umple cu filosofie de cea mai bună calitate.

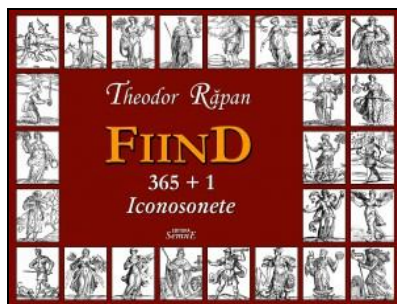
După mine, Theodor Răpan este unul dintre cei mai frumoși sonetiști ai Literaturii Române!

Într-o lume în care abundă versul fără cap și coadă, unde postmodernismul liric mustește de expresii licențioase, poemele lui **Theodor Răpan** sunt mostre de artă literară unde Poetul, pudic, sensibil și măiestrit, oficiază, în numele înțelepciunii universale și al artei autentice – **Poesia!**

Poet care nu s-a dezis nicio zi din viața sa de creator, scriitor haric și dedicat suferinței prin care se naște sonetul, cel cu arabescuri printre care mirările umanității se strecoară precum argintul, **Theodor Răpan** este și perfecționistul ce își trimite poemele în lumea cititorului într-un ambalaj de duminică, cuprinse între două coperte ilustrând conținutul ideatic și cu pagini ilustrate magnifice.

Nu despre aspectul îngrijit, de lux, chiar, al edițiilor sale editoriale am vrut să vorbesc în aceste rânduri, dar nu m-am putut abține să nu admir și această îngemănare, care face fuziunea între poem și grafică în opera sa literară.

Fiind este cea mai recentă carte semnată de **Theodor Răpan** și a

apărut la Editura „Semne” din București. Pentru a o citi, a intra în atmosfera adesea onirică, ai nevoie să te plasezi într-un spațiu baroc, fie el și imaginar, să uiți de lumea mercantilă și zgomotoasă, în care trăiești și să plutești pe vers spre mirabilul tărâm al virtuților aproape utopice, dar care devin Poezie!

Fiind este cartea prin care **Theodor Răpan** a atins culmea creației sale, un volum de sonete pentru care s-a pregătit prin întreaga-i piramidă de cărți editate până aici.

Fiind este cartea cea mai bună a poetului **Theodor Răpan!**

Dar ce înseamnă o carte „bună” în vâlmășagul tipăriturilor care inundă piața de carte, a textelor literare care sunt vehiculate pe rețele literare online?

Mai întâi, **Fiind** este o operă de artă, prin prezentarea sa grafică. Este o bucurie să o ții în mână, să o deschizi și apoi să constăți că, de fapt, poemele sunt egale sau chiar depășesc calitatea tipăriturii.

Misterul și lumea morganică din care apare și în care dispare imaginea poetică, versul nesupus traumelor de construcție, curgerea firească a epopeii „întâmplărilor” și nu mai puțin fastuoasele imagini, care abundă, determină cititorul, nu o dată, să revină, să recitească textul doar pentru a găsi alte și alte nuanțări posibile.

De la cer la pământ, pe aripi de păsări ce demult s-au smuls din legende, cu stindarde medievale și „uși făr’ de chei”, tot prin lumi de poveste, trece Poetul și își scrie cu propriul sânge, picnit de mit levantin, povestea de dragoste.

Theodor Răpan are talent cu carul, are și puterea de a struni inorogii creației din propria-i poezie. Lucrează tehnic și direct „pe curat”, fără ciorne și transpirația muncii sisifice dispare când citești sonetele sale: totul este în ordine, așa, Născut și nu Făcut! Parcă o curgere de idei lirice a căzut în cascade peste acoperișul turnului său de fildeş...

Și poezii plâng, și poezii au boli, și mor biologic. Tot acest destrămat

covor zburător este aruncat de **Theodor Răpan** peste umerii Iubirii colosale.

Vis și corbi ciugulitori, nemărginiri, magnolii, palate de cleștar și semnul pus pe adorația Madonei. Un poet ca puțini astăzi, cu miză și dorință de răsturnare a faliiilor dintre uscat și ape.

„Groaza bucuriei”, iată o sintagmă care mă urmărește ca o umbră de vulpe, odată ce am citit-o în pagina cu sonete. Și, da, bucuria își are teama sa de moarte, așa cum, în alt plan poetic, cântecul viorii topește frunza (nu floarea) belladonei!

Pe planuri diferite, dar defel fără afinitate, aluneacă, se glisează și dau formă cărții sonetele din carte. Cu personaje adesea mitice, cu filigranări de stil pentru care este mai potrivită până și călimara decât computerul, ca un labirint prin care Minotaurul paște liber, sonetele din cel mai recent volum al poetului **Theodor Răpan** sunt enciclopedii inegalabile. Citești pagină după pagină și uiți că ești în secolul postindustrializării. Fascinant! Mirific!

Din smălțuri de culoare și sifed lunar, cu purpură și diafane urme de lacrimi pe obrazul creatorului, așa se văd vitraliile „catedralei” pe care autorul său a denumit-o **Fiind!**

Să spun că **Theodor Răpan** scrie bine, ar fi lipsit de reverență din partea mea, ca simplu cititor.

Să spun că este un poet romantic, ar fi ca și cum durerea lui creatoare nu ar transpare destul prin fila velină a volumului **Fiind**.

„Tristețea mea n-o înțelegi, se pare”, titlul unui sonet situat aproximativ la mediana volumului, este ca un semn de carte și te oprești, și gândești, cauți motivul tristeții creatoare a Poetului.

Dragostea în dimensiunea ei cosmică, iubirea pentru tot ce ține de viață și ține de moarte dar, mai ales, dragostea care a dus la măreția și decăderea în păcat a Omului!

O lume fantastică și așchii de neliniște înfipte sub unghia cu care caută în mormanul de steril cotidian acel frumos-durut al îngemănării dintre bărbat și femeie!

Dar perechea în speță este doar o motivație pentru nașterea unor sonete superbe!

Un **POET!** Da, **Theodor Răpan** este **POETUL** și, dincolo de vremurile grăbite în care trăim, critica literară va trebui să-i recunoască

Opera literară distinctă!

MELANIA CUC

Metanii peste strigătul arborelui

Un volum de versuri este ca o icoană nouă pe sufletul Poetului. El, cel care scrie, se roagă. Dar nu oricum, ci cu eternele cuvinte căzute în... metanii. Volumul poetului Valentin Marica, *Metanii peste strigătul arborelui*, Editura Cezara Codruța Marica, Târgu-Mureș, 2013 este rugăciunea continuă a eului liric care nădăjduiește și care iubește necondiționat. Iubirea e jertfelnică, la fel ca și poezia. Prezentul volum de versuri este închinat memoriei poetului basarabean Grigore Vieru, dar temele și motivele recurente pe care le regăsim în fiecare poem ne duc cu gândul la ideea centrală a operei lirice a lui Valentin Marica: rugăciunea. Iar Cuvântul care zidește și ne zidește simțirea poetică stă în imaginea iconică a îngerului, imagine recurentă la nivelul întregii poezii a autorului.

Titlul volumului reia un poem din volumul de versuri *Metanii*, publicat în anul 1997. Inclus în ciclul *Răstignit CUVÂNTUL sângerează*, acest poem este metafora unui *homo religiosus* vivendi, întrebător, care caută sensul lui „a fi” într-o lume în care „strigătul arborelui” nu se aude decât în sufletul sensibil. Arborele este copacul sacru, care semnifică întregul simbolism al verticalității, al vieții în continuă evoluție, în ascensiune spre cer. Metafora arborelui ca simbol al ciclicității viață-moarte este un element central al scrierilor lui Valentin Marica. Legătura între cer și pământ este întruchipată de rădăcinile (fixate în pământ) și crengile care se înalță spre înalt (cer) marcând, poetic, legătura dintre cele două axe ale universului. Desigur, ne putem gândi la metafora arborelui ca trimitere biblică: viața, cunoașterea, moartea, crucea (cea care are forma unui arbore edenic), toate sunt vizibil folosite în ideea sugerării continuității vieții, aspirația omului spre împlinire, spre contopire totală și definitivă cu universul. Poemul *Metanii peste sufletul arborelui*, publicat în volumul din 1997, este o rugăciune. „Murmurul unei rădăcini” se va transforma în „strigătul arborelui”, pătrunzând întreaga corolă a arborelui transformat în inima transfigurată cerând „o altă naștere”. Implorarea divinității curge firesc în... corola de minuni a lumii crescute din crengile arborelui edenic. Metaforele revelatorii, blagiene, care apar în acest poem, element paratextual pentru volumul de față, sunt frecvent întâlnite în opera lirică a lui Valentin Marica.

Țiimpul, arborele, nașterea, zborul, leagănul, dorul de mamă, toate sunt metafore centrale ale volumului *Metanii peste strigătul arborelui*, apărut în 2013. Poemul programatic, *Pleoape pe cer*, este mărturisirea de credință a autorului, liantul între poemul-titlu și conținutul întregului volum, liantul între pământ și cer.

Sintagmele definitorii sunt evidențiate poetic prin folosirea frecventă a verbelor la conjunctiv, mod al posibilului, dar și al neliniștii creatoare: *Să fii în cer, așa și pe pământ, să te aburească legănarea frunzei, să meargă în urma ta dealul, să se ghemuiască în curgerea lunii / pragul, să ningă peste crucea din vârful casei / suspinul mamei*.

Având ca motto câteva versuri din poezia lui Grigore Vieru, cel căruia îi este dedicat volumul, regăsim indici spațiali și temporali care fac trimitere, directă sau discretă, la opera poetului basarabean, scris obligatoriu cu majusculă. Invocarea spațiului sacru al Prutului sau al Pereritei, parafrizarea anumitor versuri ale lui G. Vieru, evocarea poetică în sinea ei întreagă este metaforică. În viziunea lui Valentin Marica, Poetul este *îmbrăcat în cămașă de iarbă*, el *taie cărări în dealul cu spini sau își lasă Poetul frunza mâinii / să fie geamăna spicelor cerești*, pe când, *în vară, verdele rar / al trandafirului sălbatic*, / *Poetul caută oul de privighetoare*.

Un poem deosebit, în care este evocată figura poetului, este „*Peste țărâna albă a Evangheliei*”. Legătura cu divinitatea este simbolizată în imaginea Mântuitorului care semnifică trăire launtrică autentică. Cuvântul este sfânt și are putere multă, iar puterea Cuvântului izvorăște din aceeași imagine poetică definitorie a arborelui care domnește peste o lume platoniciană a sferelor: *Împresurat de cuvinte, / de pleoapele lor / lungi și moi ca mătasea apelor, / baterile de vânt / îi par / vârfulurile arborilor / ce lasă umbră / peste locul / în care / Iisus a scris cu*

degetul. / Acolo, de trei ori pe zi, / Poetul așează ramuri verzi / peste țărâna albă / a Evangheliei / și ține harfele soarelui / în palme.

Îngerul, crucea, lacrima sunt alte trei metafore revelatorii ale versurilor din acest volum.

Neprihănirea, simplitatea și frumusețea sunt exprimate în imaginile cromatice ale albului neatins de vreo patimă, ale zăpezii și ale îngerului. „*În iarnă, veșnicia*” înseamnă că *Un înger mijește / după arborii reci... / Ne face semn, / ne arată că pleci / din rânile ierbii / cum se leagă astrele / în nesfârșite zăpezi, / cum ochiul de ciută / lacom se-adapă / la cina de taină / care-l și îngroapă*. În imensitatea albului și a neprihănirii, dorința eului liric e tainică: *doar Poetul să ne ningă, / numai largul lui ne strângă*.

Lacrima este asociată deseori cu simbolistica poetică a crucii. Dincolo de a fi doar o metaforă, ea amintește de suferința supremă a Fiului lui Dumnezeu. Însă durerea profundă a eului liric se scurge în „*nemărginirea timpului*” și „*Unul-Născut*” este cel știut de Poet pentru că *mărul ochiului / se coace în zăpada / ultimului cuvânt al poemului, / Unul-născut... Arborele și mărul sunt înlănțuite în curgerea divină a Cuvintelor din fiecare poem. Tot Îngerul este cel care mângâie și alină suferința crucificării în rugăciunea și liniștea Vecerniei: Numai Îngerul îmi spune / cum să țin în mâini freamătul crucii. / Numai Îngerul îmi spune că apa ce curge / e vecernie, / luciul ce apasă umărul*.

Și nu în ultimul rând, ne oprim asupra poemului-capodoperă *Rugăciune pe o carte*. Invocarea divinității și credința sunt aripile care înalță sufletul în rugăciune. Poezia este, *in facto*, rugăciune. Cuvânt către divinitate. Poetul stă la taifas cu Dumnezeu. Iar dialogul lor este sublim, dincolo de fire, atemporal, aspațial, tainic.

Așadar, avem în mâini un volum original în peisagistica lirică religioasă de azi, un volum care marchează o continuitate cu celelalte (16 cărți lirice) în gândirea poetică a autorului și în uzitarea temelor și a motivelor recurente. Beneficiind și de o frumoasă concepție grafică și o eleganță actuală ce impresionează privitorul, cartea lui Valentin Marica se impune atenției criticii literare prin profunzimea ideilor conturate în cuvinte simbolizând religiosul pur, prin originalitate și exprimare poetică inconfundabile, prin viziune și constanță lirică.

MARIA-DANIELA PĂNĂZAN

Cărți și scriitori aproape inimilor noastre

S-ar părea că în acest început de mileniu, atât de grăbit și adesea controversat, plăcerea lecturilor pleacă în plan secund, iar cititorul contemporan nu mai exprimă *ahțierea lecturilor*.

În spațiul estic al culturii române, neamul nostru și-a impus, afirmând deosebitele năzuințe și idealuri anume prin cultură, iar scriitorii au fost și rămân cei care au menținut tainele ființei noastre naționale, păstrând *dulcea limbă strămoșească*, definind profilul moral, făcându-ne cunoscuți altor popoare, cu tot universul nostru de gânduri și cumsecădenie. Iată de ce, și scriitorii români basarabeni, în pofida tuturor vicisitudinilor istoriei care tinde să-i țină mai departe de *cultura mamă*, au păstrat și au promovat un deosebit respect față de cartea românească. Aceasta ne-o atestă, elocvent, scriitorii basarabeni contemporani.

O casă fără cărți, oricât de impunătoare ar fi ea, este tristă și pustie.

Cartea nu poate sta pe raft doar pentru a-i „contempla cotorul frumos ornat” și nici nu este cazul să pictăm pe pereți o „bibliotecă”, dacă își mai amintește cineva cum a făcut-o un personaj din scrierile lui Nicolae Filimon, ci de a avea cărți indispensabile, prezențe vii, care ne devin prieteni nedespărțiți, confidenți discreți, în stare să ne ajute să ne cunoaștem pe noi înșine.

De aici nevoia de lectură și în acest început de mileniu trei, iar scriitorii români basarabeni prin cărțile lor formează arcul voltaic între inimile noastre, exprimând prioritatea *Cărții*.

Julian Filip - un poet fericit

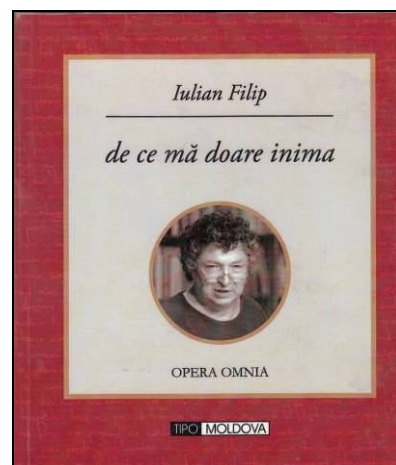
Acum, în plină iarnă, un singur fruct explică bucuria omului – miraculosul proces al istoriei vegetale, de la ivirea mugurilor până la împlinirea geometrică și la promisiunea înveșnicitelor *semințe* ale Poeziei – reproducând, la scara unui an, cercurile largi ale împlinirii. Spre aceste gânduri ne invită Omul de

Artă Julian Filip care este un fericit. El este privit ca un semn inteligibil imprimat în *catastihul* artelor – pictură, sculptură, muzică și Poezie! – aici a spus foarte multe, dar nu e totul. Și pretenția unora că încă n-a descoperit semne și formule cu totul originale, e o copilărie. Bunul nostru poet, așa cum îi șade bine unui *fântânar* de prin părțile Sofiei drochiene, mai sapă adânc, reușind să descopere izvoare cu apă de cleștar, potolind de minune setea multor admiratori ai creației sale.

Am mai observat că el, Omul Julian Filip, este asemănător *piersicului* din pânzele sale, expuse în *Sala Nuciferă* a Bibliotecii „Onisifor Ghibu”, adică este încărcat de fructe superbe și se mândrește că *le-a produs* din proprie inițiativă, absolut legat de darurile / harurile primite de la străbunii și părinții săi, prin iscusința omului veghetor de *frumos* și însetat de adevăr (*Acasă*, p. 19): *Acasă / mamele / ne privesc îndelung în față / și ne scutură de fire nevăzute / hainele. / Tații / ne observă călcăiele / roase / într-o parte sau alta / și ne-nvață să călcăm / pe toată talpa* (aici și în continuare vom cita versuri din volumul *De ce mă doare inima*, de Julian Filip, apărut în colecția *Opera omnia* la Ed. Tipo Moldova, Iași, 2012).

Stabilitatea descendenței, paternității, influenței sunt operațiuni pe cât de utile, pe atât de delicate în laboratorul de creație al scriitorului.

Sub unghiul ce ne interesează, Julian Filip ne oferă niște concluzii proverbiale, iar poemele sale concentrând într-un tablou de o densitate impresionantă – de altfel tipic argheziană – reprezintă cea mai însemnată parte a semnificațiilor esențiale ale simbolului *Cântecului* – de dor și speranțe, de vise și de taine adânci (*O să mai vin, o să vă vin*, p. 98): *Am strigat, nu mi-ați răspuns. / V-am venit, voi v-ați ascuns. / Am bătut în poarta grea și nu mi-ați deschis. / Dar veneam nu să vă cer – / aduceam un colț de cer / pe-o aripă de cântec și vis. / Mi-ați răspuns când n-auzeam. / M-ați chemat când nu eram. / Mi-ați deschis și n-am intrat – nu v-am venit. / Vă visam din depărtări, / când treceam prin încercări / cu-o aripă de cântec rănit / O să mai vin, o să vă vin / să mai cântăm odată / de cer senin, de cerul.*

plin, / de viața ce ni-i dată. / O să mai cânt, o să vă cânt, o să vă bat la poartă / cât mai visați și cât mai sânt / și-avem aceeași soartă. / Am crezut că v-ați ascuns – / de sub ierburi mi-ați răspuns. / V-am bătut în crucea grea și ați tăcut. / Oameni dragi am pe pământ, / oameni dragi – și în mormânt, / despărțiți doar de ierburi și lut. / Mi-ați răspuns când n-auzeam. / M-ați chemat când nu eram. / Mi-ați deschis și n-am intrat – nu v-am venit. / Vă visam din depărtări, / când treceam prin încercări / cu-o aripă de cântec rănit. / O să mai vin, o să vă vin / să mai cântăm o dată / de cer senin, de cerul plin, / de viața ce ni-i dată. / O să mai cânt, o să vă bat la poartă / cât mai visați și cât mai sânt / și-avem aceeași soartă.

Astfel ne descifrează paternitatea poetul Julian Filip, acolo unde, în realitate, este vorba și despre sacra înrudire, filiația o credem rezumată la mai multe generații, dar se știe că anume caractere se închid neștiut, ca să apară peste zeci și sute de ani – prin tatăl unui om de artă de azi.

Poetul nostru este împovărat / înnobilit de o largă omenire, cu mulțimea ideilor ei, ce *incapă în programul câtorva semințe*, iar el (poetul) fiind fiul discret al unui *artist* ce a trăit pe când se îngemănau *colinele sofiene* cântă poemul (*La Sofia*, p. 20): *Apa lângă pâine, / pâinea lângă sare – / dacă sunt pe masă, / masa față are. / Mama lângă tată, / pruncușori – în brață, / dacă sunt acestea, / casa are față. / Poarta cu fântână, / casă cu livadă – / dacă sunt acestea, casa-i cu ogradă. / Poartă lângă poartă, / →*

VITALIE RĂILEANU

salbă de izvoare, / frunză lângă
frunză – / satul față are. / Satul are
față, / Satul are nume – / zestre
pentru cine / a purces în lume. /
Zestre-nlăcrimată / pentru-ndepărtați
– / ploaie către mamă, / ploaie către
frați. / Baștini lângă baștini, / doruri
lângă dor – / dacă sunt acestea, /
țara-i cu izvor.

Aceste minunate versuri confirmă
constatarea noastră că Iulian Filip este
cel mai sincer poet din Țara de Sus.

Și se impune din nou a fi remarcată,
ca o a doua concluzie a constatărilor
noastre – perspectiva nouă, adecvată
în esența concepției generale, etice și
estetice, a zilelor noastre, din care
este receptat și valorificat *Poeticul
Făurar* – un alt nume al scriitorului
Iulian Filip, din care este receptat și
valorificat proteicul Om de Artă,
simbolic motiv exprimat prin –
Poezie, pictură, sculptură și muzică...

Această solidă cultură a Artistului
nostru – livrescă – uneori s-a format
în *atingere* cu idei și sensibilități,
meditații și trăiri, demersuri și
succese de *F'aur* de acum... mai
mulți ani.

Fiecare om adevărat de cultură
posedă un *Far Alexandrin* al său, de
la a cărui înălțime, îndreptându-și
privirile spre zările apuse, vede numai
stelele în stare să-i umple lungimea
de undă a *Luminii*... și să-i formeze o
constelație perfect ilizibilă și o lume
anexă posibilă.

În privința zărilor în plină
lumină, vreau să zic actuale, scriitorul
Iulian Filip își *aruncă mereu ochii în
zare*, descoperind încontinuu această
lumină, fie aici, în acest spațiu
cultural românesc, fie peste trei
continente, în contemporanii săi, iar
ei sunt, nu altcineva decât admiratorii
Creației sale spre care el, Omul de
creație Iulian Filip, vine mereu cu
(*Întrebări neroade*, p. 243): *Mai știți
unde vă e casa? / Mai știți că aveți
părinți? / Vă mai place-acasă masa?
/ Vă e sete? Flămânziți / Mai știți
jocul să-l jucați? / Mai știți lumea s-o
citiți? / Vă e poftă să cântați? / Vă e
pofță să trăiți? / Hramul știți că-i de
trei zile? / Fumul vetrei voastre-l
știți? / Vă înecă dorurile? / Pe la noi
când mai veniți? / Ce frumos că vă
grăbiți!*

Să le găsim răspunsurile...

Filip, Iulian. *De ce mă doare inima*. Iași. :
Ed. TipoMoldova, 2012. – 438 p. ISBN
978-973-168-809-1

Poetul inimii - pentru femeia dragă

Niciodată citirea și recitirea poeziei
lui Ianoș Țurcanu nu ne vor lumina
îndeajuns cât de mult datorăm acestui
inegalabil poet cantabil, acestui prea
puțin, totuși, studiat autor.

Asemenea altor scriitori înzestrați
cu suava poetică *nichitiană*, Ianoș
Țurcanu alcătuiește, prin cuprinsul
volumului *Casă pentru femeia iubită*³
(Ed. „Tipo Moldova”, Iași, 2012) un
alt deosebit *inventar* de poezie
confesivă, alegându-și ca punct de
observație și contemplare – *Femeia
(Casă pentru femeia iubită*, p. 21):
*Singur pe malul mării, / cioplesc
chipul tău în piatra iubirii. / Veni o
pasăre și zise / că sunt un agramat, /
că nu cunosc limba în care cioplesc
[...]. / Și vântul se opri: „Dinspre
trecut începe / cea mai sigură cale
spre viitor. / Fiindcă este timpul
absurdului posibil, / ridică-o casă, o
casă pentru femeia ta iubită, / cu
ferestre deschise pe mare, / cu vise și
rouă pe flori, / să încapă în ea
durerea și visul...” [..] / Zboară o
pasăre. / Bate vântul pe țărnul rece. /
Pescarul cu tălpile goale, / Prin
fumul de pește prăjit, / toarnă tărie-n
pahare. / În spărtura albastră a mării
/ tremură tufele de oleandru. / Norii,
/ plâpând pe un zefir de seară, / trimit
câte o rază / spre-adâncurile mării. /
N-am mai văzut în viața mea / atâta
frumusețe, / de parcă moartea mă
leagănă / s-adorm. / Măine voi aduna
iluziile toate, / voi aduna temerile
fragile, / trădările, singurătatea,
versul, / și voi înălța în dreptul /*

bătrânelor *catarge* / o carte pentru
speranțe și lumină, zice autorul.

Această scumpă taină a existenței
poetului, este învinsă de dragul *femeii*
– credincioasă menirii ei, se
dovedește astfel fidelă și față de sine
însăși, de propriile ei aspirații, cărora
n-a pregetat niciodată să le sacrifice
tot ceea ce poate constitui, în mod
obișnuit, fericirea unei femei,
îndeajuns de *înarmate*, pentru a se
putea realiza și altfel în viață. Atunci
poetul o invită să mediteze (*Dacă nu
mai știi... p. 67*): *Dacă nu mai știi
nimic despre mine, / dacă nu-ți scriu
și nu-ți telefonez, dacă n-ai citit vreo
nouă plachetă de versuri / de dragos-
te ce poartă numele meu, / dacă nu
m-a văzut nimeni de Paștile Blajinilor
/ la mormântul părinților, dacă nu
apar la vreun post TV / sau nu citești
nimic despre mine în ziare, / pune-ți o
basma mai întunecată, / ia un buchet
de flori de liliac / și caută-mă într-un
vis omorât / unde m-am îngropat în
mine însumi, / ca într-un mormânt.*

Astfel, poetul Ianoș Țurcanu
divulgă cititorilor temperamentul său
contemplativ, deschis universului
dintotdeauna al poeziei *de dragoste și
dor* de Femeie, dar totodată
disciplinat, uneori până la extaz... sau
exces, sub imperiul rațiunii
înregistrând impresii prilejuite și de
frumoase confesiuni (*Femeile iubite
odinioară*, p. 31): *Femeile iubite
odinioară / Se transformă treptat-
treptat / În imagini însorite de vară, /
Cu-n farmec de neuitat. / Femeile
iubite odinioară, / Explozii solare
lasă în noi / Lângă o graniță
imaginară, / sub nesfârșite ploi. / E în
ele atâta înseninare / Că, la un
moment dat, / Durerea tăioasă
dispare / Și totul e vindecat / Din
zilele, răvășite de așteptare, / Doar
amintiri au rămas / Și vine o vreme în
care / Trecutul deja este ars. Sau în și
mai semnificative versuri: *Eu ți-am
adus din țări îndepărtate / (De prin
Haiti, Fiji, Mozambic) / Cadouri
scumpe, haine elegante – / La toate
te-ai uitat numai un pic. / Eu ți-am
adus din multe capitale / (Din Roma,
Londra, Washington, Paris) /
Bijuterii, cosmetică, sandale – Le-ai
studiat senină, ai surâs. / Eu vinuri ți-
am adus încântătoare / (De prin
Champagne, Sevilla, Cotnari, / De la
prietenii care mai de care) / Și iarăși
n-am văzut să faci ochi mari. / Azi, ți-
am adus, tăcut, ca prima dată, / →**

VITALIE RĂILEANU

³ ȚURCANU, Ianoș. *Casă pentru femeia
iubită*. Iași : Ed. Tipo Moldova, 2012, 202 p.
(Col. Opera omnia. Poezie contemporană).
ISBN 978-973-168-747-6.

O floare simplă, fără de parfum, / Și ai rămas atâta de-ncântată!... / Cum să-nțelegi femeia, Doamne, cum?!...

Autorul modulează gânduri, nostalgice senine sau stenice, după cum îi dictează fluxul neextenuat al amintirilor ori zâmbetul purificat de tristețe al prezentului (*Și tu erai...*, p. 56): *Îți amintești / De ultimul gând dinaintea plecării / De pe țărmul gol ca o nălucire, / Când pe scena fierbinte a mării / Mai rămăsese atâta iubire? / Îți amintești / De pocalul spart în cioburi mărunte / În sclipățul usturător al dimineții, / Când credeam că acele minute / Pot schimba mersul grăbit al vieții? / Îți amintești?... / Un pescăruș se opri pe pietrele sărate. / Furtuna de vară dansa pe terasă. / Despărțirea părea departe, departe / Și tu erai cea mai frumoasă*, afirmă poetul.

Motivul amintirilor nostalgice constituie una din coordonatele acestui cuprins metamorfozat în frumoase metafore din zodia liniștii fără sfârșit și ale polenului amețitor din sărutări (*Izgonirea din Eden*, p. 103): *Pentru că noaptea noastră / nu s-a sfârșit încă, / hai să urmărim cum dorința, / ca o panteră tânără, / își linge botul sub oglinda cerului, / hai să ne facem puterile / cu roadele pomului / din mijlocul raiului / și să ne clătim gura / cu polenul amețitor din sărutări. / Acum, / când picior cu picior se mpreună, / trezind focul sângelui / și al macilor prinși / în părul tău despletit, / tocmai acum ne inundă râsul / și, urmând șfatul șarpelui ce se strecoară încet / printre măslinii închiși în uleiuri, / rostim cu zeflema: / „Lasă-te, Doamne, de glume, / Nu vezi că se mai poate!... / Mai dă-ne nișel timp.” / Ca într-un acvariu, / noaptea se izbește / de pereții sticloși ai dimineții / și ne îngroapă viața / tot mai adânc în dulcele păcat. / „Lasă-te, Doamne, de canoane / și nu permite soarelui / să inunde atât de rapid / grădina Edenului! / Ne poți izgoni către prânz...”*. Universul imagistic al poetului, cadențele specifice versului de dragoste îl domină pe Ianoș Țurcanu, substituindu-se adesea modului său personal de receptare a sentimentelor interioare, a gândurilor și limbajului său propriu.

Aceste comuniuni intime ale scriitorului casei pentru femeia iubită cu poezia, desprinde autenticitatea versului acestui ciclu, asigurându-i

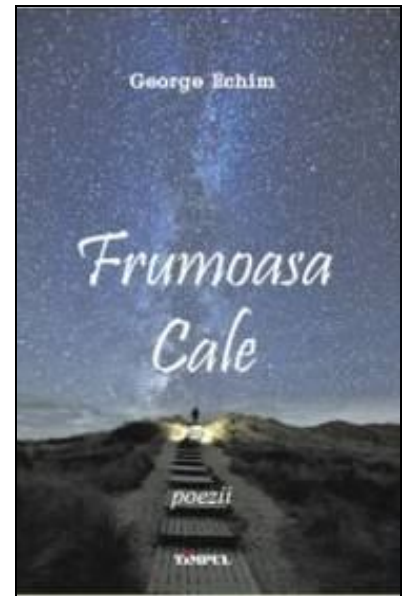
poetului dreptul de a-și afla un loc aparte, în contextul literaturii române din Moldova de Est. În acest sens, nu ne putem refuza tentației de a cita integral poemul *Ca să nu ne îndoim*: *Ca să nu ne îndoim niciodată / de dragoste, / apăru gelozia. / Ca să nu ne îndoim de gelozie, / se ivi singurătatea, / veni tristețea. / Ca să nu ne îndoim de tristețe, / apăru poezia / plină de / dragoste, / gelozie / singurătate / tristețe / lumină / și niscaiva fragmente / de eternitate.*

Această senzație acută de a dialoga cu un prieten, știutor al fiorurilor interioare ale fiecăruia din noi, ne încântă rațiunea și ne încălzește inimile, înlăturând unele exagerări, dar și măruntele neînțelegeri..., transformându-ne în *Omul mării: Omul mării... Ca altădată, / Din nisipuri coboară spre sud / Un profil de amiază ciudată, / Tăinuită de valuri, la fund. / Discul soarelui stă să cuprindă / Țărmul gol și o umbră de zid, / Când tăcerea, ca în oglindă, / Se răsfrânge pe ape plutind. / Străjuite de crabii și de ore, / Bărci întoarse cu botul la nori / Și corăbii cu steaguri la prora, / Nu râvnesc odisei sau comori. / Nu există decât unduire, / Grea și fără niciun răgaz, / Între dragoste și amintire, / La hotarul de vis și talaz.*

Deci poetul Ianoș Țurcanu este printre rarismii scriitori care se exprimă suficient de amabil, pledând astfel pentru un anume echilibru între exercițiul de inteligență rafinată și sensibilitatea afectivă a creatorului.

Fire cu vocația orientată spre meditație, confesiuni și reverie, dar înzestrat și cu o emotivitate asupra unui permanent control al lucidității, autorul poemelor din *Casă pentru femeia iubită* scâldate în *Lumini ce-nfiripă...* ne spune tuturor: *Cum să nu iubești un astfel de poet? Cum să nu dorești să-i citești volumele?...* Iată textul: *Lumini se-nfiripă pe crestele zării. / E ora de contrabandă, / Când scoicile blânde și apele mării / Nimic nu-s în stare să vadă. / Miresme de alge și nemurire / Doinesc cu putere, stăpâne, / Când iar ne-aruncăm într-o dulce-amăgire, / Din care nimic nu rămâne. / Lumini se-nfiripă în pânza de ceață, / De parcă imagini pictate / Ascund după ele iubire și viață / Și nu avem timp pentru moarte.*

Ianoș Țurcanu nu-și dezmente niciodată cititorul fidel și tocmai de aceea nu-și ascunde satisfacția ori de câte ori îl întâlnește.

Iată-l pe poet la a treia apariție editorială – cartea de poezii *Frumoasa Cale*, Editura Timpul, Iași, 2013, (254 de pagini). Dacă nu ar fi fost avocat, George Echim ar fi fost cel puțin arhimandrit (preot, în tot cazul), ori profesor de nivel înalt. Altfel, de unde dorința nestăvilită de a instrui prin citatele baroce ale motto-urilor și subtextele atât de bogate.

Vocația avocaturii le îmbină, în cele din urmă, pe cele numite mai sus. O pledoarie bună seamănă unei predici inspirate, legile sunt mai mult sau mai puțin învățături, iar similitudinea între *bară* și *amvon* este de-a dreptul izbitoare. Ca să nu mai vorbim de sutană. Cele trei profesii obligă prin definiție la un comportament fără cusur, poruncile etice fiind stricte și riguros definite. Dar iată că, la maturitate, domnului avocat i s-a arătat *Îngerul Poeziei*. Nu demonul, ca atâtor altora. Să nu uităm că și îngerul poate fi pedepsitor.

Până și autocitarea are rosturi în estetica programatică a lui George Echim: aduce la zi versurile cânturilor anterioare⁴, le pune într-o lumină nouă, asigură lectura pentru cei ce n-au avut acces la ele, relectura pentru ceilalți. Avem de-a face cu o strategie a provocării receptării. Poetul are o încredere deplină în puterea →

MIRCEA DOREANU

⁴ Referirea este la cărțile sale anterioare, de poezie: *Identitate*, Ed. Pastel, Brașov, 2008, (170 pagini) și *Împliniri*, Ed. Timpul, Iași, 2011 (284 pag.).

absolută a *Cuvântului*. Și în sine, ca poet și ca om.

Acrostihurile sunt excepționale. Genul este ușor de abordat în vers liber, dar rimate și ritmate, acrostihurile (așa cum le scrie George Echim) sunt egale în dificultate cu sonetele endecasilabice: «Primul satrap în drăcuire, / Râde cu un răs satanic, / Imbecilă – alcătuire... / Mie mi se pare jalnic! / Unora poate le place... / Lase-ne pe noi în pace! // Slugă e la alți stăpâni, / Aici joacă în „Satrapul”... / Tartorul printre hapsâni, / Rău o să-l mai doară capul, / Atunci când nota de plată / Peste el vine ! ... Odată ...», (*Primul satrap*). Am citat această poezie pentru că este exemplară prin ceea ce Ion Barbu numește „ecletism luminat”.

Pe același plan există coordonata principal-principială a acestui poet, jubilația existențială. Chiar și când urăște, detestă, osândește, disprețuiește, în diferite grade ale acestor atitudini, George Echim, cu diavolul drept țintă, are *Îngerul* deasupra capului. *Urăște cu atâta pasiune și vitalitate încât contaminează cu bine obiectul urii: «Casa diavolului am „vizitat-o” des... / Am vrut, n-am vrut, dar a trebuit s-o fac! / Să fac „pact cu dracul” și apoi să ies; / Așa nedreptății să îi vin de hac !»*, (*Casa diavolului*).

Sângele poeziei curge îngerește de bine prin versuri: fără imitație, fără pastișă, autentic. Aș putea spune că George Echim este, ar fi, cu mult noroc, autorul unui nou folclor. Eram tentat să îi numesc poezia *etnopoezie*. Este mult mai mult decât atât: «Zâmbesc amar la cele ce se-ntâmplă, / Iadul e și el aicea pe Pământ... / Uitați-vă și-o să vedeți... năluca, / Anticrist ne-ademenește... spre mormânt... // Ce-i de făcut ? Se întrebă atâția; / E timpul renunțării la păcate! / Au spus-o popii... chiar și Petre Țuțea... // Mântuire ... Nu vise sfârtcate! / Avem nevoie de ceea ce sfințea, / Iubirea să ne însoțească-n toate... // Lăsată-i de izbeliște-omenirea?! / Unde sunt aceia care nu mai sunt⁵? / Nu renunțăm la ce ne e menirea, / Gândind adânc la tot ce e demn și sfânt, / Țasta mi-e refrenul pentru orice cânt!...», (*Ziua cea mai*

lungă). Superbă poezie! Un fel de „Demonii” al lui Lermontov, concis și întors înspre *Frumoasa Cale* a vieții: credința în Dumnezeu, familie și țară.

Nu este niciodată prea târziu pentru un asemenea tip de scriere: „Cum să condamni patriotismul, când asta este baza existenței unei națiuni ? Este soluția care îi ține alături pe oameni. În momentul când dispare patriotismul, poporul respectiv este ca un ciulin bătut de vânturi”, (acad. Dan Berindei, interviu în revista *Scrisul Românesc*, nr. 7/2013).

Anamneza istorică este o coordonată subterană, fertilizantă a poeziei. Ea se referă când la poezie, când la istoria poeziei, uneori laolaltă, la toate: „*Popor român, în suflet te am și te respect! / Cum în trăire dreaptă nu există trepte, / Tu întotdeauna și în toate ai fost drept, / Respectând pe alți și ei să te respecte!*”, (*Dragi români*).

Orice poezie este de fapt ocazională: desigur, marile ocazii nu nasc mari poezii. Aici, însă, (văzând dedicația „*De Ziua Națională a României*”), lucrurile s-au potrivit.

În sacralizarea istoriei, avocatul, poet și mare patriot George Echim este geamăn întru spirit cu marele istoric Vasile Pârvan.

De asemenea, în plin consens cu ideatica poeziei lui George Echim se află, cu marile lui merite și micile lui compromisuri, Augustin Buzura.

Poetul nu asistă neputincios la triumful urii, prostiei și imposturii, la toate acestea arătând soluția în sensul versurilor următoare: „Smintiții trebuie să fie puși la locul lor, / Pe ignorații trebuie să-i învățăm de unde vin, / Cei de bună-credință să creadă-n viitor, / Iar cei nehotărâți să-și amintească de destin... // Sunt atâtea moduri prin care am putea reface / Psihologia ancestrală a neamului român, / Dacă-n cuptoarele sufletelor noastre s-ar mai coace / Credința-n Dumnezeu – esența *Spiritului creștin*...”, (*Spirit creștin*).

Frumoasa carte *Frumoasa Cale* – nu este un joc de cuvinte! – a lui George Echim, premia(n)t al Ligii Scriitorilor, vine să confirme o intuiție pe care o avusesem de la debutul cu *Identitate*: autorul este un nou iluminist.

Este didactic cu măsură, analist așisderea, idealist formator prin definiție, darnic în oferta de modele și

paradoxal inovator. Pentru că George Echim creează un tip nou de acrostih, în care două versuri încep cu aceeași literă; a se vedea în acest sens poeziile: *Dracul gol*, (p.145); *Mărçușul*, (p. 155); *Lunca Mărçușului*, (p. 156).

Acest tip de acrostih, în lipsa altei denominări, l-aș numi bi-acrostih, acrostih dublu, sau cel mai bine macroacrostih.

Nu este singura noutate stilistică a lui George Echim. El descoperă un tip de scriitură pe care, de data aceasta, fără ezitări o numesc **poem în oglindă**. Citez o singură strofă din poezia *CU TIMPUL*... . Majusculele și datarea ne arată fără dubii, din nou, o conștiință poetică trează. Ar mai fi în această nouă, pentru mine, formă, aspecte punctuale remarcabile.

Am fost tentat să botez creația autorului ca fiind și etnopoezie. Este și așa ceva, însă doar pe o fațetă. Generic, de la prima carte până la aceasta, avem de-a face cu o poezie terapeutică; nu în sens egoist, de autoscopie narcisistă. Poezia lui George Echim este reflexivă și tranzitivă simultan. Să luăm una din poeziile mele favorite, *Venus* (p. 192): „*Venusiene licăriri, / Enigmatice umbre, / Neuitate rătăcirii... / Unde-i iubirea cea dulce, / S-o văd din nou strălucind ?!...*”. Autorul dedică această poezie, soției: modalitate reflexiv-tranzitivă. Dar și viceleantul cititor are, dacă nu o soție, o iubită reală sau imaginară, o Venus care la rândul ei se ipostaziază ca atare, și prin asta caracterul tranzitiv se consolidează.

Scriitorul (George Echim este un critic atent, – ar fi categoric și publicist, dacă ar avea timp) este eminentamente eminescian cu aceeași dragoste de folclor și scârbă față de politicianism, cu aceeași sentimentalitate muzicală. De altfel, una din poezii are subtitlul *Ecou eminescian* (p. 98).

Remarcabilul poet nu își personalizează doar stilistic versul, ci, pe întreg parcursul cărții, în sens propriu, familial și geografic – sentimental, omul/poetul George Echim gândește ca un patriarh, în sens biblic.

George Echim este unul din poezii importanți izvođiți din duhul eminescian, pe linia Grigore Vieru, dar mai frust, cumva, *ad hominem*.

⁵ Cu referire la poezia *Unde sînt cei care nu mai sînt?*, din volumul de poezii *Șoim peste prăpastie – versuri inedite create în temnițele Aiudului*, de Nichifor Crainic, Ed. *Roza Vânturilor*, București, 1990, p.31.

Camelia Iuliana Radu - universal inversat

Titlul paradoxal al recentului volum de versuri semnat de Camelia Radu, *Negru de iarnă* (Editura Ateneul Scriitorilor Bacău, 2014) este edificator pentru fenomenul că, depășind o anumită limită, lucrurile se transformă în contrariile lor. În poeziile acestui volum, legile universului, în viziunea autoarei, se inversează: „uneori vedem universul invers / migăind la orizontala pe care / verticala e doar un punct / regresia contemporană este felia / pâinii de azi / susul și josul dansează haotic” (*table de șah*).

În lipsa transcendenței, universul apare organic, personificat în sens negativ, fără frumusețe: „burta universului încă mai naște hăuri / bolborosește / leapădă placenta fierbinte / nici măcar timpul nu este întreg / peste nicăieri / peste visare” (*călăuza*).

Condiția umană efemeră devine tragică, nu numai prin destin, dar și prin contribuția umană distructivă: „un dinte abia mijit în gura beznei / mugur al morții / scâncet / nimb nemaivăzut / pleznește gingia pământului / și nimeni / nimeni nu își aduce aminte / nici măcar învățații / cum a venit neantul pe lume / un ceva în formă fixă” (*noi utopii*).

În această lume, viața reprezintă un război ontologic. Cele mai multe poezii sunt dedicate acestei teme: *inamicii, soldatul iernii, alianțe, declarație, strategii, retragere, baricade, agonia soldatului împușcat în cap, supraviețuitorul, schije, adăpost, mortul, santinela, iubita în timp de război, iubirea în tranșee, conspirația* etc.

Pregătirile de luptă încep cu încolonarea: „înaintăm ursuzi în întuneric / cu sufletul acoperit sub za de fier / (...) / înaintăm parcă / înaintăm nicăieri” (*încolonarea*).

Lupta se duce la granița dintre ființă și neființă: „toți avem un mort în familie toți / vom plânge și nu vom uita / ne vom strânge unii în alții / peste obuzele de omăt / soldatul trece cu ranița în spate / pe granițele noastre calcă apăsat / tot ce am clădit ieri / se va dărâma / destrămarea aruncă prin ferestre sparte / schele necunoscute / pe care va urca o graniță nouă / albită ca o față de masă / brodată de timpul orb” (*pe graniță*).

În această luptă inegală cu destinul, acesta elaborează strategii de distrugere, ca într-o partidă de șah. Dar lupta este dinainte pierdută în acest poligon de tragere pe care-l reprezintă existența: „tot mai uscați / lumea aceasta nu mai are nevoie / nici de simboluri / nici de pământ / doar de un petec virtual în care / să își închipuie ceva / de exemplu că sunt auziți oamenii / când plâng” (*retragerea*).

Poeta resimte din plin frigul existențial: „am rămas în iarnă ca niște cuiburi goale / ascunși sub glugile de nea / închipuindu-ne că vom auzi tot mai rar / șuieratul gloanțelor și plânsul muribunzilor / închipuindu-ne sfârșitul / ca pe o blondă venind într-o decapotabilă / spulberând în diagonală realitatea / o blondă cu dinți de porțelan la vedere / căreia nu i se poate refuza nimic” (*povestea bunicului*).

Chiar în aceste condiții, iubirea aduce mângâiere: „leagănă-mă / leagănă firul de femeie și mă ține / legată de tine / ca pe un ram de vâsc stejarul” (*iubita în timp de război*).

În poeziile *Fenotip de iarnă* – *Adam* și *Fenotip de iarnă* – *Eva* se evocă păcatul originar care ne-a adus cunoașterea diabolică, prin care putem să ne distrugem specia. Sub această amenințare, universul își continuă agonia: „lumina a murit în felinare / ochii întunericului întind ramurile catafalc / frica paște veselie peste pământuri / demența desenează în ferestre pereți / vânt șuieră negru / vânt șuieră alb / dintr-un capăt în altul al lumii” (*tactici de iarnă*).

Albul și negrul, deși contrastante, nu sunt văzute maniheist, albul – binele, negrul – răul. Albul e al frigului, al destrămării și morții termice a universului. El, prin contrast, dă amploare negrului apocaliptic: „din loc în loc / găuri negre absorb cu o viteză uluitoare / toate firele necunoscutului / înfricoșător / adun în zona mea omătul / prăvălesc în întunericul dospitor / toată iarna / (...) / în atelierul întunericului / mala-xoarele se mișcă tot mai încet / gândesc tot mai greoi / nu știu ce se întâmplă / aud vuietul unui râu subteran / ieșind departe / rupând din maluri / aud transformările reliefului / agonia / o hartă secretă mereu în schimbare” (*circuite*).

În această lume, condiția poetului apare de două ori precară, odată ca ființă muritoare și a doua oară ca marginalizat de societatea cu valorile inversate: „Înfierați / cei care strigă în afara cercului nebuniei / nu vor rămâne decât vorbitorii / cei bătuți de mamele

lor / cei urâți de frați / cei pe care nu îi va citi nimeni / în afara zidului de oameni bolnavi / vor rămâne doar mărturisitorii / despre nebunia veche / despre creierul sfârtecat de orgoliu / doar aceia vor fi în oaste / doar aceia... / în ceilalți se vor arunca pietre / priviți de sus vor fi / din balcoanele închise / pentru că ei încă / și încă / și încă mai au o inimă care bate” (*poezii liberi*).

În prefața volumului, intitulată *Apogeu de creație...*, scriitorul Calistrat Costin remarcă pertinent: „Recomandată drept «scriitor, poet, jurnalist, eseist și grafician» (în «notele» din volumul de versuri *Floare mică*, 2009), licențiată în psihologie și master în științele educației, Camelia Iuliana Radu scrie în cartea de față o poezie de rafinament, având exact însușită știința discursului liric de efecte sigure.

Din însăși paginația, *Negru de iarnă* își are poemele titulate în... dedesubturi, încât trama prozodică în loc să debuteze de la un *indicativ* oarecare, cum se obișnuiește, debușează într-un cuvânt tematic de natură a lumina intențiile autoarei, poemele – multe foarte ingenioase – trebuind a fi lecturate dinspre final, de la „marca” din subsolul textelor.

Evident volumul se cere citit cu atenție și superioară înțelegere, spre reală delectare! Poeta – în ciuda unui anume ermetism de substanță științistă – are vocația, talentul rostirilor esențiale.”

Camelia Iuliana Radu este o poetă atipică, originală, care ne surprinde cu fiecare apariție editorială.

LUCIAN GRUIA

O carte a arhaicității soteriologice

Volumul *Pietrele luminii line – incantații*, al poetei Elena Daniela Rujoiu, este nu doar marcat de însemnele arhaicității apotropice-revelatorii, ci, în primul rând, de ARHEICITATE (esența tuturor fenomenelor, prototipul/modelaritatea originară a tuturor lucrurilor și ființelor; forță vitală; principiu). Expresia liturgic-incantatorie, dar și ionalexandrină, din titlu („*Lumină lină*”), invită atât la o autoexorcizare (de toți demonii modernității!), cât și la o pregustare a stării spirituale postapocaliptice, de extază generalizată și de recuperare spirituală adamică.

Fără niciun fel de complexe, dezvoltând o viguroasă imagistică arhaică, de sorginte masculin-războinică (sau, poate, amazonico-tragică!) – Poeta devine evocatoare și invocatoare de forme cosmice originare, ale imaginarului paradisiac. devine inspirat-tălmăcitoarea Arheilor Brâncușiano-Eminescieni: **Masa Tăcerii, Poarta Sărutului, Pasărea Măiastră...** până la **Postludiumul** care sugerează Roata Lumii – căci Cristalele Divine ale Logos-ului Valah provoacă spre demiurgie și refac, etern, potențialul eckhart-ian al lui **Gotheit-Făcătorul imergent/apofatic**, cealaltă față a lui **Got-Făcătorul emergent/catafatic**: *Pietre șlefuite-n Sine / Voi, Cristalelor Divine / Legământ din legănare / (...) Sfântă limba mea, română / Curge-n sus să iarăși vină / Ce-a mai fost, Lumină Lină!* (cf. **Postludium**).

Lumea istorică, pasageră și fluctuant-proteică, este redusă la esențele ei imuabile, singurele care se vor putea înscrie pe traiectul soteriologic. Și toate aceste esențe tind, deci, către „**dezgreunarea**” re-creatoare a stării de „*zbor*”-ek-stasă și de ardere, ca fază lustrală și de reintegrare întru impersonalitatea divină, dinspre curgerea cosmico-lactee (și **Uger-Fântână-Izvor al Curgerii!**) spre Lumina Mântuitoare, către eminesciana „noapte bogată”/ „noaptea luminii mistice/misterul eternei demiurgii” – care exprimă, prin verb demiurgic, semnificația extatică a brâncușienei împietririi hieratice a **Mesei Tăcerii**: *Meandre, cascade, izvoare / Visare și dezgreunare / Toate-s rostire, zburare // Ardere smulgere curgere / Lactee-a-nstelatelor ugere / Cuvintele-s duh și mirungere // Cum din bătrâni din fântâni / Cu-mpreunare de mâini // Toate-s din Noapte Lumini* (cf. **Masa Tăcerii**). „**Împreunarea de mâini**” este imaginea restaurării Adamului/Androgin Originar, re-format/re-sintetizat, întru re-solidaritatea spirituală a „**tândărilor**” istorice ale umanității.

În definitiv, poemul **Masa Tăcerii** poate servi și de Artă Poetică, întrucât Izvorul Mântuirii, al Revelației-întru-Zbor este, conform autoarei, însăși Cartea/Byblos: *Cărțile noastre-s ulcioare / Înaripe izvoare / Înaripe izvoare...* – **Cartea-Ulcior** fiind atât Arheu al Femeii-Eva, cât și al Orficului-Liră sau Vioară/ Ceteră: orice **ULCIOR** este aparență de penia (lipsă ființială/ existențială), care cheamă porosul (plinătatea-deplinătatea/ desăvârșirea spirituală, revelată omului ca Potir Graal) – poros dumnezeiesc-demiurgic (constant și etern re-demiurgic!).

Cu solid însușite și revelate influențe ale **universului esențializat eugenevian**, poeta Elena Daniela Rujoiu se lansează în descrierea indescriptibilului arhaic, dominat de hierogamia Gea-Galathea/Terestru-Uranic, adică de nunta mistică, întru tăcere și nevăzut apofatic, dintre Manole și Ana, dintre Yang-ul și Yiin-ul cosmic, Zidire întru Iubire/Eros Agapé: *Spus-au prin veacuri Femeia / Gea din Muma Pangeea / Splendoarei de când Galateea // Despre zidire-n zidire / Cu piatra-ncercării-n iubire.*

Unificator (absorbant/resorbant de „**meandre**” istorice!), pentru esențele revelate, este Orficul-„**Melosul Tandru**” (sau, cum formulează, în veacul al XVII-lea, primul mare Poet valah, Sfântul Mitropolit Dosoftei, în legătură cu Armonia Edenică: „*mireasmă de dulceață*”): „*O, prin al Vieții meandru / Sufletul, melosul tandru!*” Astfel, se re-înființează „**nemoartea**” paradisiacă, viața-înviere, care exclude morgantica moarte (extrasă și lepădată, întru iluzie și pentru eternitate, din corporalitatea spațială, prin re-activarea zonei de „**refugium peccatorum/scăparea păcătoșilor**”, în **Uter Paradisiac – Mater Ter Admirabilis/Regina Lumii**): *Cântă cuvintele sfinte / Pietrele vii, nu mormintele.* // Vino aici, lângă apă, / EA din Lumină se-adapă.*

Poarta Sărutului este poemul viziunii reunirii contrariilor/**coincidentia oppositorum**, pentru refacerea vieții, tocmai în/întru Oul Dogmatic al Mesei

Tăcerii. Este sinteza dintre măsură și mușcătură, dintre penia și poros-ul „**Nou Ierusalim**” (*Întâi cunoscut-am măsura / Prin între noi mușcătura /*/ – Cea chemătoare-n sublim / Lăuntricul Ierusalim*), evidențiate în procesualitatea istorico-extraparadisiacă, pentru vădirea semnificației extatice a paradisiului, de dincolo de orișice istoricitate degeneratoare de ființă/ființare: *Piatra nerăbdării / Din vulcanii Mării // Piatra oglindirii / Piatra înfloririi // Piatra care cântă / Și se descuvântă... // Piatra jocului / Și-a norocului / Piatra templul Focului* (cf. **Poarta sărutului**). Apă și Foc, Răbdare și Explozie Demiurgică, Dedublare/Oglindire și Înflorire/Decizie Demiurgic-Înființătoare, Joc Istorizant și Foc întru Instaurarea în **Ombilicul Sacru al Lumii/TEMPLU...** – toate tind către resuscitarea... **Păsării Măiestre**.

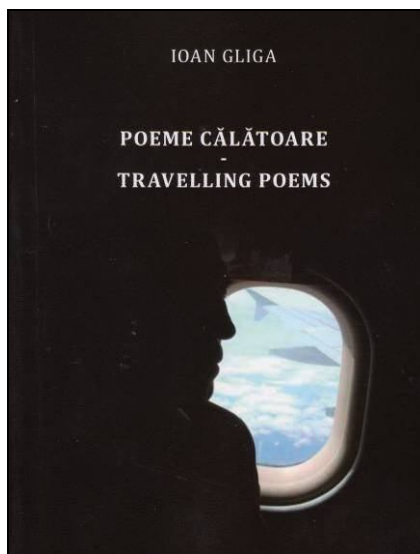
Pasărea Măiastră. Originaritatea Absolută, după căutarea-aflarea întru unitate mistică, a semanticii cosmice a Parashabdei – Hermeneutică și Sufflare Re-Înființătoare a „**Luminii Line**”! „**Hermeneia**” e însuși numele ocult al Stării Paradisiace... Al Zborului-Ek-Stasă Atotunificatoare, întru Cele Trei Tărâmurii. Care, la rândul lui (Zborul), este simbolul atotcunoașterii și al atoteîmplinirii, al zenitului nuntit cu nadirul, al Yang-ului recontopit cu Yin-ul, întru androginitate, al Cheii de Boltă Alchimice, Reafiate de Hristos – al relaxării/HORĂ-leșită-din-Oră, întru contemplarea arheilor demiurgiei originare: *Piatra boltă- frunte / Oglindă de Munte / Piatra – Slavei punte. // EA, piatra iubirii / EL, Apa-mplinirii / Piatra rezidării // Miresele – Mirii. // Miresele-Mirii. // Piatra-ngândurată / Hermeneia-Roată / Ora – orele / Hora-Horele. // Pasăre / Măiastră / Din sorgintea Noastră* (cf. **Pasărea Măiastră**).

Foarte rar ne-a fost dat să citim, în ultimii ani, texte la fel de solid concentrate, întru semanticii pluridimensional deschise și revelate, precum este cartea de față. Da, Cartea **Elenei Daniela Rujoiu** este una dintre aceste excepții.

A nu se trece, cu nepăsare și indiferență, peste un astfel de univers poetic (în care Atlasul Martirico-Ascendent și Prometeul Martirico-Descendent își unesc vizonarismul, soteriologicul și vaticinarul cu HRISTOS – iar Eminescu și Brâncuși devin veritabile Călăuze Dantești, în Hermeneia Verbului Înființător!), cu valențe soteriologice atât de generos oferite, spre abluție, ochilor noștri de muritori! Să citim Cartea, spre a ne mântui „**soartea**”, spre a întrevedea (dimpună, întru euharistic!) extragerea corporalului-teluricului, înspre „**lumina lină**” a Revelației Informalului-Noncontradictorialului Paradisiac!

PROF. DR. ADRIAN BOTEZ

REPORTAJE LIRICE

Călătoria este o reînnoire: ne reînnoim sufletul, spiritul, însă reînnoirea va cuprinde și ceea ce atâră mai greu în firea noastră – deprinderile, purtarea, năravurile, moravurile. Voiajul e reînnoirea individului. Cu acest nou volum al lui Ioan Gliga (**Poeme călătorești**, ediție bilingvă, **Travelling poems**, Editura Ecran Magazin, Brașov, 2014) de (cum le-aș boteza) reportajele unor călătorii lirice, o carte în multe privințe fermecătoare, voiajul, am impresia, nu doar reînnoiește, dar reinventează persoana: ar apărea aici ceva ca o reaprindere a unui depozit latent, uitat ori ignorat. M. Ralea, care a scris despre invitația la călătorie, îl evoca pe poetul sentimental francez Edm. Haraucourt, de la care a rămas un vers celebru: „partir c’est mourir un peu”, eseistul român nedându-i defel dreptate aceluia, deși plecarea pe locuri străine, nestrăbătute decât rareori de gândul ispitirii și al îngrijorării, să nu-ți împuțineze oare orarul scurt al vieții?

Sunt două feluri de a-ți asuma călătoria, după cum vor fi două tipuri de voiajori. Unul ar fi insul ce-și caută, prin părăsirea spre larguri a țărmlui, altă mască, țintește adică a-și schimba obrazul interior, dându-și iluzia că ar fi alt personaj. În acest caz, încremenirea în proiect, cum s-a spus, îmbătrânirea duhului e amânată, au apărut acum o pauză, un armistițiu. Alții încearcă, așa cum am observat, reînnoirea. Sunt puțini însă aceștia, crede eseistul evocat mai sus: totdeauna ei își vor duce, fugind de umbra ce-i întovărășește, morbul letal care i-a îndemnat să fugă.

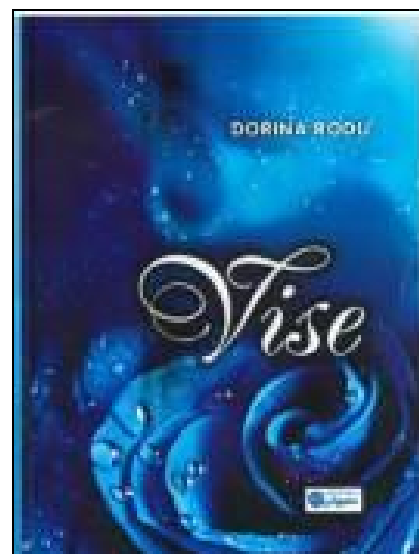
Niciuna din acestea nu-i sunt străine poetului Ioan Gliga: numai că el, cum se vede, își transformă amăgirile în remediu, refuză naufragiul: prin peregrinare, crede așadar autorul nostru, depășești siguranța singurătății, a izolării. Departe de a fi o părăsire – de statorniciei, de tradiții etc. – pare a ne încredința poetul, voiajul în depărtări e și o căutare de sine, o punere la încercare a ființei. Iată, în această ordine, acest **Cântec canadian**, cu imagini proaspete, cântând peisajul nordic, rece și prăpăstios, cu vârtejuri și întinderi de ape, în sonul tandru de fluier și frunză al folclorului de acasă: „Din Toronto-n Montreal / Drumu-i șes și drumu-i deal / Când pădure, când câmpie / Pân’ la «insule o mie». / Să te poarte gândul vara / Până hăt, la Niagara / Saint Laurent să-l porți sub pleoape / Când departe, când aproape. / Pe Sherbrooke te poarte pașii / Iar în port, ca-naintașii / Cei care odinioară / Au gândit o nouă țară... / S-aștepți toamna ca să vină / Aurindu-te-n lumină. / În pădurea cu arțari / Fascinat de culori tari / Cu siropul lor cel dulce / Vină noaptea să te culce. / Să visezi că prin poieni / Te poartă sănii cu reni...”

Ioan Gliga nu uită că este și autorul de satire, epigramistul reductabil (a tipărit în caz mai multe plachete) și întors din pelerinaje acasă vitriolează așezările precare de aci, cu câini hămesiți, manele și țigani puși pe toate relele, cu precupețele gălăgioase și cuconetul ifosat: „La TV mereu aceleași chipuri / Sunt bătrâne blondele din jeep-uri / Urlă într-o Dacie manele, / Oamenii-au uitat să se mai spele. // Primăvară, orele amiezii. / Vin în haită fâlnici maidanezii. / Coadă la covrigi e tot mai mare / Cei cu-n leu au mare căutare. // Se topește-ncet zăpada mare / Bălți în zoaie-adânci pe trotuare. / Precupețe-oferă pătrunjelu’ / Unei doamne ce-și plimba cățelu’ // Ziarul Click oferă en-gros vip-uri / Silicoane cu și fără slipuri... / Ciorile se-ntorc de la gunoaiie / «Haoleo mânca-ți-aș, ce mai ploaie!!!»” (**Tablou general de capitală**).

Reportajele de călătorie ale lui Ioan Gliga (poetul o însoțește de fiecare dată pe fiica sa, prodigioasa artistă Luminița Gliga, la expozițiile vernisate în țară și peste hotare) se constituie într-o carte delectabilă.

A.I. BRUMARU

RODU` POEZIEI

Rodu` poate fi substantivul neaccentuat al cuvântului rod, care înseamnă fruct, dar poate avea și semnificația de efect al unei acțiuni (mai ales în sensul admirativ), iar în cazul de față, al unei preocupări poetice. Iată că, deja, se pune accent pe tânăra autoare, Dorina Rodu, a cărții de poezii **VISE**, dumneaei nu mai este un nume necunoscut pe tărâmul poeziei, deși, abia a depășit de curând două decenii de viață (n. martie 1994, Călinești-Bucecea).

Cartea, realizată la Editura Agata Botoșani în anul 2013, adăpostește între copertile sale 60 de poezii deosebite, autoarea abordând teme diverse: iubirea, natura, copilăria, trăiri sufletești, teme tratate de multe ori cu o nuanță nostalgică. Iubirea, după cum este firesc pentru vârsta dumneaei, este cântată în cele mai multe poezii.

Tânăra poetă recita poezii, după cum ne-a mărturisit, chiar din primele clase primare (învățător Ion Sposib), apoi a început să compună versuri în perioada studiilor gimnaziale (prof. de limba română: Elvira Buțerchi; Geanina Tudoraș) și a celor liceale (prof. Simona Daniela Paviliuc), perioadă când culege și primele rezultate, primele roade, obținând premii și mențiuni la concursurile de creație poetică organizate cu diferite prilejuri în județul Botoșani. Aceste frumoase rezultate i-au dat curaj, de unde a apărut și visul de a-și vedea poeziile publicate într-o carte. Visul a devenit realitate, cartea **VISE** dovedește că poeta, absolventă de liceu, are talent, aplecare către poezie, meticulozitate în șlefuirea cuvântului, încredere în forțele proprii, creația sa fiind originală, cu un stil aparte. →

VASILE LARCO

Avatarurile unui scriitor

Deși este foarte tânără, Dorina Rodu ne prezintă cu multă maturitate în gândire multe aspecte ale vieții, dând impresia că a trecut prin diferite evenimente, că le-a trăit, situații plăcute sau mai puțin agreabile, descoperim în versurile sale dezamăgiri, dar și speranță, optimism și regrete: *Din abisul tristeții, / Vino de-mi culege ultimele / Picături de speranță ale dragostei / Sfărâmate de greutatea lacrimii („Amurg”)* sau: *Am obosit să tot trăiesc / În umbra amintirilor / Și să dau un răspuns trăirilor / De care-mi amintesc.*

Viața, cu împliniri și dezamăgiri, cu satisfacții sau neliniști: *E tristă și totuși fericită... / De ce? Pentru că: / E rănită, dar totuși iubită... / De ce?... / Pentru că așa este ea, / Așa este viața!*, ne spune autoarea acestei cărți.

Copilăria, acea perioadă a vieții omenești de la naștere până la adolescență, este regretată (dar cine n-o regretă?) de poetă prin frumoasele versuri în poezia „Copilărie”: *De ce nu te-ntorci de unde ai plecat? / De ce nu m-auzi când te strig? / De ce ai fugit departe de mine? / De ce n-ai mai rămas măcar un an... sau doi?*

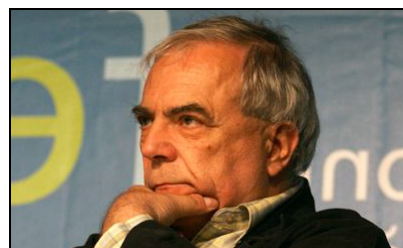
Versurile închinatelor părinților nu puteau lipsi din această carte de debut, scriind cu lacrimi în ochi: *Tu, mamă, crăiasa vieții mele / La greu nu m-ai lăsat, m-ai ajutat; / Tu, tată, un sfânt pentru mine / M-ai sfătuit mereu la bine și la greu.* // („Icoana mea”).

Lubirea este zugrăvită în multe poezii: *Am iubit mereu văzduhul străveziu / Ce ne-acoperea când ne-mbrățișam... / Fericiti noi atunci eram / Și nu credeam că se va termina... („Ochii albaștri”).*

În poezia „Pace” ni se însuflă un sentiment de liniște „pace și armonie”, iar catrenul final este o epigramă: *Pacea-i un tezaur, / Învăluită-n aur... / Greu de obținut, / Și ușor de pierdut.*

Exemplele ar putea continua pentru a vă determina să citiți, nu doar să răsfoiți cartea intitulată **VISE** a poetei Dorina Rodu din Călinești-Bucecea, o poetă foarte tânără, talentată, cu atracție spre această bijuterie, care este poezia, unde prin cuvinte puține se pot spune multe lucruri, se transmit multe gânduri, sentimente.

Prin acest volum de debut, autoarea a pășit cu dreptul pe tărâmul poeziei, o felicit, sunt convins că va scrie multe cărți de acum încolo, dorințele sale poetice vor da roade (Rodu, nume predestinat).

că problemele profunde precum și soluțiile lor presupun și o soluție ludică. Formația de eseist transpare din afirmațiile pe care le face privind structura unei lucrări de critică literară care, de obicei, este îndesată de „semne corecte și care decurg fatal unele din altele”, nemailăsând loc „inspirației de moment”. În concepția lui Manolescu „rețeta” unei critici eficiente constă în a ști „să și viseze pe marginea foi albe”, prin urmare studiul literar nu este doar o lucrare în care sunt adunate un număr mai mic sau mai mare de noțiuni științifice și de observații pertinente, ci trebuie să fie la rândul lui literatură. În *Însemnări despre critică* Manolescu merge până la așezarea criticii în rândul artelor. Lipsa trăsăturilor care ar putea să includă studiile de istorie literară în rândul lucrărilor artistice l-a făcut pe eseist să respingă această manieră cronologică de a aborda operele. În *Lecturi infidele*, limitează situațiile în care s-ar putea adopta un astfel de studiu. Se poate face istorie literară doar în măsura în care ne referim la existența cărților ce își urmează una alteia în timp, asemenea evenimentelor istorice, fapt care le face să fie legate între ele prin fire datorate influențelor exercitate de un climat anumit, de un loc, de o epocă.

Existența istoriei literare este pusă pe seama criticilor, lor datorându-se faptul de a fi descoperit că „literatura se poate nu numai citi dar și studia”. Acuzațiile aduse istoricului sunt virulente, portretul acestuia e unul care se apropie de grotesc: obiectiv, impersonal și fără talent, este „om de știință”, „mărginit și încruntat, prăfuit pe dinăuntru și pe dinafară”. Pentru el, operele literare sunt o mecanică înșiruire de obiecte așezate pe masa de disecție, printre care el trece doctorul, cu indicatorul în mână, relevând aici o particularitate anatomică, dincolo de o bizarerie morfologică, iar mai încolo un fragment despre care nu știe nici el prea multe lucruri”. Acesta poartă vina de a fi „nenorocit” generații de studenți filologi prin lucrările sale. Demersul este totuși surprinzător pentru simplul motiv că însuși Manolescu scria cu 30 de ani înaintea apariției acestor rânduri o istorie literară care se dorește a fi, ce-i drept, una critică.

GABRIELA CIOBANU

Actualitatea gândirii politice a lui Pamfil Șeicaru

A doua ediție a cărții *Destinul unui condamnat la moarte: Pamfil Șeicaru* (Editura Victor Frunză, f. d.) pune la dispoziția cititorului român din țară activitatea celui mai mare ziarist român al tuturor timpurilor, desfășurată după 9 august 1944, când marele gazetar a plecat cu o misiune în Occident, de unde nu s-a mai putut întoarce, ca urmare a evenimentelor de la 23 august ale aceluși an, când, prin arestarea mareșalului Ion Antonescu, România a fost pusă la dispoziția trupelor sovietice. Împotriva acestui fapt, s-a orientat întreaga sa activitate jurnalistică, istorică și politică, cu aceeași forță și intransigență cu care a făcut-o până atunci în coloanele ziarului său, *Curentul*, una din cele mai titrate publicații românești ale perioadei interbelice. Cu o forță a verbului uluitoare, pe baza unei vaste documentări și cu o putere de pătrundere a fenomenelor politice ale timpului de neegalat, Pamfil Șeicaru a avut în permanență în vedere destinul României crucificate de oameni și de evenimente.

Ca urmare a acestei activități neoprite, imediat după ce „pumnul lui Vișinski” a fost trântit în masa regelui român, după 6 martie 1945, ca o primă măsură de eliminare a elitelor nației a fost o listă de 12 ziariști și scriitori pentru „judecarea în conformitate cu dispozițiunile Decretului-Lege nr. 312 din 1945” a tuturor celor cuprinși în actul de acuzare. La acel proces, desfășurat după cele mai rafinate metode staliniste, toți ceilalți au primit ani grei de închisoare, iar Pamfil Șeicaru a fost condamnat la moarte. Menționăm că acuzator public a fost cunoscuta Alexandra Sidorovici, soția vajnicului ideolog comunist Silviu Brucan (cunoscut cititorilor noștri prin comedia pe care a jucat-o cu relativ succes în așa-zisa revoluție română din decembrie 1989).

Ajuns din urmă de evenimente în Germania, familia Pamfil Șeicaru se refugiază în Elveția, apoi la Lisabona, Madrid și Palma de Mallorca.

Aici, marele jurnalist trage semnalul de alarmă Occidentului cu privire la intențiile imperiului roșu de a supune armelor și ideologiei sale

țările centrului Europei prin metodele cunoscute: eliminarea elitelor, supunerea lor la regimuri concentraționare de sclavie și de dezumanizare etc.

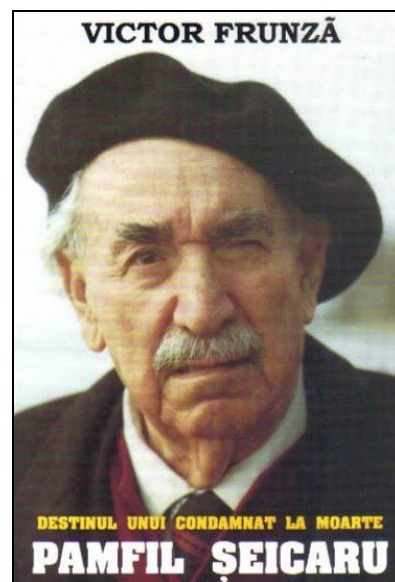
Cu acest prilej își atrage oprobiul public din partea intelectualilor occidentali fascinați de succesele „marii țări a comunismului victorios”. Luptător pe frontul războiului de reînțregire a României, autor în perioada interbelică a peste 740 de articole în care denunța pericolul „comunist și imperialist rusesc”, gazetarul propune înființarea unui corp de voluntari români care să se alăture luptătorilor din rezistența românească din munți. Dar glasul său nu era auzit de marile cancelarii occidentale, iar fondurile antonesciene pentru continuarea luptei în cazul victoriei sovietice au fost extorcate de cei însărcinați să-l administreze (familia prințului Barbu Știrbei, Al. Crețeanu, Niculescu-Buzești, C. Vișoianu et comp.).

Condeiful său precis și neobosit a făcut să apară cărțile: *Pax americana o pax sovietica* (2 vol., Ed. Marsiega, Madrid, 1947), *Dotla – Rien que de cendres* (Ed. Andre Bonne, Paris, 1948), *Istoria partidelor politice în România* (Ed. Carpații, Madrid, 1958), *Istoria Partidelor Naționale, Țărănist și Național Țărănist* (2 vol., Ed. Carpații, 1963) etc.

Nu mai vorbim de articolele publicate în ziarele și revistele create de el sau la care doar a colaborat: „Almanahul pribegilor români”, „Curierul românesc”, „Chemarea”, „Analele politice”, „Carpații”, „Curentul” etc.

A fost, de asemenea, creatorul gazetei „Liberty and justice”, publicație internațională a Europei centrale și de est (cu adresa pe General Sanjuro, 7, Madrid) convinși fiind că „izolate, grupările naționale de exilați nu reprezintă nimic, înmănușate, solidarizate și dinamice, datorită unei idei comune, ele pot realiza o adevărată revoluție în politica internațională”.

Atunci când regimul comunist român încearcă timida separare de politica acaparatoare rusească și promovează un soi de naționalism destul de trunchiat de ideologia roșie, Pamfil Șeicaru este contactat de agenți din țară și rugat să scrie pentru ei. Marele gazetar are însă teme sale. Iar cum comuniștii erau destul de limitați intelectual, dar și fuduli, au încercat să-l umilească pe cel care, la

11 ianuarie 1978 scotea în Germania o nouă serie a „Curentului” care-l făcuse celebru în perioada interbelică.

Dar timpul n-a mai avut răbdare. La 21 octombrie 1980 Pamfil Șeicaru se stinge la München, unde fondase ziarul său de suflet, împreună cu marele român Vasile C. Dumitrescu, cel care l-a subvenționat pentru întreaga sa perioadă de refugiu german, după plecarea intempestivă de la Madrid, unde existența îi devenise nesigură.

După stingerea acelei inimi care bătuse atât de viu pentru Țară, multe din miile de foi scrise nu sunt încă tipărite. Sunt aspre cuvintele lui pentru „nulițiile ambițioase care vor să iasă din anonimul în care îi situează dezolanta lor nulitate, fiind gata să colaboreze la orice ticăloșie, în speranța că își pot crea un rol politic”. Mai ales acum, când Imperiul Rus se simte din nou îndreptățit să intre cu cizmele în spațiul european al Ucrainei, după ce mai înainte făcuse același lucru cu regiunea filorusă din Georgia, iar în Transnistria și-a făcut uitată Armata a 14-a de aproape un sfert de veac, bazându-se pe „înțelegerea” conjuncturală a Comunității Europene și uluirea unui bloc militar, NATO, surprins mereu în defensivă. Iată, deci, cum, cartea regretatului scriitor Victor Frunză, *Destinul unui condamnat la moarte: Pamfil Șeicaru*, prin această ediție, a II-a, devine o carte de strictă actualitate. Și tot ea mărturisește, chiar dacă pentru mințile cele mai de pe urmă, că valorile, chiar dacă sunt condamnate la moarte, nu mor niciodată!

GEO CONSTANTINESCU

VALENȚE OPERATIVE ALE CRITICII LITERARE

Spiritele feminine, afirmate referențial în critica și istoria literară actuală, sunt extrem de puține, vorbind numeric. Impedimentul afirmării lor vine și din lipsa, aproape contagioasă, a necirculației publicațiilor de profil, care să le susțină în afirmarea lor.

Dacă nici în marile capitale de cultură ale țării, cu tradiție marcată și recunoscută ca atare, nu există un asemenea adagio, nu mai zic un fenomen ușor recognoscibil ca atare, nu vom putea să ne recunoaștem valorile acestui fundamental palier de cultură.

Critica literară, dincolo de propagarea ei deșărată, rămâne motorul viabil al limbajului înnoitor. Ea și-a adăugat fratern, limbaje din arealul umanist (filologic, lingvistic, etimologic și lexical), filosofic, unde ideile stau la adăpost, gata oricând să iasă în piața comunicării, ca să dea o mână de ajutor înțelesurilor din sintaxa semnelor.

Semnalarea aceasta, deloc constatativă, ci dureroasă, fără măsură, mă determină să spun că în anul 2014, m-am abonat și la reviste de cultură *Nord Literar* (din Baia Mare) și *Vatra veche* (din Tg. Mureș). Tocmai pentru a nu mă simți izolat în receptarea valorilor literare produse în aceste zone ale țării. Am întâlnit și bunăvoința celor doi directori ale acestor publicații: profesorii *Gh. Glodeanu* și *Nicolae Băciuț*, cărora, din când în când, le mai pot expedia câte un text critic sau câte o... creație proprie. Oficii similare caut să am și în Moldova, Banat, Cluj sau Timișoara, Reșița.

Pe pupitrul trebuinței scriitoricești personale se află, săptămânal și lunar, informații și de la București, prin *România literară* (director, acad. Nicolae Manolescu) și *Cultura* (director, acad. Aug. Buzura).

Mai rar, am acces la revista *Lettre internationale*.

Iată cum am chibzuit că pot să fiu computat la contemporaneitatea literară din țara mea.

Sistemul cultural din tăbăcita noastră democrație mă îndepărtează de la luarea în folosință a pieței Presei libere. Și atunci, devin și eu...

egoist!

Cu sacrificii financiare, e drept !

În paginile, de acum prestigioasei publicații *Nord Literar*, am descoperit, cu ceva ani în urmă, și semnătura domnișoarei **Daniela Sitar-Tăut** (n. 7 nov. 1972).

Dânsa, ca personalitate a cuvântului tipărit, s-ar încadra în rândul *Generației insurecționale* de la '90.

Firește și matur, vizibil pe deplin, scrisul său tipărit a primit girul consacării în 2003, când i s-a oferit premiul pentru debut în critica literară, la *Festivalul Internațional „Frontiera Poesis”*, septembrie, Satu Mare.

Cartea publicată atunci se intitula **Don Juan – Mitografia unui personaj**. Prin și din sau cu Don Juan, cheie de boltă în tipologia umană, cu explozii literare, mai ales în Evul Mediu târziu, ca și după aceea, tânărul critic baimărean a construit o tetralogie care i-a impus definitiv personalitatea în actul enumerativ al valorilor din Nordul țării. Și nu numai! Așa că mina de aur... literar, odată descoperită, i-a mai dat la iveală, ca la o decopertare, pe aceeași canava a cercetării, cărțile: **Don Juan – O mitografie a seducției** (în 2004), **Estetica donjuanismului. O analiză a fenomenului autohton** (2007), **Avaturile seducătorului. Ipostaze ale donjuanismului în literatura universală** (2007).

De notat, deloc în trecere, că fiecare din ulterioarele trei cărți, a căror substanță analitică s-a circumscris aceluiași „erotoman”, permanent îndrăgostit, a primit câte un premiu național, existent la manifestări culturale din țară.

De acum, critica din literatura universală și comparată și-a deschis larg porțile prin contribuția substanțială a Danielei Sitar-Tăut.

Ce spun toate astfel de noduri și „recorduri” ale unui tânăr aspirant la gloria literară ? Că zodia Profesoarei i-a pus lauri merituoși numai de ea știuți, și a încredințat-o să persevereze pe drumul deschis, să folosească toate oportunitățile de manifestare în dulcea povară a scrisului. Deoarece acesta, în formula completă a modernității europene, încântă în sintaxa operantă a enunțului, relaxând în ansamblul lexicului folosit.

Există între enunțuri un fel de

parâme care fluidizează semnificațiile, etajele lor de escortă. Există o singură clauză în acest contract tacit, și anume ca lectorul să fie unul avizat, preocupat de fenomen, nu preconcepțat, nu prezumțios.

Suita de cronici literare, în formatul cărții B5, din 2009, cu un titlu de maximă decență – **Valori și prezențe conjuncturale** (la care ne vom referi în continuare) – se constituie în adevărate studii de caz. Cu toate că formula comparatistului versat care știe să scrie diferențiat, apelând la genul proxim și diferența specifică. Alternanțele acestea îi dau posibilitatea să intre în jocul ofertelor date și de **istoria literară** la: Iosif Cheie Pantea, Cornel Ungureanu, Șerban Foarță, Mateiu I. Caragiale, Radu Paraschivescu, H. P. Bengescu ș.a.; de **filosofia contemporană** scriitorului (sau prea străvezii, care vine în timp până la examenul hermeneutic al criticului analist) la: Sălcuț Horvat, Radu Mareș, Adriana Babeți, Max Blecher și alți câțiva.

Stilul „celorlalți” nu-i scapă din vizor Danielei Sitar-Tăut: „Daniel Vighi, în *Lumea de la 1848*, propune o lectură binară asupra epocii pașoptiste”, Gabriel Chifu – „Cartea *Povestirile lui Cesar Leofu* (...) este tributară esteticii ambiguității”.

Fără mimată pudibonderie, deci tranșantă, spiritul feminin al cronicarului literar, Daniela Sitar – Tăut, discută, eseistic și bărbătește, cu toate consoartele de breaslă. Edificator a rămas textul despre Irina Petraș, o polyvalentă scriitoare, deplin formată la Școala Clujului. →

MARIAN BARBU

Cu puține neologisme, ca în postavangarda de ieri, criticul narează următoarele: „*Spiritualitatea briantă a analistei emerge fecund, secundată de o ironie savuroasă, condescendentă pe alocuri, în paginile volumelor ...*”

Același limbaj de protipendadă critică îl comunică autoarea într-un sclipitor portret revenit lui Victor Iancu. Iată doar un exemplu: „Oximoronică și voit șocantă, ipostaza parodică a unui *Blând Dracula* poate fi circumscrisă literaturii consumiste, de al doilea sertar.

Deși nu se află la prima tentativă de coabitare cu formula dramatică, *Patul* convertește un subiect contemporaneizat. Dacă *Avram Iancu* era subintitulat clasicizant „trilogie dramatică”, piesa mai sus amintită dinamitează maniheic taxonomiile înrădăcinate ale teoriei literaturii, fiind subintitulate „comidramă în 2 acte”. Habitanții teatrali sunt tributari fragmentar expresionismului, purtând nume generice: Studenta, Profesorul, Nevasta, Directorul, în vreme ce Vocile și Patul par a fi extrase din marsupiul ionescian”.

Un loc aparte i-a fost rezervat lui Nicolae Breban, a cărui biografie s-a desfășurat sub trei dinastii în România și în alte spații ale Europei – Germania, Franța, Spania ș.a. El, care, în câteva interviuri de autocalificare, s-a așezat, cât a putut să argumenteze, lângă ardeleanul Liviu Rebreanu.

Breban și-a mutat cu bună știință investigația în alte medii ale existenței, decât Rebreanu, apăsând și reușind, în cele mai bune cazuri, pe cele intelectuale, fie unele izbândite, fie altele ratate. Aci, doi creatori de geniu l-au ajutat în mod preponderent, dacă nu exclusivist. Pentru un fragment de timp, cei doi au fost contemporani – unul trăind în Germania, *Fr. Nietzsche* (1844-1900), altul în Rusia, *F.M. Dostoievski* (1821-1881).

Ei l-au copleșit pe scriitorul Breban, român maramureșean, distrăgându-l astfel omului comun pe al cărui univers interior l-a căptușit, fie patologic, fie filosofic. Estetica psihologismului, până la patologic și redundant, poate că va fi intrat în atenția de calcul doctoral la careva român aspirant de carieră.

Așa pot eu motiva revenirea în forță, de câteva ori, la nivelul cronicilor Danielei Sitar-Tăut. Și aici, ca în majoritatea intervențiilor sale de presă, vocea auctorială își stăpânește subiectul în chingi, până la mărturisire, până la depoziții. Exact ca la judecata de apoi. *Hélas!*

Ca să ne pregătească pentru înțelegerea *sui generis* a textului brebanian din *Pândă și seducție*, autoarea îi așază înainte comentariul despre Mateiu I. Caragiale Ea formulează următoarea concluzie: *Dacă personajele masculine ale lui Mateiu I. Caragiale aparțin tipologiei dandy-ste, atât prin vestimentație, cât și prin portretul fizic, androgin și efeminat, aerul de mister, bivalența sexuală sugerată, în același cod sunt incluse și reprezentantele sexului frumos, atitudinea de dezgust față de acestea, încondeierea pervertirii lor, preferința pentru camaraderia prostituatelor, constituind argumente suficiente în susținerea acestei afirmații.*

La Mateiu I. Caragiale, avem primii homosexuali și lesbiene, și aceasta într-o perioadă în care moda romanelor romanțioase, de mistere sau de capă și spadă, abia trecuse”.

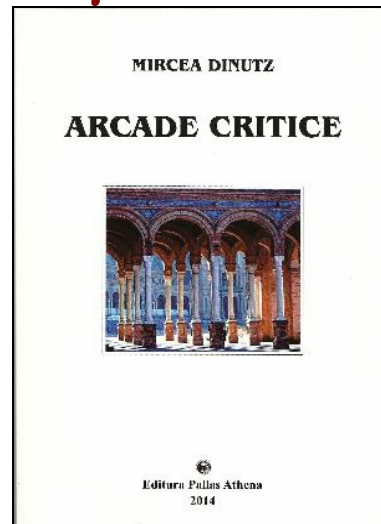
Iată, așa zice în fugă, ce-nseamnă să stăpânești o teorie a personajului în devenirea lui, nu numai pedestră, prin echivalențe, dar mai cu seamă prin afirmarea sa tipologică, de la Eugenio d 'Ors citare (*tip, arhetip, ectip*).

Informarea la pas, derulează în timp formulări cu speranțe stilistice individuale, particulare de toată frumusețea rotundului.

10-20 ianuarie 2014

Chiar și de dincolo de moarte

De profunzimea dictonului latin „Habent sua fata libelli” ne convinge încă o dată, parcă și mai apăsător, cartea lui Mircea Dinutz (24 septembrie 1948-19 februarie 2013), **Arcade critice** (Editura **Pallas Athena**, Focșani, 2014), apărută prin grija doamnelor Nina Deșliu și Rodica Lăzărescu, la un an de la trecerea criticului focșănean în neființă. Cartea cu acest nume ar fi cuprins, dacă ar fi apărut antum, trei cicluri: I. **Identitățile lui Ianus. Cărturarii**; II. **Între confesiune și provocare. Poezii**; III. **Faptele realului. Prozatorii**. Forma actuală cuprinde doar ultimele două cicluri, întrucât primul a apărut într-o carte de sine stătătoare, în urma unui concurs organizat de Editura **Rafet** din Râmnicul Sărat, numărul de pagini fiind condiționat, prin Regulamentul respectivei și prestigioasei competiții literare, la circa 120. Unele capitole, ne spune într-un **Argument**, doamna Rodica Lăzărescu, au fost revăzute de autor, altele au fost preluate din fișierele criticului așa cum acesta le-a pregătit și, respectiv, le-a publicat în diverse reviste din întreaga țară.

Studiul despre Liviu Ioan Stoiciu, intitulat **Călătorie în Țara lui LIS**, e prilejuit de lectura antologiei **Lanțul**, apărută la Editura Tipo Moldova, în cadrul colecției de Poezie Contemporană **Opera Omnia** și el face dovada seriozității critice, a spiritului său de obiectivitate și, deloc în ultimul rând, a forței de muncă și de discernământ valoric. De pe poziția criticului genetician el compară masiva antologie cu volumele anterioare și salută judicios contribuția soției autorului - prozatoarea Doina Popa – la →

ION ROȘIORU

selectarea și reordonarea/ restructurarea pieselor, 292 la număr dintr-un total, la data respectivă, de 1072.

LIS îi apare exegetului ca un poet profund, ce se singularizează prin aceea că nu aderă la o estetică a metaforei calofile și a formelor de versificație tradiționale epatante, ci e preocupat constant și înverșunat de exprimarea adevărului.

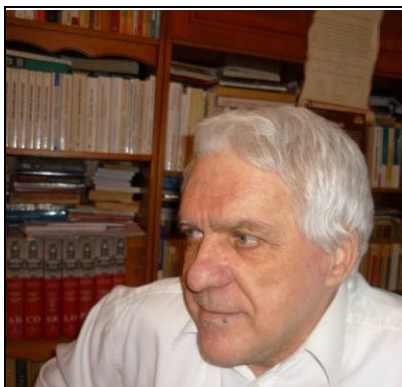
Notele specifice ale acestui tip de discurs sunt melancolia, scepticismul, revolta. Poetul, aplaudat și hulit deopotrivă de contemporani, „dorește, nici mai mult, nici mai puțin, salvarea lumii prin poezie. Între ochiul său critic, totdeauna înveghet, și ochiul său poetic, flămând de concretul imediat, dilatat enorm în destule poeme ale sale, adesea depășind granița imaginărilor în zona misterului și absurdului, exploatate cu ingeniozitate, nu există dezacorduri supărătoare.

Autorul își domină discursul, așa cum era de așteptat din partea unui creator înzestrat cu o remarcabilă inteligență poetică” (p. 17).

Un „întârzat cavalier al melancoliei, niciodată dispus să cedeze în fața spiritului alienant al urbei” (p.24) i se pare a fi Mircea Popovici, autor care a publicat șapte volume de poezie, din care editorul cu inițiativă Nicolae Panaite a selectat pentru **Cabinetul cu stampe**, 33 de „poezii alese”, în care predomină tonul de romanță, spiritul ludic cu gustul pentru fantasmagorii, notațiile realiste cu suprarealismul autohton, ca și regretul de a nu fi ajuns la esențe cu „amintirea pustiitoare a unei iubiri pierdute” (p. 24).

Marcel Mureșanu, „poet de aleasă stirpe”, este salutat pentru că abia după patru decenii de rodnică activitate poetică își întocmește prima antologie și-l opune „stihuiților din toate provinciile românești ce se antologhează o dată la cinci ani și-și numără cu adâncă venerație, volumele cel puțin o dată pe trimestru” (p. 25).

Mircea Dinutz se rialiază comentatorilor care au evidențiat, în antologia **Poeme**, cu 406 texte selectate din 16 volume, plus 51 de terține imperfecte, trăsăturile pertinente ale autorului bucovineano-ardelean și anume: organicitatea, coerența, stabilitatea tematică, replierea în sine a poetului, seninătatea în „spațiul agitat al vieții și al morții” (p. 26), diversitatea formelor lirice mereu credibile chiar și atunci când cochetează cu postmodernismul, excelenta relație a poetului cu trecutul, buna priză la cotidian, ludicul, jocul de măști, alteritatea. Meditația asupra morții nu face decât

s-o exorcizeze, s-o umanizeze și să îmbie la demnitate. Pe exeget, îl intrigă faptul că acest poet de reală vocație și complexitate nu este luat în calcul de unii istorici literari în vogă precum N. Manolescu ori Alex Ștefănescu. Deci discursul său are și o notă polemică și justițiară și pledează pentru reconsiderarea celui pe nedrept marginalizat.

În aceeași ordine de idei, se arată contrariat sau cel puțin uimit că un volum de versuri precum **Șoricelul Kafka pe foaia de hârtie** al lui Ion Tudor Iovian a fost aproape în unanimitate ignorat de critici, ceea ce se întâmplă frecvent pentru un poet ce trăiește în provincie într-o vreme în care circulația cărților și așa apărute în tiraje derizorii e strigător de deficitară. Perspectiva abordativă din acest eseu minimonografic scris cu nerv este una tematist-comparativă, mentorii săi principali fiind Baudelaire și Bacovia. Motivele asupra cărora criticul se apleacă sânguincios sunt: casa, fereastra, oglinda, livada, visul, lumina, călătoria, țipătul, frumusețea, creația, inima etc.

Poetul din Buhuși e unul care se revoltă împotriva Răului social, respectiv împotriva confrăților ce se abandonează cu ușurință modelor poetice și vânează succesul facil.

Un alt mare neîndreptățit i se pare, și pe bună dreptate, Șerban Codrin, autor „iubit de muze, dar neagreat de cei ce au mânuit/mănuiesc pârghiile puterii în Parnasul ante/postdecembrist” (p.429). **Testamentul din strada Nisipuri** e prin excelență o carte de sertar. Poetul ialomițean, disident neomologat, a trudit la ea peste un sfert de veac. O primă ediție a văzut lumina tiparului în 2002 (la Editura **Vinea**) și o alta în 2008 (la Editura **Helis**), dar ediția definitivă își caută încă sponsorii. Intransigentul exeget de la Focșani analizează această construcție unică printr-o minuțioasă și virulentă grilă ideologică, spulberând prejudecata că masivul op codrinian ar fi o replică la **Comedia umană** a lui

Dante, ci acreditând-o drept „cel mai viguros pamflet anticomunist din câte au apărut în România” ori, dându-i Cezarului ce e al Cezarului, „un excurs inițiativ în lumea bolgiilor comuniste, de care se apropie cu sensibilitatea monstroasă și vizionară a lui Arghezi, mereu sub semnul pamfletarului corosiv, dar și cu luciditatea dureros încordată a unui Urmuz kafkian pe care o poartă cu sine Cavalerii Apocalipsei.

Prin această carte, Șerban Codrin se dovedește a fi una dintre conștiințele etice și estetice cele mai redutabile, în linia poeziei de umoare neagră, cu finalitate justițiară” (pp.53-54).

În poemele lui Dan Petrușcă evidențiază, cu lux de amănunte, retorica seducției, birunța lirismului asupra epicului și dramaticului, decelând planurile posibile de lectură: artă poetică, vibrant poem de dragoste, pledoarie pentru întoarcerea firească a omului la natură, protest energic în fața civilizației tehnologice agresive etc. Grija deosebită pentru formă nu sufocă niciodată mesajul poetic, ci îl potențează.

Poetul cu o mare încredere în dăinuirea poeziei e asimilat unui Orfeo modern confruntat cu umbrele infernului ce-o înconjoară pe Euridice. Tot din perspectivă tematistă e abordat solar-optimistul Ovidiu Genaru, preponderente fiind: natura, cetatea, divinitatea, erosul. Decelabilă e la acest poet nostalgia celui ce în veacul trecut a frecventat asiduu marea literatură rusă.

Într-un timp ce se desacralizează galopant, florii tutelare din **Trandafir cu venele tăiate**, i se găsesc conotații multiple: „existența ingenuă, prospețimea culorilor, capacitatea de a ne redeschide în fața lumii prin iubire, un arhetip al sufletului uman” (p. 67).

În lirica lui Paul Spirescu, autor a cinci volume de versuri, comentatorul observă că aceste poeme „se organizează ca o tensionată spovedanie despre încercarea disperată a eului liric de a suplini, prin poezie, deficitul de sacru din constituția fragilă a Universului” (p. 69).

Cu toate că asimilează ecouri din Villon, Esenin sau Vasile Voiculescu, poetul adjucean își păstrează profilul său liric intact, ipostaza de **poeta vates** fiind și ea una priitoare și onorantă.

Lista de prozatori contemporani a lui Mircea Dinutz cuprinde nume ca : Nicolae Gheran, Constantin Trandafir, Petru Cimpoeșu, Constantin Stan, Viorel Savin, Victor Mitocaru, Petre Isachi și Ioan Neșu. →

Ilustrul editor al operei lui Rebreanu este și un prozator cu nimic mai prejos. Mircea Dinutz îi recenzează cu acuitate cele trei romane memorialistice: **Târgul Moșilor** (2008); **Oameni și javre** (2010) și **Îndărățul cortinei** (2012). Proiectată inițial ca tetralogie, trilogia descrie fapte biografice și istorice din perioada interbelică până în primul deceniu al secolului actual. Portretist neîntrecut și creator de atmosferă, memorialistul se detașează net de masa amorfă a celor ce au dat la iveală cărți de amintiri despre lumea prin care au trecut, dar care devin de cele mai multe ori prea pătimiși cu epoca de tristă amintire a comunismului pe care l-au traversat. Niculae Gheran e un scriitor al nuanțării necesare. El nu condamnă în bloc sistemul comunist, ci polarizează cât mai just și mai obiectiv cu puțință lumea editorială și scriitoricească din care a făcut parte: pe de o parte sunt oameni onești, principali, muncitori, încrezători în binele cultural și în rostul lor pozitiv, iar pe de altă parte, oportuniștii, duplicarii, carierişti, impostorii, turnătorii din epocă și așa mai departe. Memorialistul „polemizează explicit cu prejudecata unora care anatemizează o întregă epocă și pe toți cei care au deținut funcții, fără să-și explice rezultatele strălucite, în plan cultural, din acei ani, integri și eficienți” (p. 88).

Proliferarea ca frunza și ca iarba, după 1990, îl determină pe Constantin Trandafir, cunoscut critic și istoric literar, doctor în științe filologice, „personalitate care înobilează marginea și sfidează centrul” (p. 94), să-și amâne publicarea cărții autobiografice, intitulată **1989. Vedere din provincie. Jurnal**, până în 2009. Autorul diarist devoalează, cu mijloacele prozei artistice, realitatea unuia din cei mai dramatici ani predecembriști care s-a dovedit a fi și ultimul dintr-o epocă extrem de neagră din istoria nu doar a poporului nostru, ci a întregii Europe. Jurnalul intelectualului de mare prestigiu constituie o impresionantă și necesară invitație la neuitare a unor vremuri în care cultul personalității dictatorului devenise insuportabil pentru orice intelectual român onest.

Sunt cunoscute preocupările lui Mircea Dinutz pentru înțelegerea fenomenului postmodernist, ca și rezerva sa față de înverșunarea unor scriitori și teoreticieni ai textualismului de a-i absolutiza efectele în defavoarea procedeelelor narative tradiționale de

creație. Din acest unghi e analizat, magistral, romanul **Gerda** al lui Constantin Stan, roman în care se întreținea planurile realității visului și fanteziei, ca și întreaga operă a lui Petru Cimpoșu, la care salută mai degrabă aspirația „spre planul înalt-transcendental, ceea ce-l scoate definitiv din plutonul optzeciștilor, prizonieri ai unei viziuni și ai unor mecanisme epice prestabilite, clasate și catalogate” (p. 105).

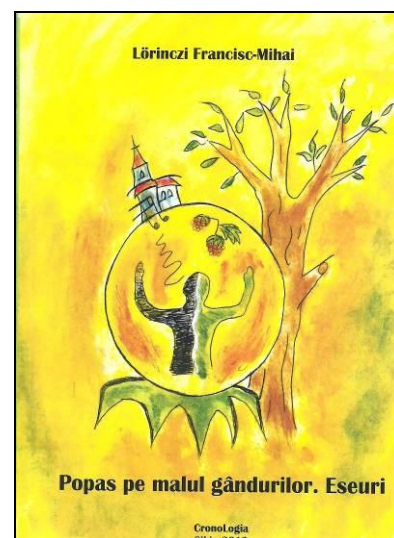
Aplecarea sânguinoasă asupra unor romane cu miză socială, precum **Impostorul sau Arta înfrângerii de sine**, scris de Viorel Savin, ori **Ăștia**, de Ioan Neșu, ambele inspirate din realitatea coșmarescă a colectivizării agriculturii române de către un regim diabolic precum a fost cel comunist pare cu atât mai firească și mai motivată.

Dintr-o experiență spirituală supremă, „de purificare în fața Răului, proliferând monstruos într-o lume care și-a pierdut echilibrul și seninătatea” (p.125) i se pare a fi fost scrisă cartea **Călător prin Utopia Felix**, a lui Victor Mitocaru, „un scriitor de atitudine și un talent bine strunit” (p.124) și care, ca evocator, „are mereu tentația să se întoarcă, cu sufletul vibrând, fie în spațiul matricial, fie în preistorie/mit/legendă, tânjind să trăiască/retrăiască – măcar prin ficțiune, dacă altfel nu se poate – puritatea unei vârste ieșite din timp” (p. 125).

Interesantă ideea că poporul român, chiar și în plină eferescență demitizatoare, se regenerează prin mit și recade răpus de nemiloasa istorie. Chiar dacă nu împărtășește întru totul pesimismul radical al lui Petre Isachi, exegetul i se alătură când moralistul deplânge disoluția învățământului românesc, când minciuna și impostura proliferază atentând la distrugerea tradiției și chiar a ființei naționale. Aderă la ideea că triumful omului gregar e doar vremelnice și că „omul religios va reveni în prim-planul vieții sociale, aducând cu sine iubirea pentru semenii tăi și pasiunea pentru idee” (p.132).

Mircea Dinutz face parte din galeria scriitorilor vizionari și de reală integritate morală și estetică. Golul lăsat, prin dispariția sa prematură nedreaptă, în literatura română e unul incomensurabil. **Arcade critice** ne dovedește cu prisosință că pe cât de profundul pe atât de echilibratul și justițiarul critic ne privește și ne temperează izvoditor chiar și de dincolo de moarte.

Popas pe malul gândurilor

Prezență activă cu articole, studii și eseuri, recenzii și cronici în paginile revistelor literare ori în volume colective, dar și cu volume de poezii de sine stătătoare: **Micheangelice** (coautor, 2008), **Preludii. Sonete** (2011), **Lecturi geografice. Culegere de texte** (2012), **Anotimpurile dragostei. Poeme** (2012), **Cu metafore în rai. Poeme fără margini** (2013), profesorul sibian Lőrinczi Francisc-Mihai vine în fața cititorilor, cu precădere a celor pasionați de fenomenul literar, de astă dată, cu un mănunchi de *eseuri, recenzii și comentarii subiective*, **Popas pe malul gândurilor. Eseuri**, apărut la Editura sibiană **CronoLogia** (2013). După cum însuși notează, reflectând asupra relației dintre poet și viață, *asupra gândului care împărțit în două devine unul* (p.182), acesta este *o săltare de aripi din oul unei frământate clipe. Zbucnirea înafară a miresmei din boboc este arta creației cuvântului. Este o stare de naștere a doua oară. Nu poți smuci miresmele din boboc, nici cuvintele din colb* (p. 183).

Cum recenta carte a domnului Lőrinczi ar putea fi catalogată ca aparținând, în bună parte, criticii literare, de vreme ce majoritatea textelor sunt rodul unor lecturi profesionalizate, ierarhizând valori în funcție de criteriul estetic, și cum ele desprind trăsături ale operelor luate în discuție, emise în baza unei analize complexe și echilibrate, →

IOAN POPA

bine documentate și bine argumentate, succintele mele referiri nu se vor a fi o critică a criticii, ci mai degrabă un semnal asupra unei apariții în care el, criticul, prin mijloacele de care dispune, ne cheamă către lectură, către ceea ce am putea citi și mai ales către cum am putea citi o carte ce merită a fi promovată, justificându-i înaintea de toate valoarea.

Cartea se constituie din două părți distincte: **La vama cuvintelor. Eseuri, recenzii, comentarii subiective și Sub arborele vorbeii. Eseuri, gânduri vii, acorduri subiective.**

Întâiul studiu, și cel mai extins de altfel, *Ospăț subiectiv în livada de vișini mustii*, este închinat poeziei lui Ovidiu Vasilescu, care vine în întâmpinarea degustătorilor de poezie cu versuri domnești, pătrunse de fiorul religios ce-i traversează întreaga creație poetică, liant al ideilor mari, revelatorii.

Autorul eseului trece prin filtrul trăirilor și interpretării proprii, rînd pe rînd, versuri ale volumelor **Idei Verticale, Echinocții atemporale și Vitralii de os**, aprecierile sale fiind îmbrăcate la rîndu-le într-o haină de sîrbătoare dintre cele mai alese. Așa, bunăoară, *cățărarea pe Idei Verticale este un act de îndrăzneală și pentru alpinistii literelor, deoarece peretele stîncos nu este numai vertical, dar nu îi află limitele și atunci ești pus într-o situație nouă, de descoperire, de descoperire a ta prin poezie, de aflare a cerului albastru din tine prin rodirea metaforei, fagure edenic, din poezia celuilalt* (p. 9). Și, asemenea lor, sunt emise considerații, nu mai puțin pertinente, privitoare la creațiile unor condeieri, poeți și prozatori deopotrivă, precum: Vasile Voiculescu, Valentin Marica, Marcela Ciorța, Maria Mărginean, Ioan Popa, Cornel Nistea, Dinu Virgil, Ovidiu Moceanu.

Cea de-a doua parte a cărții, *Sub arborele vorbeii*, este rodul zborului liber al gândurilor prin lumea cunoașterii, a poeziei și a cugetării, realizând incursiuni și judecăți insolite, bazate pe afirmații dintre cele mai solide ale marilor creatori și gânditori precum: Emil Cioran, Constantin Brîncuși, Dostoievski, Cervantes, Dante, Rabindranath Tagore ș.a.

Așa, de pildă, noul Raskolnikov, al secolului XXI, nu mai ucide

pentru a-și depăși limitele, ci din plăcere, din vocație. Este îmbrăcat elegant, în cămașă albă. Obiectul crimei nu e toporul. Pata de sânge i-ar murdări cămașa imaculată. Obiectul crimei e celălalt om... Raskolnikov ucide astăzi spiritul. Îl transformă pe om în sclavul efemerității, al morții. Este un om desacralizat, îndobitocit, putred în interior, sclipind de frumusețe în afară (p.140).

Țesătura născută din războiul amintirilor, având ca personaj central bunicul, constituie tot atâtea pagini de lirism, un lirism aparte, așa cum doar casa bunicilor este în stare să nască: *Templul își deschide porțile pentru o altă lume, în care bunicul își prinde iarăși nepotul de mână și îl poartă prin grădină, printre frunze, sub arbori respirând a lumină, până mai sus, unde nucii își aplecau coroana spre a ne săruta înainte ca privirile să ne fie furate de pădurea din depărtare* (p. 148-149).

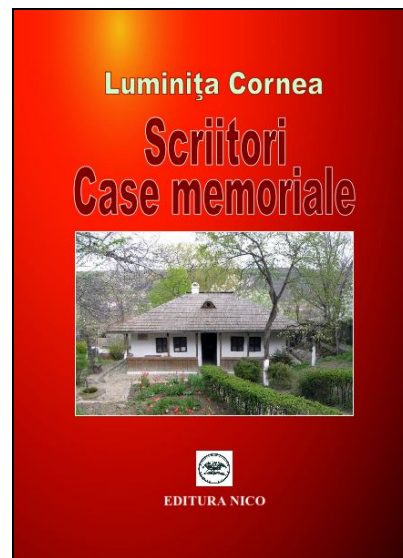
O carte profund gândită și frumos scrisă, o carte de cronici și eseuri alcătuite într-un stil elevat, de ținută, cu mijloace originale, inconfundabile. Un studiu modern, derulat pe o documentare amplă, un exercițiu de analiză pertinentă a temelor abordate, fie ele din domeniul literaturii, fie de natură filozofică.

Nu putem încheia aceste sumare considerații fără a reproduce două reflecții – NB! – ale unuia dintre eroii romanului lui Ovidiu Vasilescu, **Blestemul: Timpul pe care nu-l trăiești lângă cei dragi, nu există.** Și, tot de acolo: *Ăsta-i omul, un mister, de care se miră și el însuși!* (p. 93). Toate pe potriva talentului remarcabil, al harului tainic cu care Providența l-a înnobilit pe poetul, prozatorul și cugetătorul Mihai-Francis Lőrinczi!

Emil Chendea • Turbulență

CASELE MEMORIALE, DINCOLO ȘI DINCOACE DE TIMP

Casele memoriale sunt o moștenire de mare preț, în complexul pe care-l înghesuim în sintagma „memorie culturală”.

Interesul pentru acestea a fost întotdeauna mare și în multe cazuri benefic pentru a salva bunuri aparținând unor personalități ale culturii românești, care altfel s-ar fi prăpădit sau s-ar fi risipit pe la moștenitori, ținute ascunse de ochii lumii.

În destule cazuri însă, indolența a făcut ca să fie lăsate în paragină astfel de urme ale vieții pământești ale unor înaintași importanți ori să fie organizate spații memoriale mistificându-se cu bună știință adevărul sau prezentându-se diverse simulacre memoriale.

Adolescența mea mi-a dat pentru toată viața fascinația întâlnirii cu casele memoriale „George Coșbuc” și „Liviu Rebreanu”, însoțite de aura personalității celor doi și de orgoliul local.

Cândva, un secretar de partid de la Județeană Bistrița-Năsăud a pus mare preț pe cele două case, extinzându-le spațiul memorial cu corpuri de clădire cu spații expoziționale și de conferințe.

Din păcate, pentru Bistrița-Năsăud, județul invocată/evocat, zestrea aceasta s-a îmbogățit nesemnificativ în timp – doar Casa Memorială „Ion Pop Reteganul” →

NICOLAE BĂCIUȚ

și Casa Memorială „Andrei Mureșanu” (de fapt, în lipsa oricăror piese din casa originală, aici e doar un sediu de bibliotecă de cartier).

Cam puțin pentru ceea ce s-ar fi putut face, chiar dacă mulți dintre scriitorii care nu mai sunt printre noi au cam locuit prin apartamente de bloc, iar „apartament memorial” sună sinistru.

În județul Mureș, unde trăiesc de 35 de ani, nu există nicio casă memorială... Deși au plecat dintre noi vetriștii Romulus Guga, Anton Cosma, Ioan Radin Peianov, alți scriitori, cărturari (Serafim Duicu), artiști (Ion Fiscuteanu, Cornel Popescu ș.a.), care au lăsat urme în cultura mureșeană.

Cândva „brava” Uniune a Scriitorilor a lansat un proiect de marcarea a prezențelor scriitoricești în lume prin plăci memoriale, dar din acesta a rămas doar amintirea unui gând frumos, cu puține și ne semnificative excepții.

Prof. dr. Luminița Cornea, din „cornul” covăsnean al limbii române, a trâmbițat mereu respectul pentru astfel de instituții memoriale, realizând cu ceva ani în urmă chiar o lucrare pe această temă, care s-a bucurat de interes („Scriitori. Case și muzee memoriale, Editura Diacon Coresi, București, 1998, împreună cu Cristina Ionescu).

Domnia sa „recidivează”, după ce luni la rând a susținut o rubrică în revista „Vatra veche” în cadrul unei anchete a acestei publicații, pe tema caselor memoriale.

Din textele publicate, o selecție de douăzeci de case memoriale face obiectul acestei cărți, prima dintr-o serie, dorindu-se o valorizare a caselor memoriale vizate, precum și o evaluare a stării lor actuale.

Nu e o perspectivă tehnică, totuși, ci una mai degrabă de istorie literară, considerațiile autoarei punctând adesea date biografice care dau distincție unei case sau alteia.

Cu siguranță, în timp, prof. dr. Luminița Cornea va aduna mai multe texte pe această temă, pentru o necesară „integrală”, o panoramă care să poată fi asimilată cu o... *Istorie a caselor memoriale.*

Are și calitățile și râvna, neodihna pentru a putea duce acest gând până la capăt.

TABELUL LUI MENDELEEV

Am căutat prin cărți,
ce pe sub bancă le citeam odată,
cum poți să cucerești
o inimă de față
să înțeleagă c-o iubești,
dar toate mi-au rămas fără folos,
cu sfaturi seci,
precum statuile cu filosofii greci
care privesc tîmbele la tine
cu ochii-ntorși pe dos.

Ea e cu totul altfel!
Zvârlugă de sprintară!
Nu stă să te asculte ca o bleagă
să o compari cu nimfe, prințese și
lalele,
să-i spui că are aripi de fluture, de
mac.

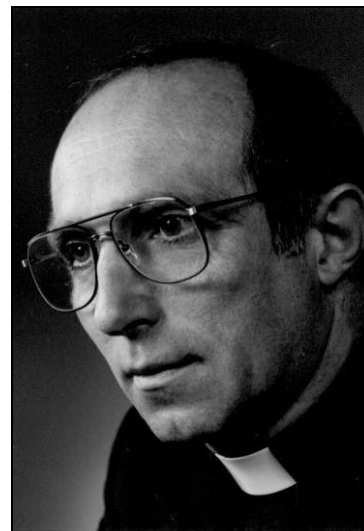
Nu o cunoști –
îți dă cu ele-n cap!
De-aceea-mi este dragă.

Ne întâlnim, ca nimeni să nu știe,
când toți plecau acasă din liceu,
pe-o bancă mai dosită (mai trăiește
ulmul?)
doar ea și eu –
cuminții învățând la lecții de chimie!
Eram din clasă cel mai bun elev,
dar pretindeam că nu-nțeleg
tabelul lui Mendeleev
și o rugam mereu
să mi-l repete.
Era cea mai frumoasă fată,
cum alta nu văzusem între fete,
iar eu cum nimeni nu a fost
îndrăgostit,
dar niciodată nu am îndrăznit
să-i spun că o iubesc
sau alte vorbe meșterite de iubire.

...dar într-o seară,
ce s-a-ntîmplat cu noi nici pîn-acum
nu știu,
avea tăcere verde de iaz florind
lucefăr,
și pentru prima oară
buzele noastre s-au chemat ecou.
Tabelului ce rămăsese în ruină
descoperisem elementul nou,
dar nu i-am spus sărut,
că nu era cuvânt,
ci frică născătoare de lumină.

FILĂ DE PROHOD

Numai privirile Mariei
au mai rămas... Îndreptate în sus
ca un apus

ce-ntârzie pe rana
râului
nemângâiată nici de șipot,
nici de copaci oblojită.

Și sus și-n inima ei –
coroana.
Pe sub ea,
printre spicele grâului –
sfiala petalelor de maci.

Au mai rămas
numai privirile Mamei,
ca un apus,
fără nicio vlagă spre stea,
dibuindu-și prin ceață
zborul albinei din ceară.

Și a fost seară,
dar abia
după trei nopți fără de zile
s-a făcut dimineață.

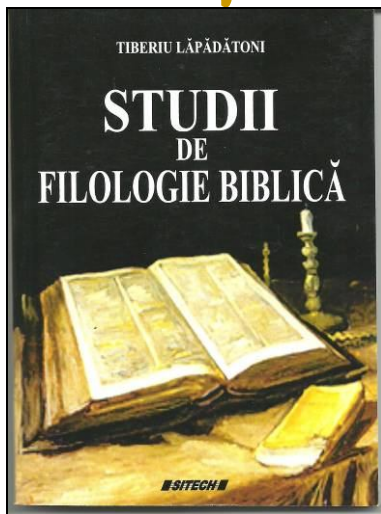
NU CUMVA M-O FI NĂSCUT VREO LAMPĂ?

„Să nu te întorci niciodată
cu spatele la soare”,
mi-a zis în fața lămpii afumate
umbra mea care îmi poartă
vina.

„Dacă nu e nor,
s-ar putea să-ți pună-n spinare
ori răsăritul de zi,
ori răsăritul de-apus
către tine însuși să fie dus.
Tu știi cât de grea e lumina?
Desigur că nu ai de unde.
Tu nu ai fost niciodată
nici cruce și nici Iisus.”

DUMITRU ICHIM
Kitchener, Ontario

Textul biblic și fericirile

Tiberiu Lăpădătoni abordează în manieră riguroasă textul biblic, din perspectivă filologică, în cartea *Studii de filologie biblică*, carte apărută la Editura „Sitech” – Craiova, 2013. Tiberiu Lăpădătoni este născut în Valea Dâljii, județul Hunedoara la 22.XI. 1949, este profesor gradul I, traducător. Masterat în: Comunicare interculturală și traducere profesională, Universitatea „Hyperion” București, 2008-2010; Master of Religious Education, Covington Bible Institute, Rossville, Georgia, SUA, 1992-1996; Master of Ministry, 2005-2009 și Doctor of Religious Education, 1996-2000, Covington Bible Institute, Rossville, Georgia, SUA, preocupat de teologie.

Cartea de față este o carte care ajunge la profunzimea zicerii Scripturii, scrisă atent cu bucurie și cu talent didactic. Cartea abordează stilistica biblică, limba, vocabularul, canonul, procedeele folosite, limbile în care a fost scrisă inițial această monumentală carte, unică în viața lumii, numele sau numerele folosite în text, semnificațiile profunde și teologice ale narațiunii biblice.

Autorul este atent și la nuanțele educative care sunt necesare în viața creștinului, oferă informații pertinente sau sfaturi de viață pentru cititorul interesat de mesajul biblic.

Sunt abordate cărțile bibliei, așa cum apar astăzi cititorului, fiecare cu mesajul ei, cu scopul pentru care apare în Scriptură, sunt explicate alegoriile. Este analizată *Apocalipsa* din punctul de vedere al canonului teologic, epistolele pastorale ca stil și mesaj, procedeul vorbirii în pilde, poezia specială ebraică sau limba aramaică, limbă universală la data scrierii textului biblic.

Sunt prezentate, pe rând, alfabetul limbilor în care au fost scrise cărțile,

gândirea biblică specială și evoluția ei în timp, cuvântul din perspectiva diferitelor limbaje, **logosul** – esența mesajului creștin și termen consacrat în teologie, afirmația profundă: „cuvântul s-a făcut trup...”.

Cititorul poate afla câte ceva despre istoria scrisului, despre cărturarul care poate răspunde necesităților lumii, chiar o istorie a calendarului din punct de vedere practic și teologic.

Sunt redate, cu pasiune, citatele, alegoria, fericirile etc.

Cartea acesta, destul de aridă în felul ei, scrisă și din perspectivă academică, este structurată pe mai multe planuri: 1.Studii de filologie biblică, 2.Studii de lingvistică biblică, 3.Cuvântul, 4.Logosul, 5.Istoria scrisului, 6.Prin încercări spre biruință, 7.Alte aspecte stilistice.

Autorul ne oferă și câteva date bibliografice menite să prezinte viața frământată a filologului în fața vieții și a provocărilor reale, contactul cu literatura de specialitate din vest sau din tezaurul teologic. Din acest punct de vedere, zicerile lui Tiberiu Lăpădătoni aduc ceva nou în domeniu, pentru că studiile sale pun accent pe textul biblic ca resursă spirituală certă și serioasă, evitând cumva tradiția ori mitul popular, la îndemâna unor teologi în căutarea spectaculosului.

Despre *Cântarea cântărilor*, o carte preferată de mulți creștini, neori greu abordabilă ca mesaj, Tiberiu Lăpădătoni scrie: „Formularea interpretării alegorice în sensul creștin se întemeiază, așadar, pe caracterul tipic al Vechiului Testament, pe faptul că sinagoga este privită ca un tablou preînchipuit al Bisericii creștine și, mai ales, pe faptul că în Noul Testament sunt multe texte în care căsătoria este înfățișată drept simbol al raportului lui Christos cu Biserica (vezi Matei 9:15; Ioan 3:29; Matei 22:1-10; 21:2-9; Efeseni 5: 22-23 și altele)”.

Un interesant capitol este dedicat *poeziei ebraice biblice* pentru că aceasta cuprinde o treime din Biblie, ea edifică legătura ideatică de gândire ca: paralelismul membrilor, gândul care poate fi repetat în formă sacră, sau care poate fi anticipat. Înțelepții bibliei au folosit poezia ca mod suprem de comunicare și exprimare a vremurilor și a sufletului omenesc în mari încercări. Autorul analizează extinderea poeziei biblice, istoria interpretării poeziei biblice, paralelismul membrilor, paralelismul intern, sinonimic, antitetic, sintetic sau formal, precum și cel divers, sau paralelismul extern, apoi

metru poeziei ebraice, tehnicile folosite, strofa poeziei și alte aspecte interesante.

Surprinzător este studiul dedicat *cuvântului*, nuanțele pe care le are, sensurile și dinamica în text, cuvântul ca agent al comunicării adevărului, a lucrurilor care zidesc cititorul și care poate schimba viața oamenilor, declanșând nașterea din nou, trezirea...

„Prin cuvântul Său spus profetilor, Dumnezeu Se face cunoscut oamenilor, arătându-le preocuparea Sa continuă pentru comportamentul moral pe care trebuie să-l dezvolte, și mai puțin se urmărește o descoperire a unei ordini supranaturale mistice, pe care gnosticii pretind că o posedă. Chiar dacă există destule ocazii în care astfel de ordine supranaturale este descoperită, a se vedea Isaia 6 și Ezechiel 1, aceasta este subordonată mesajului cu încărcătură morală”.

Tiberiu Lăpădătoni în studiul dedicat „logosului” (cuvânt) face o analiză riguroasă a mesajului creștin, a funcțiilor acestui cuvânt special (în viziunea noastră logosul rămâne așa, **logos**) pentru că are putere manifestată prin capacitatea de a judeca sau purifica, sau de a schimba viața omului obișnuit, mundanul.

Cartea acesta se adresează specialiștilor, filologii ar trebui să țină cont de experiența specială pe care o emană analiza textului divin, este și o lecție dură pentru curentul postmodernist care se mișcă inconștient în spațiul literaturii, demonstrând faptul că vechi sunt multe dintre „noutățile” poeziei sau prozei actuale, unii redescoperă ceva ce s-a scris cu mult timp înainte, ori pendulează în planuri pe care nu le stăpânesc, difuze.

Stilul autorului e unul prea didactic, dar cititorul răbdător va avea de câștigat ceva mai mult decât filologie în sensul strict al cuvântului, va redescoperi cuvântul care este activ în viața omului... Ar fi trebuit ca el să abordeze studiile mai atrăgător, mai dinamic, dar a fost preocupat de mesajul crud, de rigoarea didactică și de teama de a nu se abate de la canonul creștin.

Cartea este o reușită din perspectivă academică, poate fi consultată de criticii sau istoricii literari pentru a înțelege că literatura de influență sacră nu este o joacă, e partea importantă a literaturii, cu o tradiție și experiență specială, care iese din tiparele normale. Cu alte cuvinte, limbajul poate răni inimi, dacă nu îi prinzi dinamica și sensul.

În final, există metalimbajul, ieșirea din istorie și intrarea în textul din substanțele divine...

CONSTANTIN STANCU

Vieți minuscule

Nu e surprinzător faptul că în majoritatea scrierilor sale, Pierre Michon se confruntă cu unele dintre cele mai fundamentale întrebări cu care toți scriitorii (dar și criticii literari) trebuie să lupte. Povestirile sale analizează lupta artistului (în particular, a scriitorului) de a crea, frustrările, eșecurile, incertitudinile întâlnite în această luptă și câteva din momentele glorioase. În același timp, opera lui Michon demonstrează că, în centrul acestei lupte de a crea, se află căutarea identității.

„*Vieți minuscule*” apare la editura Gallimard în 1984 și obține premiul France Culture. Cartea prezintă viețile unor oameni simpli pe care naratorul i-a cunoscut sau de care a auzit, oameni pe care a dorit să-i salveze prin literatură. Pierre Michon omagiază persoanele din viața și istoria sa dar și a familiei sale. Cartea este o autobiografie care fragmentează opt povestiri ale vieților unor oameni enigmatice, vieți care luminează incertitudinile și durerile care au condiționat existența umană. Datorită literaturii, aceste scurte biografii redau viața oamenilor dispăruți, căci Michon îi ridică pe acești oameni *mărunți* pe un piedestal folosind un stil foarte elaborat, în contrast cu modestia personajelor – o adevărată broderie a vieților reale.

Pierre Michon ridică aceste opt povestiri la rangul de *legende*, iar personajele devin la rândul lor *legendare*.

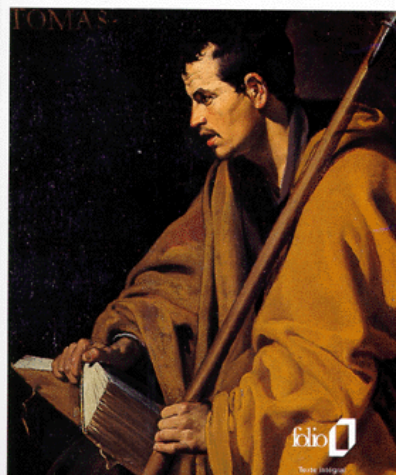
Aceste istorisiri au avut o influență majoră asupra existenței lui Michon, ca om și scriitor.

Cu ajutorul lor, putem reconstitui itinerariul personal dar și traseul artistic al naratorului. În *Viața lui André Dufourneau*, naratorul începe prin a-și adresa întrebări cu privire la ascendența sa.

El realizează o incursiune în trecut: amintirea mamei sale care îl purta în brațe, la Cards, revine în prim-plan. În acea zi l-a văzut pe André Dufourneau găsindu-și adăpost sub castani. Pe acest André Dufourneau îl încredințaseră cei de la asistența socială părinților bunicii naratorului, pentru a-i ajuta în gospodărie.

Un afiș de propagandă îi dezvăluise, într-o zi, Africa. Părăsise

Pierre Michon Vies minuscules

Europa și plecase în Africa, unde lucrase ca pădurar și mai apoi devenise bogat. Aflăm că nu se mai întoarse la Cards, fiind omorât chiar de slujitorii săi.

Viața lui Antoine Peluchet este de asemenea atașată memoriei autorului.

Acțiunea este situată la Mourioux. Ultimul din familia Peluchet a fost Antoine, fiul lui Toussaint și a lui Juliette.

Naratorul realizează arborele genealogic: Peluchet avusese o soră mai mare, care se căsătorise cu Pallade. Aceștia au avut două fiice, una dintre ele căsătorindu-se cu Paul Mouricaud. Fiica acestora, Élise, se căsătorise cu Félix Gayaudon și aceștia au avut o fiică, Andrée, care se măritase cu Aimé și au avut o fiică, care murise, și un fiu, naratorul. Antoine plecase în America, unde, se spunea că duce o viață de burghez.

Viața lui Eugène și Clara începe cu amintirea vizitei făcută de narator și mama acestuia la bunicii din partea tatălui, Eugène și Clara, care locuiau la Mazirat. Aflăm că bunicul murise, iar bunica, Clara, murise și ea, la spital.

Perioada prezentată în *Viața fraților Bakroot* este o etapă de tranziție către vârsta adultă.

Naratorul i-a avut colegi la liceu, pe frații Bakroot, Rémi și Roland. Roland a urmat cursurile Facultății de Litere iar Rémi murise de tânăr.

Viața bătrânului Foucault se situează la începutul anilor 70 la

Clermont-Ferrand, unde naratorul locuia împreună cu logodnica lui, Marianne.

După o ceartă cu un necunoscut, într-o braserie, naratorul ajunsese la spital. Acolo l-a cunoscut pe bătrânul Foucault, bolnav de cancer la gât, care refuza să fie transferat la spitalul din Paris, unde avea șanse mai mari de vindecare. Refuzul îl punea pe seama analfabetismului său, la Paris, spunea el, chiar și pereții sunt *citiți*.

Viața lui Georges Bandy. Abandonat de Marianne, naratorul se întoarse acasă, la mama lui. După o perioadă înecat în alcool și droguri, naratorul se decide să-și schimbe viața, internându-se într-unul din spitalele psihiatrice pentru a se vindeca. Acolo îl întâlnește pe abatele Bandy, venit în vizită la cineva. Naratorul îl cunoscuse pe abate, acesta deservind biserica din Mourioux. După câțiva ani, acesta aflase ca Georges Bandy murise.

Viața lui Claudette este consacrată destinului femeilor, care au avut un rol definitoriu în viața naratorului. La Paris, în absența lui Marianne, el se consolă cu Claudette. Acesta o urmăsea în Normandia, la Caen, unde în fiecare zi, la birou, își aștepta muza.

În *Viața micuței moarte*, amintirea lui Madeleine, sora naratorului este legată de moartea unei verișoare, micuța Bernardette. Madeleine îl părăsise și devenise înger. Nu avea decât un an când a murit.

Aceasta dispariție a oamenilor pe care i-a iubit sau i-a întâlnit pe parcursul vieții, îi inspiră o înțelepciune, înțelegerea destinului uman: unii oameni mor, alții se nasc – aceasta este lumea în care trăim – concept care trimite către acceptarea cu seninătate a destinului de către *oamenii minusculi* pe care el îi evocă.

Cele opt povestiri relevă o mentalitate provincială: atitudinile oamenilor asupra vieții, a celor apropiați, asupra morții și a educației. Din fiecare povestire se degajă o morală: atitudinea în fața morții, figura preotului, a femeii, fuga, căutarea identității.

ALINA-LIANA PINTICAN,
doctorand
Universitatea „Babeș-Bolyai”,
Cluj-Napoca

Amurgul iubirii

(XVII)

Bucuria este, după Spinoza, afirmația ființei noastre, iar beatitudinea nu este răsplata virtuții, ci este virtutea însăși. Această înflorire care este beatitudinea, această fericire deplină a noastră nu se obține pe calea ascezei sau a pasivității, prin reducerea apetiturilor, respectiv a dorințelor, în schimb, odată instalați în ea, face posibilă reducerea acestor apetituri sau dorințe: celui fericit îi este mai ușor să-și strunească dorințele decât celui nefericit.

Ce aduce nou teoria modernă a dorinței? Mai întâi de toate, ea este un elogi: pentru Spinoza, dorința este esența însăși a omului, inevitabilă, implacabilă. Ea nu se mai supune normelor și prescripțiilor morale ale rațiunii, ci mai degrabă unor tehnici mai mult sau mai puțin manipulative, obținute prin cunoaștere. Această schimbare a raporturilor dorinței cu moralitatea și conștiința este consecința schimbării modelului ontologic al lumii, a paradigmei în care este interpretată dorința. Dar și această teorie a dorinței ascunde aceeași formulă, a dorinței metafizice. Pentru filosofia modernă, omul este o ființă finită. Dorința omului de a-și depăși finitudinea este similară dorinței creaturii de a fi Creatorul. Or, această dorință este tot o dorință de Absolut, dorința de a fi Absolutul. Singura diferență este cea produsă de modelul ontologic: o dată cu modernitatea, după consumarea marilor călătorii și descoperiri geografice, timpul devine mai misterios decât spațiul, iar Absolutul se ascunde în timp, nu în spațiu; la originea și la sfârșitul timpului sau în totalizarea momentelor timpului, nu într-o altă lume. Dorința de Absolut, de a fi Absolutul, rămâne: ea are acum forma eternității, a indefinitei conservări, în această lume, nu aceea

a vieții într-o altă lume; în afara timpului acestei lumi, nu în afara spațiului ei. Această lume trebuie câștigată, nu cealaltă.

Consecința majoră a modelului ontologic imanent avea să apară însă în toate implicațiile sale abia odată cu culminația lui filosofică germană și numai la sfârșitul ei. Atât iubirea-pasiune, cât și „iubirea-senzualitate” au nevoie pentru a exista de celălalt. Potrivit modelelor ontologice invocate, în primul caz celălalt este cu „totul altul” (*ganzAndere* al lui Rudolf Otto), Absolutul. Dar dacă nu mai există cele două lumi ale lui Platon, dacă nu mai există transcendența, nu mai există nici Absolutul, acest „cu totul altul” al religiilor, față de care noi, europenii, avem sentimentul pe care-l are Avraam în fața divinității, sentimentul de creatură. Tot ceea ce este se află în această lume, ne spune principiul ontologic al imanenței. Revine lui Hegel dublul merit de a fi dus până la capăt consecințele acestui model ontologic, de a le fi evidențiat în corelația lor: acolo unde pentru prima dată apare în filosofie ideea morții Dumnezeuului creștin, tot acolo apare și altul, precum și celălalt ca altul tău.

Altul (4) i se prezintă conștiinței ca un altul decât sine, dar, totodată, și ca un alt eu (alter ego). În acest caz, conștiința are parte de o întâlnire cu totul deosebită: obiectul este distant și obtuz în impenetrabilitatea lui, căci nu are interioritate, cum are omul; Altul, atât de deconcertant de aproape și de departe în același timp, are o interioritate uneori transparentă, alteori misterioasă, de neînțeles. Alteritatea definește mai degrabă raporturile interumane, intersubiectivitatea, decât relațiile cu obiectele, pentru că implică, pe lângă prezența comună a conștiinței, și folosirea comunicării: diferit de obiect, cu altul poți să comunici. Oricum, comunicarea e solicitată de prezența celuiilalt, tot așa cum cunoașterea e solicitată de prezența unei realități în care nu putem presupune existența vreunei conștiințe, a unui suflet. Ești singur când Celălalt nu este și te afli printre obiecte.

Comportamentul Altuia poate fi interpretat și înțeles, intențiile pot fi comunicate, interpretate și înțelese înaintea unui comportament sau după un comportament. În sensul cel mai strict, alteritatea definește raportul cu

„Altul tău”, cel care este implicat în definirea ființei tale, cel cu care faci pereche de comunicare în definirea ființei tale: celălalt nu este nici total identicul, nici total diferitul. Prima noastră întâlnire cu o altă realitate decât propria noastră interioritate, atât în contextul ontologiei, cât și în contextul evoluției individului care suntem, este întâlnirea cu altul. Psihologii invocă astăzi „stadiul oglinzii” (5) pentru a arăta cât de necesară îi e copilului prezența mamei, ca să-și poată constitui imaginea de sine, propria identitate ca eu.

AUREL CODOBAN

4. Există în limba română două variante – un pronume demonstrativ, „celălalt”, și un pronume nehotărât, „altul” – pentru a traduce un termen filosofic modern cu origine în germană, dar primit de noi îndeosebi din franceză. Dificultatea terminologică aparentă necesită o explicație: distanța de la altul la celălalt, distanța de la un pronume nehotărât la unul demonstrativ măsoară gramatical distanța de la o alteritate neutră – oricine altcineva dect tine – la „altul tău”, cum ar zice Hegel, la alteritatea cu care poți comunica, cu care ai putea, în anumite condiții, reface „androginul inițial”, care ți-ar întregi ființa. Thales mulțumea zeilor că este om, și nu animal, grec, și nu barbar, bărbat, și nu femeie. Ultima mulțumire e simptomatică pentru misoginia filosofiei tradiționale. Două din mulțumirile lui Thales, adresate Zeului, ar putea figura astfel alterități-pereche: grec și barbar, bărbat și femeie. Nu însă, riguros vorbind, om și animal, pentru că această pereche nu împărtășește în comun dimensiunea conștiinței și a comunicării. Am putea adăuga: copilul și adultul, tânărul și bătrânul, apropiatul și străinul, pământeanul și extraterestru și, cea mai importantă pentru noi, bărbatul și femeia. Această alteritate Cesare Pavese o resimțea atât de acut încât a putut spune: femeile sunt un popor dușman, ca și poporul german! De preferat rămâne însă formula sintetică a părintelui psihanalizei, Freud, la care problema Altuia este cu adevărat una esențială și care a redus la patru formele acestei relații: Altul joacă întotdeauna în viața individului rolul unui model, al unui obiect, al unui asociat sau al unui adversar.

5. Între 6 și 18 luni, copilul este capabil să se recunoască în oglindă ca subiect. Până atunci lumea este pentru el ceva care îl include indistinct și care se fragmentează. Și animalele au o „imago”, o reprezentare de sine, care este chiar utilizată în deghizări. Dar numai copilul se anticipă ca o ființă vorbitoare, care poate spune „eu”, și care este identică cu cea care îl ține în fața oglinzii.

Liovocika (2)

Pe măsură ce anii trec, în jurnalul Sofiei Andreevna, Liovocika devine Lev Nikolaevici (sau chiar L.N.). Soții nu se mai înțeleg. Se ceartă frecvent, nu-și vorbește cu zilele; fiecare îl amenință pe celălalt cu un gest decisiv. Sofia Andreevna vrea să se sinucidă. Tolstoi se pregătește să fugă de acasă. Admiratori fanatici îl confiscă și îl îndepărtează și mai mult de familie.

Sfârșitul se știe. În 28 octombrie 1910, la 5 dimineața, Tolstoi pleacă pe ascuns de la Iasnaia Poliana. E însoțit numai de un anume Mikovițki. Nu știe foarte clar unde vrea să meargă. Urcă în tren, călătorește pe platforma deschisă, răcește. În dimineața zilei de 7 noiembrie (stil vechi), moare într-o odaie din gara Astapovo. Sofia Andreevna nu a fost primită în încăpere decât după moartea prozatorului. Peste două zile, Lev Nikolaevici Tolstoi este înmormântat în pădurea de la Iasnaia Poliana, sub un alun, fără serviciu religios.

Biserica rusă îl excomunicase cu zece ani în urmă.

Citez din jurnalul Sofiei Andreevna Tolstaia (Viața mea, București: Editura Allfa, 2012):

„Liovocika se plânge adesea de durere la lingurică” (3 martie 1887).

„Deja e o săptămână de când Liovocika e din nou vegetarian” (9 martie 1887).

„I-am citit pe ascuns jurnalele” (20 noiembrie 1890).

„Un fir vizibil leagă vechile jurnale ale lui Liovocika de Sonata Kreutzer. Iar în pânza asta de păianjen este o muscă zgomotoasă, care a ajuns din întâmplare și căreia păianjenul i-a supt sângele” (19 ianuarie 1891).

„Liovocika e viori, dar foarte neliniștit. E ba la Pirogovo, ba la Tula, ba iarăși nu mai mănâncă supă de carne, ba trebuie să bea cafea de ovăz, se vede că s-a plictisit să fie sănătos. Pentru mine însă agitația asta e îngrozitoare și neplăcută. Tot spune că nu poate să scrie” (17 februarie 1891).

„I-am reproșat că e însetat de glorie, că e plin de vanitate, el a strigat că n-a mai văzut o femeie așa de proastă” (21 iulie 1891).

„Mă disprețuiește cu o indiferență egoistă și critică. Dar viața lui? Se plimbă, călărește, scrie puțin, trăiește unde și cum vrea, folosindu-se însă de toți... Și slava asta, slava asta nesătulă pentru care a făcut tot ce a putut, și continuă să facă. Numai oamenii fără inimă sunt capabili de o asemenea viață” (4 august 1894).

„Liovocika a spus că va pleca pentru totdeauna din casă și că nu o să se mai întoarcă” (21 februarie 1895).

„Lev Nikolaevici s-a scaldat dimineață în iazul mijlociu, apoi a scris. După prânz a jucat tenis cu fetițele și cu Mișa. Mai târziu a mers cu bicicleta, apoi călare” (18 iunie 1897).

„Destinul meu a fost să fiu un element auxiliar al soțului-scriitor” (25 iulie 1897).

„Din nou e ceva răutăcios în privirea lui” (25 octombrie 1910).

„În 7 noiembrie, la ora 6 dimineața, Lev Nikolaevici s-a stins din viață. În 9 a fost îngropat la Iasnaia Poliana” (9 noiembrie 1910).

P.S. În imagine, Ilia Efimovici Repin: Portretul lui Lev Nikolaevici Tolstoi (1893).

VALERIU GHERGHEL

A(O)NTOLIGII

COPERȚI

Imaculat cad file din biblioteca toamnei – e timpul să transpire romanticii poeți rimând sezonul putred cu fardul pus pe doamne, mestecenii trufiei cu fragezii puieti; e meseria breslei s-asculte noi povețe – eroii-s în derivă și fariseii-s sfinți, ies tomuri la paradă și nu mai dau binețe coperțile luxoase cu autorii-n dinți. **1982**

PIETRE ALBE, PIETRE NEGRE

pietre albe, pietre negre numărate la mormânt, numai hăul le mai vede aripile fremătând, numai vântul le aude patimile vii ascunse, numai orbul le surâde razelor în ele strânse,

cel ce le-a purtat odată – condică reală-a sorții a dus veste precurată zeului pe creasta bolții și din zarea-nvăpăiată nu aude și nu vede: talmăcită viața-i toată zile albe, zile negre...

vălură nemărginită negura înstrăinării – zgura-mi este astăzi pită, apă - lacrimile sării;

când mă-nvinge înserarea stau la căpătâi de veghe, așteptând numărătoarea, – pietre albe, pietre negre... **1985**

În provincia Edenuri

în provincia Edenuri unde gându-i lent, tehui, pe înaltele gradenuri scaunele sunt statui, lumea poartă sub ogive arme aprige de-atac – moleșite substantive, complimente de iatac, merge la închinăciune cu genunchii roși pe trepte – raiul murmură pe strune: scaunele-s înțelepte, pentru dreapta armonie sunt mai vechile refrenuri, fericit cine le știe în provincia Edenuri! **2002**

VALERIU MATEI

Iubirile scriitorilor

IONEL TEODOREANU ȘI LILY

(II)

După schimbarea orânduirii sociale, comuniștii l-au marginalizat pe „pseudoburghezul” Ionel Teodoreanu, neținând cont de opera omului care nu dusese grija zilei de mâine. Din păcate, declararea războiului în Europa, și apoi anul 1940 cu cedările teritoriale, marea de refugiați și legiferările rasiste din țară, l-au marcat.

Poate de aceea, în anii de după război, scriitorul nu s-a mai făcut remarcat prin alte romane. Pentru el se prăbușise o lume, un întreg univers, dar publicase până în 1947 aproape câte un volum pe an.

Omul Ionel Teodoreanu era înalt, brunet cu ochi albaștri și tenul măsliniu, model de frumusețe virilă, care te întâmpina cu o căutătură deschisă, de ai fi zis că-l cunoști de când lumea. Remarcai și o eleganță naturală în îmbrăcămintea și mișcărilor lui. „Era athletic, avea pe el o bluză care pocnea, iar noi vedeam în el și un model fizic. Avea un chip frumos, de altfel zăpăcise toate fetele” (jurnalul.ro, 16 decembrie 2009, „1 Mai cu Ionel Teodoreanu”, autor Monica Andronescu). Era un om frumos, care firec, prin aparițiile sale în sălile tribunalelor, dar mai ales prin ce a scris, a stârnit pasiuni printre reprezentatele sexului frumos. Datorită poate și profesiei, fiind și un îndrăgît scriitor, conferența întotdeauna în fața unui public predominant feminin, de la școlărițele adolescente la matroanele de vârstă mătușilor. La apariția lui, ele aplaudau și vociferau. Vărul său, Alexandru A. Teodoreanu, își amintea: „Scriitorul îmi povestise odată că la una dintre aceste întruniri publice ținute în provincie, complimentase pe o frumoasă doamnă pentru bluză elegantă pe care o purta, ca la plecarea din oraș, aceasta să se prezinte la gară oferindu-i un imens buchet de flori, legat cu o fâșie de mătase albă, sfâșiată din acea bluză”.

Un rol important în trecerea peste aventurile sale, reale sau închipuite, peste slăbiciunile amoroase din viața lui, l-a avut soția Lily, care cu tact și înțelepciune a știut să îndepărteze orice eventual „pericol”.

Multe dintre aventurile sale, au rămas învăluite în discreția misterelor. Dar despre una dintre iubirile sale neîmpărțite, de după 1938, se știe de la un prieten al său, Vlaicu Bârna: „Era în timpul războiului, când pe scena teatrului din pasajul Majestic apărea un exemplar de lux al frumuseții feminine, Nadia Gray” (actriță de origine română). Deși mare cuceritor de inimi, Ionel Teodoreanu n-a reușit să intre în grațiile actriței. Din clipa în care o văzuse, n-a mai avut liniște și somn, pentru că toate încercările de a se apropia de femeia devenită a viselor și a destinului, cum zicea, au fost zadarnice. Mesajele trimise prin scrisori, versuri și buchete de flori, au rămas fără efect și total ignorate”.

Nadia Gray (Nadia Kujnir-Herescu) era născută în București în 1923. Părinții săi erau un rus și o mamă basarabeancă. S-a căsătorit cu prințul Constantin (Băzu) Cantacuzino, fost aviator în timpul războiului. După război, odată cu instaurarea comunismului în România, cei doi s-au refugiat la Paris. În Franța, Nadia și-a continuat cariera actricească, jucând în 1949 în producția franco-austriacă „L’Inconnu d’un soir”. A jucat alături de celebrii Marcello Mastroianni, Vittorio de Sica sau Errol Flynn. Cel mai cunoscut rol pe care l-a primit a fost în „La dolce vita” (1960), capodopera lui Fellini. După dispariția soțului în 1958, s-a stabilit în America, la sfârșitul anilor ’60. Acolo s-a căsătorit cu avocatul newyorkez Herbert Silverman. În 1976, a devenit cântăreață de cabaret. Dar, la 70 de ani, la 13 iunie 1994, inima i-a cedat, după un atac de cord în Manhattan.

Pe viitoarea soție Lily, Ionel Teodoreanu o cunoscuse într-o seară de iarnă la Iași, în casa familiei Delavrancea. Ea ședea turcește la gura sobei, fiindcă împreună cu

fetele casei cocea gutui pe jar. Ea îl zărise pe tânărul înalt, cu figura trasă, palidă și cu părul involburat, apărut o clipă în cadrul ușii, dispărut apoi. Dar și el îi remarcase ochii negri lucioși, pielea subțire a obrazului, rumenită de foc ca o piersică, și părul negru rețezat scurt ca niște franjuri alunecând în jurul obrazului rotund. Peste puțină vreme, Lily a fost invitată la familia avocatului Oswald Teodoreanu să petreacă Ajunul Crăciunului. Atunci, Ionel a smuls-o dintre musafiri și a condus-o într-o altă încăpere, în care, la gura sobei i-a pus în față încercările sale literare. Amândoi erau pasionați de literatură, fapt care poate a contat în apropierea celor doi. A urmat o corespondență înfierbântată și un șir de revederi spectaculoase, depășind toate piedicile care i-ar mai fi putut despărți în viitor, și s-au căsătorit.

Ionel Teodoreanu i-a dedicat volumul „Jucării pentru Lily”, ea l-a susținut mereu în toate.

Maria Ștefana Lupașcu (Lily), viitoarea scriitoare Ștefana Velisar Teodoreanu, era rudă cu Delavrancea și se născuse în 1897 la Saint Moritz, în Franța, ca fiică a diplomatului jurist Ștefan Lupașcu și al Mariei Mazurier (franțuzoaică). Ea era ultima dintr-o lume strălucită a unei epoci trecute, durată vieții coincizându-i cu longevitatea unui spirit elegant și lucid. A fost o poetă a copilăriei și adolescenței, prozatoare și traducătoare. Reprezentativ pentru doamna Lily, cum o numeau Mihail Sadoveanu și Garabet Ibrăileanu, este romanul „Acasă” (1947), dedicat lumii copilăriei, scris se pare sub influența lui Ionel Teodoreanu. A publicat: „Calendar vechi” (București 1939), „Viața cea de toate zilele” (București 1940) – ediție îngrijită și prefațată de Aurel Martin, „Cloșca cu pui” →

MIHAI ȘTIRBU

(București 1941), „Ursitul” (București 1970), „Căminul” (București 1971), „Șoapte întru asfințit” (București 1981), și foarte multe traduceri.

Celor doi soți le-a fost scris să traverseze vremuri tulburi. Însă, chiar dacă a fost încorporat la începutul primului război mondial, Ionel n-a ajuns pe front. Faptului că părinții Ștefanei își doreau ca ginerele lor să fie avocat, explică absolvirea facultății de către Ionel Teodoreanu într-un timp record, un an. La 15 februarie 1920, cei doi s-au căsătorit în casa Teodorenilor din Iași, de pe strada Kogălniceanu. Au avut doi copii gemeni: Ștefan și Osvald.

După război și după pierderea soțului, la Văratec, Lily se confesa soției (Pia) lui Dinu Pilat, care era în închisoare. Își amintea copilăria alături de verii Lupașcu și verele Delavrancea, în așteptarea tatălui adorat, Ștefan Lupașcu. El călătorea misterios prin sud estul Europei, având un rang însemnat în francmasonerie. Poate de mirare, dar rezultă din corespondența dintre Lily și Pia Pilat că ea avusese o copilărie nefericită. „Știam că mama lui Lily era franțuzoaică, venită din tinerețe în Moldova ca profesoară a copiilor boierilor. Cu toate că Lily vorbea cu pasiune de neamurile sale, nu mi-a povestit niciodată de mama ei. Odată mi-a spus că în copilărie, la Paris, când se întorcea de la școală îi plăcea să cumpere și să se ospăteze cu o pâiniță fierbinte în miezul căreia introducea o bucată de ciocolată, de unde am dedus că școala primară a făcut-o în Franța alături de mama ei, de la care a fost luată definitiv, rămânând numai a tatălui. În cartea *Ursitul*, Lily scrie că trusoul și l-a făcut la Paris, la mama ei, care însă n-a participat la nunta care a fost la Iași. Lily fusese de fapt un copil al nimănui, crescută de rudele tatălui său. Mi-am explicat astfel dragostea pasională și tiranică de mai târziu, pentru soțul și cei doi băieți ai lor, Osvald (Gogo) și Ștefan (Afani), născuți în 1921”.

În Iași, scriitorul a locuit pe strada Zlataust, aproape de casa Otiliei Cazimir.

Despre trecerea pe acolo a Teodorenilor, își amintește cu amărăciune unul dintre ultimii membri ai familiei, ajuns la 93 de

ani, Alexandru A. Teodoreanu, care locuia într-un bloc vechi din spatele Bisericii Armenești. El s-a născut în familia lui Alexandru, fratele lui Osvald. „Îmi aduc aminte de prezența fizică a verilor mei primari, Ionel și Păstorel Teodoreanu, trecuți demult în lumea umbrelor. Casa bunicilor, evocată de Ionel Teodoreanu, ulița Zlataust din Iași, unde ar trebui să existe acum un muzeu al scriitorului, al anilor adolescenței, al tinereții... Povestea începe demult, înainte de nașterea celui care avea să devină unul dintre scriitorii cei mai îndrăgiți ai literaturii române, pe vremea când cei trei frați Osvald, Alexandru și Laurențiu, erau încă tineri.”

Următoarea locuință, din strada Kogălniceanu, s-a dovedit prea mică pentru familia Teodoreanu, de aceea tânărul avocat și soția sa Lily s-au mutat în vara anului 1930 în pitorescul cartier Păcurari, pe strada Buzdugan (Fundacul Buzdugan), la numărul 3. Casa fusese, prin 1898, a unei bătrâne doamne, Henrietta Brudea, apoi a lui Ioan Stamatini, care a amenajat-o în 1903 cu parter și etaj. După aceea, noul proprietar N. Roznovanu, a închiriat-o Teodorenilor. Prezența scriitorului în Fundacul Buzdugan, sau Fundacul Vechi, a fost semnalată de N. Crevedia în articolul „Cu Ionel Teodoreanu” din „Universul literar” din 29 iunie 1930, dar și de Valer Dornea (de fapt, Profira Sadoveanu), în interviul „Ionel Teodoreanu” publicat în „Adevărul Cultural și Artistic” (22 decembrie 1935): „Înspre seară, acum câteva zile, m-am

Emil Chendea • Scoică I

îndreptat spre Păcurari – un cartier al Iașului – să găsesc strada Buzdugan, în fundacul căreia se află casa în care locuiește Ionel Teodoreanu. Se înnoptase. Am nimerit destul de repede. Într-o liniște de câmpuri sub lună, casa sta luminată de dinăuntru, prietenoasă. Mi-a deschis Gogo, elev în uniformă Liceului Internat. De la o masă, în holul înalt, s-a ridicat un tânăr stângaci, cu amprentele adolescenței zugrăvite pe fața și cu vocea nesigură. Era Afani. Stăpânii casei, Lily și Ionel Teodoreanu, luau ceaiul obișnuit.”

În acea perioadă, Teodoreanu fusese în celebra excursie la Istanbul, cu tatăl Profirei, Mihail Sadoveanu, care se documenta pentru romanele sale istorice.

Aproape de locuința lui Teodoreanu, în capătul nordic, la numărul 10, într-o casă scundă, locuia profesorul Garabet Ibrăileanu. Vecinătatea le-a fost de bun augur amândurora. Tăifăsuiau ore întregi pe teme literare și de viață, uneori împreună și cu alți prieteni (scriitori sau nu, dar personalități culturale): Tudor Arghezi, Al. A. Philippide, Adrian Maniu, Cezar Petrescu, Ion Pilat, Demostene Botez, Perpessiciu, N. Tonitza.

Puțini știu că Ionel Teodoreanu avea o fire generoasă și că radia de fericire când putea face un serviciu cuiva. Îl ajutase pe George Lesnea, care era tipograf la tipografia „Viața Românească”: datorită lui, Editura Cartea Românească i-a publicat lui Lesnea o traducere de versuri din Lermontov. Tot datorită lui, George Lesnea, Tudor Arghezi, George Bogza și Lucia Demetrius primeau, din 1939, un ajutor bănesc de la industriașul Nicolae Malaxa. „Regele fierului” făcuse acest gest caritabil în urma unei discuții cu Ionel Teodoreanu la un proces. Donațiile au continuat până în anul 1947, anul plecării industriașului din țară.

„Avocatul Ionel Teodoreanu era foarte solicitat, nu numai pentru instanțele de pe malul Dâmboviței. Un important proces, cu incendiatori de prăvălii de la Galați, i-a dat într-un timp multă bătaie de cap. Dar printre picături, între procese, pe parcursul unui an, el găsea și timpul să ducă la bun sfârșit romanul așteptat de cititorii fideli. Pe deasupra mai ținea și câteva →

conferințe pe teme de actualitate culturală, de obicei într-o sală de teatru, duminica dimineată. Una dintre ele, despre Rainer Maria Rilke, pe care mi-o amintesc, o ținuse la Teatrul Regina Maria de pe chei, devenit apoi Teatrul de Operetă, azi dispărut.” (memoria.ro „Evocări: Prin ani și peste ani cu Ionel Teodoreanu”, autor Vlaicu Bârna).

Se poate intui că scrisul i-a ocupat cea mai mare parte a timpului liber și că multe cărți i s-au conturat vara, când se refugia cu soția și copiii în tihna Mănăstirii Agapia. Acolo, într-un cerdac, scria până după-amiaza. După aceea, se plimba cu soția și se juca cu gemenii săi, Ștefan și Osvald. Conform vărului Alexandru A. Teodoreanu, „acolo intra în fiecare dimineață într-un chioșc din curtea mănăstirii, unde îl așteptau o cană cu cafea, țigări și multe creioane bine ascuțite. Soția avea mare grijă ca pe masa lui să existe multe creioane bine ascuțite și se ocupa ea însăși să le ascuță bine”. Același văr și-l amintea pe scriitor ca „un bărbat frumos, pasionat de sport, de patinaj și de box. Un om luminos”.

După ce în 1937 își pierduse tatăl, în 1952 i-a murit și mama.

În ultima parte a vieții, împovărat de necazurile pe care noi doar le putem bănuși, Ionel Teodoreanu părea umbra bărbatului elegant de înainte, ras totdeauna proaspăt și mereu bine dispus. Purta niște haine roase, avea barba crescută, dar mima aceeași dispoziție optimistă. *Asul baroului* abia își ducea zilele, iar scriitorul Teodoreanu era purtătorul de visuri și idealuri ale unei lumi condamnate, pentru că-i elogiase pe cei care *exploataseră* poporul.

În 1954, pe 3 februarie, firul vieții lui s-a rupt, în urma unui infarct. Era „o ninsoare și o viforniță apocaliptice, care au ținut aproape o săptămână, au ridicat pe străzi troiene de 3-4 metri.” Înfruntând viscolul vrășmaș și nămeții uriași, pentru a ajunge la tribunal, romancierul a poposit, să-și tragă sufletul, în alimentara de la răscrucea străzilor Văcărești și Căuzași. Se cunoștea cu vânzătorul, așa că au vorbit. Când și-a ridicat mâna să-i arate cutiile de conserve, vânzătorul l-a văzut pe Teodoreanu prăbușindu-

se ca lovit de trăsnet în mijlocul magazinului. Astfel i s-a curmat firul vieții la doar 57 de ani și vreo lună.

Moartea îi fusese fulgerătoare, salvările nu puteau să circule.

„În Bucureștiul întroiernit până la streșinile caselor, prin vifornița năprasnică, necirculând nici tramvaie, nici mașini, nici trăsuri, Păstorel, frate bun, și Ștefănuță, unul dintre cei doi fii ai lui Ionel Teodoreanu, ajutați de bunul lui

Emil Chendea • Flori 69

prieten, scriitorul Dinu Bondi, i-au adus acasă trupul fără viață pe o sanie improvizată din două tâlpi de ski și capacul sicriului. L-au adus urcând și coborând troieni, scăpându-l și aburcându-l la loc, înnebuniți de durere și deznădejde, într-o călătorie fantastică, dintr-o iarnă fantastică, cum n-a mai cunoscut Bucureștiul” (Mihai Șerban, „Amintiri”).

Din cauza sărăciei inevitabile, având în vedere schimbările suportate de familie, a fost depus pe un divan îngust, îmbrăcat doar într-un costum sport. Încălțăminte era veche, avea talpa din crep înnegrită de uzură. Firma de pompe funebre la care familia și-a permis să apeleze nu avea nici cai voinici, nici mașină cu dublu diferențial, pentru a înfrunța potopul de zăpadă.

Întrebat de prozatorii de după cel dintâi război mondial care i-au reținut atenția, Liviu Rebreanu îl menționa printre primii pe Ionel Teodoreanu: „căruia îi transmit salutul și mulțumirea mea pentru toate paginile pe care le-a scris și pe care le-am citit cu atât mai mare plăcere cu cât eu nu le-aș fi putut scrie niciodată.”

BIBLIOGRAFIE

- Wikipedia, enciclopedia liberă „Ionel Teodoreanu”;
- ziarul lumina.ro, „File de poveste cu Ionel Teodoreanu, strada

Gelozie

Dacă nu ne-am fi ntâlnit
(Absolut din întâmplare),
Tu pe altul oarecare
Tot așa l-ai fi iubit.

Dacă nu-ți ieșeam în drum,
Ai fi dat cu bucurie
Altuia străin, nu mie,
Mângâierile de-acum.

Ai avea și vreun copil
Care, poate (idiotul!),
Ar fi semănat în totul
Cu-acel tată imbecil.

Și așa... ce lucru mare
Că-ntr-o zi ne-am întâlnit
Și că-s foarte fericit, –
Absolut din întâmplare!

GEORGE TOPÎRCEANU

Buzdugan” – Ion Mitican, marți 28 august 2007;

- jurnalul.ro, „Căutându-i pe Olguța, pe Monica și pe Dănuț”, autor Cristinel C. Popa;

- România literară 2000 nr. 5, „Istorie Literară: Vă place Ionel Teodoreanu?” de Ioan Stanomir;

- *adevarul.ro* 3 iulie 2011, „Iubirea neîmpărtășită a lui Ionel Teodoreanu”;

- România literară 2001 nr. 20, Ștefania Velisar Teodoreanu – „Correspondență inedită – Scrisori din roase plicuri”;

- historia.ro, „Ionel Teodoreanu, un crai de lux și marea sa neîmplinire în dragoste”, autor Ionela Roșu;

- jurnalul.ro 22 aprilie 2009, „Era un bărbat frumos, pasionat de sport și patinaj” de Monica Andronescu;

- *memoria.ro*, „Evocări: Prin ani și peste ani cu Ionel Teodoreanu”, autor Vlaicu Bârna;

- *Ziarul de Iași*, Reportaj printre ruinele casei care a inspirat romanul „La Medeleni”, 17.05.2010;

- ziarul *natiunea.ro*, 3 iulie 2013 (director Cezar Adonis Mihalache) „Ionel Teodoreanu – medelenismul sau agonia unei lumi sufletești”, de Ion Ionescu Bucovu;

- *historia.ro* 22 decembrie 2009, „Întâia mirare, întâia iubire, la Medeleni”, autor Clara Mărgineanu;

- *jurnalul.ro*, 16 decembrie 2009, „1 Mai cu Ionel Teodoreanu”, autor Monica Andronescu.

OAMENI PE CARE I-AM
CUNOSCUȚ

Scriitorul Octav Pancu-Iași

(14.04.1929-17.04.1975).

Dacă ar fi trăit, scriitorul de literatură pentru copii, Octav Pancu-Iași, ar fi împlinit anul acesta 85 de ani. Din păcate, s-a stins mult prea devreme, la numai 46 de ani.

L-am cunoscut la Casa de Creație Mogoșoaia, unde mă aflam cu mama în vacanța de primăvară a lui 1971. Afară era o vreme superbă, castanii tocmai înfloriseră și eram cu mama în sala de mese, la prânz. În ziua aceea, era mare înghesuială la masă, așa că ne-am așezat la întâmplare și am nimerit la o masă cu doi domni. Din una în alta, vorbind, unul din domni se prezintă „Octav Pancu-Iași”. Nu-mi venea să-mi cred ochilor. Citisem cu mare entuziasm, în copilărie, romanul lui „Marea bătălie de la Iazul Mic”, auzisem la radio cântece de Titi Acs pe versuri de el, cântate la emisiunile pentru copii de simpatica Silvia Chicoș, fusesem o înfocată admiratoare a acestor emisiuni și, iată că, deodată, mă aflam în fața autorului acelei cărți care-mi plăcuse la nebunie. M-am uitat mirată la el și i-am spus cu candoare: „Hm... mi-l închipuiam pe autorul cărții «Marea bătălie de la Iazul Mic» un moșulică, eventual cu barbă, dv. sunteți mult prea tânăr!” M-a asigurat însă că el era autorul și, mai mult, avea cu el o nouă carte apărută, „Nu fugi, ziua mea frumoasă”, pe care mi-a oferit-o pe loc, cu dedicație. Era 14 aprilie, ziua când împlinea 41 de ani.

Am aflat atunci, cu surpriză, că o mulțime de cântece știute de mine pe de rost aveau cuvintele scrise de el. Pe unele le mai știu și acum („Să fii bucătar marinar”, sau „Chimistul amator”). Numele lui Titi Acs, autorul melodiilor respective, mi-era cunoscut de la radio, dar și din cartierul unde locuiam la București. Mi se pare că el locuia pe fostul „Bulevardul Republicii”, între Calea Moșilor și Biserica Armenească, iar eu mergeam la tuns la un salon de coafură de pe lângă cinematograful Miorița. Acolo, coafezele îl cunoșteau, pentru că, ziceau ele, Titi Acs venea cu fiica lui s-o tundă. Tot ele spuneau că tatăl își iubea la nebunie fetița, care era de fapt

adoptată, și că, lucru interesant, dragostea i-a făcut chiar să semene unul cu altul. Titi Acs a plecat în Israel și nu l-am cunoscut personal niciodată.

Și așa m-am împrietenit cu autorul celor mai frumoase cărți de povestiri pentru copii. Când l-am cunoscut, avusese deja două infarcturi. Fuma mult și, fiind înconjurat, la Mogoșoaia, de prieteni ca Teodor Mazilu, pictorul Florin Pucă, și alți câțiva amici care erau băutori, se așeza cu ei la masă și, la un pahar, discutau câte-n lună și în stele.

Eu eram atunci profesoară, fusesem asistentă la Institutul de Petrol și Gaze, dar, când s-a mutat la Ploiești, eu am rămas la București la un liceu. Aveam elevi de 17-18 ani și odată l-am invitat pe Octav Pancu-Iași la școală la o întrunire cu tineretul. Doamne, ce entuziasm a fost! Elevii nu se mai săturau să-i pună întrebări, iar el, cu umor, le dădea cele mai neașteptate răspunsuri. După acea întâlnire, elevii m-au implorat să-l mai invit, dar eu n-am mai făcut-o.

Avea doi fii deja mari, scrisese pentru ei cărți cu titluri tare frumoase: „Are tata doi băieți”, „Tartine cu vară și vânt”, „Cartea cu ochi albaștri”, „Țaraundevinerajoi” etc. Era un om nu numai inteligent și cu mult umor, dar și, în permanență, în ciuda suferinței cardiace, de o veselie contagioasă. Ne-am întâlnit odată la magazinul „Spicul” de lângă Cișmigiu, m-a rugat să vin să-mi arate un text pe care trebuia să-l

predea. Mi l-a citit cu un entuziasm greu de descris. I-am spus că era foarte bun, dar că eu aș fi schimbat ceva și i-am indicat ce aș fi scris eu. Nu numai că a găsit ideea mea excelentă, dar pe loc mi-a spus că am talent și că ar trebui imediat să încep să scriu. El avea o rubrică, la „Scânteia Tineretului”, mi se pare că se numea „Curierul Inimii”. Mi-a propus ca eu să scriu scrisori inventate, iar el, în cadrul rubricii respective, care publica și scrisorile, să scrie răspunsurile. Propunerea m-a speriat și am scris doar o dată sau de două ori, dar el a fost încântat de calitatea scrisorilor mele inventate.

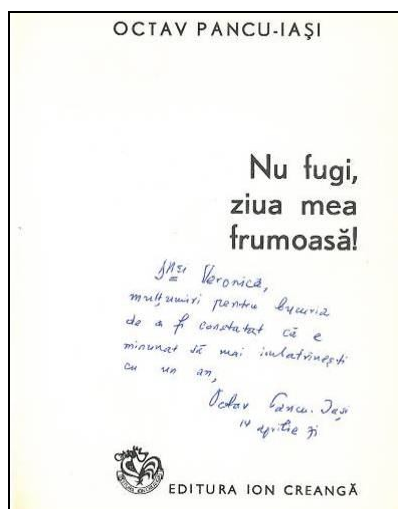
Prin el l-am cunoscut și pe regretatul Octavian Sava, cu care fusesse coleg la radio și cu care aveam să mă reîntâlnesc la Toronto, după peste 30 de ani, întâmplător, când acesta venise în vizită la fiica lui.

La începutul anului 1975, starea sănătății lui Octav Pancu-Iași s-a agravat, mai făcuse un infarct, era în spital și, într-o zi, când l-am vizitat, mi-a spus cu tonul lui ștrengăresc: „ce-ar fi să le fac alor mei o farsă și să mor chiar de ziua mea, în aprilie?” Poate că simțea ceva, cine știe? A murit la numai trei zile după ziua lui.

S-a scris puțin despre acest scriitor talentat, uitarea s-a așternut peste el și opera lui, deși ar fi meritat o mai mare recunoaștere.

Un gând pios în amintirea celui care, prin candoarea, dinamismul și poezia scrierilor lui, a încântat câteva generații de copii.

VERONICA PAVEL LERNER

Doamnei Veronica, / mulțumiri pentru bucuria / de a fi constatată că e / minunat să îmbătrânești / cu un an. Octav Pancu-Iași, 14 aprilie 1971

DOCUMENTELE CONTINUTĂȚII

Problematika proprietății foștilor optanți unguri în actualitate istorică și legislativă din România

(II)

Ungaria a readus în scenă problema optanților unguri cu vecinii săi Cehoslovacia, Iugoslavia și România, unde au avut proprietăți întinse un număr de cca 300 de familii de mari proprietari care se revendicau ca aparținând blazoanelor și titlurilor nobiliare maghiare. Proprietățile lor au ajuns să facă parte și să fie cuprinse în teritoriile statelor succesoare Ungariei, între cele menționate și România care și-a extins suveranitatea națională asupra Transilvaniei (Legea reformei agrare din 30 iulie 1921, se exprimă pentru teritoriile din Ardeal, Banat și Crișana). Un număr însemnat de cca 200 de familii aveau proprietăți și în Transilvania, după statistici, dețineau aproape 80% din suprafețele agricole și de pădure, în numele statului ungar ai cărui cetățeni și erau.

Alături de guvernarea Ungariei, nu au recunoscut, nu au acceptat Unirea Transilvaniei cu România și s-au opus măsurilor de expropriere adoptate de România. Inițial, au opus rezistență, negând orice autoritate a statului român în ce-i privește, a cărui cetățenie oferită au refuzat-o.

În faza următoare, ca cetățeni unguri, au pretins să fie exceptați de la expropriere, solicitând sprijinul Ungariei și al organizațiilor internaționale.

Cereau să fie lăsați să rămână și mai departe stăpâni peste moșiile din Ardeal, chiar dacă s-au expatriat, părăsind cu bună credință teritoriile de acum ale României și să se găsească „și pe mai departe în situațiile de care beneficiază din vremea feudalilor”.⁶

Cu toții au făcut plângere la Liga Națiunilor împotriva Cehoslovaciei, Iugoslaviei și României, prin care solicitau ca să rămână în proprietate sau moșiile lor să fie răscumpărate la prețuri astronomice. Pretindeau că li se cuvine un tratament ca foști stăpâni, în cazul nostru al Transilvaniei și stabilirea despăgubirii să fie pe măsură în cadrul reformelor agrare.

Poziția Guvernelor Cehoslovaciei și Iugoslaviei a fost cât se poate de clară. Au răspuns fără echivoc că problemele legate de organizarea politică și economică prin reforma agrară din fiecare țară constituie o chestiune absolut de proprie de suveranitate internă, în care nu avea ce căuta Liga Națiunilor. Astfel că această chestiune a fost tranșată foarte clar, cererile optanților unguri au fost expediate de la Liga Națiunilor ca o chestiune internă a Cehoslovaciei și a Iugoslaviei, fără niciun fel de alte discuții, finalizându-se simplu, cum a considerat în viziune proprie fiecare stat.

În relațiile cu România, problema optanților unguri a luat o altă turnură la care au concurat 2 factori în principal. Cercurile de interes ale optanților infiltrate în

sferele puterii din România timpului, sprijinite puternic din aval de influența Vaticanului, la rândul său cu pretenții, au fost foarte abile și, pe de altă parte, factorii decizionali ai României au manifestat naivitate și slăbiciuni neîngăduite.

Guvernarea, cercurile puterii și parte însemnată din fruntașii României au crezut de cuviință că este mai bine să se ducă tratative, având convingerea de justețea măsurilor adoptate. A fost o capcană întinsă diplomației românești, care nu a fost sesizată. Era previzibil că optanții adânc înrădăcinați în concepțiile lor feudale care și corespundeau intereselor lor, au refuzat evidența unei situații de fapt și de drept. Au adoptat o poziție total rigidă și au mizat pe câștigul cauzei, după cum au și reușit până la un loc.

Au supralicitat pretenții exorbitante în cazul supunerii la expropriere, prin intermediul Guvernului Ungar, au cerut printre altele un preț cu mult superior celui plătit proprietarilor români. Din

cele consemnate în documentele la îndemână și analizate de istorici⁷, se pretindea o despăgubire globală de peste 33 miliarde lei, care să se achite imediat; plata să se facă în franci aur și coroane aur cu o singură tranșă, plata 20% pentru deranjul în proprietate, cu păstrarea unor proprietăți la alegere. După ce contenciosul a trecut la instanțele internaționale, nu s-a mai discutat în moneda națională a României, care la acea dată era convertibilă.

Moneda națională a României era cu mult mai puternică decât în zilele noastre, iar pentru a face o comparație cu pretențiile emise ceea ce era insurmontabil, bugetul anual al țării nu depășea 13 miliarde de lei.

Cel care demască în numele României aceste pretenții absurde a fost Nicolae Titulescu, reprezentantul principal al României la Liga Națiunilor.

El a surprins substratul problemei, bazându-se pe intuiția sa juridică și calitățile de diplomat, cu toate că la început nu era inițiat în aspectele disputei. Excelența lui pregătire diplomatică, darul oratoric și autoritatea de care se bucura a dus la acceptarea punctului de vedere că reforma agrară din România, în jurul căreia gravitau reclamațiile optanților, este o chestiune exclusiv internă a României, în care Liga Națiunilor nu se poate amesteca.

S-a ajuns la o concluzie similară cu a Cehoslovaciei și Iugoslaviei și s-a redactat un document, proces – verbal, care trebuia să închidă contenciosul pendinte la Liga Națiunilor. Delegatul Guvernului Ungar a participat la redactare și a semnat procesul – verbal, alături de Nicolae Titulescu și reprezentanții desemnați de Liga Națiunilor.

Cercurile oficiale maghiare au dezavuat actul semnat, cu toate că reprezentantul Ungariei avea depline puteri în numele guvernului. S-a pretins că nu are dreptul să semneze aranjamentul care s-a făcut, au înlocuit delegatul la Ligă cu contele Apponyi. La Liga Națiunilor nu s-a clarificat această re poziționare a Ungariei care și-a renegat semnătura cu puteri depline a propriului reprezentant, erau necesare clarificări, în același timp România nu a reacționat pe măsură. Lucrurile au →

Prof.univ. dr. IOAN SABĂU – POP

⁶ Onișor Ghibu: Op. cit. p. 321.

⁷ A se vedea Vasile Nistor, op. cit. p. 270.

rămăs în suspensie și conflictul diplomatico - juridic readus în actualitate.

Statul Român nu are o reacție decisivă, cursul contenciosului se schimbă în cazul României, odată cu numirea lui Apponyi, un remarcabil reprezentant al conservatorismului anacronic, al stărilor feudale depășite, inteligent și inflexibil, tocmai un personaj potrivit pentru asemenea misiune din partea Ungariei.

Onisifor Ghibu, contemporan cu evenimentele și cunoscător al parcursului procesului optanților unguri, afirmă că Apponyi chiar fiind deplin interesat și tributar rânduierilor feudale, era o figură remarcabilă a politicii feudale maghiare care a menținut populația românească din Transilvania într-o stare de aservire și inferioritate economică existentă dinainte de Revoluțiile de la 1848, tocmai bun acel Apponyi foarte capabil și convingător pentru misiunea acordată, vorbitor fluent în mai multe limbi (germană, italiană, franceză, engleză), afișa o ținută și atitudine diplomatică, care captiva auditoriile în mod deosebit cel neinițiat în domeniu. Sarcina principală a lui era să tragă linie peste tot ce făcuseră antecesorii săi și să readucă lucrurile în discuție de la început.

Guvernul României a jucat totul pe „Cartea Titulescu”, însă marele profesor și diplomat român stăpân pe argumente, cu dreptatea de partea lui, nu a mai luptat cu aceeași forță. Dornic de afirmare și orgolios, nu a vrut să rateze duelul diplomatic și oratoric cu ecoul pe care îl putea produce de la tribuna Ligii Națiunilor, era o ocazie remarcabilă de afirmare a personalității sale pe scena diplomației internaționale, ținea mult la propria persoană față de care a trecut în plan secund o chestiune națională atât de importantă.

Este tot atât de adevărat că toate premisele erau de tranșare favorabilă României și o asemenea victorie în fața Ungariei ar fi avut răsunet în toate cancelariile occidentale, iar Titulescu s-ar fi umplut de glorie.

Vastele sale cunoștințe juridice, spiritul intuitiv, spontaneitatea oratorică dublau foarte mult, chiar acopereau nerecunoașterea unor detalii tehnice, a unor statistici, număr de persoane, suprafețe etc. și o putere genială de a specula pe greșelile și argumentele adversarilor dovedite atât în procesele de răsunet din țară și ce interesează aici pentru interesele României. Este dificil de reproșat că nu a rezistat ispitei de a-l învinge pe Apponyi și a riscat, acceptând disputa tocmai pe interese patrimoniale, politice și financiare ale României.

În pledoaria sa din 20 aprilie 1923, a demascăt enormitatea pretențiilor Ungariei, numindu-le „imposibilitate amorală” dublată de imposibilitate financiară, pentru că cererea de plată în aur depășește de peste 2 ori și jumătate cifra totală a bugetului român. Titulescu a adus argumente decisive atunci când a învederat textual că România are perspectiva unei economii moderne, că „a căutat să imprime legislației agrare un caracter obiectiv ca semn al unei dreptăți severe, poate, dar dreptate egală pentru toți: Aceasta a făcut să trateze pe picior de egalitate atât optanții unguri cât și proprietarii români”.⁸ Titulescu a adus argumente și dovezi concludente în direcția că reforma agrară din 1921 a vizat în egală măsură pe toți țărani cultivatori de pământ „independent de orice considerație asupra naționalității anterioare și astfel un

mare număr de țărani unguri sunt astăzi proprietari în Transilvania datorită legilor românești de expropriere pe un pământ care, altfel nu le-ar fi revenit niciodată.”

Trebuie recunoscut meritul istoric al diplomatului și eminentului jurist care a fost Titulescu, în prima etapă dobândind un succes covârșitor prin semnarea procesului verbal care statua justetea cauzei României, care a scos Transilvania din feudalism în care a fost abandonată la discreția grofilor unguri de Pactul dualist de la 1867, și că, în definitiv, chestiunile de reformă și de proprietate țin de suveranitatea României, constituie o politică internă fără să poată fi internaționalizată.

1. Repere de desfășurare ale procesului optanților și hotărârile adoptate

Ca urmare a sforilor trase prin culisele cancelariilor europene, unde simpatiile împărțite pentru România și Ungaria erau împărțite, după Unire, înflăcărarea personalităților care au susținut în Occident cauza dreaptă și jertfele aduse de poporul român s-a mai atenuat, fie considerând ca o misiune îndeplinită, fie mai ales de angrenarea în luptele interne pentru putere și pentru acumularea de avere, pentru mulți fruntași politici interesele țării au fost trecute în plan secundar. Au început să apară germenii care săpau la temelii României Mari și din interiorul țării, lupta pentru putere și averi orchestrată chiar de Casa Regală au dat semnele de slăbiciune ale Statului Român, simpatia occidentală erodată sau diminuată. După război, toți actorii s-au concentrat pe reconstrucția internă a statelor rezultate din prima mare conflagrație. Era propice pentru România să-și croiască propriul drum și să se afirme egal cu celelalte state, aruncând balastul care până atunci o încetina.

Prudența și poate ignoranța în egală măsură cu dezinteresul pentru destinele țării, care ne urmăresc ca o fatalitate istorică până în zilele noastre, au făcut ca unele lucruri să se îndrepte într-o direcție greșită, cu acumulare în timp și cu efecte în lanț, până în zilele noastre, când plătim polițele unei consecvente captivități istorice.

Este și situația generată de procesul politico-istoric al optanților unguri, care a stat la rădăcina proceselor aceluiași optanți la Tribunalul arbitral de la Paris.

E adevărat că Titulescu a susținut interesele României în toate fazele îndelungatului proces, dar aceasta după ce Apponyi a tras sfori cu abilitate și a reușit să impună că problema trebuie soluționată la nivelul Ligii Națiunilor, adică, caracterul intern al reformei agrare este discutabil și trebuie aduse soluții în instanțe internaționale. Repe-tăm, nu s-a întâmplat așa în cazul Cehoslovaciei, unde în provincia Slovacă 25% din populație era de origine maghiară și marile proprietăți aparțineau magnaților unguri, și la fel în cazul Iugoslaviei, unde situația de proprietate în provincia Novi Sad era asemănătoare.

Se pune legitim întrebarea, cum de a reușit Cehoslovacia să evite internaționalizarea contenciosului, cât timp reforma agrară a acestei țări nu era atât de progresistă cu aceea inițiată de România, istoria maghiaririi a fost mai prezentă în Slovacia, unde au evoluat centre de cultură și de civilizație ungurești (Gheorghe Rakoczi și contele Andrassi), de asemenea mari proprietăți, în fine capitala Ungariei feudale a fost la Pojon (Bratislava zilelor noastre).

⁶ Vasile Nistor, citat preluat, op. cit. p. 27.

Măria Ta, Țăran Român!(II)

De când te știi, te-ai înfrățit cu glia, cu țărna. Din ea ți-ai tras seva și hrana și mărirea și căderea, în ea ți-ai găsit limanul și odihna. Pentru ea ai muncit, ai trudit, ai iubit, ai luptat și ți-ai jertfit tinerețea și anii și banii. A făcut parte din viața ta, din trupul și din sufletul tău.

Cu țărâna te-ai botezat la vreme de nevoie, în țărână ți-ai făcut bordei și mormânt. În țărână ți-a pus Dumnezeu, ca-ntr-o trăistuță, merinde pentru drum lung: și aur și argint și aramă și sare și petrol și gaze și cărbuni și apă și uraniu și wolfram și multe-multe altele. Glia aceasta ai iubit-o cu patimă și ai sărutat-o când ai avut-o, când ai părăsit-o, ori când ai revăzut-o. Ai dus povara dorului de glie, când pașii ți-au umblat în depărtări, ai plâns ca la moartea unui fiu, când dușmanii ți-au răpit din glia țării. Ai căzut cu gura în țărână pe câmpul de luptă, lăsându-ți sângele s-o-ngrașe. Ai fost convins întotdeauna, că, prin glia țării, vei fi și tu nemuritor. În glie ți-ai îngropat moșii, strămoșii, părinții, soția, copiii, în glie te îngropi și tu. Când ai plecat departe și ți-a fost teamă că nu-ți vei mai vedea niciodată plaiurile țării tale, ți-ai luat între bagaje un pumn de țărână de acasă, pentru ca să-ți învelești trupul cu ea la vremea când va fi să fie. În felul acesta erai sigur

că frigul singurătății și al străinătății nu te va pătrunde.

Ai crezut cu tărie, Măria Ta, Țăran Român, că glia aceasta a țării tale ai primit-o din adânc de vremi de la moșii și strămoșii tăi și ai datoriat sfântă s-o transmiți mai departe urmașilor tăi întreagă, liberă și neîngenuncheată. Cum spunea Ștefan cel Mare în **Apus de Soare** a lui Delavrancea: „*Moldova nu este a mea, nu este a voastră, nu este a copiilor voștri, ci ea este a urmașilor urmașilor voștri!*” Ai folosit cu grijă bogățiile închise de Dumnezeu în sânul pământului Țării tale, cu teamă. Ai luat atât cât ți-a trebuit, ca să treci peste praguri și peste prăpăstii și ai lăsat restul, ca să aibă și urmașii tăi la vremea lor, pentru lumea lor.

Te doare inima astăzi, când plângi în ungherul tău de colibă, auzind cu câtă larghețe și indiferență mai marii zilei dau străinilor și atâtor vântură-lume, pe prețuri de nimic, pământuri petrolifere, aurifere, saline și altele asemenea! Ai muncit cu sudoare fiecare palmă de pământ, convins fiind că se supără Dumnezeu, dacă lași ceva nemuncit, năpădit de buruieni. Astăzi țara în cea mai mare parte este o „țară de pășuni”, o țară de măracini și de pălămidă. Mai marii zilei te plătesc ca să nu muncești pământul, să cumperi fructe și legume din

cele patru vânturi, iar cernoziomul tău mănos să fie „rezervație” pentru ... „păsărica cu ochi albaștri și gușă galbenă!”

Ai iubit, Măria Ta, Țăran Român, cu patimă fiecare palmă de pământ, fiecare slog, fiecare bucățică. Erăi altădată în stare să-ți dai în cap cu frații, cu părinții, cu vecini, dacă ți-ar fi răpit o feliuță din ce era al tău. Azi parcă nu te mai interesează pământul! Ți-ai plecat capul și-ți sângerează sufletul, când vezi în satul tău, în comuna ta, pe bucata de pământ pe care ți-au lăsat-o moșii tăi, cum se fac stăpâni cu acte în regulă învârtiții zilei, de care n-ai auzit neam de neamul tău. Te simți mic, și umilit, și neapărat de cei ce ar trebui să te apere. Te simți strivit de cei ce au bani și relații, de hoții cu gulere albe. Cu o sută și mai bine de ani în urmă, George Coșbuc îți traducea gândurile și mesajul pe care-l transmiteai ciococilor de atunci prin cuvinte ca acestea: „*Să nu dea Dumnezeu cel Sfânt / Să vrem noi sânge, nu pământ! / Când nu vom mai putea răbda, / Când foamea ne va răscula, / Hristoși să fiți, nu veți scăpa / Nici în mormânt!*”

Ai mai fi în stare, Măria Ta, să semnezi și astăzi un asemenea mesaj? Dar, de fapt, tu chiar mai existi?

Pr. AL. STĂNCIULESCU-BÂRDA

Un document important pentru istoria Reghinului

Sașii transilvăneni au instalat de timpuriu un învățământ, patronat de vârfurile clericale și lumești, competitiv pe plan european. La începutul sec. al XVI-lea în aproape fiecare localitate săsească se afla o școală, plasată (după cum se poate observa până în zilele noastre) în centru, pe lângă sau în apropierea bisericii, demonstrând apartenența ei și locul ocupat în societate.

În anul 1722, Consiliul Sinodal Evanghelic a hotărât școlarizarea obligatorie (băieți și fete) – sașii fiind printre primii din lume care introduc această obligativitate.

În acest context, trebuie privit și învățământul (Schulwesen) din Reghinul Săsesc, respectiv Reghin.

Nu e cazul și locul să redăm toată istoria învățământului săsesc din urbe (o istorie amplă a fost publicată în nr. 11-12/2010 și nr. 1-2/2011 sub titlul „550 de ani de învățământ german la Reghin 1460-2010” în această revistă) vreau să mă rezum la o datare care apare mereu, când sunt prezentate date istorice ale Reghinului și anume: „În anul 1483, este amintită prima școală cetățenească din oraș.” Această afirmație este prezentată fără a arăta sursa de proveniență.

Sursa de proveniență o prezintă istoricul brașovean Gernot Nussbächer, în „Reghinul cultural”, vol. 5 din 2000, și anume *Registrum Juris civilis* (cartea judiciară, care era și un fel de cronică a localității) a orașului *Bartpha – Bartfeld* azi *Bardejov* din nord-estul Slovaciei în ținutul Zips – Szepes – Spis.

În acest registru, e consemnat pe data de **7 martie 1483** ca executor testa-mentar un *Mathias Literatus Scolasticus in oppido Regen in partibus Transilvaniae sito*, fiul decedatului *Georgius Wallasch*.

Am reușit să obțin o fotografie a originalului, la analiza căruia se poate constata conținutul ce se referă la o moștenire a unei datorii și amânarea plății acesteia pe un an. Deci nu se referă, nicidecum, la o *scoala*. Apare însă un „Scolasticus (scolasticus). Prin acest termen se înțelegea în Evul Mediu – spre deosebirea actualului sens al cuvântului – conducerea (rector) unei școli, învățat și tot ce avea de-a face cu instruire, învățatură și studiu în general. Este desemnarea unei funcții. Putem deduce, desigur, din acest document, existența unei școli în Reghin, dar nu este prima atestare. Prima rămăne cea din **1 ian. 1460** când într-un document, aflat în arhiva orașului Bistrița (păstrat acum în Arhivele Naționale din Cluj-Napoca) este amintit *Magister Petrus, rector scholarum in oppido Reghen*.

Și aici este consemnată funcția, dar mai precizată în comparația cu documentul din Bardejov. Amintirile funcțiilor în aceste documente nu sunt cazuri izolate, cele mai multe date despre școlile din Transilvania sunt obținute din actele de judecată, de donații sau registre de plată ale vremii. Aplicarea plăcii comemorative pe clădirea școlii de pe Călărășilor (fosta Școala ev. de fete) în anul 2010, cu ocazia sărbătoririi a 550 de ani de la prima atestare a școlii săsești, are deplină legitimitate – în pofida unor alte păreri nefondate – școala aflându-se într-un turn situat la actuala intrare în curtea școlii.

Apare întrebarea legitimă: cum de a fost redactat acest document tocmai în Slovacia? Amintitul ținut Zips - Szepes - Spis a fost colonizat de regii maghiari cu o populație germană (expulzată după cel de-al Doilea Război Mondial) cam în aceeași perioadă în care au fost colonizați și sașii transilvăneni. Mai mult: și acești coloniști s-au numit „sași” și au avut legături strânse cu sașii transilvăneni. Unii din ei, emigrând în Transilvania, au ocupat funcții înalte în bresle sau chiar în cadrul Universității Naționale Săsești. Astfel o fi ajuns și familia Wallasch la Reghin.

După toate cele relatate, se adevăresc și aici vorbele istoricului Lucian Boia: „Istoria înseamnă o permanentă reevaluare a trecutului”.

prof. HANS GANESCH

Ancheta „Vatra veche”

Casa memorială „Otilia Cazimir”

Printre numele de legendă ale Iașului este și Zlataust (vezi volumul *Fata din Zlataust*, de Ionel Teodoreanu). În apropierea acestui loc, pe o stradă liniștită (str. Bucșinescu, nr. 4), într-o casă modestă, cu grădiniță de flori, a locuit poeta Otilia Cazimir (1894-1967). Decorul vegetal și calmul cartierului, cu bisericile domnești Zlataust, Barnovski și Bărboi, erau favorabile reveriei și aducerii aminte. Asemenea sentimente au definit-o pe profesoara Alexandriana Gavrilăscu – cea care este cunoscută în literatură sub numele de Otilia Cazimir, pseudonim dat de părinții literari ai poetei, G. Ibrăileanu și M. Sadoveanu, pseudonim ce nu i-a plăcut purtătoarei, dar pe care, onorându-l, l-a făcut stimat.

Vizitatorul care intră în curtea plină cu flori tresare, trăind parcă atmosfera poeziei *Pelerinaj sentimental*, unde Otilia Cazimir își amintește de casa cu cerdac, de „*iatacul cald și bun*”, în care miroase a gutui și a tutun, de scrinul vechi de nuc din care răzbea un parfum de levănțică, de „*divanul înflorat cu roze*” și de rouărușca atârnată de uluci: „*La ușa ce se vaieță / Mă-ntâmpină parfum închis și greu, / Și-n pragul putred, din trecut, m-ajung / Vechi amintiri din ceea ce-am fost eu.*”

Otilia Cazimir a debutat în revista *Viața românească*, în 1912, simțindu-se mai aproape de tradițiile poeziei românești decât de eforturile modernizatoare ale scriitorilor dintre cele două războaie mondiale. În anul 1937, a primit *Premiul Național pentru Literatură*, cea mai prestigioasă distincție care se putea oferi atunci în domeniul literaturii. Scrie mult, veghind mii de nopți deasupra paginilor manuscrise, cu o conștiință artistică exemplară și cu un

suflet mare. Volumele de poezii *Fluturi de noapte* (1927), *Licurici* (1930), *Cântec de comoară* (1930), culminează cu volumul apărut în 1957, *Baba Iarnă într-n sat*, cel mai reușit din întreaga istorie a literaturii române pentru copii. Dintre volumele în proză, se evidențiază *Grădina cu amintiri* (1929), *În târgușorul dintre vii* (1939), *A murit Luchi* (1942) și *Prietenii mei, scriitorii* (1960).

Bustul din fața casei îl face pe vizitator să tresară. Asemănarea este evidentă. A fost dezvelit în 1994, cu ocazia sărbătorii centenarului nașterii poetei, autorul fiind Dan Covătaru.

Casa – un antreu și două camere – a fost deschisă ca muzeu memorial la 10 iunie 1972. Interiorul pare încărcat prin aglomerația multor lucruri. Predomină scoarțele românești și icoanele: „*E liniște-n odaie ... / Miroase a gutui și mere coapte / Și e răcoare ca-n odăile bătrâne, / Ca-n albele iatacuri de pe vremuri.*” Mobila este obișnuită, simplă. În prima cameră, sufrageria, stăpâna casei își primea musafirii. Era locul unde șuetele literare aveau loc până noaptea târziu. În această cameră se păstrează manuscrise ale poetei, multe cu unele corecturi făcute de autoare, ediții ale operelor și publicații cuprinzând versurile pline de sensibilitate ale Otiliei Cazimir. De asemenea, multe fotografii de familie, ale prietenilor și cunoscuților.

Într-o fotografie, sunt părinții (tatăl a fost învățător, el a cumpărat casa), în alta, Otilia Cazimir la vârsta de 30 de ani, în curtea casei; alta este cu George Topîrceanu, pe care l-a iubit foarte mult și de care a legat-o o traică prietenie – o prietenie luminoasă care constituie un capitol de istorie literară mereu interesant.

Ani îndelungi de viață s-au aflat împreună, iar după moartea poetului (1937), mormântul a avut zilnic o floare proaspătă pusă la căpătâi de mâna credincioasei sale prietene.

Pe un perete, în aceeași cameră, privim portretele desenate de Topîrceanu – Otilia Cazimir și George Topîrceanu.

În a doua cameră, unde lucra și se odihnea, se află patul și un birou plin de fotografii ale unor prieteni și ale unor copii din vecini. Otilia Cazimir se împrietenea repede cu mulți copii. A iubit foarte mult copiii, dar nu a fost căsătorită. A iubit copiii și pisicile, care apar adesea în creația sa:

„*Bunica ne iese-nainte / Cu zâmbetu-i blând de bunică: / -Ei, care mi-a fost mai cuminte, / Fetițele ori tu, pisică?*” (*Bunica*).

Pe peretele dinspre geamuri, se află o fotografie mare în care se recunosc ușor M. Sadoveanu, G. Ibrăileanu, M. Codreanu, G. Enescu. Privim apoi o fotografie-martor: Otilia Cazimir ni se înfățișează în chiar decorul acestei camere, lucru ce ne demonstrează, dacă mai era nevoie, că totul aici se prezintă vizitatorilor exact așa cum a fost când autoarea trăia, cu obiectele care i-au aparținut. Totul este autentic. Lipsește prezența ei. Privirile ni se opresc și asupra bustului Otiliei Cazimir, realizat de I. Mateescu, fratele vitreg al lui G. Topîrceanu.

Pe o etajeră – o carte deschisă pe care se află scrisă de mâna poetei o dedicația originală: „*Mie, ca să nu uit cât mi-a scos sufletul cartea asta. O.C. sept. 1950*”.

Este vorba de o traducere, *Abai*, de M. Auezov. Traducătoare, prozatoare ..., însă Otilia Cazimir rămâne în literatura română ca o poetă ce a scris poezii pentru copii și ca o poetă a florilor, în tradiția lui Ștefan Petică și Dimitrie Anghel.

A evocat exaltațiile florilor așa cum se află ele în grădina casei, grădină pe care atât de mult a iubit-o, „*parfumul vag de floare ne-nflorită*”, „*somptuosul miros de zambile*”, „*trifoiul parfumat, plutitorul parfum de liliac*”, miremele de „*galbeni trandafiri*”, de „*coapte podgorii*”, de „*car cu fân*”, de „*miriști ruginite*”, de „*prisacă*”, de „*scoarță aspră și masivă*” de fag.

Ne amintim afirmația lui C. Ciopraga: „*După D. Anghel, nimeni n-a adus un omagiu mai delicat florilor – de la romanițele-n «pâlcuri de aur», până la îndepărtatele flori exotice. Grădina «surâde leneșă sub soare», frunzișul «își culcă umbra mișcătoare», un mac «își scutură pe rând petalele». Florile Otiliei Cazimir sunt umanizate, sunt însăși viața.*”

Otilia Cazimir, poeta ce se identifică cu Iașul, a onorat cu prezența ei viața spirituală a frumosului târg, încadrându-se în generația de aur a scriitorilor ieșeni grupați în jurul revistei *Viața românească*.

LUMINIȚA CORNEA

Interacțiunea forțelor psihologice, influența caracterului celui mai tare asupra celui sau a celor mai slabi sunt lucruri esențiale în societate dar, paradoxal, sunt foarte puțin cunoscute, aprofundate. De fapt, ce anume determină, să zicem, adoptarea unei decizii într-un conclave, juriu, complet de judecată, comisie, ori altă denumire pe care o poate avea o adunare de oameni uniți cu scopul de-a lua o hotărâre? Și nu orice fel de hotărâre, ci adesea una dintre cele importante pentru comunitatea căreia i se adresează! Ce anume determină o masă de oameni, până atunci amorfă ca o "maioneză tăiată", să devină o forță, să se "lege" în coeziunea unui sens unitar, decât impunerea ideii, părerii, convingerii, scopului, interesului etc. pe care le susține omul cu forța psihologică sau cu personalitatea cea mai marcantă, mai puternică decât personalitatea fiecăruia în parte și, dintr-o dată, prin adoptarea adesea inconștientă a acelei idei, decât ale tuturor? Cine n-a întâlnit în viața lui o luptă psihologică în care nu argumentele, nu dreptatea, nu rangul, nu instruirea, nici măcar forța fizică nu impun rezultatul, ci o forță care, până la stabilirea unei denumiri-etichetă, ar putea fi indicată cu acea sintagmă preluată din La Fontaine și deturnată ușor către sensul necesar aici, „*la raison du plus fort*”. Adică dreptatea, rațiunea, celui ce poate domina psihologic pe ceilalți, a celui ce are puterea de-a transmite imperativ, chiar metaverbal, propria lui voință.

Uneori dialogul dintre un asemenea individ și un semen al său se poate desfășura cu totul ciudat, discuția lor poate fi cu totul paralelă comunicării reale; ei pot vorbi despre altceva decât gândesc, se pot înjura, pot vorbi despre vreme, despre ploile de anul trecut etc., dialog care nu face altceva decât să mascheze, de fapt, transmiterea reală, subiacentă, a mesajului subliminal, a substanței psihologice de la cel mai puternic la cel mai slab, așa cum cerneala simpatică transmite mesajul real strecurat printre rândurile unei scrisori banale și ne semnificative.

De câte ori nu se întâmplă ca în organismul social, deținătorul psihologiei celei mai puternice să nu fie și cel mai mare în funcție! Atunci procesul luării deciziilor oferă un spectacol foarte ciudat. Posibili spectatori pot ve-

dea cu uimire cum șeful ezită mult timp până să ia o hotărâre dacă nu l-a consultat pe cutare subaltern dar care, de fapt, n-ar avea nici un temei legal să fie consultat; ori cum șeful, înfuriat pe propria lui slăbiciune, e hotărât să termine cu vasalitatea față de acel neisprăvit, inferior ierarhic, să-l cheme și să-l pună la punct, să-i „arate el”, să-i demonstreze că nu-și face datoria cum trebuie, că are vicii și defecte pe care le știe foarte bine și n-o să le mai admită etc... Apoi ia ferm acea hotărâre și-o comunică tuturor plin de emfază și satisfacție.

Pe urmă, îl cheamă pe acel subaltern, decis să fie puternic și să-l înfrunte zdrobitor. Acela vine docil și răspunde corect la întrebări și-și spune punctul de vedere despre hotărâre, dacă este întreat. Dar șeful nu-l mai întreabă mare lucru, nici pomeneală să-l bruscheze, să-i arunce în față învinuiri și vorbe grele despre păcatele lui, cum își propusese îndelung, ba chiar repetase scena în fața oglinzii pe când se rădea dimineața. Ba dimpotrivă, conversează despre vreme, despre ce s-a mai realizat în unitate, căutând cu ardoare inexplicabilă acele subiecte despre care știe că-i plac subalternului său. Ca atras de un magnet, vorbește el însuși despre hotărârea luată, constatând că nu e bună și că va trebui s-o schimbe, apoi face o glumă, spune un banc și coboară tonul discuției până la nota colocvială, cea mai intimă cu puțință, cerșind un zâmbet, un surâs, o confirmare de la omul din fața lui.

Dacă acela zâmbește măcar la glumă, atunci șeful e atât de fericit, se simte atât de ușurat de povara grea ce-i stătuse până atunci pe suflet, este ușor euforic, imponderabil, și nici nu vrea să se gândească la toate hotărârile ce-l determinaseră să-l cheme „la ordine” pe individ. Nici prin cap nu vrea să lase

să-i treacă gândul că a făcut un compromis, iar și iar, că toată comportarea lui miroase a lașitate și a slăbiciune! Nu, el e pur și simplu ușor și fericit și se desparte de acela în cea mai perfectă bună dispoziție, anunțând, ca în treacăt, colectivitatea că s-a răzgândit în privința deciziei anunțate. Nu-l interesează că poate de decizia aceea depinde soarta unor oameni care meritau să li se facă dreptate, că el le promisese acel lucru și ei se bucuraseră, iar prin răzgândirea lui, el îi aruncă din nou în adâncă și nemeritată disperare că, în ultimă instanță, își compromite, iar și iar, autoritatea. Nimic, nici un argument „de bun-simț” sau de logică nu poate concura forța acțiunii celui mai puternic cu care el, șeful, vrea să trăiască în cea mai deplină armonie și de frica unei supărări a aceluia nici n-ar mai putea dormi noaptea.

Dar exemplele dominației psihologice a celui mai tare stau tuturor la îndemână și ar merita luate în atenție și studiate cu mai multă preocupare, de vreme ce legitatea aceasta nu pare a varia prea mult în decursul existenței istorice, sociale, politice. Cine n-a auzit de câte-o soție frumoasă, destoinică, virtuoasă, care a adus prin zestrea ei temelia materială a unei căsnicii, dar care este terorizată de câte-o brută de bărbat căruia nu îndrăznește să i se opună, de care nu poate să se despartă, deși nu simte decât ură și silă față de el, deși are unde pleca și toată familia o așteaptă, o imploră să plece, să-l părăsească, întorcându-se la locul ei firesc, la casa părintească unde totul i se potrivește perfect și toate sunt făcute pe măsura mulțumirii ei; ba chiar și un vechi prieten, întristat foarte de mariajul ei, stă în așteptarea întoarcerii ei. Dar o forță mai puternică decât toate, un magnetism rece și dur o ține sclavă și prizonieră capriciilor lui, ale celui pe care n-are nici măcar curajul de a-l înfrunța în gând, deși n-a atins-o niciodată măcar cu un deget.

Ori situația inversă: în care o namilă de om, temut la slujbă, căruia toți se fereesc să-i stârnească mânia spre a nu se alege cu dinții scoși, când vine acasă, devine un mieluşel sub ochii soției sale, o femeie mărunțică, urâtă și firavă ca un copil, dar din cuvântul căreia nu ar îndrăzni să iasă, iar imaginea unei posibile supărări a ei e mai cumplită în gândul lui decât cea mai terifiantă apocalipsă.

Sau un alt exemplu, prelevat din cruda și actuala realitate: un individ fără studii, abia cu un pospai de liceu făcut din bucăți, fără talent, cultură, ori măcar ceva har oratoric, aparent șters și →

LUCIA OLARU NENATI

banal, reușește să se infiltreze într-o instituție pe un post mărunț, pe măsura pregătirii sale. Dar cu timpul, folosind incredibile și ingenioase mijloace de învățare a celor neatenți, de corupere a celor cupizi, de înspăimântare a celor fricoși, de compromitere și discreditare, chiar preventivă, a celor capabili și deci pasibili de a-i deveni șefi sau concurenți, de mituire a celor lacomi, reușește să păstreze ani mulți un fel de vid de putere, adică de forță psihologică, el devenind cu timpul, fără a-și schimba funcția (căci nici nu i-ar trebui să răspundă pentru faptele sale, să-și bată capul cu fel de fel de planuri, programe și indicatori economici riscanți, ci doar să profite cât mai mult!), un șef neoficial al aceluia organism. Până acolo încât îl poate trimite după țigări pe directorul său care nici n-ar îndrăzni măcar să crâncească în fața lui și care, terorizat de frică, face demersurile necesare pentru a-i obține aceluia derogare de studii, sau mai bine zis, având în vedere fragilitatea vremurilor de azi când totul e posibil cu tupeu, îi obține, laudându-l pentru „realizării” lui, de fapt, un fel de certificat de compensare a studiilor. Ce mai, un fleac, acolo, vreo cinci ani de muncă asiduă, nopți nedormite, examene și stress câștigați pe scurtătură, doar prin știința dominării psihologice!

Individul mai știe când și cu cine să se alieze (mai potrivit ar fi să scriu „înghăiteze”), adulmecându-și similitii, precum simt câinii de departe un exemplar feminin din rasa lor. Când descoperă o canalie mai mare decât el, se aliază cu aceasta și formează un nucleu de rău invincibil, insolubil prin forța oricărei logici, dreptăți, merite, experiențe etc. Exemplarul dublat domină totul și deși cei din jur sunt cu toții conștienți că scara ierarhiei e răsturnată, că ceea ce se petrece este absurd, grotesc, incredibil, că frizează aporia, nimeni nu îndrăznește să zică nimic, decât să murmure în absența „stăpânului” de frica pedepsei. Căci „stăpânii” știu să-i pedepsească teribil pe insurgenți, le dreseză, de pildă, o campanie de presă în numele unui grup indignat și animat de mânie proletară, ori face o „anonimă semnată”, adică un portret întors pe dos al celui în cauză, în care meritele devin culpe grave, realizările sunt crime și, în general, toată imaginea omului cuprins în rama acelei hârtii este respingătoare, mustind de ostilitate, grotescă, incredibil de josnică, evident dubioasă prin patimă pentru oricine ar citi-o fără părtinire. Dar cine s-o facă? Toți cei pe care-i

pune s-o semneze nici n-o citesc sau dacă o fac, nici nu crâncnesc, ci semnează ca în transă un document care capătă astfel greutate de act colectiv apt de-a distruge cariera și prestigiul unui om. De această luare de poziție *colectivă* orice demnitar fără experiență, pregătire în domeniu, așadar nesigur pe propriul său discernământ și scară a valorilor, trebuie să țină seamă dacă nu vrea să aibă necazuri cu „masele”. Căci și demnitarul simte unda rece, diabolică, pe care o emană individul în cauză și de care nici el nu se poate apăra și se simte obligat să „joace cum cântă el”. Iar astfel, cel vizat în acel document al rușinii omeniești, fie el un insurgent care a îndrăznit să strige că împăratul e gol, fie un om de valoare care ar putea fi pasibil de-a ocupa o funcție în arealul respectiv, tulburându-i diabolicului afacerile multe, dubioase și profitabile, este înlăturat încă înainte de-a fi știut că ar fi posibil să fie luat în atenție. În acest fel reptila terifiantă urcă încet până la poziții de influență incredibile iar setea lui de putere, de prestigiu, de recunoaștere, crește și ea geometric, demențial, ajungând cu timpul să nu mai mire pe nimeni când cineva (de pildă, o altă canalie aflată în parteneriat ori datoare pentru un serviciu imund) îi recunoaște în public meritul de-a fi „părintele” vreunei mari întreprinderi de anvergură.

Și iată cum atâtea subiecte circulă liber, în stare pură, – precum altă dată niște personaje în căutarea unui autor îl așteptau pe Pirandello – și nimeni nu prea-și mai găsește timp să le capteze, să le transforme în eroi livrești care să păstreze intacte absurdul și puterea terifiantă pe care o au în realitate. Ori măcar să se întrebe, să cerceteze, dacă nu pentru folosul literaturii, ci al vieții, al societății, ce forță teribilă au acești oameni, ce putere diferită cu totul, adesea în contrast cu cea fizică și care-i face stăpâni absoluți pe reacțiile altui sau altor oameni? De ce natură e substanța pe care o emană psihicul lor? Ce e fluidul, influența aceea ce produce astfel de efecte paradoxale?

Poate că abia atunci când omul va descoperi, defini și stăpâni pe deplin natura acestei forțe și va afla dacă e omenească sau ocultă, multe din misterele nedezlegate ale istoriei și societății omeniești din toate timpurile vor deveni mai limpezi. Abia atunci se va putea cunoaște evoluția acesteia în consens cu cele mai importante, cu adevărat, legi ce guvernează omenirea. Nu e o exagerare această aserțiune căci să ne amintim de marile personaje ale

Emil Chendea • Flori 100

răului din istorie, marii dictatori precum Hitler și Stalin, întrebându-ne cum au reușit ei să ajungă să stăpânească mase întregi de oameni și să recroiască istoria și geografia? Mai întâi, înainte de a manevra grupări omeniești imense, ei și-au impus voința celor din imediata lor apropiere, celor din preajma lor cărora le-au indus fără nici o rezistență propria lor voință, i-au determinat fără nici un efort să resimtă planurile și proiectele lui ca pe ale lor proprii, izvorâte firesc din dorința și afectul lor, fără să simtă nevoia de-a raționa dacă e bine sau nu să le adopte, să facă din ele scopul vieții lor personale.

Nicio excitare, nicio opoziție, nicio cugetare despre *a fi sau a nu fi*, nicio examinare a calității morale a acelor fapte, precum știm, acel mai adesea, abominabile, criminale. Ne amintim cu toții de uimirea populației germane de după război când, parcă treziți din somn, oamenii nu înțelegeau cum a fost posibil să se întâmple acele atrocități de care aflau parcă prima dată și nu-și explicau cum de au fost ei, cu toții, ca o ființă colectivă și decerebrată, cei ce au aclamat la unison, cuprinși de o stranie beție euforică, răcnete omulețului paranoic, grotesc și, de fapt, ridicol dacă ar fi putut fi privit atunci la rece și nu hiperbolizat în chip automat până la statutul de zeu.

Dacă ar putea fi prelevată, izolată, studiată acea substanță, acea entitate, acea energie, care a determinat toată absurditatea acelei dezastruoase conduite colective, așa precum s-au extras și analizat în laboratoare atâtea substanțe chimice sau fizice, în stare pură, determinându-li-se proprietățile, potențialul, utilitățile ș.a. și care apoi au fost înserate în tablouri de elemente, precum cel al lui Mendeleev, lumea ar putea să afle la timp despre apariția unei astfel de primejdii și ar putea s-o observe, s-o controleze, s-o combată înainte de a fi prea târziu și să preîntâmpine devenirea ei devastatoare și ajungerea în stadiul de-a produce schimbări în geografia și în istoria planetei.

O lumină chihlimbarie, o căldură calmă, de început de octombrie îi încălzește oasele reumatice, așa cum stă singur la masă, pe terasa crășmei din cartier, sorbind socotit din păhărelul cu rachiu de prune... Vine de la înmormântare și nu are chef să meargă-acasă, unde, singur-cuc, nu are cu cine schimba o vorbă... A murit Lisaveta, coana Lisaveta, fosta femeie de serviciu de la liceu, o bunătate de femeie, s-o pui la rană, nu alta... Ea i-a fost dascăliță, la începutul dascăliei lui, în școala în care intrase ca elev, apoi ca profesor, și din care avea să iasă la pensie peste vreun an sau doi.

Era tânăr pe atunci, era frumos, era deștept și talentat... Tocmai fusese repartizat profesor de desen în liceul pe care îl absolvise în urmă cu cinci ani. Ce vise avea! Ce nerăbdare îl cuprinsese! Zilele ce-l despărteau de cariera didactică i se păreau interminabile. Dădea târcoale școlii, se uita înăuntru prin geamurile de la parter. Ce să vadă? Maldăre de cărți, bănci clădite una peste alta, table stropite cu var...

În ziua în care se deschidea doar pentru dascăli instituția, el a fost primul care i-a trecut pragul... Emoționat! Nu ca elev, asta se trecuse... Era profesor! Profesor! Înțelegeți? Cu repartiție guvernamentală! Știa pe dinafară câte săli de clasă sunt pe fiecare palier, câte băi, unde merg profesorii în pauze, unde merg elevii, care-i cotlonul pentru țigara de la pauza mare, unde sunt ungherele de prins codanele în brațe, ca să le smulgi un sărut nevinovat...

I s-a părut o veșnicie timpul până când cancelaria s-a umplut de zumzet, de aromă de cafea, de exclamații care mai de care, de regretele unora, de veselia altora...

Cum mai toți colegii și colegele îi fuseseră profesori, tot un „Săru' mâna!” și-un „Să trăiți!”, ca la armată, a exclamat la fiecare deschidere a ușii.

La ora 11, Consiliu Profesoral. A semnat convocatorul cu responsabilitatea începătorului, străduindu-se să ocupe cel mai discret loc, pe rândul din spate. S-a prefăcut cufundat în lectura unei cărți, dar nici

măcar nu vedea literele. Inima îi ticăia mărunț și-și simțea gura uscată. Așa emoții nu mai avusese niciodată, nici la cele mai grele examene din viața lui de student... Se comunica încadrarea pe discipline și pe clase.

– Tânărul nostru coleg, Ovidiu..., elevul nostru strălucit..., anunța directorul, va fi diriginte la XII C, clasa de artă plastică... E în materie, în colectiv sunt numai fete, un singur băiat, se va descurca... Sala de clasă e ultima de pe palierul doi, pe dreapta, înspre nord. L-au aplaudat ca pe un premiant, el s-a fâstâcit, a îngăimat câteva cuvinte, nici acum nu știe ce a rostit, dar își amintește clar cum dorea să se termine odată ședința aceea, să se ducă la clasa lui, să vadă ce mai trebuie finisat, să înceapă munca de profesor, de care acum este sătul până peste cap... Putea ajunge un pictor cunoscut, așa îi prezisese profesorii din facultate, dar el, nu și nu, ținea să fie dascăl la el acasă, în țara lui, în școala lui, din Moldova lui, unde erau... „șireșe” și agude, unde era poamă și erau păstări, pătlăgele și goldane...

Rând pe rând, fiecare și-a primit repartiția pe clasă, sală și etaj. Într-o săptămână, totul trebuia să fie gata, pus la punct, să strălucească de curățenie, să arate ca o casă primitoare, să nu-i sperie pe candidații la bacalaureat, să nu fie fir de praf pe nicăieri, cărțile să fie așezate pe bănci, etichetele pe cărți, florile lângă cărți și lângă etichete... Flori proaspete, se înțelege, colorate, parfumate...

„O nimica toată!”, și-a zis în sinea lui Ovidiu, proaspăt profesor de desen...

Dar, ajuns în pragul clasei, și-a pus mâinile în cap și s-a crucit. Ceea ce vedea nu părea că ar putea fi vreodată o sală de clasă... Un maldăr

de moloz, drept în mijloc, bănci înghesuite una peste alta în spate, geamuri pline de var, tabla la fel. Privind în sus, Ovidiu vede tavanul alb, dar și cablurile atârânde, consolele fără becuri. Pe pereți, în loc de întrerupătoare și de prize, priveau spre el găvane negre, fără ochi...

– Ei, acu'-i acu'! Ce te faci, Ovide?

A tras un scaun, cu spătarul făcut jurnal. A citit amuzat: „M-am plictisit!!!”; „Vine vacanța cu trenul din Franța”; ”Profii sunt niște proști...”

Așadar, își alesese o carieră de tâmpit! Nici că se putea mai bine! A scos carnețelul și pixul, a notat conștiincios ce lipsește și câte-i trebuiau ca să pună clasa la punct. S-a gândit că taică-su n-are să-l refuze dacă îl va ruga să repare instalația electrică, directorul le spusese că nu sunt bani, să se descurce care cum poate... Maică-sa avea să spele geamuri, bănci și dușumele...

A doua zi, toată familia Pantaze trebăluia la etajul doi al singurului liceu din oraș, în ultima sală, spre nord, tărâmul de desfășurare a activității primului profesor din neamul lor de țărani. După o săptămână de trudă, prin geamul limpezit, se vedeau stejarii și arțarii de pe Runc, vârful dealului, vacile păscând pe pajiști. Găurile din ziduri dispăruseră, tabla era curată, dușumelele lustruite. Băncile au fost aliniate pe trei rânduri, catedra adusă-n față, scaunul-jurnal așezat lângă catedră, la locul lui, cărțile pe bănci, etichetele pe cărți...

O problemă, numai una, rămăsese. Era un fleac, o bagatelă să înșurubezi un bec, să-l pui la locul lui din tavan.

Ovidiu nu ajungea până acolo, dar problema se putea rezolva. Erau încă, pe holul școlii, scările zugravor... Înșfăcă una, o duse-n clasă. Văzu că cele două crăcane erau prinse cu sfoară... „Pentru un plus de siguranță!”, își zise în sinea lui. Se sprijini cu toată greutatea pe scară, încercându-i rezistența: „Sedează... ori ba? Nu ședează, e solidă!” Vorbea ca la el acasă, pe valea râului, ca moldovenii. Așa știa de la bunicu-său: „Vorbește cum ți-e vorba și poartă-te cum ți-i portul!”

Căută și numără cuiuțele de pus la abajur, le prinse tacticos între →

ANICA FACINA

TETRADE

Transfigurare

Cel ce făptuiește, nefăptuitor
bucurând voințe, bucurii nu-l vor
aduna cu trupul ca al valmei joc.
Învârtind la roata cosmicului zor,

dincolo de semne: apă, vânt, lut, foc,
ce'în a cincea sferă umbrele își coc,
poartă sacrificiu, sensu-i fiind
prin divin... întregul fără timp și loc...

Risipit sub gânduri nu-l atinge gând
și, deși-i orândeii, nu rămâne rând
în corvoada lumii, căci, indiferent,
vede simetria tuturor, dând

ochiului dintâie un invers torent.
Cum transcende actul, chipul său
latent,
prins asemănării de-al ascezei cor,
suie mântuire, pururea Prezent...

Ne'înțelesul crud....

Matcă și ruină celora ce sunt,
Sinele cu-asupra marelui mărunț
ține-această lume ca sămânță-a tot.
Cei ce torc iluzii din meditabund

caierul oglinzii pururea nu pot

scoate rânduială spre al său chivot,
unde neclintirea-i focul tutelar.
Nu știu să asculte din Întâiul Mot

cumpăna tăcerii și din umbra-i n-ar
desluși lumina, reic cenușar....
Însă cei ce calea dintre simțul nud
și asceza pură o păstrează dar,

prin cristalul minții tălpile-i aud
cum prefiră spațiu'în timpul cel
zălud.
Cugetând sub milă se așează-în **punct**
coacere'înțeleasă'în ne'înțelesul
crud....

Velierul clipei

Nu la „ieri” sau „mâine” ai a bucura
cât un „azi” deduce-în veșnicia sa
chilipirul caznei ce te-a scris orând.
Demn de milă-i uzul ca'în temei o **za**,

fruct al faptei înșeși de himer glisând,
neclintirii minții să-i întreme gând.
Prinde aparența să apari ca prins,
dar în contemplare și cogitabund

velierul clipei, ce spre gol a stins
plinul nemuririi, trebuie împins
unde tu ești Altul, iar Acela tu....
Noaptea fi-va ziuă, vastul încuprins

chiar de picătura-ți ce firav țesu
copleșire calmă într-**aici și-acu'....**
Însă-aceasta numai jertfei poate sta,
dându-i afirmării chip de-atare
„nu”....

Prinți ai cugetării

Ieri în vis iubit-am torsuri de
nespus....
Azi, doar nume-s....toate. Dăinuiesc,
dar nu-s....
Gemete și lacrimi cad întru zadar....
sunetele-oglinzii ning al vremii fus....

Prinți ai cugetării pentru ele-amnar
au furat scânteii și prin flori ce par
giuvaerul speței dat-au de zăduf
până a așterne firea sub cântar.

Alții, ai credinței, prosternând zulufi
ca ocean icoanei, au primit în puf
pasărea înfrântă de al grabei drum
sub curmarea'în sine-a vătului –
văzduh....

Între ei, noi, singuri.... Înainte-oricum
ca cel trup să-și afle dizolvarea'în
fum
mântuirea-i dacă'în suflet am dedus
liniștea minunii, chiar **aici și-acum....**

PETRU SOLONARU

PROFESORUL....

→dinti, luă becul, urcă pe scară și...

Se trezește la spital, pe un pat de
fier, cu capul bandajat, cu o cocleală
fără seamă în gură, cu gust de
pelin... Coana Lisaveta, la căpătâiul
lui...

– Nu m-a trimis domnul director!
Am venit așa, eu, cu de la mine
putere...

Ochii lui nedumeriți încearcă să
recunoască locul, creierul să înțeleagă
unde se află și de ce.

– Vai, domnu' profesor, ce
sperietură grozavă mi-ați tras! Am
crezut că s-a pornit cutremuru', nu
alta. Bufff! Am alergat pe scări, nici
nu știu cum, și v-am găsit lângă
calorifer, într-o baltă de sânge...
Doamne, cu ce ați greșit, de v-ați
făcut profesor?

– Așadar..., „a ședat” până la
urmă!...Credeam că n-are cum să
„sedeze”, că doar am verificat...

Și-a amintit totul, a derulat,
secvență cu secvență, filmul
întâmplărilor și s-a oprit la cuie...
„Cuiele! Unde sunt? Le-am înghițit,

te pomenesti! Sigur, le-am înghițit, că
altfel de ce aș avea durerea asta de
stomac? Ruginesc cuiele în stomacul
meu!”

Vine prima zi de profesorat
adevărat. Ovidiu, externat și refăcut,
pășește cu entuziasmul tinereții
pragul carierei sale. Fetele din clasa
sa, adolescente chipeșe, i-au surâs
galeș, băiatul, singurul elev între
atâtea domnișoare, părea copleșit,
intimidat... Directorul a trecut, s-a
arătat mulțumit, l-a lăudat în fața
clasei pentru cum reușise să
amenajeze totul... Acum, elevii au
plecat, iar el se plimbă prin clasă,
mângâind cu degetele băncile.
Deodată, o durere ascuțită îl îndoiaie
din mijloc. Stomacul îl doare, prins
de cărcei.

Trântind găleata, mătura și
fărășul, coana Lisaveta, crezându-se
singură pe palier, dă să-njure...
Deodată, prin ușa deschisă de la XII
C, îl vede pe Ovidiu... Femeia se
repede, îl prinde înainte de a se
prăbuși, îl așază pe scaunul de la
catedră, îi șterge fruntea nădușită cu

capătul șorțului, scoate din buzunar
un șip și un păhăruț...

– Ia, domn' profesor! Bea o țără!
Eu așa fac când mă doare
măruntaiele. Da mata ești tare tânăr.
Ce-ți veni să te faci profesor? Bea
oleacă!

A luat în scârbă păhărelul, l-a
deșertat dintr-o înghițitură, cum zis-a
Lisaveta, și s-a strămbat de
neplăcere...

Prima lui zi de învățământ! Își
amintește clar toate cele... A găsit
cuiele, pe toate trei, sub calorifer, în
ziua aceea festivă... Dar tot mai simte
gheara care-i zgândăre stomacul în
locul în care s-ar fi aciuat ele, dacă le-
ar fi înghițit atunci când cu căzătura,
când scara „a ședat”. Și... îl doare.
De aceea stinge rugina care îl
însoțește mereu, ascultând peste timp
sfatul femeii de serviciu, coana
Lisaveta:

– Ia un rachiu, domn' profesor!
Sigur trece...

**Din volumul „Personalul de
noapte”, aflat în pregătire la Editura
NICO, Tg. Mureș**

Dialog peste timp

O doamnă stabilită de aproape trei decenii în Iordania, moldoveancă de prin ținutul Vasluiului, traducător autorizat, dar, mai ales, cu oarece har literar și mult umor, și un domn, diplomat aflat în misiune în aceeași țară, cu înclinații literare evidente, au intrat într-un dialog polemic pornind de la versurile lui Omar Khayyam („Ulciorul”). Să-i urmărim!

„Știi tu, frumoaso, că ulciorul
Din care bei înfrigurată
L-a făurit cândva olarul
Din lutul unui trup de fată
Frumos și cald ca trupul tău?
Iar trupul tău, care mi-e astăzi
Cel mai dorit dintre limanuri,
Va fi un biet ulciur din care
Vor bea drumeții vin la hanuri...”

(Omar Khayyam)

Răspunsul unei femei către Omar

Omar Khayyam, tu ce pe fete
Zâmbind le transformai în oale,
Spune-mi și mie cu ce soartă
Mi te-ai ales, mă rog, matală?

Că eu, bând vinul din ulciorul
Acesta strâmb și pântecos,
Te văd în el taman pe tine,
Bătrân bețiv și păcătos!

Femeia, chiar de după moarte
S-o transforma în vreo ulcică,
Ea este-o muză-n orice stadiu,
De la fetiță la bunică!

Dar voi, cei revoltați, bărbații,
Nu inspirați măcar un vers
Și mă gândesc că chiar degeaba
Vă fofilați prin univers!

De toate acuzați femeia,
Vă agitați, scoateți scânteii,
Uitând că ați venit pe lume
Făcând scandal din burta ei!

Bătrâne pers, alint ulciorul,
Mai ai din vinul cel gustos?
Și, spune-mi, pe când scriai versuri,
Erai la fel de pântecos?

(Georgeta Younes)

Lovitura persului

Bătrân bețiv și păcătos
Am fost și eu la bătrânețe,
Dar eram chipeș și spătos
La mândra tinerete.

Oceanele și mările de vin
Doar cu frumoase le-am sorbit
Cu chipul dulce și divin
Le-am adorat și le-am iubit

Dar tu, fățarnică făptură,
Ce te ridici să mă înfrunți,
Ești doar mormanul de friptură,
Prădat de hulpavi pe la nunți!

Eu sunt ulciur în care vinul
Zâmbește-ndrăgostit și-acum,
Din tine-o crește doar pelinul
În mângâieri de ploii și fum!

Bătrân bețiv și pântecos
Sunt adorat și sunt divin
Și nu mă înec cu un biet os
Dintr-o friptură fără vin!
(V. S.)

Moldoveanca și persul

Hei, ciob de pers, care pe vremuri
Ai fost maestro de chiolhanuri,
Nu-ți pune-n cârd cu descendentă
Celor mai vrednici stâlpi de hanuri!

Strămoșii mei n-aveau ca tine,
Ce-i drept, o pană fermecată,
Dar când era vorba de chefuri,
Îți spun cinstit, o făceau lată!

Bunicul David chiar pe tine
Te imita-ntr-o zi cu nori,
Pe când, pe-o mândră de la crâșmă
O ridica de subțiori!

Așa-i spusese și bunicii,
Ce nu te cunoștea, săraca,
Și-a socotit că imitatul
E, negreșit, „Ucigă-l Toaca”.

La chef de te compar cu dânșii,
Matală-mi pari... apă de ploaie,
Crede-mă, unul plănuise
Să-și fac-o casă din butoaie!

Chiar vezi în mine o ciozvărtă
Dizgrațioasă de slănină?!
Dar afumată-n toiul nopții,
Pe Zoroastru, nu-s divină?!

Din trupul meu n-au cum să crească
Amare tufe de pelin -
Mă trag din bețivani, amice!
Și-am să renașc în râu de vin!

Hai, nu te supăra, maestre!
Că ți-am adus un mic afront!
Zic, mângâind duios ulciorul
Și căutând spre orizont,

Mai bine-ntoarce-te în lumea
Ce-mi pare tristă fără tine
Și hai cu mine în Moldova
Să-ți dau un vin cum se cuvine!
(Georgeta Younes)

Scufundare

Anticul vapor se scufundă
În clarul ochilor tăi.
Mistic, bărcile de salvare
Salvează câteva vâpăi.

Oră necunoscută, echipaj mărunț,
Pianul pe ape cântă
Iar notele-s gonite de vânt,
Valurile se frământă.

Nu-i noroc, felinarele pier,
Albastra zare e acum murdară,
Furtuna învăluie noaptea-n mister -
Vom fi doar cenușă amară...

Iertăm...

Uneori ne regăsim identitatea
În spatele unor măști zămislite din
absență,
Triști ne subjugăm autoritatea,
Fiind atinși de complezență.

Uneori trebuie să iertăm timizi
Pentru că iertarea e calea-nspre
adevăr.
Actori aflați în setea de-afirmare -
Să iertam? Nu este deloc ușor.

Așa că ce ne-a mai rămas?
Să iertăm putea-vom, în acest ultim
ceas?
Sau vom rămâne triști într-un decor,
Fără a avea vreun scop, vreun rol?

Tăcerea, lumina și munții

Tăcerea, a ta lacrimă curgând peste
brazi,
Iubirea, singurul refugiu de azi,
Veșmântul tău din frunze și raze,
Ale mele eterne fantasme.

Lumina, al tău zâmbet enigmatic,
Speranța, ecou al drumețului
singuratic,
Veșmântul tău din scoarță și ploaie,
A mea îngrijorare greoaie.

Munții, a ta privire cufundată,
Căldura, mereu prezentă, mereu
visată,
Veșmântul tău din văi și creste,
A noastră nesfârșită poveste.

RIBANA PASCU

Am văzut sfârșitul lumii. Ușhuaia (I)

Dintr-odată, sub noi a apărut oceanul. La început, o întindere plată, cenușie, apoi, apa s-a colorat într-un albastru profund. Când am atins pista, nu văzusem încă nici urmă de oraș. Doar un catarg metalic pe care fluturau amarnic rămășițele unui steag. În timp ce mergeam spre sala de primire a aeroportului, rafale puternice zguduiau burduful coridorului suspendat, trimițând șuvoaie de aer ca un duș rece prin crăpături. Am zâmbit.

„Asta e, băiatule... ești aproape de capătul lumii... cum te simți?”

După ce mi-am luat bagajul, am ieșit la peron. Vântul, mai, mai, să-mi trântescă ușa de sticlă-n cap. N-am apucat să fac niciun gest. Vedeam cum vine către mine... Deodată, ca din senin, a apărut o mână care a oprit catastrofa.

– Transportation senor?

– Si, si, am apucat să mai zic, înainte ca vântul să-mi bage cuvintele înapoi pe gât.

Omulețul mi-a înșfăcat valiza și mi-a făcut semn să-l urmez către un microbuz. Zgribulit, m-am așezat pe scaun. Nu era frig, dar vântul care șuiera îți făcea impresia că e frig. Încet, microbuzul s-a umplut, și a luat-o din loc. Toți pasagerii tăceau. Afară, un soare de după-amiază. Culori calde, reflectate de dealuri de-o parte, și apa oceanului, de cealaltă parte. Din când în când, câte-un

copac ale cărui crengi se întindeau numai o direcție, căutând parcă disperat să se țină de trunchiul chinuit de vânt. Apoi, au început să apară case. Micuțe, parcă pentru pitici, colorate, cu garduri micuțe care ocroteau grădinițe ale căror iarbă și flori anemice se smuceau sub rafale. Străzi, mașini, magazine. Și, totuși, nu scăpam de senzația de mic, de dimensiuni sub cele obișnuite, de parcă clădirile ar fi căutat adăpost în fața vitregiei naturii, cât mai aproape de pământ.

„Arată ca în Siberia... dar acolo poate mai sunt și ceva păduri...”

Nu eram uluit, dar aveam un fel de stare aparte. Eram în locul de unde începea strămtorea Magellan, aproape de Țara de Foc. Nu-mi venea să cred încă! Eram aproape de capătul lumii. Am rămas singur în microbuz. Șoferul s-a uitat întrebător la mine.

– Un hotel, por favor, i-am zis.

– Aaaa, un hotel?

– Si, si, i-am zis aproape disperat că lumina zilei începuse să scadă, și i-am arătat o clădire care arăta a cabană de munte.

– No senor, esto hotel es muy carro, adică, e scump hotelul acela.

– Păi, nu cunoști altul, mai ieftin?

– Si senor, momentito...

După două minute, microbuzul a oprit în fața unei clădiri mici, înzorzonată cu tot felul de lemnării parcă făcute la traforaj. Părea adusă acolo dintr-o nuvelă de Cehov. Culoarea: gri deschis.

– Aici e, zice, și-mi dă jos bagajul.

– Ă...

N-am apucat să-i spun să mai aștepte puțin, că poate nu erau locuri. Microbuzul a dispărut în josul străzii. Toate străzile curgeau prin oraș, în jos, spre ocean și spre port, dac-o fi fost vreunul.

Lovit de rafale laterale, am sunat. După ceva timp, apare o femeie în vârstă, aproape de 60. Păr tuns scurt, grizonat, încadrând o față spre rotund, cu piele ușor închisă la culoare. Ochi prietenoși.

– Ola, zic.

– Ola, răspunde ea.

– Un lugar... un habitation...

Parcă nu-mi mai venea nimic ca lumea pe gură.

– Si, zice, ai un lugar (un loc), și se dă la o parte din ușă.

Ușurat, am înghesuit valiza și restul prin deschiderea prea mică, și

am intrat într-un hol mic, slab luminat, dar cald. Simțeam căldura venind de undeva. Mi-a plăcut imediat. Era o atmosferă de casă veche, intimă, ospitalieră. Senora se așezase în spatele biroului micuț care era recepția. Cu un gest, a pus pe masă cheia cu numărul 7. Nu mi-a venit să cred! 7, 17, mereu numerele astea. Locuri în avion, loc în autobuz, camere de hotel, toate legate de cifrele 7, 17... Totul mi se învârtea anapoda prin cap. Am dat să scot pașaportul.

– Nu, nu, zice, du mai întâi bagajul în cameră.

M-am conformat. Am urcat niște scări de lemn care scârțâiau, apoi am intrat pe un coridor strămt, am trecut pe lângă uși mici, înguste, și am ajuns la numărul 7. Când am deschis, m-a lovit un aer cald, plăcut. Auzeam eu un fel de șuier, dar nu știam de unde vine. Apoi, am văzut minunea. Aerul cald venea printr-un dispozitiv din podea. Camera era mică și intimă. Nu avea mare lucru în dotare, dar mirosea a curat, avea mochetă pe jos, un pat confortabil, și, cu o treaptă mai sus, separat, toaleta și dușul. La cum arăta, m-aș fi așteptat la un miros de stătut, și mai ales de vechi! Nu știu de ce, dar majoritatea hotelurilor sau pensiunilor în care-am stat în America de Sud, lăsau impresia de vechi și uzat. Și nu erau de categoria „rucsac”, ci de trei stele. Ei bine, la pensiunea asta nu m-a deranjat, cu toate că prețul a fost pipărat.

– Cât ? întreb.

– Costă 29.000 de pesos, dar pentru că sunteți simpatic, 25.000, zice, și-mi zâmbeste.

Mi-am adus imediat aminte de Valparaiso. Acolo mi se ceruseră 30.000 pentru 3 nopți, adică în jur de 40 de euro. Aici, 25.000 numai pentru o noapte? Am tăcut. Îmi convenea, aveam acoperiș de-asupra capului. Acum, că greul trecuse, am trecut la lucruri practice. Patroana, sau ce-o fi fost, a pus două căni de ceai pe-o măsuță, și m-a invitat. Mi se făcuse cam foame din nou, dar n-am refuzat.

– Ă... ce se poate face în Punta Arenas? am întrebat într-un final.

După ce a sorbit puțin din ceaiul fierbinte, s-a uitat la mine și a zâmbit.

– Nimic!

– Păi atunci... eu ce fac aici?

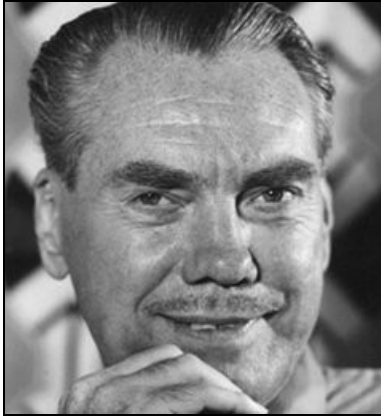
– Stai noaptea asta, și pleci mai departe.

ALEXANDER BIBAC

Biblioteca Babel

ARTUR LUNDKVIST

SUEDIA (1906- 1991)

Țăranii și muncitorii

sunt reali ca pâinea și ciocanul,
oamenii necesari care au întotdeauna
dreptate
dar întotdeauna primesc nedreptate.
Țăranii
se uită jos în izvoarele unde stelele se
rotesc
și sunt purtate de roțile ierboase.
Muncitorii se folosesc de foc
și simt puterea ursului de apă într-o
cușcă.
Țăranii, muncitorii
știu că ziua nu cade de sus:
ea trebuie dezgropată din pământ
ciocănită din fier, ascuțită de cuțit.
Ochii lor sunt luminoși de laptele pe
care-l beau,
miros a gunoi de grajd și a fum
astfel că nasul le curge,
ei sunt reali ca iarba și piatra.
Dar ceilalți sunt ireali, absenți:
cei cu mânuși și unghiile lungi
și cu multă folosință a cifrelor.
Perdelele lor negre blochează
dimineața,
ei sunt străini de lapte și cărbune.
Ei locuiesc sus, deasupra pământului
și scuiță jos
în coroanele arborilor.
Ei navighează la soare cu ziare
deschise
dictează inscripții despre ei înșiși
și formulează legile de aer.
Ei zboară pe patinele cu rotile pe
marmură
și lasă marea păzită de soldați.
Ei se ascund sub pleoapele lor
și apasă butoanele-n vis.
Dar muncitorii, țăranii

își caută în zori bicicletele ude,
uneltele lor reci.
Ei îngrijesc cu mâinile lor mica
scânteie a zilei.

(*Viață ca iarba – 1954*)

Esența femeilor

Femeia este un copac cu rădăcini
adânci în pământ –
bărbatul este furtuna care urlă în
coroana sa.

Femeia fuge pe cărările abrupte de
munte și tresare
în aerul rece al înălțimilor și îi este
dor de însoritele câmpii idilice.

Păsările femeii sunt domestice, ouă în
cuib și mănâncă cereale de pe
pământ,
dar nu zboară spre tărâmurii noi să
prindă stele.

Femeia nu întinde strune dornică să
audă un ton rar.

Femeia vrea viața obișnuită, vrea
micile griji într-o liniște mare.
Ea este mica adiere de vânt într-o zi
calmă

Ea este mica aversă de ploaie cu
dulcea strălucire a soarelui de după
aceea.

Femeia vrea veșnicia și vechiul și
siguranța. Nu noul și aventurosul.

De aceea femeia deține nimicul.

Femeia iubește cătușele, ale ei proprii
și ale altora.
De la femeie pleacă cordonul
ombilical.

Când bărbatul vorbește despre cele
înalte și pune focul sufletului în
vorbele lui,
femeia vede gura lui dornică, o sărută
și-l întreabă ce vrea să mănânce la
prânz.

O, vultur ce vrei să zbori spre ceruri,
nu lăsa niciun cuib moale să te
prindă!

O, Samson, vrei să înfrânghi dușmanii,
nu lăsa nicio Dalila să îți ia puterea.

(*Jar – 1929*)

Traducere –
DORINA BRÂNDUȘA LANDÉN

Rainer Maria Rilke

Verger (VII)

Livadă fericită, ținându-se cum cresc
Perfekte fructele pe multe fețe,
Bine știind instinctul bătrânesc
A și-l plia o clipă tinerețe.

Frumoasă treabă, ordine avans!
Atât insistă ramurile toarse,
de propria putere încântate doar se
destind într-un aerian balans.

Primejdiile tale, ale mele
Nu sunt frățești, ô verger, ô mon
frère?

Același vânt venind din stele
Ne forțează-a fi fragili, austeri.

Maurice Maeterlinck

Cântece

XIV

Voind să moară cele trei
surori și-au pus coroanele
Plecând să afle moartea-le.

S-au îndreptat către pădure:
„Pădure, dă-ne moartea
Și-ai trei coroane de-aur partea?”

S-a pus pe răs pădurea,
Și zece săruturi le da
Viitorul a li-l arăta.

Voind să moară cele trei
Surori spre mare porniră,
După trei ani o întâlniră.

„O, mare, dă-ne moartea
Și-ai trei coroane de-aur partea.”

Iar marea s-a pus pe plâns,
Trei sute săruturi le da
Trecutul a li-l arăta

Voind să moară cele trei
surori spre-oraș vântură,
găsindu-l într-o insulă.

„Oraș, oraș, dă-ne moartea
Și ai trei coroane de-aur partea.”

Iar orașul s-a deschis la moment
Săruturi dându-le ardent,
Uitați-vă la prezent.

Traducere de GEORGE ANCA

Asterisc

ORGOLIOȘII

Nu de puține ori ne lovim de orgoliul fără măsură al celor cu care împărțim momente din viața noastră. Desigur, orgoliul celorlalți, pentru că acela îl vedem mai bine și acela ne deranjează sau ne rănește. Mai puțin ne dăm seama că în fiecare din noi este o doză de orgoliu care îi afectează pe cei din preajmă și îi determină să ne răspundă cu aceeași monedă, căci orgoliul provoacă tendința de a răspunde cu orgoliu.

Acceptăm sau nu, fiecare din noi suntem înzestrați cu o anumită cantitate de orgoliu născută din dorința de a fi mai frumoși, mai inteligenți, mai buni, mai bogați decât ceilalți... egalitatea nu ne satisface. Într-un fel, orgoliul face parte din codul nostru genetic, o moștenire din generație în generație, de la facerea lumii. Nu orgoliu a fost acela care i-a scos din Rai pe Adam și Eva? Și multe alte întrebări se nasc, legate de orgoliu. În primul rând, orgoliul este un lucru rău sau bun? Ce înfățișare dăm orgoliului nostru și cum răspundem la orgoliul celor din jurul nostru? Cum măsurăm câtă cantitate de orgoliu este necesară și când depășim măsura? Ego-ul nostru are nevoie de o anumită cantitate de orgoliu numai de teamă de a nu ne arată prea slabi? Putem avea capacitatea să le cunoaștem criteriile, să stăpânim propriul orgoliu știind că acesta are capacitatea de autoîntreținere? Cum împletesc orgoliul cu dramul necesar de modestie și onestitate? Avem tăria să recunoaștem deschis că orgoliul cu care putem face rău altora se întoarce împotriva noastră? Ne dăm seama întotdeauna că multe din acțiunile noastre sau ale celor din jurul nostru sunt legate de orgoliu?

Asociindu-l cu mândria și demnitatea, nu de puține ori ne ascundem în spatele acestor cuvinte încurcându-le sensurile. Dicționarul ne spune că orgoliul este legat de modul în care am vrea să fim văzuți de ceilalți, este un sentiment de încredere exagerată și nejustificată despre valoarea și importanța socială, că e trufie, îngâmfare, vanitate, iar mândria se raportează la propria părere de sine, de încredere în

propriile calități, pe când demnitatea arată valoarea, cinstea, meritele morale, gradul de prețuire ca și rangul atins de o persoană în cadrul societății. Dar – și aci este un „dar” foarte mare – recunoaștem ușor unde se află granița între ele?

Și chiar dacă îi recunoaștem bine trăsăturile, orgoliul nu e ușor de ținut în frâu. Când e scăpat de sub control dă naștere ambiției, invidiei, geloziei, dorinței posesive. Deși unii sunt oameni inteligenți și cu multe alte calități, pentru că se află într-o etapă de viață favorabilă, crezându-se buricul pământului ating, totuși, dezinvoltura prostului fudul, cu „înlaltă ținută academică” desprinsă dintr-un limbaj prin care „c... t și c... u”, înjurăturile și cuvintele porno, constituie dovada forței cu care calcă toate conveniențele sociale, sfidând bunele maniere și poluându-ne viața, dar cei mai mulți sunt oameni a căror viziune culturală lasă mult de dorit. O astfel de linie este preferată de mulți politicieni de-ai noștri, unii aflați în domeniul subculturii, dar o întâlnim și la persoane cu mai multă instruire. Infătura și aroganța născute din orgoliu exagerat trezesc în ei dorința de a se poziționa favorabil față de ceilalți. Unii dintre aceștia sunt neîmpăcați cu ei înșiși și de aceea se naște în ei dorința de a se simți mai bine dominând, de a fi percepuți ca niște oameni puternici, de a dovedi altora că sunt oameni cu mai multe calități decât au cu adevărat, că au dreptate întotdeauna, că raționează fără greșală. Dacă sunt mai buni într-un anumit domeniu, există tendința de a se crede mai buni în toate, superiori, uitând complet că viața are un șir nesfârșit de alte domenii în care alții sunt cei care excelează, că fiecare om are calitățile lui și le poate dezvolta în modalități diferite.

Cu toate că orgolioșii sunt foarte greu de suportat, viața nu ne scutește de a-i avea în preajma noastră. Sunt persoane de care nu ne putem desprinde, cu care trebuie să ne ducem existența într-un fel sau altul,

prieteni, rude de sânge, chiar membri de familie, colegi de serviciu... Nu de puține ori, aceștia ne ating într-un mod greu de explicat, ne otrăvesc atmosfera iluzionându-se că sunt mai presus decât ceilalți, trăind într-o realitate numai de ei închipuită, pe care și-au programat-o și în care s-au instalat cu convingerea definitivă că este adevărată.

Nu e ușoară înfruntarea cu aceștia. Ei parcă se luptă să pună piciorul pe grumazul celorlalți, chiar dacă sunt cei dragi ai familiei lui, așa cum vedem uneori câte un tată, aproape devenit despot. Nu te poți lupta cu ei, fiindcă au pierdut capacitatea de a accepta alte puncte de vedere, te izbești de refuzul oricărei îndoieli. Aceștia întotdeauna vor considera că au dreptate, nu suportă să fie contrașiși, întotdeauna vor respinge, din capul locului, orice încercare de a-i înțelege pe alții. Dacă-i mai ascultă și pe alții, o fac doar ca să găsească motive de a-i contrațize.

Ei și-au pierdut capacitatea de a-și recunoaște greșelile și dacă, totuși, li se demonstrează ca ei au greșit, fie că nu recunosc, fie că minimalizează greșeala ca și când ar fi ceva lipsit de importanță. Iar în cazul ăsta, ceva din exterior, o anumită conjunctură a determinat acesta. Vor continua neabătut să emită păreri pe un ton atotștiutor, subliniind apăsat: „știu eu” sau „e greșit ce spui tu”. A-și cere scuze, pentru ei ar însemna a-și pierde din putere, înseamnă că se coboară prea mult de la înaltul nivel al închipuirii lor. Orgolioșii nu lasă frâu liber sentimentelor despre care cred că te fac mai vulnerabil și pretind că orgoliul este cel care te impune. Ei sunt potrivnici, adesea fără argumente: „așa vrea mușchii mei”. Orbiți de orgoliu, temându-se că sunt percepuți ca fiind sub nivelul la care și-ar dori, unii se manifestă ca niște snobi, iar o energie a răului din sufletul lor le dirijează pașii. Nu le pasă nici dacă sunt suspecți de egoism, de invidie, de ipocrizie, de vanitate sau răutate și nici de faptul că nu sunt iubiți de semenii lor.

Foarte mulți orgolioși se învârt, fără odihnă, în lumea esteticului, a literaturii, teatrului, muzicii, artelor plastice, o lume din care cred că fac parte neruptă, o largă scenă →

ELENA BUICĂ
Toronto

pentru fițe, lăsând impresia că această lume se simte onorată de prezența lor. Am întâlnit pe tărâmul scrierilor păreri unora, adevărat beton armat, chiar dacă ei nu și-au pus semnătura nici măcar pe un biet rânduleț de creație literară. Firea mea tolerantă îmi permite să trec cu vederea peste multe scăderi omenești, dar ceea ce nu pot trece cu vederea este orgoliul nemăsurat al unor intelectuali din lumea scrisului, care desființează cu emfază scrieri, chiar fără să le citească. Nu pot ierta anularea oricărei valori literare a scrisului, fie prin omisiune, fie prin atac verbal, fără să facă vreun fel de comentariu sau măcar să emită vreo idee legată de conținut. Uneori, reaua credință este zvârlită de la înălțime – „sunt scrieri care n-au nicio legătură cu literatura” – cuvinte încărcate de ură, cu intenția de a nimici, de a te pedepsi pentru că ai avut cutezanța să încerci să te afirmi, cuvinte de care nu am fost ferită nici eu. Nicio demonstrație scilpitoare, niciun fel de comentariu, niciun argument nu le motivează atitudinea de negare, iar bucuria trăirii literaturii o cârpește cu zdrențele invidiei răutăcioase. Nimic nu se ridică la înălțimea tensiunii intelectuale la care consideră că se află. Spectacolul inteligenței și culturii lor și-a ales altă scenă de desfășurare, una așezată la înălțime, acolo unde o cred ei și acolo monopolizează un loc în deplin narcisism. Rămân pe deplin convinși că statura lor intelectuală este zdrobitoare și că această valoare umană este singura care poate asigura poziționarea în societate. Lor li se adaugă și unii care scriu, dar care nu iau în seamă nicio scriere a altora, fiindcă nimic nu se ridică la înălțimea creațiilor lor.

În final, răspunsul la întrebarea dacă orgoliul e bun sau rău, se evidențiază de la sine. Ținând cont de faptul că orgoliul apare din prea multă încredere în sine și nu te lasă să vezi când ai greșit, deci este o piedică în calea autoperfecționării, că poți răni pe cei din preajma ta, că în forma lui exagerată poate fi considerat chiar o afecțiune psihică, eu, deși nu mă consider fără cusur, optez pentru o viață echilibrată, autentică în trăiri, în sinceritate și în ideea că nimeni nu este mai presus, deși fiecare suntem diferiți, dar fiecare avem dreptul sub soare la existența în demnitate.

Excelsior

ARBORELE ÎNGERULUI

Iureșul de frunze

Am auzit într-o zi la geam aripile îngerului meu.
Nu m-am speriat: eu mă știam apropiată-n zbor de Dumnezeu.

Dar dacă visele în cer zburau noapte și zi – petale de cireș, simțeam că nu știu tot ce vreau, că-n trup mă zbat adânc real iureș.

Chiar îngerul, cu nimbul său stelar mă învățase ca să simt urcuș picioarele purtând ca un adevăr urmele ierbii, din pământ culcuș.

M-am auzit cum cresc crenguțe-n geam,
eu însămi un cireș cu rădăcini ascunsă-n taina lumii și eram precum de floare-s pomii plini.

Iar îngerul ce m-a-nvățat să zbor între nadir și-albastru infinit înnoadă sufletu-mi în dor creștin prin vis și frunze împlinit.

Stejarul meu

Susur crăpat, trosnet de crengi și ciripit de păsări dintr-un cuib aflat într-un stejar bătrân, în munți m-au adunat, m-au așezat la început de timp, când soare nu-i, la capăt de cărare-n luminiș să văd, s-aud, să simt un iz adânc în scoarța lui, miros de vise și rășini, fantasma de străbuni cărunți și să pătrund în scorbura fără sfârșit unde pentru foarte mulți nu-i viață, alinare, nici viitor, nimic.

De-acolo, însă, ochiul tău de veacuri ascultă și mă-nvață cum s-aprind focul din gheață, cu îngerii să dăruiesc cuvinte vers după vers și să doinesc murmur divin de frunze întru care cresc puiet al codrului mustind de vraja graiul ce-l port sub aripi aplecate de ghinda arborelui strămoșesc.

Arborele sacru

Mă sprijin de tine. Tu sprijini cerul.
Deși ești trup, eu suflet și iubire,
tu îmi îmbraci veșminte verzi
și minții desenezi o scară de gândire.

Nu ți-am cerut cu glas că vreau să urc
acolo sus, în raiul de lumină
și totuși trunchiul tău de cifre
mă-mpinge, mai aproape ca să vină

apa-n care se scaldă heruvimii,
cu rodul tău hrânindu-mă pe mine
să văd adâncul rădăcinilor,
să aflu ce e rău și ce e bine.

Nu-s floarea ta, deși m-ar încânta
să deslușesc între tulpini misterul
arborelui sacru. Totuși prin tine simt
în mine cum se sprijină tot cerul.

Inimă de creștin

Din lemnul pomului din rai ți-au
sculptat o cruce
ca șarpele pe ea, printre crengi și
frunze
în adevăruri și în remușcare să ne
urce.

Mă simt eliberată și respir altarul
unde arde focul
purificând iubirea de tine, sfințind în
mine locul
vajnicului copac ce-mi protejează
jocul.

Și nu mă pot desprinde de ce mi-ai
dăruit
pentru că soarele răsare în fructul
pârăguit
în inima în care viață de copil ai
dăltuit.

Iar de aici nu se mai duce...

ELLENY PENDEFUNDA
Clasa a VI-a, Colegiul Național de
Artă „O. Băncilă” Iași
(Premiul I, Concursul Național
de Creație „Ion Creangă”, 2014)

Unde îngerii nu calcă

Nu învăț regulile jocului. Nu cred că l-aș mai putea juca vreodată.

(Mircea Eliade)

Mi-am năruit și casa și orașul și lumea în care timpurile mele atârnavă într-o rotație atipică. Oare de unde mai sunt eu?

Sunt din copilăria mea. Din acea copilărie cu care mă prind de Rai ca de o țară infinită, materializată doar într-un plan interior, tănuț, dar aflat în umbra inimii.

Într-adevăr, nu mai poate fi vorba despre o împlinire a copilăriei, prin ritual. Nu mai există copilării ca ale lui Creangă, deoarece nu mai există Nică și nici nu se mai pune problema de umblat desculț... A apus și Zaharia Stancu. Și deși vremurile se tot schimbă, în urma lor rămân doar contururi de umbre cenușii de atâtea jocuri și cuvinte, copilăria rămâne simbolul inocenței: starea anterioară căderii în păcat, o stare edenică, a tuturor posibilităților. Nu e nevoie să delimităm copilăria în praguri de vârste, deoarece ea este doar o noțiune ce presupune ubicuitate, un Dumnezeu atotcuprinzător, ce se relevă în primul rând prin simplitatea naturală a sufletului de copil și la gesturile pure, fără semnificații ascunse, complicate. Ce bine e să ai certitudini, mai ales unele gratuite și clare, asemeni celor oferite de copilărie. Sunt lucruri care îți vin mai frumos decât platoșa de cuvinte ce stă grijulie pe sufletul imobil. Sunt călduroase. Intime. Protecție care niște perdele roșii, grele, din catifea. Da, este un deceniu de când tot caut răspunsuri, găsite doar în jocul primirii fiecărei zile pe sub ușă, porția mea de speranță. Bineînțeles, mai sunt și cele patru picioare ale biroului pe care mă sprijin. Iar de pe biroul meu foarte material, plat și sec, pot să văd, prin fereastra cu gratii grele, de plumb imaginar, cerul care nu se plictisește niciodată de albastrul său. Și da, rămâne mereu același platan solemn, cu treptele dealurilor pe fundal care-l tot ridică din bolgia dantescă. I se scurge gravitatea în pas repezit, prin rădăcină. Însă mai văd câteodată și mari zăpezi înghețate pe dinafară, mari hemoragii de maci vii pe dinăuntru, totul părându-mi greu, secret, dar atât de înălțător.

În astfel de clipe, îmi pierd deceniul, veacul, mileniul, gândindu-mă că trebuie să fie contagios, asemeni holerei care se împrăștie tăcut în noi. Și totuși, inima mea sculptată grosolan și care mai bate când are chef, lacrimile mele

de cauciuc, citatul final și obosit, cele patru picioare febrile ale biroului meu, toate par să urle la sfârșit, amenințând credincioase. Lăsați întrebarea „Ce ne facem?” Ea poate să-și mai găsească locul doar în abisul spre care ne îndreptăm cu toții, dacă tot insistăm să ne îndepărtăm de greaua copilărie, lăsând limanul la voia întâmplării.

Thomas Mann afirma și se întreba, poate orb, poate doar testându-ne: „În definitiv, în lume există doar o singură problemă: cum să răzbești?, cum să ajungi în larg?, cum să sfârâmi crisalida și să devii fluture?” Această noțiune de element încifrat, inviolabil, la care face referire se poate atinge prin trăirea profundă a copilăriei, cu toate elementele ei: ludicul, jocul însuși, visul. La nașterea fiecăruia, s-au aruncat mii de zaruri a câte șapte puncte fiecare. Marea revoluție a început și nimic nu poate să o mai ascundă, să o mai prefacă într-o minciuna siberiană. Certitudini, Doamne, ce bine e să ai certitudini în stomac, în cerul gurii, în bumbacul mătăsoș al privirii, în vârful unghiilor. Da, uităm de pâine, o altă incertitudine în care se depozitează gila copilăriei. Scumpul meu birou, trebuie lăsată să cadă abrupt lucrarea: „Să dea Domnul!”. Ce să dea, cu zarul mat? Nu mai calcă de mult îngerii pe zaruri, nu le mai aruncă de când le-a înghețat în topitură timpul. E prea frumos afară pentru a mai putea fi împiedicat inefabilul pe această țărână banală, în acest vagon cu grâu. Să fim sinceri în fata ei, să ne învelim în aluminiu sufletul de cristal și să semnăm cât mai repede petiția pentru un eventual deces, dacă tot preferăm să ne înstrăinăm de adevărul ființei noastre. Fiindcă rămânem copii și în vis și în viață.

Totuși, prin copilărie și ludic, prin această rotire continuă a noțiunilor de „seriozitate-amuzament”, cochiliile în care ne naștem reușesc să se fissureze, să se spargă, iar lumina să pătrundă, ajungând la esența tainei. Taoismul dă un sens simplu acestei stări sufletești: „Măcar că sunteți înaintat în vârstă, aveți proștețimea unui copil”.

Din perspectiva lumii moderne, copilul devine nouă ordine născută din dezordine, emergență acestor structuri disipative. Cum aceasta este fără premeditare, ea reușește să restabilească pacea sufletească a unei familii, unde ambii părinți se află într-o permanentă grabă pentru a-și asigura ne-scurgerea din timp pe nisipul rece.

Copilăria poate fi, de asemenea, o stare premergătoare obținerii cunoașterii. Aceasta definiție este susținută și de către tradiția hindusă, unde starea edenică este denumită „balya”, făcându-se referire la o zeitate supremă. Ideea de copilărie apare încă de la Marele Anonim, care vorbește despre «calea prunciei», care permite reintrarea în Ceruri. Imaginea pruncului este asemănătoare cu cea a îngerilor, ca simbol al nevinovăției și curăției, indicând o izbândă a simplității. Prin copilărie se dobândește liniște sufletească și o mare încredere în sine, precum și o victorie asupra angoasei. De asemenea, această stare nu trebuie confundată cu una de naivitate, deoarece copilul reușește să perceapă lumea concret prin joc. Ludicul surescită imaginația și stimulează emotivitatea, devenind un transfer de energie albă, pură, între copii și adulți, copiii transmițând viață obiectelor dragi (păpuși, ursuleți). Jocul devine astfel simbolul varietății, fiind sufletul copilăriei, locul în care se întâlnesc pulsațiile imaginarului, depășind caracterul său aparent frivol și gratuit. Prin jocurile deja consacrate, se cristalizează simțurile și sentimentele, pregătindu-ne pentru jocurile la nivel înalt, cele ale societății actuale, precum și legăturile și relațiile cu ceilalți.

Ar fi fost frumos să avem certitudini, să fim zaruri puternice, nestrămutate în fața hazardului, nu doar aruncate în bătaia vântului. Nu așa, ci trăgând gravitația după noi, absorbind lumina. Nici așa, devenind copii bătrâni dependenți de povești, ci bătrâni vânzători de iluzii mereu proaspete, nu putrezite pe rafturile timpului. Însă ne încăpățânăm a fi prea neimportanti, prea peticiți, dormind în continuare, deși alarma sună insistent de aproape două decenii (cel puțin la mine). Dar preferăm să spunem „așa trebuia să se întâmple” când arca noastră se sfârșim în furtună.

Ce bine e să ai certitudini în epidermă, sub august, prin copilărie.

MIRUNA MIRON
Clasa a X-a,
Brăila

(Premiul I, Concursul Național de Creație „Ion Creangă”, 2014)

Expoziții

Muzeul de Artă Iași -

depozitarul unei importante colecții de gravură românească

Proiectul tematic legat de colecția de gravuri a Muzeului de Artă a debutat în 2010, titlul generic al proiectului fiind *8/10 (tiraj de artist)*, fiind derulate mai multe etape în perioada 2010-2013, cu importante gravuri din colecția muzeului ieșean: *În sat, În oraș, Munca și Note despre peisaj*, gazdă fiind, de fiecare dată, Muzeul Viei și Vinului Hârlău.

Pe 21 martie a.c., la Muzeul Unirii din Iași a avut loc vernisajul etapei finale, expoziția intitulându-se *Personaje*. În noiembrie 2013, în același lăcaș de cultură s-a deschis expoziția de carte - obiect intitulată „Metamorfoza cărții”, autori: Atena – Elena Simionescu și Suzana Fântânariu-Baia, cu ocazia Festivalului internațional de literatură și traduceri. Onoranta invitație de a deschide expoziția de gravuri alături de criticul Valentin Ciucă, Lăcrămioara Stratulat, directorul Complexului Muzeal Național Moldova, și Mihail Voicu, coordonatorul proiectului, a însemnat o experiență și o responsabilitate privind promovarea acestei valoroase colecții de patrimoniu. După cum mărturisește Mihail Voicu, „este gestul firesc pe care ar trebui să-l facă fiecare muzeograf în relația cu un artist contemporan”, înțelegând astfel solidaritatea artistului cu munca de cercetare și evaluare a muzeografilor români.

În prezența unui numeros public și a unor personalități marcante ale vieții cultural-artistice ieșene: Lăcrămioara Stratulat, Valentin Ciucă, Valentina Druțu, Antonela Anastasiu, Lucia Ionescu, Aurel Istrati, Grigore Ilisei, Atena - Elena Simionescu, Giligor Pavel, Mihail Pamfil, Zamfira Bârză, Grigore Bejenaru, Florin Pânzaru, Cornelia Brustureanu, Florin Grigoraș ș.a., Mihail Voicu a proiectat, în deschiderea expoziției *Personaje*, imagini din etapele anterioare, după audierea unui excepțional recital susținut de Cvartetul „Artes” al Universității de Arte „George Enescu” din Iași.

Încercând o sinteză a enumerării lucrărilor, prin gruparea lor în funcție

de tehnica abordată și implicat folosirea tiparului înalt, plan sau adânc, îmi exprim admirația pentru gravorii români care au lăsat posterității mesaje artistice și documentare de mare valoare.

Tiparul adânc – aquaforte, aquatinta, gravura cu dălțița, pointe seche, mezzotinta, vernis moale au ca exponenți importanți gravori. Cu **Theodor Aman (1831-1891)** și **Constantin D. Stahi (1844-1920)** se deschide o nouă epocă în grafica românească, prin folosirea tehnicilor gravurii pe metal, denumită și „tehnică de maturitate artistică”. **Theodor Aman** a adoptat procedeul, mai ușor de realizat, al gravurii în aquaforte cu reveniri pe alocuri cu dălțița sau acul sec. Activitatea de gravor a lui **Theodor Aman** se desfășoară între anii 1872 și 1881, artistul aducând o importantă contribuție la dezvoltarea acestui gen în România. El este primul *peintre-graveur* român, folosind o tehnică liberă apropiată de finețea desenului sau a picturii. În perioada studiilor făcute în Franța, Aman a asimilat problemele noi, ridicate de „renașterea” gravurii în aquaforte, după o lungă perioadă de supremație a dălțiței (burinului). Materialul (suportul) preferat rămâne arama. Cele mai desăvârșite portrete sunt cel al mamei sale *Pepica* la bătrânețe, ale lui *Cezar Bolliac*, propriul portret al pictorului și portretul unui voievod. Mai putem adăuga și portretele „*Ana Aman*”, „*Jon Heliade Rădulescu*”, „*Carol I Domnitorul Românilor*”, care sunt înscrise în medalion, asemeni portretelor franceze din secolul al XVII-lea.

Colecția Muzeului de Artă din Iași deține, pe lângă multe alte lucrări, și portretele *Pepica Aman*, mama artistului și *Un cerșetor*, gravură mică în aquaforte, ambele aflate în prezent pe simezele expoziției *Personaje*.

Constantin D. Stahi a folosit procedeul clasic al gravurii cu dălțița. Paralel cu Theodor Aman, artistul a practicat gravura în aramă și xilografia, popularizând operele unor pictori celebri. S-a impus ca unul dintre pedagogii prestigioși ai învățământului artistic, profesor și director al Școlii de Arte Frumoase din Iași (1892-1902) și director al Pinacotecii ieșene. A fost un promotor de seamă al vieții artistice din Moldova. Printre numeroasele portrete în pictură se disting, în mod deosebit, cele care înfățișează figuri de țărani români, precum și cele care reprezintă personalități importante ale vieții noastre culturale din secolul trecut. Este prezent în expoziție cu *Elisabeta* (regina Elisabeta) și *Italiancă*, ambele gravuri cu dălțița.

Gabriel Popescu (1866-1937) este primul gravor român care folosește aproape toate tehnicile gravurii pe metal, preferând însă gravura cu dălțița. El a fost cel care a deschis o cale nouă în dezvoltarea gravurii românești în metal, pe care el însuși a practicat-o cu o deosebită măiestrie. Prima lui operă poartă inscripția: „*Mon premier burin – Le 6 Juillet 94*” și reprezintă un cap de bărbat în stilul gravurilor lui Van Dyck. După Theodor Aman, care a fost deschizătorul de drumuri și a trezit interesul pentru gravură, Gabriel Popescu este primul profesor de gravură din România, numit în anul 1911 la catedra de gravură a Școlii de Arte din București. Fiul acestuia, Daniel Popescu, profesor de istoria artelor și Rectorul Institutului de Arte Plastice „Ioan Andreescu” din Cluj, a însemnat pentru multe generații un reper cultural. În expoziția *Personaje*, este prezent cu *Portretul soției artistului* (Marta Canazin), în aquaforte.

Iosif Iser, cu cele două gravuri în ac rece, intitulate *Balerină* și *Familie de arlechini*, îmbogățește expoziția, respectiv patrimoniul muzeului ieșean.

Notorietatea gravurii în metal este evidentă prin generațiile care au urmat maestrilor mai sus menționați : **Ala Jalea Popa – Interior**, aquaforte, **Feszt Ladislau – Minijupe**, →

Prof. univ. dr.
SUZANA FÂNTÂNARIU-BAIA
Artist vizual

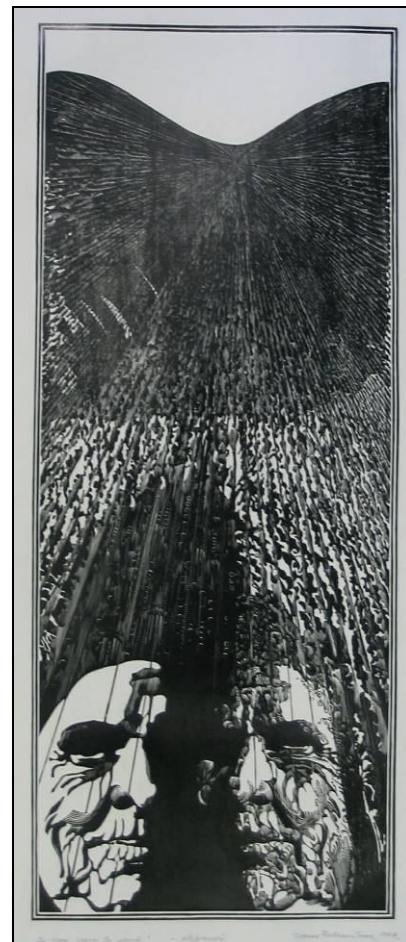
aqua-forte, **Marcel Chirnoagă** – *Poruncă a III-a*, aquaforte, **Simona Runcan** – *Portretul lui D. Cantemir* și *Portretul lui Constantin Brâncoveanu*, aquaforte-aquatinta, **Hortensia Masichievici-Mișu** – *Elena Doamna* (soția lui Matei Basarab), aquaforte-aquatinta, **Nicolae Krasovski** – *Compoziție*, aquaforte, **Johan Untch** – *Membru fondator*, aquatinta, **Dan Erceanu** – *Antropometrie*, aquaforte, **Hildegard Krempfer** – **Fakner** – *Visare* (din ciclul *Viață de femeie*), aquaforte-aquatinta, **Vanda Sachelarie-Vladimirescu** – *Cap de expresie*, ac rece, **Corina Beiu Angheluță** – *Privitori*, aquaforte, **Georgeta (Gyorgy) Borusz** – *Portret în plan vertical*, aquatinta, **Edith Mayer** – *Maică de la Agapia*, aquaforte, **Ana Iliuț** – *Fată din Drăguș*, ac rece, **Zoltan Szilaghi** – *Dialog*, aquaforte, **Adrian Dumitrache** – *Compoziție cu personaj șezând*, aquaforte.

În România, la începutul anilor 60, xilogravura și linogravura au avut un rol predominant. Deschiderea la București a unor expoziții de artă mexicană, cubaneză, germană, americană, urmate și de participarea artiștilor români la bienalele și triennalele de profil de la Cracovia, Ljubliana, Rijeka, Milano, Baden-Baden, au deschis noi orizonturi în domeniul gravurii. Dacă aruncăm o privire retrospectivă asupra artei gravurii românești, descoperim o veche tradiție grafică, începând cu ilustrațiile de carte și cele cu tematică religioasă, care au fost însă executate până către sfârșitul secolului al XVIII-lea, după tiparele de lemn. Gy. Szabo Bela și Ethel Lucaci Băiaș, alături de Mircea Dumitrescu, au scos din conul de umbră xilogravura, datorând generațiilor următoare repere valorice și dorința de continuitate. **Mircea Dumitrescu** este prezent în expoziție cu *Oglinda*, xilogravură în alb-negru, alături de: **Clarete Wachtel** – *Artiști amatori la sate*, xilogravură color, **Ion State** – *Joc* (din ciclul *Portrete*), xilogravură în alb-negru, **Gheorghe Ivancenco** – *Portret de muncitor*, linogravură în alb-negru, **Ion Petrovici** – *Pescar și Anatol Cudinoff* – *O zi cu soare*, **Vasile Costin** – *Goethe* (reproducere după gips) și *Ursăreasa din Bolduri* (după Nicolae Grigorescu), **Geta Brătescu**, din seria ilustrații la *Domnul Puntulă și sluga sa Maty*,

Suzana Fântânariu – *Baia* – *În somn*, *înapoi la părinți*, **Anton Perussi** – *Esopia V*, **Roni (Florin) Noel**, din seria de ilustrații la *Moș Ion Roată și Vodă Cuza*, **Horațiu Dumitriu** – *Părintele Lucaci*, respectiv *Castaldi*, toate xilogravuri în alb-negru.

Tiparul plan, încorporând litografia, lito-offset-ul, foto-litografia, monotipul și serigrafia, au permis în timp eliberarea gravurii de canoane. Litografia, mai puțin experimentală în sine, este mai liberă, fuzionantă, apropiată desenului și picturii, conferindu-i prospețime și transparență. Încă din sec. XIX, în București funcționau mai multe ateliere de litografie conduse de litografi austrieci sau cehi. Această tehnică a tiparului plan era foarte apreciată, tentația pictorilor de a face litografie fiind mare (Anton Chladek, Constantin Lecca, Ion Negulici). Prezența în expoziție a lui **Jean Al. Steriadi**, cu litografia *Criticul Zambaccian*, aduce un plus de valoare în zona acestei tehnici. O parte din artiștii contemporani oferă astfel publicului interesante imagini portretistice: **Mircea Bălău** – *Visuri de viitor*, **Gheorghe Boțan** – *La spectacol*, **Vasile cel Mare** – *Femei la plajă*, **Andres Salgo** (artist mexican contemporan) – *Peticind harta* (din ciclul *Don Quijote*), litografie color, **Romain Cazes** – *Tentațiunea femeii*, cromolitografie, **Ion Pacea** – *Jucătoare de tenis*, **Aurel Bulacu**, cu o imagine din ciclul *Eroi 1877*, **Gheorghe Ivancenco** – *Portret de muncitor*, litografie în alb-negru. Serigrafia, tehnică nouă, de factură industrială, care iese de sub incidența gravurii artistice în general, este reprezentată de **Marius Gândac** – *The Pig's Story*, cu un subiect împrumutat dintr-un cunoscut basm românesc, dar cu un concept foarte modern ca reprezentare.

Saloanele de gravură din București, Cluj, Timișoara, Brașov, Tulcea, Bienala internațională de gravură mică Cluj, Bienala internațională „Iosif Iser”, Ploiești, Bienala de gravură „Gabriel Popescu” Târgoviște, Bienala internațională de gravură experimentală, București, Bienala internațională de gravură de la Sfântu Gheorghe, sunt doar câteva exemple de „mișcări” ale gravurii contemporane în România, alături de

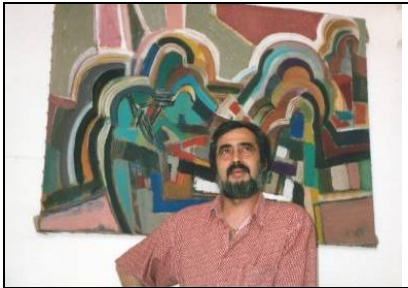

Suzana Fântânariu-Baia – *În somn, înapoi la părinți*.

bogatul fond cultural-artistic păstrat de-a lungul timpului în documentele vremii. În acest sens, au avut loc două mari simpozioane consacrate gravurii contemporane românești găzduite de Muzeul din Tulcea – cel din 1980 și din 2002 – „Muzeul modern și Arta gravurii”, ambele coordonate de criticul de artă Amelia Pavel.

Gravura e un autentic instrument al celor mai înalte expresii ale sensibilității umane, reprezintă un gen al artei care atrage noi generații de artiști dornici să-și redimensioneze propriile lor coordonate de la o generație la alta, iar evenimentul de la Muzeul de Artă din Iași este, în acest sens, un fericit exemplu. Din discuțiile cu Mihail Voicu, pasionat muzeograf și gravor a reieșit că „scopul, mesajul final al proiectului se constituie din dorința de reînnoire a patrimoniului muzeal ieșean. Speranța este ca, în câțiva ani, în colaborare cu Facultatea de Arte Vizuale și Design din cadrul Universității de Arte „G. Enescu” și Filiala UAPR Iași, să ia naștere și aici, o bienală națională de gravură”.

PAUL RĂDULESCU HOMO PICTOR

S-a aflat, în 2013, la a doua sa expunere pe simezele Galeriei KronArt din Brașov, artistul parizian Paul Rădulescu. De o picturalitate savantă, însă afirmată cu discreție, pe o partiție, așa zice, bemolizată (paletă, cum s-a mai observat, redusă, o întrepătrundere de volume sugerând o „sarabandă a regnurilor” – v. Adrian Silvan Ionescu), cartoanele sale se remarcă de regulă prin ideistică, pariul plasticianului e cu precădere intelectual: denaturalizarea formelor e la el și o aprofundare, explorarea existenței ascunse (de care vorbea undeva Marcel Brion, eseistul francez) transpune, prin culoare și linie, invizibilul în vizibil; ascunsul, necercetatul, tainicul, în prezență, prin mijloacele vizibilului. Trecerea, să spunem astfel, de la terestru la supraterestru e, iată, imperceptibilă, tranzițiile sunt aci curgeri – delicate, subtile, insesizabile; tehnica picturală e pusă în serviciul destăinuirii, al comprehensiunii.

Bucureștean prin adopție (îl cunosc bine dintr-o junete tulbure și excesivă, nu mai puțin reverioasă), Paul Rădulescu e dintr-o familie oltenească de zugrăvi bisericești (în București se va înrudi civilmente cu familia graficianului Aurel Jiquidi), se va deda apoi unei remarcabile instrucțiuni plastice, în Liceu și Universitate; mai mult, se specializează un răstimp, la Muzeul de Artă al României, în restaurarea operelor avariate ori bolnave. Meseria, de subțirimi și severități deopotrivă tehnice și artistice, nu e doar apropiată (omul va deveni, cum s-a spus, un veritabil, reputat medic de icoane), ea lasă urme în creația pictorului și artistul va suprapune inspirației adesea neuitătoare de praguri rigoarea construcției; emoției și saltului în ținuturile himerei obstacolul conceptului. Rezultatele în lumea simezelor, atât în țară cât și în străinătate nu întârzie – necopleșind

prin număr se vor înscrie totuși în palmaresul calității, aprecierile în comentariul analitico-teoretic fiind, și ele, pe măsură (de exemplu, ca să concretizez, ieșirile în caz ale prodigiosului Dan Hăulică). Într-o sumară trecere în revistă, Paul Rădulescu expune, așadar, la Dresner Bank (Berlin), la galeriile „De Leest” din Waalwijk (Olanda), și Etienne de Causans din Paris, la „Galerie du Lac” (în Coppet, Elveția) și la Clinique Jeanne d’Arc (Paris), la Slatina (în Sala Artis), București (Librăria Cărturești) și Craiova (Muzeul de Artă).

Critica de artă (de pildă același Silvan Ionescu) a observat narativitatea demersului plastic al lui Paul Rădulescu, enunțând cred, prin aceasta, și ceva mai mult: ridicarea penelului la măsura intelectuală, diegeza neîngăduind, se știe, cantonarea în emoțional și în lumea fantasmelor nerezolvate – narate, repovestite, acelea se dezgheată, se vor multiplica adică, interpretate și conotate noțional. Imaginarul nu îndură totuși prin aceasta o reducere, o uscare de seve, dimpotrivă aci enigma e potențată; puse, afișate, întrebările nu-și caută aici răspunsurile, nu caută a se sfârși în ele. Iată, de exemplu, aceste nuduri feminine (pictorul a mărturisit nu o dată că este nu doar contemplatorul acestora, voyeurul, dar e cercetătorul, expertul). Stilizate, arcuite, răsucite trupurile de femele dezgolite par întoarse spre sinea lor genitală, parcă într-o imersiune autoerotică: nu o vor expune spre satisfacția trivială a gloatei (ca într-o anume perioadă a plasticii mondiale), ea nu cheamă totuși mai puțin privirea voluptoasă (nu însă și erotic înecată), ochiul juisant. Sexul ascuns. Sex nesățios și vorace; sexul viu, absorbant. Sub formele armonios curbate, aparent statice – însușirea aci (cum s-a spus) a sintaxei artei primitive e vădită – se trezește acum dinamismul adâncurilor, din nou (spre a fi privită) revolta fantasmelor. Artist original, Paul Rădulescu cuprinde în sine, așa zice, procesul prin care – cum ne încredințează un Albert E. Elsen, istoricul american cunoscut – artistul modern a făcut din artă o prelungire a eului, inducându-i așa transformarea înfățișării (sau, de vrem, a fenomenologiei) și schimbarea radicală a mijloacelor.

A.I. BRUMARU

In memoriam

Imponderabilul Deliu Petroiu -

exponentul fascinant al boemei
artistice timișorene

Deși aveam aura unei prietenii comune cu I. D. Sîrbu, nu a fost întotdeauna dispus să discute acest subiect drag mie. Vorbea sporadic despre Gary în contextul învățământului academic de la Cluj. Odată am văzut o fotografie de grup într-o publicație cu I. D. Sîrbu, Deliu Petroiu și alți tineri în jurul lui Lucian Blaga. Via Cluj-Craiova-Timișoara îmi dilata spațiul și timpul, în perspectivă culturală.

L-am întâlnit de câteva ori la Victor Gaga în atelier la o palincă mică și discuții diverse, tonice și relaxante la masa de lemn din colțul din stânga atelierului decorat cu icoane pe sticlă, covoare țesute și fotografii după părinți.

Avea paloarea și finețea intelectua-lului care citește mult și doarme puțin. Ușor aplecat, jovial și boem, a fost un personaj iubit de studenți, de artiști.

Sonda orice realitate cu repeziciu-nea unui sfredel, transformând-o în scenă umoristică. Mereu a fost pus pe joacă și șotii. Era un copil bătrân. În aparenta-i fragilitate, descopereai un tip de sensibilitate pe care niciodată nu și-a enunțat-o ca trăire. Se ascundea după ea.

Eu nu l-am văzut trist niciodată, nici grăbit, parcă avea un timp în plus în buzunar pe care îl gestiona în cel mai optimist mod de trăire. Era o armură? Nu știu. Niciodată nu a fost confesiv. Când râdea, izbucnea auditiv scurt, după care rămânea într-un zâmbet feminin perpetuu și o seninătate a feței lipsită de vreo urmă de rid. Nu avea vârstă.

La vernisaje, în fața unui public numeros, vorbea liber și disciplinat, cu voce scăzută fără accente. Era solici-tat la majoritatea vernisajele expoziți-onale profesioniste, inclusiv ale hobiștilor. Ca lector la cursul de istoria artelor, era atașat de agapele de sfârșit de an organizate la Bastion sau la Casa Universitarilor ale grupei me-le: Adorian Vica Tilă, Tiberiu Giuca, Daniel Ursachi, Eugenia Banciu, Nicoleta Spatar, Adela Pop, Felicia Selejan, fiind invitat permanent de acești studenți. Îmi amintesc de

excelenta instalație „Aqua” (o temă de semestru), în care Tiberiu Giuca a „împachetat apa în pungi, așezându-le pe niște cuburi albe... despre care Deliu Petroiu a vorbit foarte frumos. La sfârșitul vernisajului, studenții îl conduceau acasă în bună dispoziție.

Am fost în comisia de corectare a probei de admitere la istoria artei în 1992. În timp ce lucram la Universitatea de Vest la notarea acestei probe, i-am atras atenția că în descrierea peisagistică a imaginilor exemplificate de candidați apare cuvântul „căși” în loc de case. Cerându-i sfatul dacă poate fi penalizat acest regionalism, răs larg cu umor și fraternizând cu candidații a spus: „Lasă-i că sunt bănățeni, așa vorbesc ei pe aici!”

Sanda Vișan a ales atelierul meu drept cadru de comentariu al celorlal-te documentări și a făcut o emisiune cu o selecție de artiști: „Timișoara, dragostea mea”, cu un comentariu de Deliu Petroiu. Pentru că nu a comentat lucrările mele care slujeau drept cadru pentru emisiune, am ieșit din listă. Nu a fost dată pe post. A vorbit frumos și admirativ despre Lidia Ciolac. La filmarea din atelier, lucrările mele nu au fost comentate, deci am fost scoasă din emisiune. Părea vinovat Întâmplare nefericită.

-La Helios, în 2003, Peter Jetza, Lidia Ciolac, Victor Gaga, Vasile Pinte. Cu Ordinul Național m-a lăsat la urmă, fiind considerată „cea mai tânără „ctanară”. Un patriot bănățean. Mi-a părut din nou rău că nu am aflat părerea dumnealui despre creația mea, acolo expusesem gravura Palimpsestus, dragonii și desenele *Călătoria*. Pentru merit, la mine s-a defectat microfonul. Reacția lui a fost una relaxantă.

În acel an, Victor a murit, iar eu, în aceeași zi am avut un accident de mașină grav, la întoarcerea de la Simpozionul PLEINAIR din Csongrád. SZÖGART = denumirea grupului de artiști din Szeged.

Este marele absent în cartea mea (Dexul) *Xilogravura - matrice stilistică. Re-scrieri sau Cronicile vremii*, o carte care dă seama de destinul meu artistic. Mi-ar fi plăcut să aflu părerea, fie și părelnică, despre explorările mele profesionale, începând cu venirea mea în Timișoara, în 1986. Această lipsă de reacție rămâne pentru mine un mister, iar misterul naște întotdeauna infinite

frumuseți. De pildă, nașterea acestei cărți, în care pot să scriu câteva gânduri despre imponderabilul Deliu Petroiu - exponentul fascinant al boemei artistice timișorene. Boema care avea în adâncul ei întâmplările semnificative culturale din Timișoara.

P.S Astăzi am găsit un referat:

Deliu Petroiu

Referat, asupra activității didactice și creatoare a doamnei Suzana Fântânariu, în vederea atestării sale pe postul de lector la Facultatea de Arte Plastice, din cadrul Universității din Timișoara, poziția 3, la disciplinele desen artistic, compoziție, decorativă generală. Timișoara, 21 septembrie, 1990

...Desenele și gravurile Suzanei Fântânariu, realizate adesea pe suprafețe întinse (mai puțin obișnuite pe suprafețele abordate), atestă un pronunțat simț al monumentalului, o preocupare constantă de a surprinde ample mișcări sufletești prilejuite de câmpuri tematice generoase. Atât în figurativul antropomorf sau zoomorf, cât și în geometria secretă a mineralului sau a vegetalului pulsează o nepotolită sete de a stabili tainice și revelatorii relații între materie și spirit, între om și lumea înconjurătoare. Plăcerea vizuală se asociază în receptare cu bucuria pătrunderii prin imaginea impecabil realizată în universul spiritual al meditației, al mitului, al simbolului...

Când a trebuit să „avansez” de la lector la conferențiar, al domniei sale condei, fie și sub auspiciile unei convenții academice, a avut bunăvoința să scrie o pagină și jumătate în „referat”, axat pe activitatea mea artistică și pedagogică.

-L-am întâlnit într-o tabără lângă Craiova, cu Diodor Dure, dr. Dragomirescu, Angela Tomaselli, Letiția Oprișan, Soerin Nicodim. →

SUZANA FÂNTÂNARIU

La închiderea ediției

Concursul Național de Creație Literară "Ion Creangă", la final

Concursul Național de Creație Literară "Ion Creangă" organizat de Școala gimnazială "Ion Creangă" Brăila, în colaborare cu Inspectoratul Școlar Județean Brăila, Biblioteca Județeană „Panait Istrati” Brăila și Muzeul Brăilei, ediția a IX-a, a ajuns la final, reușind să adune în jurul său talente reale, peste o mie cinci sute de elevi, din aproape toate zonele țării, precum și din Republica Moldova.

Secțiunea A. a fost dedicată creației literare, poezie și proză, la care au participat elevi din clasele II – VIII.

Secțiunea B., având ca temă comentariul unui text poetic aparținând unui autor contemporan, a propus spre analiză versuri din volumul lui Nicolae Băciuț, „Poeme verzi pe pereți”, Editura Nico 2013.

La această secțiune, au participat 177 de concurenți, 30 dintre aceștia fiind desemnați laureați.

Particularitatea acestui concurs rezidă și din abordarea sa editorială, fiindcă au fost tipărite cinci volume, ca materializare a întregului efort de creație literară și interpretare critică.

Creațiile celor de clasele II – IV au fost publicate în volumul „Anotimpul din vis”, ediție îngrijită de prof. Mariana Simion, ale celor de clasele V-VIII în volumul „Fereastra timpului”, ediție îngrijită de prof. Angela Olaru, prof. Carmen Valentina Vlad și Nicolae Băciuț, iar lucrările de la secțiunea B., clasele VIII – XII, în trei volume: „Poeme verzi pe pereți”, Nicolae Băciuț în interpretări critice, laureați, și „Poeme verzi pe pereți”, Nicolae Băciuț în interpretări critice, elevi gălățeni, ediții îngrijite de prof. Angela Olaru, prof. Carmen Valentina Vlad, prof. dr. Corneliu Goldu și Nicolae Băciuț.

Peste 1500 de pagini de carte, ceea ce este impresionant, și oferă o cu totul altă imagine asupra interesului manifestat de elevi pentru creație și lectură, inclusiv cea critică.

Festivitatea de premiere a avut loc la Muzeul Brăilei, în fața unei săli arhipline.

Diplomele au fost înmânate de organizatori, iar premiile, în cărți, de Nicolae Băciuț.

Acesta a susținut și un recital de poezie de 40 de minute.

Vom reveni. (N.B.)

Excelsior

Dac-aș fi...

*Dac-aș fi soare, în dar v-aș trimite
O rază bălaie, suavă, cuminte...*

*Dac-aș fi nor, nu v-aș umbri...
Cu stropii, eu setea v-aș potoli.*

*Dac-aș fi floare, v-aș dărui
Parfum și culoare, și noapte și zi...*

*Dac-aș fi pasăre, v-aș duce-n zbor
La casa mamei de care vi-e dor...*

*Dar... nu sunt nici floare, nici soare,
nici nor,
Doar gândul îmi zburdă ca pasărea-n zbor.*

*Sunt o dulce copilă cu zâmbet timid,
Prisosind de iubire...un suflet candid.*

*Eu vă pot dărui numai surâs, bucurii,
Mi-e gândul la joacă, la nebunii...*

Am spice-n cosițe, stropi de vise-n privire

*Din inimă eu răspândesc doar iubire-
Și îmi doresc timpul hain să se-
oprească*

Și copilăria să nu mi-o răpească...

MARIA- ROXANA MODIGA

**Clasa a IV-a Colegiul Național
„Costache Negri” - Galați**

→În acea curte, umbla un câine negru, exagerat de mare, a cărui înfățișare, apariție te înfiora. Deliu nu avea emoții sau temeri asupra fiorosului animal, pe când eu mă ascundeam des în camera de la parter, baricadându-mi ușa cu o bancă, masă, scaun.

- La inițiativa grupei, am fost să-l colindăm. Am ajuns pe la 1. După colindări repetate, a ieșit soția, spunând că „e obosit”. După aceea ușa, era altcineva. Nu cred că-i plăcea să-i calci pragul locuinței, deoarece ideea era că nu trebuia să prelungești delirul prietenesc și acasă.

- La Primărie, la vernisaj, i s-a făcut rău și am sărit să-l ajut. Mi-a spus: „Te rog nu spune nimănui ceea ce mi s-a întâmplat”. Se sufoca. Când și-a revenit, mi-a spus... să înțeleg că toată jovialitatea lui era corelată cu un pericol în spatele acestei aparențe, să fie o decență, un exces de optimism, o formă de a te confrunta cu realitatea, clipă de clipă, o posibilă schimbătoare ?

La trecerea în eternitate a lui Deliu Petroiu, 21.04.2008

Cu tristețe am aflat de trecerea în eternitate a celui care a fost Deliu Petroiu. Mii de expoziții vernisate în ultimii 40 de ani, amfitrion a sute de lansări de carte și de simpozioane, autor a sute de articole și de cronici literare, profesor care i-a avut ca elevi pe aproape toți absolvenții Facultății de Litere a Universității de Vest de la înființarea acesteia, Deliu Petroiu a ajuns să fie, în cei 85 de ani de viață, o adevărată instituție culturală a Timișoarei. De fapt, foștii săi studenți sunt cei care azi țin pe umeri Timișoara culturală: Șerban Foață, Cornel Ungureanu, Marcel Tolcea, Daniel Vighi și mulți alții. Cu toții crescuți să vadă lumea așa cum o vedea domnul profesor: *Totul în jur e artă!*

Deliu Petroiu s-a născut la 24 august 1922, în localitatea Nădlac, județul Arad. E absolvent al Facultății de Litere și Filosofie a Universității

din Cluj-Napoca, unde a fost studentul lui Lucian Blaga. Refugiat la Sibiu, a participat la înființarea celebrului „Cerc de Literatură de la Sibiu”. Mai mult de patru decenii a trăit și activat în Timișoara, dându-se cu pasiune studiului și sintezei academice, propășirii învățământului universitar și liceal, promovării și popularizării artelor frumoase. Deliu Petroiu se numără printre personalitățile definitorii ale vieții spirituale, cultural-artistice din capitala Banatului.

În anul 2002, Filiala Timișoara a Academiei Române, Universitatea de Vest și Filiala Timișoara a U.A.P. au înaintat un memoriu Consiliului Local Timișoara cu propunerea ca eminențului profesor și critic de artă să i se acorde titlul de „Cetățean de onoare” al municipiului Timișoara, lucru care s-a întâmplat la 17.09. 2002.

De ieri, fără Deliu Petroiu, Timișoara este mai săracă.

Primar Gheorghe Ciuhandu

Scena

CEHOV, „LIVADA DE VIȘINI”

în viziunea lui Gheorghe Harag
JURNAL DE REPETIȚII
(II)

Doresc să menționez că nu am reușit să notez absolut tot ceea ce s-a vorbit sau ceea ce s-a făcut în aceste patru luni de repetiții – nu am cunoștințe sau abilități stenografice – așa că îmi cer iertare de la început cititorilor pentru eventualele neînțelegeri, disfuncționalități sau întreruperi ale logicii frazelor pe întreg parcursul acestui jurnal.

De asemenea, pentru o orientare mai precisă prin universul acestui jurnal a celor ce au avut plăcerea să se aplece asupra lui, voi scrie la început, după numele fiecărui personaj, numele actorului care l-a interpretat – consider că este un omagiu meritat de toți colegii mei.

*

Harag: Scena I. Buuun! Dragii mei, să începem! Trebuie să fie un anumit soi de atmosferă ciudată, seacă, poetică și grotescă. Totul depinde de transparența cortinei.

Cum îmi imaginez eu scena, în prima fază ... De după cortina de dantelă, se vede că se apropie cineva din spate. Iese Firs (Aurel Ștefănescu) ciudat, prin cortină, îmbrăcat bine, cu fular, pălărie, alb la față, straniu și cu binoclul de gât. Începe să cerceteze sala. Apare din spate Duniașa (Monica Ristea) din lateral. Leneșă. Drumul până la Firs e luuung! Se uită la Firs, ia binoclul și începe să se uite și ea. Râde și îl trage jos pe Firs (de cureaua binoclului). Firs se uită prin cortină, Duniașa rămâne într-o poziție foarte moale, relaxată. Intră Lopahin (Ion Fiscuteanu) și începe să pipăie cortina. Apoi o vede pe Duniașa. Ea se uită la el și deodată începe să danseze și să cânte. Există un liberalism în această casă, toată lumea face ce vrea.

Varia (Marinela Popescu) – un personaj aproape patologic. Nervoasă, necăsătorită... Crede că nu este femeie. Tot mereu unde apare creează tensiune. Și invers. Și în reacții e o vibrație. Nervoasă mai ales cu bărbății... societății. Se deschide ușa din sală și zbiară cineva, Ania – (Luminița Bortă). După aceea, vin ceilalți urlând, țipând.

Scena II (intrarea lui Epihodov)

Harag: Apare Epihodov (Dan Ciobanu) de după perdea, scârțâind și se împiedică de podea, apoi nu găsește ieșirea. Devine nervos, scapă florile, le pune la subraț și apoi intră pe sub cortină. Duniașa, când îl vede, se dă la el. El rămâne „amorezat”, apoi ea începe să râdă. El o ia ca o încurajare. Ea se duce cu florile spre el, ca o vampă. Epihodov zice: „Ah!”. Replica și-o spune plat, plictisitor. Epihodov n-are nervi, n-are tensiune interioară. Duniașa îi dă cu tava în cap. Epihodov iese după ce se încurcă în perdea.

Scena III (intrarea boierilor)

Harag: Intră toți, dar pe măsură ce ajung spre cortină, amuțesc. Apoi, Ranevskaia (Silvia Ghelan) se înfășoară în cortină, fetele o cuprind. Toți plâng.

Cortina se ridică foarte încet, orchestra cântă și apare Epihodov trăgând dulapul după el. Firs apare cu un pătuț de copil. Ranevskaia începe să plângă înăbușit, nimeni nu știe ce să facă. Gaev (Mihai Gingulescu) e emoționat, dar nu vrea să arate. Varia spune pe falset „Ce frig e!... Mi-au înghețat mâinile”, ca să-i scoată din butoiul cu melancolie. Apoi Ranevskaia se trezește și vrea să râdă „Odaia copiilor...” (spune asta cu teatralism) Să reiasă caracterul ei ciudat.

Deodată, se deschide ușa din sală și cu două valize grele apare Charlotta (Livia Doljan).

Toată lumea încremenește. Ea vine, nu se oprește, aruncă jos valizele în mijlocul scenei, dă să iasă, apoi se întoarce și spune replica: Căinele meu, mănâncă și alune ! Moment penibil. Apoi, Piscik (Vasile Vasiliu) în patru labe, latră spre direcția unde a ieșit Charlotta. Aceasta se întoarce, zice ceva pe nemțește și iese din nou. Un discurs de scârbă. Atunci Piscik zice: Danke schön. După care Gaev, vrând să termine gluma, întinde mâna spre Ranevskaia și cu toată lumea, „în coadă”, fac ieșirea.

Scena IV Ania – Duniașa

Harag: Duniașa o ține în brațe pe Ania. Fiecare are mult de spus, dar altceva. Fără agresivitate, fără temperament declarat. Ania aici poate se culcă în pat.

CRISTIAN IOAN

Literatură și film

FIUL RĂZBOIULUI

Iată, mi s-a întâmplat din nou să fiu dependent de o carte, ca pe vremea când citeam *Dervișul și moartea* de Selimovic. A fi într-o carte, a nu mai putea respira fără ea, a nu mai gusta în paralel altă operă artistică, a fi vizat până la secare, până la demență. E vorba de romanul *Venit pe lume*, de Margaret Mazzantini, Polirom, 2010, tradus ireproșabil de Gabriela Lungu, care semnează și celelalte opere ale autoarei deja celebre. Actrița Mazzantini a renunțat la scenă în favoarea scrisului, producând periodic câte un bestseller, tradus în vreo 32 de limbi, cu 1.500.000 de exemplare vândute (cum a fost romanul *Nu te mișca*).

Traducerea Gabrielei Lungu contribuie din plin la magia lecturii, la ritm, la curgere nestăvilă, atentă la nuanțe, până la găsirea unor expresii surprinzătoare, descoperite în fondul uitat de cuvinte. Gemma voia un „lacăt de carne” - adică un copil - ca să-l rețină pe Diego. Orașul era „o pită umplută cu morți”, drapelul de la căsătorie veghea „fleșcăit”. Ura începe să apară, lunile trec ca niște vagoane goale, iar Gemma „picura ca un cer obosit”, conștientă că ea fusese pentru Diego „balena, spatele puternic pe care el se oprise ca o pasăre în așteptarea vântului care îl restituie călătoriei”. Numai că mâna lui Diego o smulge „din singurătatea înțepenită a trupului”.

Mă feresc să divulg ceva din epicul surprinzător, imprevizibil. Autoarea picură secretele după sute de pagini. Surprizele sunt minuțios gradate. Cititorul cade adesea în capcane de interpretări false, astfel încât, la final, trebuie să reconsidere atitudinea diverselor personaje.

Soțul Margaretei Mazzantini, regizorul Sergio Castellito, a ecranizat romanul *Venit pe lume* în 2012. Joacă în film Penelope Cruz, Emile Hirsch, Adnan Haskovic, Saadet Aksoy etc. Recunosc că am făcut adesea comparația literatură-cinema. Mi s-a întâmplat prima oară să nu doresc a vedea filmul inspirat de roman, să nu-mi mutilez imaginația, să rămân injectat cu forța literaturii. Filmul e corect, scenariul se desfășoară sintetic (nici nu se putea altfel în fața celor șase sute de pagini dense). Există scene excelente, iar ritmul se accelerează gradat, respectând chiar ideea unei ubicuități. Uneori tragedia trece subit în legendă, în stil poetic. În fața atrocităților gândești precum doctorul din carte: rușinea de a aparține rasei umane. Însă istoria curge, uitând mereu trecutul, oarbă adesea la premonițiile tragediilor iminente. Cine e fiul războiului? Nu pot trăda finalul unei epopei cutremurătoare.

ALEXANDRU JUCAN

VATRA VECHĂ DIALOG

Maria Mierluț

„TEATRUL DE PĂPUȘI –
O FORMĂ DE CUNOAȘTERE
A LUMII
ȘI DE AUTOCUNOAȘTERE”

(I)

Maria Mierluț (Mimi – pentru prieteni și colegi) este una dintre cele mai talentate actrițe și regizoare din teatrul românesc de păpuși. A început prin a fi o mânuitoare rafinată, inspirată, de o extraordinară inventivitate, capabilă să se adapteze cu ușurință la fiecare tip de păpușă, dublată de o subtilă interpretă a textului. În mâinile ei păpușile prindeau viață, se mișcau cu precizie, cu grație și finețe, transmiteau gânduri și emoție, îmbinarea perfectă a mânuirii cu rostirea textului făcându-le expresive și convingătoare.

A abordat apoi regia. În creația din acest domeniu și-a valorificat din plin cultura vastă, respectul deosebit față de operele literare de calitate, capacitatea de analiză multilaterală a operei, fantezia bogată, dar și rigoarea în respectul unității ideatice și stilistice a spectacolului. În lunga sa carieră regizorală, a îmbinat cu măiestrie tradiția – mai ales filonul popular – cu inovația, cu experimentul, fiind deschisă înnoirilor cu adevărat valoroase și inteligente. Spectacolele sale, întotdeauna subtil stilizate și concentrate, reduse la esență, sunt rezultatul unor căutări comune cu scenograful (și a colaborat mereu cu scenografi de primă mărime), pe care îl consideră creatorul cel mai important în teatrul de păpuși. Iar experiența de actriță știe să o transmită, cu har pedagogic, interpreților cu care lucrează.

Rămân de neuitat spectacolele ei cu *Ninigra și Aligru*, de Nina Cassian, *Cartea cu Apolodor*, de Gellu Naum, *Cuconițele mele dragi*, de Valentin Silvestru după I. L. Caragiale, *Pui de om*, de Victor Eftimiu, *Întâmplări cu*

Winnie Pooh, de A. Al. Milne, *Cârli-gate-mbârligate*, de Mihai Crișan, *Făt-Frumos cel Năsos*, de Nela Stroescu după I. L. Caragiale, *Vrăjitorul din Oz*, de Frank L. Baum, *Făt-Frumos cel Urât*, de Marin Sorescu, *Cenușăreasa*, de Smaranda Enache după Frații Grimm, *Punguța cu doi bani*, de I. Gheliuc după Ion Creangă, *Fabule?... Fabule!* de Smaranda Enache și două din propriile ei adaptări: *Albă ca zăpada*, după Frații Grimm și *Zâna Zorilor*, după Ion Slavici.

Multe din spectacolele create de Mimi Mierluț au fost prezentate și premiate la importante festivaluri din țară și străinătate, cu premii de spectacol, de regie, de scenografie și de interpretare, dovadă a măiestriei acestei minunate artiste a teatrului românesc de păpuși.

Ca o încununare a întregii sale cariere, deosebit de bogată în realizări artistice remarcabile, în noiembrie 2013, la cea de-a IX-a ediție a Festivalului Internațional al Teatrului de Animație „Bucurii pentru copii. Spectacole de colecție”, organizat de Teatrul Țândărică din București, i s-a decernat *Premiul „Michaela Tonitza Iordache” de excelență în animația românească*.

– *Dragă Mimi, ne cunoaștem de mult, de pe vremea când am început amândoi teatrul, am fost și colegi timp de vreo doisprezece ani, și știi că te prețuiesc foarte mult atât pentru talentul tău și realizările tale artistice remarcabile, care au făcut din tine mai întâi o actriță, apoi o regizoare recunoscută unanim ca aflată în primele rânduri ale artei păpușărești din România, dar și pentru faptul că ești unul dintre oamenii care gândesc foarte profund și foarte interesant despre literatură și despre artă în general, despre teatru în mod special, și despre păpușărie în particular. Noi am vorbit de nenumărate ori despre toate acestea, dar aș dori să facem cunoscute și altora măcar câteva din gândurile, din părerile tale despre frumoasa și nobila artă a teatrului de păpuși. Pentru început, te rog să faci o scurtă, dar consistentă pledoarie despre importanța – și artistică, și socială – a teatrului de păpuși. Să vorbim mai întâi despre cel destinat copiilor.*

– Zeno, prietene, ți-a trebuit o jumătate de secol ca să-mi propui un interviu și să mă gratulezi cu o ploaie de laude? Nu, nu e un reproș, vreau

doar să le spun cititorilor, care ne cunosc mai puțin, că tu ești un om echilibrat în aprecieri: critici delicate, laude ponderate, analize temeinice. Acum te iert pentru că mă copleșești cu laude (știi doar, laudele mă zăpăcesc, mă prostesc, nu sunt obișnuită să le fac față, criticile însă mă țin trează), înțeleg, e un moment festiv!

Și acum să revin la întrebare: cândva oamenii au inventat Păpușa (mult mai târziu teatrul de păpuși), pentru că aveau nevoie de un fel mijloc de comunicare, un auxiliar prin care să-și exprime, să-și transfere gândurile, emoțiile, năzuințele. Teatrul de păpuși, ca și alte fațete ale artei, e o formă de cunoaștere a lumii și de autocunoaștere. E esențial în formarea personalității copilului și în rafinarea gustului pentru frumos a adultului.

– *Dar cum se ajunge la sufletul și la mintea copiilor, pentru că, evident, copiii trec printr-o permanentă evoluție și altfel trebuie să te adresezi celor de 3-4 ani, altfel celor de 6-7 ani, altfel celor de 9-10 ani...*

– Tot prin cunoaștere: a psihologiei copilului, a literaturii potrivite diferitelor vârste, a unor forme ale artelor plastice, a artei teatrale, a tainei comunicării gândurilor, ideilor prin imagini și emoții, însuflețind neînsuflețitul.

– *Și cum e cu teatrul de păpuși adresat adulților? Nu toată lumea știe că teatrul de păpuși a început, de fapt, prin a fi un teatru pentru adulți, foarte popular, foarte îndrăgit, și așa a fost multe sute de ani. De exemplu, în secolul al XVI-lea, primele spectacole despre celebrul Doctor Faust au fost spectacole păpușărești. La noi, pe la jumătatea secolului al XIX-lea, când Vasile Alecsandri a scris comedia Iașii în carnaval, în care o puternică satiră politică e prezentată cu mijloacele teatrului de păpuși, această artă era încă una doar pentru adulți, și avea un puternic impact social. E adevărat că în iarmaroace, unde păpușarii prezentau scenete amuzante cu Marioara și Vasilache, copiii se distrau și ei alături de cei mari, dar un teatru de păpuși special pentru copii apare de abia în secolul XX. Acum, teatrul de păpuși pentru adulți, atât de bogat odinioară, aproape că a dispărut, deși el are niște posibilități uluitoare, care ar trebui →*

ZENO FODOR

fructificate. Nu în detrimentul teatrului de păpuși pentru copii, ci alături de acesta. M-ar interesa punctul tău de vedere în legătură cu această problemă.

-Da, la început păpușa a înlocuit actorul în spectacole mai accesibile – pentru adulți. Abia prin sec. XIX copilul a devenit un subiect important în pedagogie, psihologie și, ca urmare, la un moment dat a apărut și nevoia unui teatru specializat pentru vârste mici. Teatrul de păpuși contemporan dispune de mijloace și creatori care pot oferi spectacole pentru cele mai rafinate pretenții ale publicului adult. Dar unde e publicul? Îți aduci aminte, prin anii '90, când intenționeam (tu director, eu regizor) să facem un spectacol cu un text semnat de Eugène Ionesco? Am renunțat (deși József Haller făcuse deja schițele, care prevesteau un spectacol incitant), pentru că ne-am dat seama că nu vom avea public... Poate la un festival... Atât. Nu putem noi, acum, detalia problema publicului, ea ține de mulți factori socio-economici, un anumit tip de management teatral, de educație (care se face în ani, nu ține de o stagiune-două)...

- Revenind la teatrul pentru copii, care crezi – pe baza lungii tale experiențe – că sunt criteriile după care trebuie întocmit repertoriul unui teatru de păpuși? Cum reușești să îmbini cerințele diferitelor vârste ale copiilor-spectatori, care au, fiecare, alte nevoi și alte capacități de înțelegere.

- Criterii? Depinde de profilul teatrului, de scopul propus, de publicul căruia i se adresează. Vrea doar să-l distreze, sau să-l și modeleze, să-l educe să-i dezvăluie minunatele taine ale artei? Are ambiții estetice? Dispune de forțe artistice capabile să realizeze aceste deziderate?

- Cu alte cuvinte, fiecare conducător de teatru trebuie să aibă un program clar, bine definit și structurat, în funcție de care să întocmească repertoriul instituției. Mergând mai departe în încercarea de definire a valorilor de care trebuie să dispună un bun teatru de păpuși, spune-mi care sunt calitățile indispensabile unui actor păpușar performant, care poate răspunde tuturor solicitărilor acestei arte? Tu ai o experiență imensă în acest

domeniu. Eu, care privesc teatrul de păpuși de pe poziția criticului, a teoreticianului, cred că un mare artist păpușar trebuie să fie un artist mult mai complex decât actorul de teatru dramatic, să știe, să fie capabil să facă mult mai multe. Nu spun că trebuie să-l poată interpreta chiar și pe Hamlet (deși am văzut un senzațional spectacol cu păpuși realizat după o altă mare tragedie shakespeariană, după Macbeth), dar trebuie să fie, totuși, un virtuoz în modelarea vocii (neavând celelalte mijloace ajutătoare de care beneficiază actorul dramatic – mai ales mimica și forța privirii), trebuie să poată mânui păpușa cu o extraordinară finețe, să o poată face să fie tot atât de expresivă ca un om viu, trebuie să știe neapărat să cânte, să aibă o mare flexibilitate corporală, să fie mim și multe altele.

- Un actor păpușar bun, ca orice actor, trebuie să fie un Artist care își însușește ideile, emoțiile textului și, îmbogățindu-le cu fantezia și sinceritatea trăirii sale, le poate comunica, transfera publicului, convingându-l. Ca orice artist, el trebuie să nu obosească să învețe toată viața această minunată profesie, să înțeleagă adevărul că niciodată nu știe destul și, mai ales, să fie convins că întotdeauna poate mai mult (adevăratul talent tinde spre infinit...), să-i placă la nebunie ce face! Să se dăruiască întotdeauna cu bucurie!

- Tu de la cine ai învățat actorie și apoi regie de teatru de păpuși, ce mentori ai avut și ce modele? Cine și-a marcat cariera artistică? Știu că la începutul carierei sau mai târziu, pe parcurs, ai cunoscut oameni de teatru deosebiți, și mă gândesc la Radu Penciulescu, Paul Fux, Pál Antal, Gheorghe Harag. Mi-ai spus cândva că ești foarte recunoscătoare și câtorva artiști de la Teatrul de păpuși din Oradea, care au fost primii tăi colegi, pe care eu nu i-am cunoscut atât de bine ca să mă pot referi la ei foarte concret.

- Ca să-ți răspund corect la întrebare, ar trebui să-ți povestesc viața toată! Și nu sunt în stare... Cred că am învățat, în doze mici, tot timpul... Văzând spectacole bune, mă pierdeam în admirația adevăraților creatori, spectacolele mediocre mă puneau pe gânduri: de ce?, de ce n-au reușit? Toate păreau corecte, la locul lor și totuși... (deduci că am fost un autodidact toată viața).

Inițierea în păpușărie am dobândit-o la Teatrul de păpuși din Oradea (1957!). Acum îmi dau seama că am fost foarte norocoasă. Am ajuns acolo într-un moment „astral” al Teatrului: scenograful teatrului, Paul Fux, era deja o somitate în domeniu, regizoarea mea Francisca Mirișan Simionescu era o doamnă școlită (era o raritate în epocă), sensibilă, talentată. La secția maghiară era angajată Ildikó Kovács, care făcea un tandem excelent cu Paul Fux; la secția română se formase deja o trupă echilibrată de actori-mânuitori (Simion Tomescu, Petre Simion, Matilda Vitcu, Vera Medergan, Nina Hedereanu, Alexandru Perghe) în care mi-am găsit un locșor în care să mă simt bine – pentru că îmi plăcea tot ce vedeam și tot ce făceam! Și făceam tot ce voiam (tineretea e neștiutoare, dar vrea mai mult!), pentru că în acel mediu exigent exista și o anumită libertate: trei actori am visat să facem un spectacol și l-am făcut (Petre Simion – regia, Maria Mierluț – scenografia, Rodica Albanezu – muzica).

În stagiunea următoare am făcut regie.

Un moment important la Oradea a fost și cursul de actorie de la Școala Populară de Artă.

Aici am primit primele lecții de dicție, interpretare, de la actori extraordinari (secția română a Teatrului de Stat abia se înființase – fiecare premieră era un veritabil eveniment cultural): Titi Simionescu, Dorel Urlățeanu, Valeriu Grama și tânărul regizor Radu Penciulescu a cărui *Ciocârlie* a rămas în cronici și memoria contemporanilor ca o aleasă sărbătoare artistică...

A urmat Teatrul de păpuși din Târgu-Mureș.

Aici abia se înființase secția română, se organizau anual concursuri pentru ocuparea posturilor de actori, așa că ne-am prezentat și noi, soții Simion, am reușit și am rămas...

ȘTIRE DE ULTIMĂ ORĂ

Să afle toți, chiar și nepoții,
Că de la noi s-au dus tiptil
Corupții nesătui și hoții...
Dar vestea e de-ntâi april.

APRILIE

Frumoasă lună, în schimbare,
Când plouă, când e cer senin,
M-a dus, ca fata, în eroare,
Cu vârsta ei din buletin.

DE PAȘTE

Azi oamenii din tot orașul
Se-agită: Vine **Iepurașul!**
Dar când la prețuri ei privesc
Toți **iepurește** o zbughesc.

POSTUL MARE

E post cu multe rugăciuni,
Mătăanii, spovediri, iertare
Și-atunci când nu se spun
minciuni
... Dar cei de „sus” au dezlegare.

PREVIZIUNE POLITICĂ

Precum scria în protocol
Guvernul și-a intrat în rol,
Iar de-o să facă treburi bune,
Va fi, desigur, o minune.

NOILE ALEGERI

Vin cu urne-mpodobite,
Cu speranțe, rânduielei,
Și promisiuni menite
Să devină... păcăleli!

CIBERNETIZARE

Un GPS ciobanul i-a montat
Berbecului în coarne, de-ți faci
cruce,

Și-i duce oile la pășunat,
Iar seara înspre stână le aduce.

CRIZA ȘI OIERITUL

O duce tare greu ciobanul,
Nici vorbă de mai prins ozânză;
La stână de-i lipsește banul,
El nu mai face nicio brânză!

CONSTRAT VESTIMENTAR

De-o vreme-ncoace observați,
În viața plină de mister,
Că-s mult mai bine îmbrăcați
Cei dezbrăcați de caracter.

*****

BINE CĂ NATURA-I VERDE (acrostih)

Bun venit iar primăvară!
Iarna iată că abdică,
Noaptea nu mai e „polară”,
E din ce în ce mai mică.

(Ceasul îl vom da-nainte,
Asta-i de luat aminte)

Nu mai e de stat în loc,
Au trotil sub tălpi flăcăii,
Tropăie, se prind în joc,
Unde? Chiar în gura văii.

Rândunelele-s venite,
Au de construit căsuțe,
Iar pe drumuri prăfuite
Vin în stoluri vrăbiuțe.

E feeric pe la sate,
Râd bătrânii pe afară:
Dup-o iarnă grea cât toate,
Este iarăși primăvară!

E PRIMĂVARĂ IAR

Plugul intră pe ogor,
Mieii zburdă pe tăpșan,
Barza-și caută de zor
Iazul părăsit de-un an.

Totul e superb sub soare,
Armonie-i pe alei,
Muza mea strălucitoare
Mândră e că sunt a ei...
Ah, de ce n-am vieți vreo trei!

Numai una am și-mi place,
Anii buni i-aș pune-n sân,
Însă nu știu cum se face,
Toți cei grei pe loc rămân.

Stai pe loc tu vârsta-a doua
Cu elanul tineresc,
Nu te trece precum roua,
Dă-mi răgaz să mai iubesc!

Vârsta-a treia vreau să fie
Cu iubire și cu dor,
Să mă-nec în veșnicie
Prin satiră și umor.

UNUI CONDUCĂTOR

Greu când torci al vieții caier
Și în post mai faci erori,
Iar ca șef te simți în „aer”,
Trebuie urgent să „zbori!”

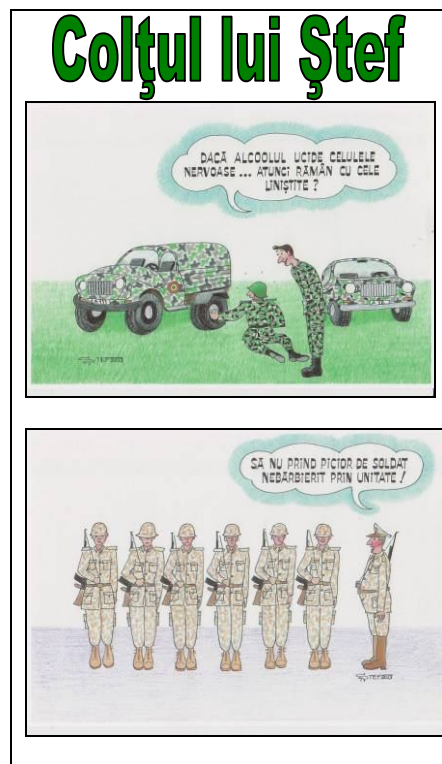
CELOR DIN MASS-MEDIA

Sunt toți specialiști de seamă,
Au și programe variate,
Iar când nu e pe post reclamă,
Precis că dau... publicitate!

NĂZUINȚĂ

Afirmă-n taină un glumeț,
Că, de-ar avea un băiețel,
Ar vrea să se numească Preț...
Să crească repede ca el!

VASILE LARCO

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Iubite domnule Băciuț,

Imaginați-vă un copil flămând rătăcind prin pădure, găsind ici coala câte un frag sălbatic și deodată i se deschide o poiană cântând din toate părțile cu frați sălbatici, neștiind unde să se îndrepte. Aceeași senzație de bucurie a copilului am avut-o când am primit "Despărțirea de înger". Pur și simplu am rămas uluit. O întreagă carte de peste 400 de pagini de Băciuț! Păi așa ceva nu se întâmplă nici în povești, o asemenea surpriză pentru un sălbatic pierdut prin pustietățile Canadei, care, găsind ici coala câte o poezie de Băciuț, o citea nu știu de câte ori. Scuzați-mă că, de bucurie, rândurile acestea nu au coerență căutată, ci mai degrabă sunt un țipăt de bucurie ca un copil în fața pomului de Crăciun. De unde să încep...cum să vă mulțumesc, nu știu. Poate singurul lucru unde nu mă fâstăcesc este unde sufletul meu de preot se întâlnește cu Dumnezeu. Și El mă întreabă: Pe lângă necazuri nu ai nimic să-mi aduci? O carte, Doamne, și o rugăciune pentru robul Tău Nicolae.

Har l-ai dat, Doamne, cum nu cu mulți ai fost atât de generos, dar ce îți cer dă-i mulți ani cu sănătate să aibă timp să-ți toarcă din fuior, cum privighetoarea îți destramă dumnezeirea.

Dragul meu domn Băciuț, lasă-mă să te îmbrățișez întru lumina Logosului cu necuvintele ce se revarsă peste cuvintele acestea rămase atât de departe în urmă de mine. Și mi-a mai grăit Dumnezeu: Spune-i lui Băciuț că nu-l primesc până nu-și termină treptele până la cer, carte cu carte...

Dumitru Ichim

P.S.

La un dar se mulțumește cu alt dar. Un "Meșter Manole" pur ichimian, cu o prefață de Valeriu Anania

Stimate domnule Băciuț, vă mulțumesc pentru suplimentul revistei dumneavoastră, dedicat apreciatului om de cultură și jurnalist Lazăr Lădaru, dar și pentru materialul CNN, referitor la marșul secuilor. Minunate amândouă. În curând vă voi trimite câteva materiale pentru VATRA VECHE. Toate cele bune, de aici din orașul în care a fost tipărită PALIA.

**Ioan Vasiu,
scriitor și jurnalist**

Dragă Nicolae,

Mulțumesc pentru "Vatra veche". Am răsfoit-o doar, pentru că n-am auzit niciodată de confratele meu întru vârstă, poetul Lădaru, și e frumos din partea redacției de a-i dedica un număr întreg. M-am dus cu gândul la un alt poet trecut de partea cealaltă a Stix-ului, Romulus Vulpescu, plecat dintre noi acum un an și jumătate și îți trimit o poezie de-a lui din volumul "Arte & Meserie", publicat în 1979, cu câteva luni înainte de plecarea mea din țară:

CARTE POȘTALĂ 2

Stau într-o cafea la Târgu Mureș
Și beau cafea,
Orașu-i trist, semeț și gureș
Cu lume rea.

N-am timp, n-am bani, n-am inimă, n-am chef
Să mai scriu versuri:
În fiecare prost presimint un șef

Și întrevăd demersuri.

Abandonat de tine, trag tutun
Și mi-e cam silă,
Că-n barbă-aborigenele văd un semn de prăsilă

Cum m-aș scula voivodal, drept, dac,
Într-un scurt iureș
întreagă cafeaneaua raf s-o fac
La Târgu Mureș...

Un week-end plăcut!

Emil Chendea

Bună dimineața stimate domnule Redactor șef, Nicolae Băciuț,

Am „pășit, în PRIER. Vor poposi din nou „ploile de flori” din nefericire, pentru mine ele nu sunt balsamul revigorant mult dorit numai pentru iubirea pentru natură ci, în primul rând, un omagiu pios fiului meu drag! Pe 19 va fi ziua mea de naștere. Poate, bucuria îndreptățită a întâmpinării ei, va fi editarea noilor cărți la care am muncit: „Copilăria mea printre ciolini”, „Apa din pieptul muntelui”. Și desigur, nu în ultimul rând, revista VATRA VECHE din aprilie, noul rod al luminii minții și sufletului dumneavoastră!
Cu mult respect!

Decebal Alexandru Seul

P.S. Voi trimite la timp banii pentru revistele din partea a doua - anul 2014.

Stimați domni,

Luna viitoare se împlinesc 70 de ani de la moartea lui *Ion Minulescu* (n. 6 ianuarie 1881, București - d. 11 aprilie 1944, București). Poate, cu ocazia asta, revista *Vatra veche*, pe care o urmăresc cu plăcere, va publica vreun studiu sau două, spre a marca aniversarea. Aș vrea să contribuie și eu cu următorul eseu, sperând, prin aceasta, să completez tabloul (din: Horea Porumb, *Fiii lui Ramses*, Editura Limes, 2006). Ulterior, m-aș bucura dacă mi-ați deschide porțile ca să public ceva din proza mea recentă.

Cu stimă,

Horea Porumb

A ieșit frumos, Nicu! Ai muncit pe rupe, se vede. Mai sunt greșeli de culegere, din viteză, dar nu contează. E un număr bun. Îți mulțumesc și în numele lui Lazăr și te îmbrățișez, Băciuțele!

Mariana

Stimate domnule Băciuț,

Ați realizat ceva extraordinar cu suplimentul dedicat domnului Lazăr Lădaru. Valorile pe care le întâlnim în viață, nu pot trece neobservate. Știu că domnul Lădaru este un om modest, dar este așa cum am citit de-a lungul timpului și concentrat în revistă, un OM FRUMOS.

Dumneavoastră sunteți și mai de preț deoarece îndreptați lumina valorii spre acest om.

Felicitări și sănătate.

Cu prețuire,

**Gabriella Costescu,
Sighișoara**

Mulțumesc pentru suplimentul
LAZĂR LĂDARIU,
stimate domnule Băciuț!

M-aș bucura mult dacă mi-ați trimite un exemplar „în carne și oase”, urmând să achit ulterior exemplarul, împreună cu abonamentul care va urma.

Emil Chendea • Flori 47

Starea mea de sănătate lasă de dorit... mai mult lăncezind... în loc să lucrez. „Ale vieții valuri” m-au cam „spălat”... chiar din greu. Dar, mergem înainte.

Cu bune gânduri și urări,

G.L. Nimigeanu

Asta da, dovadă de prețuire!
BRAVOOO, Nicu Băciuț!!!!

Ar trebui, acest supliment, trimis la toate ambasaderele și la toate centrele culturale .....etc.

Foarte, foarte, foarte fain număr. Este consistent și adevărat. Un minunat cadou pe care i l-ai făcut confratelui nostru sărbătorit, Lazăr Lădaru.

Ducu

Mulțumesc din suflet! La mulți ani domnului Lădaru și felicitări! E bine că vă țineți uniți, mai ales că e fum (și foc) de jur împrejur...

Ecaterina Țarălungă
www.tzaralunga.org

Dragă Poete,

Îți mulțumesc pentru acest frumos supliment. Felicitări pentru gestul de cinstitie a confratelui! La mulți, fericiți ani poetului și omului de cultură Lazăr Lădaru!

Cu drag și prețuire,

Ion Cristofor

Mulțumim pentru revistă! Vă urăm succes și domnului Lădaru - la mulți ani!

Filiala Târgu-Mureș

Mulțumesc pentru revistă! M-am uitat repede, e un număr frumos și frumos ilustrat. Am citit interviul cu Dan Mănuță. E foarte bun. Poate n-ar fi rău să dați mai multe interviuri cu astfel de creatori care au scris pe ambele palieri de timp: înainte și după 1989. Ar fi interesant de aflat ce cred, ce simt și ce vor aceia care au trecut de o falie culturală cu propriile lor vieți. Cum văd, dacă văd și ce soluții au pentru marea punte culturală și identitară a civilizației românești...

Cele bune și succes pe mai departe,

Ecaterina Țarălungă
www.tzaralunga.org

Mulțumesc, Nicolae!

Mi-ar plăcea să mă mai provocă la o clacă pentru un număr de *Vatra veche*, că acel număr 5 (care nu a mai ajuns la mine, dar ce frumos e - chiar și numai electronic!) mi-a plăcut în mod deosebit.

Cu cele mai bune gânduri de primăvară,

Iulian Filip

Deosebit portretul lui Nichita și istoria cu tipajul lui Horia.

Felicitări pentru premiul de la Ploiești!

Iulian Filip

Deosebit, altfel portretul lui Valentin Marica cu ocazia altei mențiuni pentru baciul veghetor: felicitări!

Vă mulțumesc. Gânduri bune,

Iulian

Flavia

Domnului Redactor șef Nicolae Băciuț, Chiar dacă la noi, „babele-și fac de cap!” raza de soare, o părticică din azurul cerului mi-au fost aduse în suflet prin numărul 3 online al publicației dumneavoastră VATRA VECHĒ. Excelentă iarăși prin tot ceea ce adună între copertele ei. Aceasta apreciere va fi aprofundată după lecturare, luând în calcul contribuția dumneavoastră remarcabilă la nașterea fiecărei reviste.

Aștept desigur să-mi recitesc, „Vrăjitorul” și în format tradițional!

O duminică plăcută vă doresc!

Decebal Alexandru Seul

Mulțumesc foarte mult și felicitări

Voica Foișoreanu

D-le Baciut,

Vă mulțumesc pentru faptul că-mi trimiteți online revista "Vatra veche" și pentru faptul că m-ați publicat în numărul curent.

Cu stimă,

Marin Moscu

Mulțumesc foarte mult! Mă și apuc de citit. Succes pe mai departe!

Ilie Șandru

FELICITĂRI PENTRU FIBULA DE LA SUSENI!

Frumoasă, pe cât de adevărată, caracterizarea pe care v-o face Steinhardt și reluată acum în Laudatio: "luarea lucrurilor în serios" !

Vă mulțumesc pentru Revistă,

Doina Curticăpeanu

Vă mulțumesc mult pentru revista! E o bucurie de fiecare dată când o primesc! Aș vrea să vă întreb dacă un articol se poate publica în două reviste? Mulțumesc mult!

Claudia Vașloban

Dragă Poete,

Mulțumiri pentru revită și felicitări!

Ion Cristofor

Am primit revista și vă mulțumesc. Frumoasă și bogată așa cum ne dorim să fie și alte publicații de gen. Felicitări și pentru longevitate. Cu stimă,

M.B.B.

Mulțumesc! Ați venit cu primăvara cea frumoasă! Gânduri bune,

Sânziana Batiște

Mulțumesc pentru revistă!

Am întâlnit multe nume importante.

Succes pe mai departe!

B.Ulmu

Stimate Domnule Director Nicolae Băciuț, Vă mulțumesc pentru publicarea recenziei mele la cartea d-lui Petre Isachi (Bacău) și rămân colaboratorul Dv. fidel.

Cu deosebită considerație,

Corneliu Vasile

Mulțumesc pentru *Vatra veche* 3,

Liana Cozea

Mulțumesc, frate Nicolae, pentru revistă.

Când vin Târgu-Mureș, neapărat cartea lui Feier. Cele câteva note cu trimiterile la toponimie și rotacizare sunt întocmai cu "scormonellile" noastre de la "școala marama".

și ale lui Ștefanovschi Dabija din Tetovo, Macedonia.

Apoi, referitor la Deda și Eminescu, eu zic: Eminescu este peste tot. El este noi și noi suntem el. Mitul trecerii pe la Deda nu trebuie să se suprapună peste fixul istoric. Eminescu a fost instantaneu. A devenit "omnia essere" pentru ca s-a hologramat în fiecare fărâamă de cuget. Așa că eu zic, frate al meu, să nu-i certăm prea tare pe toți acei care îl vreau pe mai departe pe zeul nostru pământean.

Cu bucurie, pace în suflet și drum de lumină.

CHE

Stimate și dragă domnule NICOLAE BĂCIUȚ - Vă mulțumesc mult, cu adâncă reverență, pentru trimiterea revistei domniei voastre (în format online) - "VATRA VECHĒ" - Anul VI, nr. 3(63)/2014!!! ...Din nou, un număr de excepție, care vă situează revista în centrul peisajului revuistic românesc, de azi - și, de asemenea, în fruntea ..."trebilor" esteticești!!!

...Recunoscător, pentru publicarea grupajului meu de stihuri!

Doamne,-ajută-ne! - și ne călăuzește, și ne ocrotește!

Cu, mereu, aceeași admirativă prețuire și caldă prietenie,

Adrian Botez

Mulțumesc dle Băciuț. Numai bine,

RG

Salutare din Suedia!

Am primit ieri *Vatra veche* - mulțam fain! - și, aproape imediat după aceea, în mod inexplicabil, un mail de la un Alexandru Sfârlea, necunoscut, în care îmi spunea să nu-i mai trimit revista. Presupun că l-ai primit și tu, dar dacă nu, ia notă, și scutește-l de eforturi peste măsură-i!

Mie însă trimite-mi-o nesmintit, ba chiar ai putea să-mi trimiți și vreo carte de-a ta, fiindcă, plecat departe de-atâta vreme, n-am avut cum să le citesc. S-auzim de bine!

Șoro(betae)

Vă mulțumesc mult și pentru acest număr al prestigioasei d-voastră reviste!

În speranța că veți considera scrierile mele demne de a apărea într-un colțisor al acesteia, atașez câteva poezii...

Violeta Deminescu

Stimate maestre Nicolae Băciuț, am primit și al treilea număr din 2014 al „Vetrei vechi”, mulțumesc, felicitări! Sunt, deja, cu gândul spre numărul 4, văzând că:

„Vatra veche” e loială,

Se susține sus și tare -

N-o să fie păcăleală

În aprilie de-apare!

Vasile Larco

Emil Chendea • Flori 48

Vatra veche se poate citi și pe site-ul <http://www.netvibes.com/cititor-de-proza>

<http://cititordeproza.ning.com/forum/topics/vatra-veche-3-2014>

e-manuel

Va trimiteți ultimul articol scris de mine, am mai publicat, în respectabilul dumneavoastră periodic, în luna decembrie, un fragment de noulă. Sper să vă fie pe plac. Va mulțumesc!

Marian Horvat

Stimate domnule Nicolae Băciuț, Trimiteți în atenția dumneavoastră o cronică, în speranța că o veți găsi interesantă pentru publicarea în paginile revistei *Vatra veche*.

Pentru că este întâia oară când iau legătura cu dumneavoastră, anexez o scurtă prezentare a mea.

Cu stimă și prețuire,

Helene Pflitsch

Vatra veche e întotdeauna o sărbătoare.

Multe mulțumiri și succes pe mai departe!

Rodnan Drăgoi

București

Bună,

Mulțumesc din suflet că nu m-ai tăiat de pe listă...chit ca nu mi-ai răspuns la câteva mailuri. Eu nu mai sunt de 2 ani la radio, sunt freelancer și scriu.

Dar mă lupt și cu o boala...eh, trebuia să mă mai lupt cu ceva.

Cu drag, îți trimite câteva poeme, dacă dorești, din noul meu vol.

Anni

Încă un număr interesant și atractiv. Dovadă că se poate face cultură la parametrul unor exigențe valorice care mai păstrează sufletul românismului, relevându-l profund și cu bun simț.

Mulțumesc, domnule Nicolae Băciuț.

George Baciu

Să trăiți, stimate maestre Nicolae Băciuț! Vă rog, dacă este posibil, să publicați în „Vatra veche” această cronică. Persoana este o poetă tânără, absolventă de liceu, concetățean cu mine din orașul Bucecea, unde eu sunt cetățean de onoare. Poza copertelor va trebui rotită cu 90 de grade și introdusă undeva în interiorul textului, lucruri pe care eu nu am reușit să le fac. În pdf am trimis de teama diacriticelor. Vă mulțumesc respectuos!

Cu deosebită prețuire,

Vasile Larco

Bună seara!

V-am atașat poezia fetiței din Galați (despre care v-am vorbit).

Vă mulțumim și vă dorim vindecare totală de răni sufleteștiși trupesti.

Bunul Dumnezeu să vă ocrotească!

Vă purtăm n suflet!

noi trei

Bună seara,

Mă numesc **Hotca Marian** și sunt student la Facultatea de Litere, specializările Limba și literatura română și Etnologie, anul II la Centrul Universitar Nord din Baia Mare. Încă de mic m-a fascinat lumea miraculoasă a poeziei. Scriu poeme de la vârsta de 10 ani când am colaborat la revista școlii mele. De atunci mi-am decoperit talentul. →

Am colaborat și la alte reviste cum ar fi: *Nord Literar, Nord Cultural, Revista Română, Oglinda literară, Singur, Răsunetul, Boema* etc.

Aș dori să vă trimit câteva dintre creațiile mele ce le-am scris în luna aceasta și cealaltă. Aproximativ toate poemele au ca temă generală anotimpul primăvara. Poate veți selecta câteva pentru publicarea în revistă.

După un concediu binecuvântat și ca la carte, pe o insulă de calm și liniște, în plin Atlantic, nimic nu e mai reconfortant decât o blândă și lină revenire la ... Vatră!

Mulțumesc pentru baia de lumină primăveratică administrată gândurilor! Nu în ultimul rând, rămân îndatorată pentru includerea în sumarul atât de "hrănit".

Numai bine și un început de sezon Pascal la fel de inspirat și pe mai departe!

Cu deosebită stimă, aceeași

Gabriela

Multumesc și felicitări pentru cele două premii!

Erwin Josef Tigla

Bună ziua. Aș dori să am onoarea de a deveni unul dintre colaboratorii revistei pe care o reprezentați. De aceea vă rog să-mi comunicați dacă este posibil. În cazul în care răspunsul este afirmativ, vă rog să-mi transmiteți condițiile de publicare (tematică preferată, norme de redactare, alte obligații). Vă mulțumesc și vă doresc o zi frumoasă. Cu deosebit respect

Gabriela Ciobanu

prof. de limba și literatura română

Domnului redactor-șef Nicolae Băciut, Am primit Revista VATRA VECHE nr 3 și online SUPPLEMENTUL.O lectură care, în mod sigur, mă va cuceri !

Pentru o nouă apariție mai sunt transmise Petrea Moroz și Frăguța. Mă cucerește iarăși minunatul act de cultură cu pecetea numelui Dumneavoastră, rugându-mă să fiți de acord cu opinia mea, și nu numai a mea că prin noianul

Emil Chendea • Flori 65

de reviste din varii zone ale patriei noastre VATRA VECHE pe care o păstoriți cu o pasiune și dăruire debordante își merită prin conținutul dintre coperte un loc fruntaș printre unele publicații literare ale vremurilor noastre spoite cu prea mulți autori, ale căror creații literare sunt „de doi bani!”.

Va reînnoiesc întreaga mea considerație!

Decebal Alexandru Seul

Domnule Nicolae Băciut, am înaintat această cronică a mea, la o carte de critică (confrății noștri mai rar, vor a comenta cărțile de critică)... deoarece bănuiesc că voi avea înțelegere cândva, într-un nr. viitor la revista VATRA VECHE. Cu stimă! Vă citesc revista trimisa electronic prin grija prietenului Liviu Ioan Stoiciu (LIS).

P.S. Nu-l cunosc personal pe Lucian Gruia - dar cartea mi-a fost dată, spre lectură de amicul editor C. Marafet din Râmnicu Sărat. Să auzim numai de bine!

P.P.S. Dumitru Augustin Doman a semnalizat (în cuvinte pentru mine îngerești, în revista ARGES nr 2 (380) februarie 2014 p.23) apariția la "Niciodată parodii..." - vedeți? Nici el nu mă cunoaște personal.

Cicu Tudor

Am primit mesajele d-voastră despre concursuri. Le-am distribuit mai departe unor copii talentați, unor doamne profesoare, sper să aibă curajul să se înscrie. Vă mulțumim foarte mult!

Între timp, am citit și revista nr.2 pe anul acesta trimisă de doamna Cornea.

Nu pot să nu remarc faptul că reușiți cu fiecare număr să faceți din lecturarea ei o bucurie nu doar ochiului ci și sufletului, pentru că în cuprinsul ei sunt articole care pot mulțumi și cel mai exigent cititor.

Salut pe această cale și inițiativa d-voastră de obținere a unui „spațiu memorial de amplasare a unor personalități culturale, Rotonda „Cenaculum” - ce frumos! să vă ajute Dumnezeu!

Îndrăznesc să trimit câteva poeme în speranța că se va găsi spațiu într-un număr viitor. Știu din discuțiile de astă vară din tabăra de la Gledin că aveți material „pentru câțiva ani buni de acum încolo”...

Mulțumiri, sănătate și spor în toate.

Mihaela Aionesei

Stimate Domnule Nicolae Băciut,

Stimata redacție,

Vă mulțumesc pentru onoarea de a fi prezenți în revista dv. cu articole sau recenzii.

Vă felicităm pentru calitatea remarcabilă a revistei, care face să se impună atenției istoriei și criticii literare prin valoare și prestanță. Este o reușită foarte frumoasă.

Daniela și Francisc

Stimate d-le Nicolae Băciut,

Vă mulțumesc mult pentru acest mesaj trimis... însă știam de el tot de pe FB, citindu-l întâmplător...

Mă bucur că l-ați trimis, semnul dvs. de neuitare. Am primit și revista Vatra veche, ultimul nr. trimis, pe care l-am citit..., dar nu în totalitate. Numai ce este scris de dvs. Și nu este puțin.

Cu admirație și prețuire,

Constanța

Festivalului Național de Literatură „Agatha Grigorescu Bacovia”

Asociația Culturală „Agatha Grigorescu Bacovia” și Primăria Orașului Mizil organizează ediția a VIII-a a Festivalului Național de Literatură „Agatha Grigorescu Bacovia”. Festivalul se desfășoară pe două secțiuni: poezie și proză.

Pot participa creatori de literatură din țară și străinătate, indiferent de vârstă sau afiliere la U.S.R. Nu pot participa autorii care au obținut unul din primele trei premii la ultimele 3 edițiile anterioare ale festivalului, (cu excepția celor cărora li s-a retras premiul în bani, pentru neprezentare).

Lucrările vor fi expediate (în format electronic) la adresa de e-mail: lmanaiescu@yahoo.ro, sau prin poștă – pe CD – la adresa: Asociația Culturală Agatha Grigorescu Bacovia, str. Agatha Bacovia, nr. 13 A, Mizil, județul Prahova, până la 15 septembrie 2014.

Textele vor fi culese în Times New Roman, corp 14, cu diacritice (cel mult 10 pagini A4 pentru secțiunea proză (una sau două proze scurte) sau 15 poezii. Pentru ambele secțiuni textele se semnează cu numele real (dacă autorul dorește să fie publicat sub pseudonim va specifica acest lucru).

Se anexează un CV, care va cuprinde și adresele de corespondență (poștală, e-mail, nr. de telefon) și o fotografie în JPEG sau TIF, cu latura mare de minimum 20 cm.

Vom confirma primirea textelor imediat ce acestea ne parvin. (Lipsa confirmării e echivalentă cu neînscrisura textelor la jurizare). Textele care nu respectă prevederile acestui regulament vor fi eliminate din concurs.

Juriul, format din 5 membri (președintele juriului – o personalitate de prim rang a culturii române, primarul orașului Mizil și trei membri UR) va acorda următoarele premii: Marele Premiu Agatha Grigorescu Bacovia, Premiul George Ranetti pentru poezie, Premiul Spirea V. Anastasiu pentru poezie,

Premiul revistei *Fereastra* pentru poezie, Premiul Gheorghe Eminescu pentru proză, premiul Leonida Condeescu pentru proză, Premiul revistei *Fereastra* pentru proză. Vor fi acordate premii și mențiuni ale unor reviste literare, instituții de cultură sau sponsori.

Câștigătorii vor fi anunțați din timp pentru a participa la festivitatea de premiere din luna octombrie 2014, urmând să confirme prezența. În cazul neprezentării la festivitate, premiile se redistribuie.

Emil Chendea

În studioul artistului, Sacramento, California 2012

M-am născut în Transilvania, România, mult timp în urmă ...

Am studiat pictură, desen și istoria artei la Liceul de Arte Plastice din orașul Cluj, din România. și design grafic la Institutul de Arte Plastice din București, în România. Multe din lucrările mele (cărți concepute și ilustrate) au fost premiate cu premii naționale și internaționale.

Am emigrat cu familia în Statele Unite în 1980 și un an mai târziu am început lucrul la primul meu loc de muncă de la Compania educațională Macmillan, o divizie a Macmillan Publishing Inc din New York City, unde am lucrat până în 1995, ca artist grafic de proiecte, cum ar fi *Enciclopedia Collier*.

Am făcut mii de fotografii în Manhattan și pe Long Island, unde am trăit, și după ce ne-am mutat în Florida, în 1997, am continuat a face fotografii, de data aceasta atras de subiecte marine, de pescuit și de plimbările cu barca.

Am început să pictez din nou, după mulți ani de întrerupere. Pictură reală. Nu am putut rezista tentației de a fixa pe pânză frumusețea peisajului de acolo, din Florida.

Munca mea a fost expusă în diferite expoziții, a fost apreciată și chiar premiată.

Unele picturi sunt în colecții private și publice în Statele Unite ale Americii, Canada și Australia. Recent, m-am alăturat Centrului Arte Frumoase Sacramento și Arte – California de Nord, dorind să fiu activ în viața artistică a comunității noastre.

Veți găsi pe acest site (http://www.emilchendea.com/echendea/California_Paintings.html#0) diverse pagini cu munca mea. Unele dintre ele cu totul diferite de celelalte: picturi noi și vechi, printuri de la fotografiile mele originale (flori) și informatică de artă îmbunătățite, combinate în compoziții interesante.

Lucrările mele au fost definite de interesele mele: cele care au fost create în anii în care am locuit cu soția mea în Deerfield Beach, Florida, adică între 1997 și 2010, și picturile mele recente, create după ce eu și soția mea ne-am mutat în California, în vara anului 2010.

În Florida, am fost impresionat de traiul foarte aproape de Oceanul Atlantic, mai bine spus fascinat de frumusețea peisajului marin, de falnicii nori de vară și de apa chinuită în timpul furtunilor. Acum, eu sunt departe de Pacific, în apropiere de Sierra Nevada, dar ceva s-a întâmplat – o schimbare, o schimbare profundă în înțelegerea mea: pictez pentru propria mea plăcere, încercând să pun pe pânză emoțiile mele, visele mele, abordarea mea spirituală din această lume frumoasă în care trăim... Eu cred că-mi arat pasiunea și inspirația prin munca mea. Privitorule, vei fi judecător...

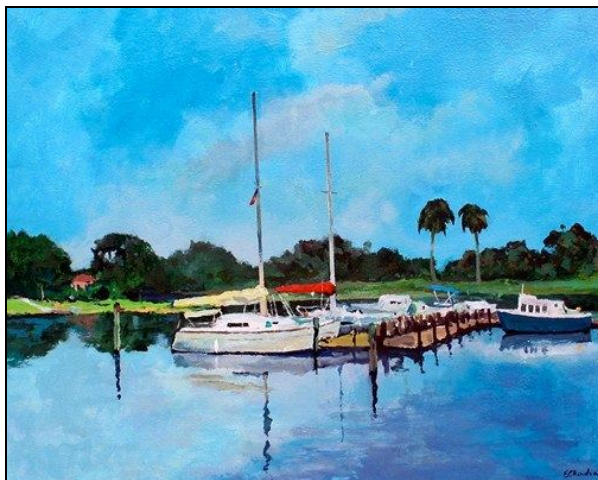
EMIL CHENDEA

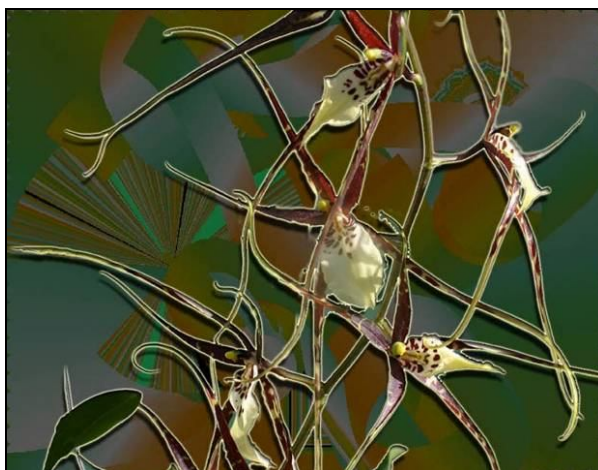
Emil Chendea●Mișcare în roșu

Emil Chendea●Drumul Undinei

Emil Chendea●Ape liniștite

Emil Chendea●Flori 68

OCHIUL CICLOPULUI

Emil Chendea • Flori 97

Starea prozei

Petrea Moroz

„Ce faci?” îl întrebă Fuxa, cu o mimică a feței care nu-i purta decât uimirea.

„Mă duc și iar mă duc...”

„Omule, ți s-a făcut de drum la bătrânețe, dă-le fân, scoate gunoiul, ia gălețile...”

„Hm, am să mă descurc, doar le-am avut în grijă de o viață. Apoi îmi pregătesc desagi...”

„Ce-i cu tine, ai visat urât, ți-a tăiat calea vreo pisică sau cineva cu o căldare goală?”

O auzise-n casa pe care o moștenise de la taică-su, dogarul satului, trecut prea devreme sub dâmbul acela de-i zic cireșenii – Cositoarea. Baba-i umblă prin vatră, puse apă în ceaur, cernu făina, scăpă puțină sare, dar se vede după cum se mișca, cu gândurile în altă parte.

„Mi-o face pentru o plimbare să-mi ajungă”, mormăi Petrea, băștinaș din Cireașa, o mână de cocioabe, răsărite ici, acolo printre brădișurile din zare. Și moșul, lăsând-o pe Fuxa, răsucind tot mai încet făcălețul, acolo în grajd trase sub el

buturuga, deplasând-o pe la ugerile vacilor, din care laptele țâșnea aproape singur, animalele rumegând după suplimentul de tărâțe din iesle.

Stăpânul lor se ridică, alinie gălețile mai deoparte și netezi rumegătoarele pe spinare, cum îi era obiceiul, fără zăbavă prinse lopata de coadă și râni podeaua cu mihală, scoase gunoiul cu tărăboanța pe movila de peste gard. În odaie, luă pânza de tifon, strecură în oala cea mare lichidul alb, la urmă introducând în ea o căniță din care bău lacom, își trecu repede palma pe la gură, culcându-și pentru un moment mustața groasă și stufoasă și se îndreptă, îndoit de spate, către șopron, după niște unelte.

Le găsi și răsuflă ușor. Iar când Fuxa deretică prin bucătărie, de la portița dinspre toloacă măsură cu privirea, până unde avu șansă, pădurea pe alocuri rărită de topoarele cireșenilor sau de vântoase, întrevăzându-se atunci, doborând sau fasonând tulpinile falnice, până ce căzu la pat și cu chiu cu vai se pricopsi cu o pensie.

Acum șchiopăta bine, mai urca în băte de el meșterite, să se-mbete de aerul de care nu se mai sătura. Se oprea când simțea o strânsoare în piept și inima își contenea cu greu bătaile după pauze mai lungi.

„Merg într-acolo, o fac, știi, de atâția ani, nu-ți face griji, acum n-am să întârzii...” „Cum spui asta?” se căină bătrâna scăpând culeșerul. Ai bolunzit? Însă vorbele ei, afară, unde se aflau, rămăseseră aninate în rafale de vânt rece țepuite de fulguală.

„Să-mi dai ceaunașul gol, ceva făină, niscaiva sare. Și mai iau cu mine geanta cu piroane, bărdița, cleștele, ciocanul, lanterna, niște cutii cu țabricuri și... frânghia”.

Zise astea cuvinte și, împovărat de sarcină, plecă.

Lipsa-i din Cireașa adunase discuții de tot felul. Cineva care râdea mereu îl credea șui. Petrea Moroz își înjghebase însă un cuib din cetini departe în susul muntelui, pe culmea Cocoșu, și tremură cât tremură până ce, învins de ispită, aburcă găfăind stânca, până la bradul plantat de el, când îi mai era prietenă țapina și nu-i era dușmană secura.

Iar în prag de seară, îl cuprinsese nemișcat urmărind parcă printre ramurile lui, modelând un fel de candelabru, o stea căzătoare, cu licăr de candelă...

DECEBAL ALEXANDRU SEUL

Directori de onoare

MIHAI SIN

ADAM PUSLOJIC

MIHAI CIMPOI

Redactor-șef adjunct

VALENTIN MARICA

Redactori:

Cezarina Adamescu, A. I. Brumar, Mariana Chețan, Geo Constantinescu, Luminița Cornea, Mariana Cristescu, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș, Răzvan Ducan, Alexandru Jurcan, Mioara Kozak, Suzana Fântânariu, Lazăr

Lădariu, Rodica Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu, Bianca Osnaga, Mihaela Malea Stroe, Ioan Matei, Menuț Maximilian, Miruna Ioana Miron, Liliana Moldovan, Cristian Stamatoiu, Gheorghe Șincan, Gabriela Vasiliu

Corespondenți: Flavia Cosma (Canada), Mirela Corina Chindea (Italia), Andrei Fischof (Israel), Dorina Brândușa Landén (Suedia), Gabriela Mocănașu, Darie Ducan (Franța), Dwight Luchian-Patton (SUA), Mircea M. Pop (Germania), Raia Rogac, Claudia Șatravca (Chișinău), M.N. Rusu (New York)

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Cuza Vodă nr. 57, România. Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. Copyright©Nicolae Băciuț 2014 *Email : nbaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com *Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 * telefon: 0365407700, 0744474258. Materialele nepublicate nu se restituie. Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

